

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ОҚУ-АҒARTY МИНИСТРЛІГІ

ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі

«Өркен» балалардың әл-ауқатын арттыру
Ұлттық ғылыми-практикалық институты»
коммерциялық емес акционерлік қоғамы

**ЕРЕСЕК ТОП (4 ЖАС),
МЕКТЕПАЛДЫ ТОП,
МЕКТЕПАЛДЫ СЫНЫП (5 ЖАС)
БАЛАЛАРЫНА АРНАЛҒАН
«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК»
ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ
ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ІС-ӘРЕКЕТТЕР**

**ОРТА, ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІПТІК
БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНЫҢ БІЛІМ
АЛУШЫЛАРЫ ҮШІН
«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК»
ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ САБАҚТАР**

Астана қаласы, 2024 жыл

МАЗМҰНЫ

Кіріспе.....	3
Ересек топ балаларына арналған «Жеке қауіпсіздік» тақырыбындағы ұйымдастырылған іс-әрекеттер 4 жастағы балалар.....	5
Мектепалды топ, мектепалды сынып балаларына (5 жастағы балалар) арналған «Жеке қауіпсіздік» тақырыбындағы ұйымдастырылған іс-әрекеттер.....	19
«Жеке қауіпсіздік сабақтары» 1-сынып.....	34
«Жеке қауіпсіздік сабақтары» 2-сынып.....	54
«Жеке қауіпсіздік сабақтары» 3-сынып.....	77
«Жеке қауіпсіздік сабақтары» 4-сынып.....	94
«Жеке қауіпсіздік сабақтары» 5- сынып.....	115
«Жеке қауіпсіздік сабақтары» 6-сынып.....	132
«Жеке қауіпсіздік сабақтары» 7-сынып.....	150
«Жеке қауіпсіздік сабақтары» 8-сынып.....	172
«Жеке қауіпсіздік сабақтары» 9-сынып.....	198
«Жеке қауіпсіздік сабақтары» 10-сынып, ТЖБ 1 курс.....	223
«Жеке қауіпсіздік сабақтары» 11-сынып, ТЖБ 2 курс.....	252

КІРІСПЕ

Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында 2024-2025 оқу жылынан бастап жеке қауіпсіздік сабақтары енгізіледі.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 31 тамыздағы № 748 қаулысымен Балаларды зорлық-зомбылықтан қорғау, суицидтің алдын алу және олардың құқықтары мен саламаттығын қамтамасыз етудің 2023–2025 жылдарға арналған кешенді жоспары бекітілді, ол балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі шараларды қамтиды.

Осы жоспар аясында **130** жеке қауіпсіздік сабағы (бұдан әрі – Сабақтар) әзірленді:

- мектепке дейінгі ұйымдар үшін **20** ұйымдастырылған іс-әрекеттер;
- орта білім беру және ТЖКБ ұйымдары үшін **110** сабақ.

Сабақтардың мақсаты – оқушылар мен тәрбиеленушілерде әртүрлі жағдайларда олардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін қажетті білім мен дағдыларды қалыптастыру, ықтимал қауіптерді тану және оларға дұрыс жауап беру қабілетін дамыту.

Сабақтардың міндеттері:

- ▶ жеке қауіпсіздікті қорғау шаралары туралы хабардарлықты арттыру;
- ▶ оқушылар мен тәрбиеленушілердің құқықтық сауаттылығын

арттыру;

- ▶ өзін-өзі қорғау дағдыларын дамыту;
- ▶ жауапты мінез-құлық қалыптастыру;
- ▶ психологиялық дайындық;
- ▶ әлеуметтік құзыреттілік;
- ▶ ақпараттық қауіпсіздік.

Сабақтардың мақсатты топтары:

- ▶ мектепке дейінгі ұйымдарының тәрбиеленушілері;
- ▶ орта білім беру ұйымдарының білім алушылары;
- ▶ ТЖКБ ұйымдарының білім алушылары.

Мектепке дейінгі ұйымның және мектепалды сыныбының тәрбиешілері ойын түрінде жеке қауіпсіздік бойынша теориялық түсініктер мен практикалық дағдыларды қалыптастыру үшін тақырыпқа және қойылған міндетке байланысты жас тобының күн тәртібіне сәйкес балалармен күн бойы шараларды жүзеге асырады.

Сабақтарды апта сайын сынып сағаттарында 10 минуттан өткізу жоспарлануда.

Педагогтер, сынып жетекшілер үшін тақырыптар 110 сабаққа бөлінген.

20 тақырыптың ішінде бір жас санатынан екіншісіне ауысатын тақырыптар бар.

Сабақтар балаларға интернет-те өздерін қорғауға ғана емес, сонымен қатар оларды өмірде қауіп-қатерлерден аулақ болуға үйретеді.

Сабақтар балада өз мүмкіндіктері туралы түсінік қалыптастырады, эмоционалды жағдайын тұрақтандырады және қауіп төнген жағдайда дұрыс шешім қабылдауға үйретеді.

Оқыту нәтижесінде балалардың мынадай дағдылары қалыптасады:

1) көшеде, аулада, білім беру ұйымының аумағында (мектепке дейінгі ұйым, мектеп), қоршаған ортада қауіпсіз жүріс-тұрыс қағидаларын сақтау;

2) қауіпті жағдайда жылдам әрекет ету үшін экстремалды ойлау;

3) өзінің эмоциялары мен мінез-құлқын бақылау;

4) өз мінез-құлқының және басқаларға әсер ету тәсілдерінің, жауапкершілік танытудың алгоритмдерін құру;

5) өзінің эмоционалды жағдайын тұрақтандыру және барабар әрекеттер үшін қауіп деңгейін қабылдау өткірлігін төмендету бойынша өз рөлі мен функцияларын түсіну;

6) жедел эвакуация немесе басқа қауіпті жағдайларда күтпе-

ген жерден шешім қабылдау;

7) арнайы қызметтермен өзара әрекеттесу кезінде өзінің функцияларын түсіну.

Оқыту нәтижесінде балалардың мынадай құзыреттері қалыптасады:

1) қауіпсіз және қауіпті жағдайлар туралы хабардар болу;

2) даулы жағдайлар мен келіс-сөздерді шешу;

3) агрессия мен зорлық-зомбылықтан қорғау;

4) әлеуметтік бейімделу және жаңа жағдайларға бейімделу;

5) өз қорқыныштары мен фобияларын бағалау және еңсеру;

6) өз қабілеттері мен мүмкіндіктеріне сенімділікті арттыру;

7) қауіпсіздік сезімі және өзіне сенімділік;

8) жағдаятты талдау және дағдарыс жағдайларында шешім қабылдау;

9) өз әрекеттері мен денсаулығы үшін жауапкершілікті арттыру;

10) сыни тұрғыдан ойлау және жағдайды бағалау қабілеті;

11) басқа адамдармен қарым-қатынас және өзара іс-қимыл жасай білу;

12) қажет болған жағдайда көмек сұраудың маңыздылығын түсіну;

13) әртүрлі жағдайда өз-өзіне және өзара көмек көрсету.

ЕРЕСЕК ТОП БАЛАЛАРЫНА АРНАЛҒАН «ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК» ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ІС-ӘРЕКЕТТЕР (4 ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАР)

«Жедел қызметтер мен байланыс орталықтарының телефон нөмірлері»

«Жедел қызметтерге қалай қоңырау шалуға болады?»

«Топтағы қауіпсіз мінез-құлық қағидалары»

«Өзің туралы негізгі ақпаратты есте сақтаймыз»

«Абайлаңыз, терезе!»

«Үйдегі қауіпсіз мінез-құлық қағидалары»

«Есік қағылған жағдайда қалай дұрыс жауап беру керек?»

«Көшедегі бейтаныс адамдардың ұсыныстарына қалай жауап беруге болады?»

«Ойын алаңдарындағы мінез-құлық қағидалары»

«Қоғамдық орындардағы және көліктегі мінез-құлық қағидалары»

№ 1 ТАҚЫРЫП.

«ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕР МЕН БАЙЛАНЫС ОРТАЛЫҚТАРЫНЫҢ ТЕЛЕФОН НӨМІРЛЕРІ»

Мақсаты: тәрбиеленушілерге жедел қызметтердің, байланыс орталықтарының телефон нөмірлерін есте сақтауды және қажет кезде дұрыс қолдануды үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларды «Жедел қызметтер, сенім телефоны» ұғымымен және олардың негізгі телефон нөмірлерімен таныстыру;

- ▶ қандай жағдайда жедел қызметтерге, байланыс орталығына хабарласу керек екенін түсіндіру.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ ұйымдастырылған іс-әрекет тақырыбында мысалдарды көрсетуге арналған **суреттер мен бейнелер**;

- ▶ жедел қызметтер мен байланыс орталықтарының телефон нөмірлері туралы жадынамалары бар **үлестірме материалдар**;

- ▶ рольдік ойындарға арналған **телефондар, телефон аппараттары немесе ойыншық телефондар**.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Өрт сөндірушілер, полиция қызметкерлері, медициналық қызметкер мен олардың адамдарға қалай көмектесетіні туралы әңгімелесу.

Рөлдік ойын:

Жұптық ойын. Біреуі қиын жағдайға тап болған баланың рөлін, екіншісі жедел қызмет операторының рөлін ойнайды.

Ойналатын жағдайлар: өрт, тонау, баланың, туыстың ауыр жағдайы.

Бала көрсетілген телефон нөміріне қоңырау шалып, ақпаратты операторға беруі керек.

Жедел қызметтердің және байланыс орталығының телефон нөмірлерін қайталау: (101,102,103,111):

Жедел қызметтер мен байланыс орталығының телефон нөмірлерін ойын түрінде қайталау.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің рефлексиясы: балалар үйде қайталау үшін жедел қызметтердің телефондары жазылған карточкаларды немесе жапсырмаларды тарату.

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды. «111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды	111

№ 2 ТАҚЫРЫП. «ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРГЕ ҚАЛАЙ ҚОҢЫРАУ ШАЛУҒА БОЛАДЫ?»

Мақсаты: балаларға жедел қызметтерге дұрыс қоңырау шалуды, жедел әрекет ету үшін қажетті ақпаратты беруді үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балалармен жедел қызмет, байланыс орталығы нөмірлерін қайталау;
- ▶ төтенше жағдай кезінде телефон соғу нұсқауларының негізгі элементтерін көрсету;
- ▶ әртүрлі төтенше жағдайларда телефон соғу сценарийін әзірлеуге және есте сақтауға үйрету;
- ▶ жедел қызметтерге телефон соғу жаттығуларын өткізу.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ жедел қызметтерге қоңырау соғу мысалын көрсетуге арналған суреттер мен бейнелер;
- ▶ жедел қызмет нөмірлері бойынша жадынамалары бар **үлестірме материалдар**;
- ▶ рөлдік ойындарға арналған **телефондар, телефон аппараттары немесе ойыншық телефондар**.

Ұйымдастырылатын іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу. Жедел қызметтерге телефон соғудың маңыздылығын түсіндіру.

Қоңырау шалудың негізгі элементтерін көрсету:

- * сәлемдесу және таныстыру;
- * оқиға мекенжайы мен орнын көрсету;
- * жағдайды сипаттау (не болды, қандай қауіп бар, зардап шеккендер бар ма?);
- * оператор сұрақтарына жауап беру;
- * оператор нұсқауларын орындау;
- * қоңырауға дейін және одан кейінгі тәртіп ережелерін талқылау: оператор тұтқаны қойыңыз деп айтпайынша, телефонды қоймаңыз, оператордың нұсқауларын орындаңыз және мүмкіндігінше көмектесіңіз.

Бекітуге арналған тапсырмалар:

әртүрлі жағдайларға арналған телефон соғу нұсқаларын **жасаңыз**. Мысалы: үйді өрт шалу, жарақат немесе ауру, ұрлық немесе шабуыл.

№ 3 ТАҚЫРЫП. «ТОПТАҒЫ ҚАУІПСІЗ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Мақсаты: барлығына қауіпсіз және жайлы атмосфераны құру үшін балаларға топтағы мінез-құлықтың негізгі қағидаларын үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларды тәрбие-білім беру процесі кезіндегі мінез-құлықтың негізгі қағидаларымен таныстыру;
- ▶ осы қағидаларды сақтаудың маңыздылығын түсіндіру;
- ▶ сюжеттік-рөлдік ойындар арқылы мінез-құлық қағидаларын бекіту.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ мінез-құлық қағидаларының иллюстрациясы бар суреттер немесе карталар;
- ▶ марапаттау үшін жапсырма немесе шағын сыйлықтар;
- ▶ сюжеттік-рөлдік ойындарға арналған ойыншықтар немесе заттар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Топтағы қағидалар не үшін қажет екенін түсіндіру.

Қағидаларды сақтау топты барлығына жағымды және қауіпсіз етуге қалай көмектесетіні туралы қысқаша талқылау.

Топтағы мінез-құлық қағидаларымен тәрбиеленушілерді таныстыру:

1-ҚАҒИДА. ТӘРБИЕШІНІ ЖӘНЕ БАСҚА БАЛАЛАРДЫ ТЫҢДА.

Түсіндіру: «Біреу сөйлегенде, біз

мұқият тыңдап, түсінуге тырысуымыз керек».

2-ҚАҒИДА. БАРЛЫҚ АДАМ-МЕН СЫПАЙЫ СӨЙЛЕС.

Түсіндіру: «Сөйлегенде сиқырлы сөздерді қолданамыз: «өтінемін, рақмет, кешіріңіз».

3-ҚАҒИДА. ОЙЫНШЫҚТАР МЕН ЗАТТАРҒА ҰҚЫПТЫ БОЛ.

Түсіндіру: «Ойыншықтар мен заттар жалпыға ортақ, сондықтан біз барлығына жеткілікті болуы үшін ұқыпты қарауымыз керек».

4-ҚАҒИДА. ТӨБЕЛЕСПЕ ЖӘНЕ ЕШКІМДІ ИТЕРМЕ.

Түсіндіру: «Бір-бірімізге мейірімді болу және бір-бірімізді ренжітпеу - маңызды».

5-ҚАҒИДА. БӨЛІС ЖӘНЕ БІРГЕ ОЙНА.

Түсіндіру: «Бірге ойнау секілді, ойыншықтармен бөлісу де қызық та көңілді».

Иллюстрация мен мысалдар: қағидаларды сақтаған немесе сақтамаған балалардың суреттерін немесе көріністерін көрсету. Қағиданы сақтамағанда қандай жағдайлар болуы мүмкін екенін талдау.

Рөлдік ойын: балаларды жұпқа немесе кіші топтарға бөліңіз. Олардан қағидаларды сақтау көріністерін сомдауды сұраңыз (мысалы, бір-бірін тыңдау, сыпайы сөйлеу, ойыншықтарды бөлісу).

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің рефлексиясы.

№ 4 ТАҚЫРЫП. «ӨЗІҢ ТУРАЛЫ НЕГІЗГІ АҚПАРАТТЫ ЕСТЕ САҚТАЙМЫЗ»

Мақсаты: балаларға төтенше жағдайда ақпаратты бере алуы үшін үй мекенжайы мен ата-анасының телефон нөмірлерін есте сақтауды және дұрыс айтуды үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларға үй мекенжайы мен ата-анасының (заңды өкілінің) телефон нөмірлерін білудің маңыздылығын түсіндіру;
- ▶ балаларға үй мекенжайы мен ата-анасының (заңды өкілінің) телефон нөмірлерін есте сақтауды және дұрыс айтуды үйрету;
- ▶ ойындар мен практикалық жаттығулар арқылы балалардың білімдерін бекіту.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ мекенжайы мен телефон нөмірлері бар карточкалар;
- ▶ ойынға арналған ойыншық немесе қағаз «хаттар»;
- ▶ марапаттауға арналған шағын сыйлықтар немесе жапсырмалар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Үй мекенжайы мен ата-ананың телефон нөмірлерін білу неліктен маңызды екенін түсіндіру.

Егер бала жоғалған немесе көмекке мұқтаж болған жағдайда, бұл ақпарат қалай көмектесетіні туралы қысқаша әңгіме.

Рөлдік ойын:

Үйдің мекенжайын есте сақтауға үйрету:

Тәрбиеші үй мекенжайының не екенін түсіндіреді (көше, үй нөмірі, пәтер). Мысалы: «Менің мекен-жайым: «Абай көшесі, 44-үй, 125-пәтер».

Тәрбиеші балалардан мекенжайын қайталауды сұрайды. Тәрбиеленушілердің өзінің үй мекенжайын есте сақтауы үшін мекенжайлары бар карталарды пайдалануға болады.

Ата-аналарының (заңды өкілдердің) телефон нөмірлерін есте сақтауды үйрету:

Тәрбиеші әр телефонда ата-анамызға қоңырау шалуға болатын нөмір бар екенін түсіндіреді. Мысалы: «Менің анамның телефон нөмірі: 8701 980 5665»

Тәрбиеші балалардан ата-анала-

рының телефон нөмірлерін қайталауды сұрайды.

Ата-анасының телефон нөмірін білмейтін балаларға есте сақтауға көмектесу үшін тәрбиеші сандар берілген карточкаларды пайдаланады.

«Хат жолда» ойыны.

Балалар шеңбер бойымен отырады. Тәрбиеші балалардың біріне «хат» (ойыншық немесе қағаз) береді. Балалар хатты ата-аналарының мекенжайын немесе телефон нөмірін айта отырып, шеңбер бойымен бір-біріне жібереді.

«Телефон» ойыны.

Балалар сапқа тұрады. Тәрбиеші балалардың бірінің құлағына мекенжай немесе телефон нөмірін айтады. Балалар бұл ақпаратты соңғы балаға жеткенше тізбек бойынша сыбырлап айтады, соңғы бала естігенін дауыстап айтуы керек.

Бекітуге арналған тапсырмалар:

Бекіту үшін мекенжай мен телефон нөмірлері жазылған карточкаларды тарату.

№ 5 ТАҚЫРЫП. «АБАЙЛАҢЫЗ, ТЕРЕЗЕ!»

Мақсаты: терезеден құлау жазатайым оқиғаларын болдырмау үшін балаларға пәтердегі қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларға терезелер неге қауіпті болуы мүмкін екенін түсіндіру;
- ▶ балаларға терезенің жанында өзін ұстау қағидаларын үйрету;
- ▶ ойындар мен практикалық жаттығулар арқылы балаларды дұрыс әдеттерге баулу.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ терезелердің жанында дұрыс және дұрыс емес әрекеттерді көрсететін суреттер немесе карточкалар;
- ▶ сюжеттік-рөлдік ойындарға арналған ойыншықтар немесе заттар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.
Терезелердің жанында сақ болудың маңыздылығы туралы әңгімелеу.

Терезелерге қатысты қауіптер:

педагог қауіпсіздік ережелерін сақтамаған жағдайда терезелер қауіпті болуы мүмкін екенін түсіндіреді.

Мысалы, «Егер сіз ашық терезеге тым жақын болсаңыз, құлап кетуіңіз мүмкін», «Тереземен ойнауға немесе терезе үстінде/алдында секіруге болмайды».

Терезе маңындағы мінез-құлық қағидаларымен танысу:

1-ҚАҒИДА: ЕШҚАШАН АШЫҚ ТЕРЕЗЕГЕ ЖАҚЫНДАМАҢЫЗ.

Түсіндіру: «Егер терезе ашық болса, одан аулақ болыңыз».

2-ҚАҒИДА: ТЕРЕЗЕ ҮСТІНДЕ/АЛДЫНДА ОЙНАМАҢЫЗ.

Түсіндіру: «Терезенің алдында ойнауға болмайды, тайғақ болып, құлап кетуіңіз мүмкін».

3-ҚАҒИДА: ЕРЕСЕКТЕРДІҢ РҰҚСАТЫНСЫЗ ТЕРЕЗЕЛЕРДІ АШПАҢЫЗ.

Түсіндіру: «Терезені ашпас бұрын ересектерден рұқсат сұраңыз».

4-ҚАҒИДА: ЕГЕР СІЗ АШЫҚ ТЕРЕЗЕНІ КӨРСЕҢІЗ, ЕРЕСЕКТЕРГЕ ХАБАРЛАҢЫЗ.

Түсіндіру: «Егер сіз ашық терезені байқасаңыз, бұл туралы дереу ересектерге айтыңыз».

Тәрбиеші әртүрлі әрекеттерді атайды (мысалы, «Ашық терезеге жақындау», «Терезеде ойнау», «Терезеден қарау»), балалар аталған әрекеттерді істеуге болатынын немесе болмайтынын айтуы керек. Болмайтын болса, «Болмайды!» деп себебін түсіндіреді.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің рефлексиясы. Терезе жанындағы негізгі қауіпсіздік қағидаларын қайталау.

№ 6 ТАҚЫРЫП. «ҮЙДЕГІ ҚАУІПСІЗ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Мақсаты: балаларға үйдегі қауіпті заттарды тануды үйрету және қауіпсіз қолдану қағидаларын түсіндіру.

Міндеттері:

- ▶ балаларға үйде қандай заттар қауіпті болуы мүмкін екенін түсіндіру;
- ▶ балаларға қауіпті заттармен қауіпсіз әрекет ету қағидаларын үйрету;
- ▶ ойындар мен практикалық жаттығулар арқылы балалардың білімдерін бекіту.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ Әртүрлі заттарды (қауіпті және қауіпсіз) бейнелейтін суреттер немесе карточкалар.
- ▶ Сюжетті-рольдік ойындарға арналған заттар немесе ойыншықтар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.
Үйдегі қауіпті заттарды білудің маңыздылығы жайлы қысқаша әңгіме жүргізу.

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Үйдегі қауіпті заттарды білудің маңыздылығы жайлы қысқаша әңгіме жүргізу.

Тәрбиеші үйде кейбір заттардың қауіпті болуы мүмкін екендігін түсіндіреді.

Қауіпті заттар: пышақтар, дәрілер, тазалау құралдары, розеткалар, ыстық заттар (үтік, пеш), жиһаздың өткір бұрыштары.

1- ҚАҒИДА. ПЫШАҚТАРДЫ НЕМЕСЕ БАСҚА ӨТКІР ЗАТТАР- ДЫ ҰСТАМАҢЫЗ.

Түсіндіру: «Пышақтар өте өткір және жарақаттауы мүмкін. Әрқашан ересектерден көмек сұраңыз».

2- ҚАҒИДА. ЕШҚАШАН ЕРЕ- СЕКТЕРДІҢ РҰҚСАТЫНСЫЗ ДӘРІНІ ЖӘНЕ ДӘРУМЕНДЕРДІ ІШПЕҢІЗ.

Түсіндіру: «Дәрі-дәрмектерді дұрыс қабылдамаған жағдайда қауіп тууы мүмкін».

3-ҚАҒИДА. ЫСТЫҚ ЗАТТАР- ДАН АУЛАҚ БОЛЫҢЫЗ.

Түсіндіру: «Ыстық заттар күйдіруі мүмкін. Пеш немесе үтікпен абай болыңыз».

4-ҚАҒИДА. РОЗЕТКАЛАРМЕН/ АЖЫРАТҚЫШТАРМЕН ЖӘНЕ ЭЛЕКТР ҚҰРЫЛҒЫЛАРЫМЕН ОЙНАМАҢЫЗ.

Түсіндіру: «Электр қуаты өте қауіпті. Электр розеткаларына ешқашан ештеңе қоймаңыз».

«Бола ма немесе болмай ма?» ойыны: тәрбиеші әртүрлі әрекет берілген суреттерді көрсетеді (мысалы, «пышақты ұстау», «ойыншықтармен ойнау», «пешке жақын бару») және балалардан бұл әрекетті істеуге бола ма, жоқ болмай ма деп сұрайды. Балалар «болады» немесе «болмайды» деп жауап беріп, себебін түсіндіреді.

«Қауіпсіз затты тап» ойыны: тәрбиеші балаларға әртүрлі заттардың суреттері бар карточкаларды береді. Балалар ойнауға қауіпсіз заттарды (мысалы, доп, қуыршақ) тауып көрсетуі керек және олардың неге қауіпсіз екенін түсіндіруі керек.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің рефлексиясы. Негізгі қауіпсіздік қағидаларын қайталау.

Бекітуге арналған тапсырмалар: үйдегі қауіпті заттардың суретін салу.

№ 7 ТАҚЫРЫП. «ЕСІК ҚАҒЫЛҒАН ЖАҒДАЙДА ҚАЛАЙ ДҰРЫС ЖАУАП БЕРУ КЕРЕК?»

Мақсаты: балаларға есікті қағып жатқан бейтаныс адамдармен қарым-қатынас кезіндегі қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын үйрету.

Міндеттері:

- ▶ бейтаныс адамдарға неге есікті ашуға болмайтынын түсіндіру;
- ▶ балаларға есікті кімдерге ашуға болатынын үйрету;
- ▶ балалардың білімін практикалық жаттығулар мен ойындар арқылы бекіту.

Материалдар мен ресурстар:
бейнероликтер.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Тәрбиеші: бейтаныс адам - біз жеке танымайтын, ешқашан кездеспеген немесе сөйлеспеген адам, тіпті біз оны білсек те, бірақ бізге туыс болып табылмайтын (мысалы, көрші, анамның танысы, әкемнің досы және т.б.) адам. Таныс пен бейтаныс адамдар арасындағы айырмашылықты түсіну маңызды.

Туыстар (таныстар) - бізге жақын адамдар: біздің анамыз, әкеміз, әжелеріміз, аталарымыз, бауырларымыз және басқа туыстарымыз. Олар бізге қамқорлық жасайды және әрқашан көмектесуге дайын.

Бейтаныс адамдар - бұл бізге туыстар болып табылмайтын адамдар. Бейтаныс адамдар мейірімді болуы мүмкін, бірақ біз абай болуымыз керек, өйткені біз олардың қалай әрекет ететінін білмейміз.

Есікті кімге ашуға болатынын не

болмайтынын білу нәліктен маңызды екендігі туралы қысқаша әңгімелесу.

КІМДЕРГЕ ЕСІКТІ АШУҒА БОЛАДЫ:

Тәрбиеші балаларға тек жақын адамдарға ғана (мысалы, ата-әжесі, анасы, әкесі) есікті ашуға болатынын түсіндіреді.

Есікті ашпас бұрын, тіпті есіктің артында таныс адам болса да, әрқашан ата-анаңыздан рұқсат сұрау маңызды.

КІМДЕРГЕ ЕСІКТІ АШУҒА БОЛМАЙДЫ:

Балаларға бейтаныс адамдарға, олар соны сұрап тұрса да, есік ашуға болмайтынын түсіндіру.

Егер бейтаныс адам есікті қақса, бұл туралы үлкендерге хабарлау керек және ешбір жағдайда есікті ашуға болмайды.

«Кімге есік ашуға болады» ойыны:

Тәрбиеші суреттерді көрсетеді немесе әртүрлі жағдайларды әңгімелейді, ал балалар есікті ашуға бола ма, жоқ болмайды ма айту керек. Мысалы: «Әжем есік қағып жатыр», «Формадағы бейтаныс адам», «Анамның құрбысы».

«Қауіпсіз қоңырау» ойыны:

Тәрбиеші біреу есіктен қоңырау шалған жағдайды бейнелейді. Балалар не істеу керек деген сұраққа дұрыс жауап беруі керек (мысалы, «Алдымен ата-анадан сұрау керек», «Бейтаныс адамға есік ашпау керек»).

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің рефлексиясы. Негізгі ережелерді қайталау.

№ 8 ТАҚЫРЫП. «КӨШЕДЕГІ БЕЙТАНЫС АДАМДАРДЫҢ ҰСЫНЫСТАРЫНА ҚАЛАЙ ЖАУАП БЕРУГЕ БОЛАДЫ?»

Мақсаты: балаларға көшеде бейтаныс адамдармен қарым-қатынас кезіндегі қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын үйрету және бейтаныс адамдардан неге кәмпиттерді, ойыншықтарды немесе тәттілерді алмау керектігін түсіндіру.

Міндеттері:

- ▶ «Бейтаныс адам» деген ұғымды түсіндіру;
- ▶ бейтаныс адамдармен қарым-қатынас кезіндегі қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын таныстыру;
- ▶ практикалық жаттығулар мен ойындар арқылы балалардың білімін бекіту.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ бейнероликтер;
- ▶ сюжеттік-рөлдік ойындар үшін қуыршақтар немесе ойыншықтар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Бейтаныс адамдардың жанында өзін қалай ұстау керектігін білу неге маңызды екендігі туралы қысқаша әңгіме.

БЕЙТАНЫС АДАМДАР КІМ-ДЕР: тәрбиеші бейтаныс адамдар деп бұл анадан, әкеден, әжелерден, аталардан, бауырлардан және туыстарынан басқа барлық адамдар деп түсіндіреді.

**БЕЙТАНЫС АДАМДАРМЕН
КЕЗДЕСКЕНДЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ
ҚАҒИДАЛАРЫ:**

- ▶ Ешқашан бейтаныс адамдардан кәмпиттерді, ойыншықтарды немесе тәттілерді қабылдамаңыз.
- ▶ Ешқашан бейтаныс адамның артынан ермеңіз, тіпті ол ата-анаңды танымын десе де бармаңыз.

- ▶ Егер бейтаныс адам бірдеңе ұсынса немесе бір жерге баруды өтінесе, дереу «жоқ» деп кетіп қалу керек.

- ▶ Бейтаныс адам бір нәрсе ұсынбақ болса немесе сізді бір жерге шақырғысы келсе ата-анаңызға айтыңыз.

«Бола ма, болмай ма?» ойыны

Тәрбиеші суреттерді көрсетіп, әртүрлі жағдаяттарды әңгімелейді, ал балалар бұл ұсынылған әрекеттерді істеуге болатындығын немесе болмайтындығын айту керек. Мысалдар: «Бейтаныс адам кәмпит ұсынып жатыр», «Көрші алма ұсынып жатыр», «Бейтаныс адам жол сұрап жатыр».

«Егер ..., не істеу керек?» ойыны

Тәрбиеші қуыршақтармен немесе ойыншықтармен әртүрлі жағдаяттарды ойнатады. Мысалдар: «Қуыршақ балаларға кәмпит ұсынып жатыр», «Ойыншық сізді дүкенге баруға шақырады». Балалар ұсынылған жағдайларда дұрыс әрекет етуі керек.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің рефлексиясы. Негізгі қағидаларды қайталау.

№ 9 ТАҚЫРЫП. «ОЙЫН АЛАҢДАРЫНДАҒЫ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Мақсаты: жазатайым оқиғалар мен жарақаттардың алдын алу үшін балаларға ойын алаңдарындағы қауіпсіз мінез-құлықтың негізгі қағидаларын үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларға ойын алаңдарында қауіпсіздік қағидаларын сақтаудың маңыздылығын түсіндіру;
- ▶ әртүрлі ойын жағдайларындағы мінез-құлықтың нақты қағидалары туралы айту;
- ▶ практикалық жаттығулар мен ойындар арқылы балалардың білімін бекіту.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ ойын алаңындағы әртүрлі жағдайларды бейнелейтін суреттер немесе карточкалар;
- ▶ сюжетті-рольдік ойындарға арналған қуыршақтар немесе ойыншықтар;

- ▶ марапат ретінде берілетін шағын сыйлықтар мен жапсырмалар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу. Ойын алаңдарында қауіпсіздік қағидаларын білу және сақтау неліктен маңызды екендігі туралы қысқаша әңгіме.

Тәрбиеленушілерді қауіпсіздік қағидаларымен таныстыру.

ОЙЫН АЛАҢДАРЫНДАҒЫ ЖАЛПЫ ҚАУІПСІЗДІК ҚАҒИДАЛАРЫ:

- ▶ Құлап кетпеу және басқа балалармен соқтығыспау үшін тым жылдам жүгірмеңіз;
- ▶ Құмды, тасты немесе басқа заттарды лақтырмаңыз;
- ▶ Итермеңіз, төбелеспеңіз.

ӘТКЕНШЕКТЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ:

- ▶ әткеншекте отырып, арқандардан немесе тұтқалардан ұстап тербелу керек;
- ▶ әткеншек үстінде тұруға немесе одан секіруге болмайды;
- ▶ түсер алдында әткеншек толық тоқтағанша күтіңіз.

СЫРҒЫМАДАҒЫ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ:

- ▶ аяғыңызды алға созып, отырып сырғанаңыз;
- ▶ сырғыманың көлбеу бөлігіне көтерілмеңіз;
- ▶ төмен түспес бұрын сырғыманың төменгі жағында ешкім жоқ екеніне көз жеткізіңіз.

КАРУСЕЛЬДЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ:

- ▶ айналған кезде тұтқалардан ұстаңыз;

- ▶ айналып жатқанда, карусельден түсуге тырыспаңыз.

ҚҰМ ЖӘШІГІНДЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ:

- ▶ басқа балаларға құм шашпаңыз;
- ▶ ойыншықтарды немесе басқа заттарды тым терең жерге көмбеңіз.

«Дұрыс па – бұрыс па» ойыны: Тәрбиеші суреттерді көрсетеді немесе әртүрлі жағдайлар туралы әңгімелейді, содан кейін балалар көргендерінің дұрыс, бұрыстығын айтуы керек. Мысалы: «Бала әткеншекте тұр» (бұрыс), «Бала әткеншектегі тұтқалардан ұстап тұр» (дұрыс).

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің рефлексиясы. Негізгі қағидаларды қайталау.

№ 10 ТАҚЫРЫП. «ҚОҒАМДЫҚ ОРЫНДАРДАҒЫ ЖӘНЕ КӨЛІКТЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Мақсаты: балаларға саябақтар, кинотеатрлар, ойын алаңдары сияқты қоғамдық орындардағы және қоғамдық көліктегі негізгі қауіпсіздік қағидаларын үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларға қоғамдық орындардағы мінез-құлықтың негізгі қағидаларын таныстыру;
- ▶ қоғамдық көліктегі қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын түсіндіру;
- ▶ балаларды қауіпті жағдайларды тануға және оларға дұрыс әрекет етуді үйрету.

Материалдар мен ресурстар: ойын-сауық орындары мен көліктің иллюстрациялары немесе суреттері.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Қоғамдық орындар мен қоғамдық көліктердегі қағидаларды білу және сақтау неге маңызды екендігі туралы қысқаша әңгіме.

Балалардан қандай қоғамдық орындарды білетінін және балабақшаға қандай қоғамдық көлікпен келетіндерін сұрау.

Тәрбиеленушілерді қоғамдық орындардағы мінез-құлық қағидаларымен таныстыру:

САЯБАҚТАР МЕН ОЙЫН АЛАҢДАРЫНДА:

- ▶ ешқашан ата-ана мен үлкендерден алыс кетпеңіз;
 - ▶ егер адасып қалсаңыз, тұрған жерде қалып, көмекке шақырыңыз;
 - ▶ сынған әткеншектерде немесе басқа қауіпті жерлерде ойнамаңыз.
- КИНОТЕАТРЛАР МЕН САУДА ОРТАЛЫҚТАРЫНДА:**
- ▶ әрқашан үлкен адамның қолынан ұстаңыз;
 - ▶ бейтаныс адамдармен сөйлеспеңіз;
 - ▶ егер сізді біреу шақырса, дереу үлкендерге айтыңыз.

ҚОҒАМДЫҚ КӨЛІКТЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ:

- ▶ көлік жүрген кезде тұтқалардан ұстаңыз;
- ▶ терезеден еңкеймеңіз;
- ▶ салонда жүгірмеңіз;
- ▶ тек ересек адаммен бірге кіріп-шығыңыз.

Сюжеттік-рөлдік ойын: Жағдаяттарды сомдаңыз. Әрбір жағдайға сәйкес дұрыс әрекет етуді талқылаңыз.

Негізгі қағидаларды қайталаңыз және балаларға бекіту сұрақтарын қойыңыз.

МЕКТЕПАЛДЫ ТОП, МЕКТЕПАЛДЫ СЫНЫП БАЛАЛАРЫНА (5 ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАР) АРНАЛҒАН «ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК» ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ІС-ӘРЕКЕТТЕР

«Жедел қызметтер мен байланыс орталықтарының телефон нөмірлері»

«Жедел қызметтерге қалай қоңырау шалуға болады?»

«Ұйымдастырылған іс-әрекет кезіндегі мінез-құлық қағидалары»

«Лифті (жедел саты) мен кіреберістегі (подъезд) мінез-құлық қағидалары»

«Көшедегі қауіпті орындар»

«Үйдегі қауіпті заттар»

«Адасып кеткен жағдайда мен не істеу керекпін?»

«Бейтаныс жерде қауіпсіз мінез-құлық»

«Қауіпсіз аттракциондар. Ойын-сауық саябағында қалай әрекет ету керек?»

Көшедегі ойын кезіндегі мінез-құлық қағидалары»

№ 1 ТАҚЫРЫП. «ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕР МЕН БАЙЛАНЫС ОРТАЛЫҚТАРЫНЫҢ ТЕЛЕФОН НӨМІРЛЕРІ»

Мақсаты: тәрбиеленушілерге жедел қызметтердің, байланыс орталықтарының телефон нөмірлерін есте сақтауды және қажет болған жағдайда дұрыс пайдалануды үйрету.

Міндеттері:

▶ балаларды «Жедел қызметтер, сенім телефоны» ұғымымен және олардың негізгі телефон нөмірлерімен таныстыру.

▶ қандай жағдайларда жедел қызметтерге, байланыс орталықтарына қоңырау шалу керектігін түсіндіру.

Материалдар мен ресурстар:

▶ ұйымдастырылған іс-әрекет тақырыбы бойынша мысалдарды

көрсетуге арналған суреттер мен бейнелер;

▶ жедел қызмет, байланыс орталықтарының телефон нөмірлері бойынша жадынамалары бар үлестірме материалдар;

▶ сюжеттік-рольдік ойындарға арналған телефондар, телефон аппараттары немесе ойыншық телефондар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Өрт сөндірушілер, полицейлер, медицина қызметкерлері және олардың адамдарға қалай көмектесетіні туралы қысқаша талқылау.

Қайда және қалай қоңырау шалу керек: бейнеролик көрсетілімі.

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды. «111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды	111

Рольдік ойын:

Жұптық ойын. Біреуі қиын жағдайға тап болған баланың рөлін, екіншісі жедел қызмет операторының рөлін ойнайды.

Ойналатын жағдайлар: өрт, тонау, баланың, туыстың ауыр жағдайы.

Бала көрсетілген телефон нөміріне қоңырау шалып, ақпаратты операторға беруі керек.

Жедел қызметтердің және байланыс орталығының телефон нөмірлерін қайталау (101,102,103,111).

Ойын түрінде жедел қызметтердің және байланыс орталығының телефон нөмірлерін қайталау.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің рефлексиясы: балаларға үйде қайталау үшін жедел қызметтердің телефон нөмірлері жазылған карточкалар немесе жапсырмалар тарату.

№ 2 ТАҚЫРЫП. «ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРГЕ ҚАЛАЙ ҚОҢЫРАУ ШАЛУҒА БОЛАДЫ?»

Мақсаты: балаларға жедел қызметтерге дұрыс қоңырау шалуды, жедел әрекет ету үшін қажетті ақпаратты беруді үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балалармен жедел қызмет, байланыс орталығы нөмірлерін қайталау;
- ▶ төтенше жағдай кезінде телефон соғу нұсқауларының негізгі элементтерін көрсету;
- ▶ әртүрлі төтенше жағдайларда телефон соғу сценарийін әзірлеуді және есте сақтауды үйрету;
- ▶ жедел қызметтерге телефон соғу жаттығуларын өткізу.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ жедел қызметтерге қоңырау соғу мысалын көрсетуге арналған суреттер мен бейнелер;
- ▶ жедел қызмет нөмірлері бойынша жадынамалары бар үлестірме материалдар;
- ▶ рөлдік ойындарға арналған телефондар, телефон аппараттары немесе ойыншық телефондар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу. Жедел қызметтерге қоңырау шалу маңыздылығын түсіндіру.

ҚОҢЫРАУ ШАЛУДЫҢ НЕГІЗГІ ЭЛЕМЕНТТЕРІН КӨРСЕТУ:

- ▶ Сәлемдесу және өзін таныстыру.
 - ▶ Мекенжай мен оқиға орнын көрсету.
 - ▶ Жағдайды сипаттау (не болғанын, қандай қауіп бар екенін, зардап шеккендер бар ма, жоқ па және т.б.).
 - ▶ Оператордың сұрақтарына жауап беру.
 - ▶ Оператордың нұсқауларын орындау.
 - ▶ Қоңырауға дейін және қоңыраудан кейінгі мінез-құлық қағидаларын талқылау: оператор айтпайынша, телефон тұтқасын қоймау, оператордың нұсқауларын орындау және мүмкін болса, көмек көрсету.
- Бекітуге арналған тапсырмалар:** Әртүрлі жағдайлар үшін қоңырау соғу сценарийін құрастыру. Мысалы: үйдегі өрт, жарақаттану немесе ауру, газ иісінің шығуы, ұрлық немесе шабуыл.

№3 ТАҚЫРЫП. «ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ІС-ӘРЕКЕТ КЕЗІНДЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Мақсаты: балаларға олардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету және қолайлы даму ортасын қалыптастыру мақсатында ұйымдастырылған іс-әрекет кезінде мінез-құлықтың негізгі қағидаларын үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларды топтағы/сыныптағы мінез-құлықтың негізгі қағидаларымен таныстыру;
- ▶ осы қағидаларды сақтаудың маңыздылығын түсіндіру;
- ▶ мінез-құлық қағидаларын бекіту үшін балаларға рольдік ойындар ойнатып, жаттықтыру.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ мінез-құлық қағидаларын бейнелейтін суреттер немесе карточкалар;
- ▶ ұйымдастырылған іс-әрекет кезіндегі әртүрлі жағдайлар бейнеленген карточкалар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Мінез-құлық қағидаларын сақтаудың маңыздылығын түсіндіру (мысалы, барлығының өз қызығушылығына сай әрекет етуі үшін жайлы орта құру).

Қағидалардың топты/сыныпты барлығына жайлы және қауіпсіз етуге қалай көмектесетінін қысқаша талқылау.

Педагог иллюстрацияларды көрсете отырып, негізгі қағидаларды түсіндіреді:

- ▶ Педагогті тыңдау және тапсырмаларды орындау: педагог сөйлеген кезде, оны тыңдау және оның нұсқауларын орындау маңызды.

- ▶ Топта/сыныпта жүгірмеу: тек сыртта немесе спорт алаңында жүгіруге болады.

- ▶ Басқалардың заттарын рұқсатсыз алмау: достарыңның жеке заттарына құрметпен қарау.

- ▶ Ұйымдастырылған іс-әрекет кезінде айқайламау: басқа балаларға кедергі келтірмеу үшін сабырлы сөйлеу.

- ▶ Достарға көмектесу: мейірімді болып, құрметтеу.

- ▶ Үстел үстінде тазалықты сақтау: заттарды/құралдарды өз орнына қою және тазалықты сақтау.

Ұйымдастырылған іс-әрекет қорытындыларын шығару. Мінез-құлықтың негізгі қағидаларын қайталау.

№ 4 ТАҚЫРЫП. «ЛИФТІ (ЖЕДЕЛ САТЫ) МЕН КІРЕБЕРІСТЕГІ (ПОДЪЕЗД) МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Мақсаты: қауіпті жағдайлардың алдын алу үшін балаларға лифтідегі және кіреберістегі қауіпсіз мінез-құлықтың негізгі қағидаларын үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларды лифті мен кіреберістегі мінез-құлықтың негізгі қағидаларымен таныстыру;
- ▶ балаларды қауіпті жағдайларды тануға және сол уақытта дұрыс әрекет етуге үйрету;
- ▶ төтенше жағдайларда өз бетінше шешім қабылдау дағдыларын дамытуға ықпал ету.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ лифті мен кіреберістегі мінез-құлық қағидаларын бейнелейтін иллюстрациялар немесе суреттер;
- ▶ әртүрлі жағдайлар бейнеленген карточкалар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.
Лифті мен кіреберістегі қауіпсіздік қағидаларын сақтау маңыздылығын талқылау.

ЛИФТІМЕН ПАЙДАЛАНУ ЕРЕЖЕЛЕРІН ТАЛҚЫЛАУ:

- ▶ Лифтіні күту: лифті келгенше есіктерінен алыс тұр.
- ▶ Кіру және шығу: лифт есіктері ашылғанда тез кіріп, тез шығу, табалдырықта тұрмау.

▶ Түймемен (кнопка) ойнамау: тек қажетті түймені басу, барлық түймені басудың қажеті жоқ.

▶ Лифтіге жалғыз кірмеу: ең дұрысы, лифтіге ересектермен немесе үлкен балалармен бірге кіру.

▶ Егер лифті тоқтап қалса: қорықпау, саспау, диспетчерді шақыру түймесін басып, көмек күту.

КІРЕБЕРІСТЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫН ТАЛҚЫЛАУ:

«Кіреберісте» бейнеролигін қарау.
Бейнероликті талқылау: егер кіреберісте бөтен адам болса, не істеу керек? Қоңырау түймесін қандай жағдайда басу керек?

Кіреберісте: бейтаныс адамдармен сөйлеспеу, бейтаныс адамдарға есік ашпау, баспалдақ пен қоршауларда ойнамау, ата-аналармен/ересектермен бірге болу.

Бекітуге арналған сұрақтар:

Бейтаныс адамдарға кіреберіс есігін ашуға бола ма? Неге?

Егер лифті тоқтап қалса, не істеу керек?

Кіреберісте баспалдақтар мен қоршауларда ойнауға бола ма? Лифтіге қалай дұрыс кіру және шығу керек?

№5 ТАҚЫРЫП. «КӨШЕДЕГІ ҚАУІПТІ ОРЫНДАР» (АШЫҚ ЛЮКТЕР, ҚАҢЫРАП ҚАЛҒАН ҒИМАРАТТАР, СЕПТИКТЕР, ҚҰРЫЛЫС АЛАҢДАРЫ, ГАРАЖДАР)

Мақсаты: балаларға көшедегі қауіпті орындарды білуге және жазатайым оқиғаларды болдырмау үшін өзін қалай дұрыс ұстау керектігін үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларды көшедегі түрлі қауіпті орындармен таныстыру (ашық люктер, қаңырап қалған ғимараттар, септиктер, құрылыс алаңдары, гараждар);

- ▶ балаларға бұл орындардың неге қауіпті екенін және дұрыс іс-әрекет жасамаған жағдайда салдары қандай болатындығын түсіндіру;

- ▶ балаларға қауіпті орындардағы қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын үйрету.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ қауіпті орындардың суреттері немесе иллюстрациялары (ашық люктер, қаңырап қалған ғимараттар, септиктер, құрылыс алаңдары, гараждар);

- ▶ әртүрлі жағдайлар бейнеленген карточкалар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Көшеде қауіпсіздік қағидаларын сақтаудың маңыздылығын талқылау.

Балалармен көшедегі қауіпті орындар туралы әңгімелесу:

АШЫҚ ЛЮКТЕР:

- ▶ Ашық люктерге ешқашан жақындама, құлап кетіп, қатты жарақат алуың мүмкін.

Егер ашық люкті көрсең, ересек адамға айт немесе (112) құтқару қызметіне қоңырау шал.

ҚАҢЫРАП ҚАЛҒАН ҒИМАРАТТАР:

- ▶ Қаңырап қалған үйлерге немесе ғимараттарға кірме, олар өте қауіпті болуы мүмкін.

- ▶ Онда сынған еден, құлаған заттар немесе қауіпті жәндіктер, жануарлар болуы мүмкін.

СЕПТИКТЕР:

- ▶ Септиктердің қақпақтарына жақындама, олар бекітілмеген болуы мүмкін.

- ▶ Егер ашық септикті байқасаң, ересек адамға айт.

ҚҰРЫЛЫС АЛАҢДАРЫ:

- ▶ Ешқашан құрылыс алаңдарында ойнама, онда қауіпті заттар көп, жарақат алуың мүмкін.

- ▶ Әрқашан құрылыс алаңдарынан алыс жүр.

ГАРАЖДАР:

- ▶ Гараждардың жанында, әсіресе олар жабық болса және ішінде ешкім болмаса, ойнама.

Гараждарда қауіпті құралдар немесе химиялық заттар болуы мүмкін.

Балалармен көшедегі қауіпті орындардағы мінез-құлықтың негізгі қағидаларын қайталау.

№ 6 ТАҚЫРЫП. «ҮЙДЕГІ ҚАУІПТІ ЗАТТАР»

Мақсаты: балаларға үйдегі қауіпті заттарды тануды және жазатайым оқиғалар мен улануды болдырмау үшін дұрыс әрекет етуді үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларды үйдегі әртүрлі қауіпті заттармен (дәрілер, тұрмыстық химия, газ баллондары) таныстыру;

- ▶ балаларға бұл заттардың неге қауіпті екенін және оларды дұрыс емес қолданған жағдайда салдары қандай болатынын түсіндіру;

- ▶ балаларға қауіпті заттардың жанындағы қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын үйрету.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ қауіпті заттардың суреттері немесе иллюстрациялары (дәрілер, тұрмыстық химия, газ баллондары);

- ▶ әртүрлі жағдайлар бейнеленген карточкалар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Педагог балалармен амандасып, бүгін олар үйде қандай заттар қауіпті болуы мүмкін екенін және олардың жанында қалай дұрыс әрекет ету керектігін білетіндіктерін жеткізеді.

Олардың өмірі мен денсаулығы үшін үйде қауіпсіздік қағидаларын сақтаудың маңыздылығы туралы түсінік беріледі.

Үйдегі қауіпті заттар туралы әңгіме:

ДӘРІ-ДӘРМЕКТЕР:

Дәрі-дәрмектерді тек ересектердің нұсқауымен қабылдау керек екенін түсіндіру.

Дәрілерді ешқашан өздігінен алмау, тіпті олар кәмпитке ұқсаса да дәмін көрмеу.

ТҰРМЫСТЫҚ ХИМИЯ:

Жуу құралдары, ағартқыштар, тазалау құралдары және басқа тұрмыстық химикаттар өте қауіпті болуы мүмкін екенін түсіндіру.

Ешқашан тұрмыстық химияны ересек адамдарсыз ашып, қолданбау.

ГАЗ БАЛЛОНДАРЫ:

Газ баллондары (мысалы, аэрозольдер) дұрыс қолданылмаса, қауіпті болуы мүмкін екенін түсіндіру.

Баллондармен ойнамау және оларды әсіресе жабық орындарда шашпау.

Сюжеттік-рольдік ойын:

Балаларды топтарға бөліп, қуыршақтар немесе ойыншықтар тарату.

Жағдайларды сахналау: бала дәрілерді, тұрмыстық химияны немесе газ баллонын тауып алады. Әр жағдайда дұрыс әрекет етуді талқылау.

Қағидаларды қайталау: балалармен үйдегі қауіпті заттардың жанындағы мінез-құлықтың негізгі қағидаларын қайталау.

Бекіту үшін балаларға «Егер дәрілерді тауып алсаң, не істеу керек?», «Тұрмыстық химиямен ойнауға бола ма?» сұрақтарын қою.

№ 7 ТАҚЫРЫП. «АДАСЫП КЕТКЕН ЖАҒДАЙДА МЕН НЕ ІСТЕУ КЕРЕКПІН?»

Мақсаты: балаларға адасып кеткен жағдайда дұрыс әрекет етуді үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларды адасып кеткен жағдайда көмектесетін негізгі кеңестермен таныстыру;
- ▶ адасып кеткен жағдайда орнында қалудың маңыздылығын түсіндіру.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ әртүрлі жағдайлар, қабылдануы тиіс әрекеттер бейнеленген карточкалар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Адасып кеткен жағдайдағы қарапайым кеңестермен таныстыру.

1-кеңес. Орнында тұр. Егер адасып кетсең, ең бастысы – орнында қалу. Бұл ересектердің сені тез табуына көмектеседі.

Көмекті күтіп, орнында тұрған

баланың иллюстрациясын көрсету.

2-кеңес. «Анашым/Әке» деп қатты дауыстап, айналаға мұқият қара.

3-кеңес. Егер телефон болса, ата-анаңа қоңырау шалып, тұрған жеріңді айт (немесе айналаңдағы нәрселерді сипатта). Телефон жоқ болса, ересек адамнан қоңырау шалуды өтін. Егер анаңның/әкеңнің телефон нөмірін білмесең, біреуден полицияға қоңырау шалуды өтін. Егер формадағы полицейді көрсең, оған барып, адасып кеткеніңді айт.

4-кеңес. Егер көшеде/саябақта адасып кетсең, қауіпсіз жер тауып, сонда кір. Мысалы, жақын жердегі дүкен, бутик немесе кафе. Кассирге, сатушыға, әкімшіге, күзетшіге, даяшыға немесе тазалаушыға жақында. Адасып кеткеніңді айтып, көмек сұра.

5-кеңес. Бейтаныс адамдарға еріп кетпе. Ешқашан бейтаныс адамдармен бірге кетпеңіз, тіпті олар көмектесуді ұсынса да. Жақын маңдағы кез келген дүкенге барып, күзетшіден немесе сатушыдан полицияға қоңырау шалуын сұраңыз немесе адам көп жиналған, жарық жерге тез барып, өтіп бара жатқандардан полиция шақыруын сұраңыз.

Балаға барлық ересек адамдардың қауіпсіз бола бермейтінін түсіндіру, өз-өзін қорғауға үйрету маңызды.

1. «БЕЙТАНЫС АДАМ» СӨЗІНІҢ МАҒЫНАСЫН ТҮСІНДІРІҢІЗ.

Бейтаныс адам - бала жеке танымайтын және балаға туысқан болып табылмайтын адам. Ересектер ғана емес, балалар да бейтаныс болуы мүмкін. Егер бейтаныс адам мейірімді жүзбен күлімсіреп, достасуға тырысса да бұл оның қауіпсіз екенін білдірмейді.

Тәрбиеші: бейтаныс адам - біз жеке танымайтын, ешқашан кездеспеген немесе сөйлеспеген адам, тіпті біз оны білсек те, бірақ бізге туыс болып табылмайтын (мысалы, көрші, анамның танысы, әкемнің досы және т.б.) адам. Таныс пен бейтаныс адамдар арасындағы айырмашылықты түсіну маңызды.

Туыстар (таныстар) - бізге жақын адамдар: біздің анамыз, әкеміз, әжелеріміз, аталарымыз, бауырларымыз және басқа туыстарымыз. Олар бізге қамқорлық жасайды және әрқашан көмектесуге дайын.

Бейтаныс адамдар - бұл бізге туыстар болып табылмайтын

адамдар. Бейтаныс адамдар мейірімді болуы мүмкін, бірақ біз абай болуымыз керек, өйткені біз олардың қалай әрекет ететінін білмейміз.

2. БАЛАҒА «ЖОҚ» ДЕП АЙТУДЫ ҮЙРЕТІҢІЗ:

Балаға өзін жайсыз сезіндірген адамға «Жоқ» деп айтуға құқығы бар екенін түсіндіріңіз.

Баламен көмек көрсетуден бас тартуы мүмкін жағдайлармен жұмыстаныңыз:

«Кешіріңіз, мен сізбен бара алмаймын, мен үйде болуым керек».

«Кешіріңіз, мен кәмпит ала алмаймын, менің анам/әкем бар».

Баланы біреу оның еркіне қарсы бірдеңе жасауға мәжбүрлемек болса, айғайлап, жүгіріп, көмекке шақыра алатынын түсіндіріңіз.

3. БАЛАҒА КІМГЕ СЕНУГЕ БОЛАТЫНЫН АЙТЫҢЫЗ.

Бала ата-анасына, басқа сенімді ересектерге (мұғалімдерге) және полицияға сене алатынын түсіндіріңіз. Бала өзін ыңғайсыз сезінсе немесе оған қауіп төнсе, осы адамдардан көмек сұрауға үйретіңіз.

4. Әртүрлі жағдайлар туралы айтыңыз.

Балалармен бейтаныс адамдардың кездесуі мүмкін әртүрлі сценарийлерді ойнаңыз. Ешкімнің балдан өзін ыңғайсыз сезінтетін немесе ұятқа қалдыратын нәрсені сұрауға хақысы жоқтығын түсіндіріңіз.

Баламен қайда тұратынын бейтаныс адамдарға айтпау керектігі және бейтаныс адамдармен бірге ешқайда бармау керектігі жөнінде сөйлесіңіз.

№ 8 ТАҚЫРЫП. «БЕЙТАНЫС ЖЕРДЕ ҚАУІПСІЗ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ»

Мақсаты: балаларға бейтаныс адам оларды алып кетуге тырысқан жағдайда дұрыс әрекет етуді, өздерін қорғап, көмек шақыруды үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларды бейтаныс адамдармен байланыс кезіндегі қауіпсіздіктің негізгі қағидаларымен таныстыру;

- ▶ балаларға бейтаныс адамдармен, олар тартымды нәрсе (балмұздақ, кәмпит, сағыз, ойыншық және т.б.) ұсынса да, неге кетуге болмайтындығын түсіндіру.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ әртүрлі жағдайлар бейнеленген иллюстрациялар немесе суреттер, қабылдануы тиіс әрекеттер бейнеленген карточкалар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Бейтаныс адам оларды алып кетуге тырысса, қалай әрекет ету керектігін түсіндіру.

«Бейтаныспен кездесу» бейнеролигін қарап, негізгі қауіпсіздік қағидаларын талқылау:

1-ҚАҒИДА. ЕШҚАШАН БЕЙТАНЫС АДАМДАРҒА ЕРМЕ.

Балаларға бейтаныс адамдарға еріп кетуге болмайтынын (тіпті олар қызықты немесе тәтті нәрселер ұсынса да) түсіндіру.

Балаға бірдеңе ұсынған бейтаныс адам бейнеленген иллюстрацияларды көрсету.

2-ҚАҒИДА. СЕНІМДІ ЕРЕСЕКТЕРГЕ ЖАҚЫН БОЛ.

Балаларға әрқашан ата-аналарының немесе заңды өкілдерінің жанында болуға үйрету.

Ересек адамның қолынан ұстап тұрған баланың суретін көрсету.

3-ҚАҒИДА. ДАУЫС ШЫҒАРЫП, КӨМЕККЕ ШАҚЫР.

Бейтаныс адам оларды алып кетуге тырысса, балалар «Көмектесіңдер!» немесе «Мен бұл адамды танымаймын!» деп қатты айқайлау керектігін түсіндіру.

Дауыс шығарып тұрған баланың суретін көрсету.

4-ҚАҒИДА. ҚАУІПСІЗ ОРЫНҒА ҚАРАЙ ЖҮГІР.

Балаларға қауіпсіз орынға мысалы, ата-анасына, педагогке, полиция қызметкеріне немесе сенуге болатын басқа ересек адамға жүгіруге үйрету.

Қауіпсіз орындардың (дүкен, мектеп, полиция бөлімі) суреттерін көрсету.

5-ҚАҒИДА. БОЛҒАН ЖАҒДАЙДЫ ЕРЕСЕК АДАМҒА АЙТ.

Балаларға кез келген күмәнді жағдай немесе бейтаныс адамның оларды алып кетуге тырысқаны туралы ересек адамға міндетті түрде айтуға үйрету.

Болған жағдайды ересек адамға айтып тұрған баланың иллюстрациясын көрсету.

Есте сақта!

Сенуге болатын адамдар:

Үйде: ата-ана (заңды өкілдер), жақын туыстар (аға, апа, әпке, ата,әже);

Мектепте: барлық мұғалімдер, әкімшілік-шаруашылық қызметкерлері, күзетшілер

№ 9 ТАҚЫРЫП. «ҚАУІПСІЗ АТТРАКЦИОНДАР. ОЙЫН-САУЫҚ САЯБАҒЫНДА ҚАЛАЙ ӘРЕКЕТ ЕТУ КЕРЕК?»

Мақсаты: жазатайым оқиғалар мен жарақаттануды болдырмау мақсатында балаларға аттракциондар мен ойын-сауық саябағындағы қауіпсіз мінез-құлықтың қағидаларын үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларды аттракциондардағы мінез-құлықтың негізгі қағидаларымен таныстыру;
- ▶ қауіпсіздік үшін жас және басқа шектеулерді сақтаудың маңыздылығын түсіндіру;
- ▶ аттракциондарда қауіпсіздік белбеулері мен басқа да қорғаныс құралдарын дұрыс пайдалануға дағдыландыру.

Материалдар мен ресурстар: аттракциондар мен ойын-сауық саябағындағы жағдайлардың иллюстрациялары немесе суреттері, аттракциондардағы мінез-құлық қағидалары жазылған карточкалар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу. Аттракциондардағы қауіпсіздіктің маңыздылығы туралы әңгімелесу.

Аттракциондардағы қауіпсіздіктің негізгі қағидаларын талқылау:

1-ҚАҒИДА. ЖАС ПЕН БОЙ ШЕКТЕУЛЕРІН САҚТАУ.

Әр аттракциондағы қауіпсіздікті

сақтау үшін жас және бой шектеулері бар екенін түсіндіру.

Әртүрлі аттракциондар мен олардың шектеулері бейнеленген иллюстрацияларды көрсету.

2-ҚАҒИДА. ӘРҚАШАН ҚА- УІПСІЗДІК БЕЛБЕУЛЕРІН ТАҒУ.

Көптеген аттракциондардың қауіпсіздік белбеулері бар екенін және оларды міндетті түрде тағу керектігін түсіндіру.

Қауіпсіздік белбеулерін киген балалардың суреттерін көрсету.

3-ҚАҒИДА. АТТРАКЦИОН ОПЕРАТОРЫНЫҢ НҰСҚАУЛАРЫН ОРЫНДАУ.

Аттракцион операторы әрқашан маңызды қауіпсіздік нұсқауларын беретінін, оларды мұқият тыңдау және орындау керектігін түсіндіру.

Оператор нұсқаулары жазылған карточкаларды көрсету.

4-ҚАҒИДА. ҚОЛДАРЫҢ МЕН АЯҚТАРЫҢДЫ АТТРАКЦИОННЫҢ ІШІНДЕ ҰСТАУ.

Көптеген аттракциондарда орындықтан қолдар мен аяқтарды шығаруға болмайтынын түсіндіру.

Аттракциондардағы дұрыс және бұрыс әрекет бейнеленген иллюстрациялар көрсету.

5-ҚАҒИДА. ТОЛЫҚ ТОҚТАҒАНША АТТРАКЦИОННАН ТҮСПЕУ.

Әрқашан аттракцион толық тоқтағанын, оператордың рұқсатын күту керек екенін түсіндіру.

Қауіпсіздікті сақтап, аттракционнан шыққан балалардың суреттерін көрсету.

Қағидаларды қайталау: балалармен аттракциондардағы мінез-құлықтың негізгі қағидаларын қайталау. Бекіту үшін балаларға «Қауіпсіздік белбеуін бекіту неге маңызды?», «Егер оператор нұсқау берсе не істеу керек?», «Аттракционның сыртына қол мен аяқты шығаруға бола ма?» сұрақтарын қою.

№ 10 ТАҚЫРЫП. «КӨШЕДЕГІ ОЙЫН КЕЗІНДЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Мақсаты: жарақаттар мен қауіпті жағдайларды болдырмау мақсатында балаларға көшеде ойнау кезіндегі қауіпсіз мінез-құлықтың қағидаларын үйрету.

Міндеттері:

- ▶ балаларды көшеде ойнау кезіндегі мінез-құлықтың негізгі қағидаларымен таныстыру;
- ▶ арнайы бөлінген орындарда, ересектердің бақылауымен ойнаудың маңыздылығын түсіндіру;
- ▶ балаларға жолға жүгіріп шығу сияқты қауіпті жағдайлардан аулақ болуға үйрету.

Материалдар мен ресурстар:

- ▶ көшедегі әртүрлі ойын жағдайларының суреттері немесе иллюстрациялары.

Ұйымдастырылған іс-әрекет:

Тәрбиеленушілермен амандасу.

Көшедегі ойын кезіндегі қауіпсіздіктің негізгі қағидаларымен таныстыру.

1-ҚАҒИДА. ҚАУІПСІЗ ЖЕР-ЛЕРДЕ ОЙНАУ.

Балаларға тек ойын үшін арнайы бөлінген жерлерде, мысалы, аула, ойын алаңдары, саябақтарда ойнау керектігін түсіндіру.

Ойынға арналған қауіпсіз жерлердің иллюстрацияларын көрсету.

2-ҚАҒИДА. ЖОЛҒА ШЫҚПАУ, ЖОЛҒА ҚАРАЙ ЖҮГІРМЕУ.

Жолға жүгіріп шығуға немесе жолдың жанында ойнауға болмайтынын түсіндіру.

Жолдың жанындағы дұрыс және бұрыс іс-әрекет бейнеленген суреттерді көрсету.

3-ҚАҒИДА. АЙНАЛАҒА ҚАРАУ.

Жолды кесіп өтпес бұрын немесе жаңа жерде ойынды бастамас бұрын айналаға, жан-жаққа қарау керектігін түсіндіру.

Жолды кесіп өтер алдында айналаға, жан-жағына қарап тұрған балалардың суреттерін көрсету.

4-ҚАҒИДА. ЕРЕСЕКТЕРДІҢ БАҚЫЛАУЫНДА ОЙНАУ.

Балаларға көшеде ата-аналарының немесе басқа ересектердің бақылауында ойнау жақсы екенін түсіндіру.

Ересектердің бақылауында ойнап жатқан балалардың суреттерін көрсету.

5-ҚАҒИДА. АЙНАЛАДАҒЫ АДАМДАРҒА МҰҚИЯТ БОЛУ.

Балаларға қақтығыстар мен жарақаттануды болдырмас үшін басқа балалар мен ересектерге мұқият қарауға үйрету.

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК САБАҚТАРЫ» 1-СЫНЫП

«Жедел қызметтер мен байланыс орталықтарының телефон нөмірлері»

«Жедел қызметтерге қалай қоңырау шалуға болады?»

«Есік қағылды. Қауіпті қалай тануға болады?»

«Ойыншықтарды қауіпсіз пайдалану қағидалары»

«Егер бейтаныс адам көшеде көмек сұраса не істеу керек?»

«Дүкендегі, супермаркеттегі мінез-құлық қағидалары»

«Бір-бірімен үйлеспейтін өнімдер. Тамақпен эксперименттер»

«Отбасылық құпия сөз»

«Жасанды интеллект мүмкіндіктері. Ата- аналардың дауыстарымен қоңырау шалу»

«Су қоймаларындағы қауіптер»

№ 1 САБАҚ. «ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕР МЕН БАЙЛАНЫС ОРТАЛЫҚТАРЫНЫҢ ТЕЛЕФОН НӨМІРЛЕРІ»

Мақсаты: төтенше жағдай кезінде көмекке келетін жедел қызметтердің нөмірлерін ажырату.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі:

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күй қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім Чуковскийдің «Телефон» шығармасынан үзінді оқиды.

▶ Сіздер қалай ойлайсыз, біздер бүгін сабақта не туралы айтамыз?

▶ Адамдарға телефон не үшін керек?

▶ Әлемде ең маңызды қандай телефондарды білесіз?

Мұғалім балаларды мақсат қоюға бағыттайды: егер бүгінгі сабақтың тақырыбы «Телефон» болса және ең маңызды нөмірлер әртүрлі деңгейдегі құтқарушылардың нөмірлері болса, онда біз бүгінгі сабаққа қандай мақсат қоямыз? (адамдардың өмірін құтқару бойынша жедел қызметтердің нөмірлерін есте сақтау).

Тақырыпқа кіріспе: жедел қызметтердің бірыңғай телефоны бар, оған қоңырау шалу арқылы сіз кез келген жағдайда көмек сұрай ала-

сыз. Бұл телефон – 112. Төтенше жағдайларда ең бастысы – сабырлы болу және операторға мәселені, не болғанын түсіндіре білу.

**ҚАУІПСІЗДІКТЕ БОЛУ ҮШІН
ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРДІҢ НӨМЕР-
ЛЕРІН ЕСТЕ САҚТА:**

Егер өрт болса, 101-ге қоңырау соғыңыз.

Егер сізге шабуыл жасалса немесе бірдеңе ұрланса, 102-ге қоңырау соғыңыз.

Егер сіз немесе жақын адамыңыз ауырып қалса, 103-ке қоңырау соғыңыз.

Кез-келген жағдайда, Сізге 112 қызметі көмектеседі.

Егер сізді ренжітсе, 111-ге қоңырау соғыңыз.

Білімді бастапқы игеру және түсінгендігін тексеру:

«Әртүрлі жағдайлар» ойыны: балалар қандай қызметке қоңырау шалу керектігін және ондай жағдайда балалар өзін қалай дұрыс ұстау керектігін түсіндіруі керек.

1. Есікті бейтаныс адам қақты (102).

2. Әжем ауырып қалды (103).

3. Көрші үйдің терезесінен түтін шығып жатыр (101).

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
АВАРИЯЛЫҚ ГАЗ ҚЫЗМЕТІ	104
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды. «111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды	111
БІРЫҢҒАЙ ҚҰТҚАРУ ҚЫЗМЕТІ	112

Бекіту. Өзіндік жұмыс: Тапсырманы орындаңыз.

Суреттің астына қызмет нөмірін жазыңыз.

Қорытынды. Рефлексия:

Менде смайликтер бар: көңілді және көңілсіз. Тапсырмалары қиын емес болған балалар көңілді смайликті таңдайды, ал тапсырмаларды орындау қиынға соққан балалар көңілсіз смайликті алады.

№ 2 САБАҚ. «ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРГЕ ҚАЛАЙ ҚОҢЫРАУ ШАЛУҒА БОЛАДЫ?»

Мақсаты: балаларға шұғыл қоңырау шалуды үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі:

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күй қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау: әр адамның өмірінде көптеген кездейсоқ сәттер болады. Үйде немесе мектепте болған кезде біз қиын уақытта кімге жүгіну керектігін білеміз – ол біздің ата-анамыз, педагогтеріміз, достарымыз. Бірақ жалғыз жүргенде әртүрлі қауіп-қатерге кезігуің мүмкін. Қауіп-қатер барлық жерде: қоғамдық көлікте, кинода, театрда, көшеде болуы мүмкін.

Бұл жағдайда біз кімнің көмегіне жүгіне аламыз?

Тақырыпқа кіріспе

Жедел қызметтерге, байланыс орталығына қоңырау шалған кезде мынаны хабарлаған маңызды:

Мекенжай. Егер бала өз атын айта алмаса немесе байланыс үзілген болса да, құтқару қызметі аталған жерге барады.

Объект. Оператор оқиға болған жерді: үйді немесе пәтерді, көшені нақтылауды сұрайды.

Оқиғаның сипаты. Не болғанын қысқаша сипаттау керек. Мысалы, теледидар жанып жатыр немесе әжем ауырып қалды.

Ата-анасының аты, тегі, байланыс телефондары. Өзіңізді атаңыз, ата-анаңыздың біреуінің телефонын хабарлаңыз.

«Диспетчерлік қызмет» ойыны. Қыздар ұсынылған нөмірлерге қоңырау шалады, ұлдар көмекке асығады немесе нөмірді дұрыс теруге көмектеседі.

Жағдайлар:

- ▶ пешпен жылытылатын пәтерде өрт, зардап шеккендер жоқ;
- ▶ канализациялық люкке құлау;
- ▶ көшедегі бұзақылық шабуыл;
- ▶ газы бар үйдің пәтерінде өрт, зардап шеккендер бар;
- ▶ жол-көлік оқиғасы, зардап шеккендер бар;
- ▶ құрылыс алаңындағы газдың иісі;
- ▶ сіздің пәтеріңіз тоналды.

Бекіту. Өзіндік жұмыс:

Мен мәлімдеме жасаймын, ал сіздер сигнал картасын көтересіз-

дер. Егер келіссеңіздер – жасыл, келіспесеңіздер – қызыл.

Мен телефонды қалай пайдалану керектігін білемін.

Мен қашан көмек сұрау керектігін білемін.

Мен қандай телефон арқылы көмек сұрайтынымды білемін.

Мен жедел қызметтерге қоңырау шалу кезінде не айтарымды білемін.

Мен мекенжайым мен телефонымды білемін.

Мен бұл нөмірлерді ешқашан ермек үшін термеймін.

Егер сіздер жасыл картаны алты рет көтерген болсаңыздар, онда мен сіздер үшін алаңдамай, көңілім тыныш болады. Сіздер экстремалды жағдайларда не істейтіндерінді білесіздер.

Қорытынды.

Рефлексия (кез-келген түрде) .

№ 3 САБАҚ. «ЕСІК ҚАҒЫЛДЫ. ҚАУІПТІ ҚАЛАЙ ТАНУҒА БОЛАДЫ?»

Мақсаты: оқушыларға қауіпті жағдайларда жылдам және ұтымды шешімдер қабылдауды үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі:

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күй қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

«Қасқыр мен жеті лақ» ертегісін еске түсіріңіз.

▶ Ешкі өз балаларына не тапсырды?

▶ Қасқыр лақтарды алдай алды ма? Неліктен?

Бейтаныс ағайды үйге кіргізбе,
Және апайға да есік ашпа,
Егер анаң жұмыста болса.

Бейтаныс адамдарға сенбе, есікті мықтап кілтте!

Білімді өзектендіру. Оқығанды қайталау:

Мұғалім: енді біз үйде жалғыз қалдық деп елестетейік. Үйде абайсыз адамға қандай қауіп төнетінін көрейік.

- Көбінесе сіз үйде жалғыз қаласыз, айналаңызда барлығы таныс, ойыншықтар, кенеттен біреу есікті қақты. Сіз есікті бірден ашасыз ба?

Тақырыпқа кіріспе:

Мұғалім: бейтаныс адамдар неге қауіпті?

Дұрыс, балалар, ешкімге есікті аша салуға болмайды, өйткені қауіпті адамдар көп. Олар пәтерді тонап, бала ұрлауы мүмкін. Егер сіз үйде жалғыз қалсаңыз, бейтаныс адамдарға, тіпті олардың дауысы жағымды болса да, есікті ашпаңыз. Қауіпті адам ол өте айлакер, ол полицей немесе сіздің ата-анаңыздың танысымын деп айтуы мүмкін. Бірақ егер де әңгімелесуге көшкен болсаңыз, үйде жалғыз екеніңізді айтпаңыз, әкем ұйықтап жатыр және оятпауын сұрағанын айтыңыз. Бейтаныс адамнан кетуді және кедергі жасамауды сұраңыз.

Енді біз үйде жалғыз қалып, есікті бейтаныс адам қағып тұрған қауіпті жағдайды ойнайық.

Білімді бастапқы игеру және түсінгендігін тексеру:

«Егер үйге бейтаныс адам кірсе» тренингі

Тренинг барысында бала пәтерде жалғыз болған кезде бөгде адамдарды үйге кіргізбеуі тиіс жағдайлар ойналады. Рөлдер бөлінеді. Бейтаныс адам есіктің артында тұрып, уәделерді, жылы сөздер мен интонацияларды қолдана отырып, пәтердегі баланы есікті ашуға көндіреді.

Жағдаяттар:

- ▶ курьер ата-анаға хат әкелді;
- ▶ слесарь кранды жөндеуге келді;
- ▶ полицей дабылды тексеруге келді;
- ▶ медбике дәрі-дәрмек әкелді;
- ▶ анамның досы қонаққа келді;
- ▶ көршілер жарақаттанған бала үшін жасыл дәрі (зеленка) сұрайды;
- ▶ бейтаныс адамдар көршілері үшін киім-кешек қалдыруды сұрайды;
- ▶ әйел адамға «жедел жәрдем» шақыру керек.

(Тренинг әртүрлі қатысушылармен бірнеше рет қайталанады).

Бекіту. Өзіндік жұмыс:

«Дұрыс жауапты атаңыз» ойыны. Мұғалім жағдаяттарды қамтитын мәтінді оқиды. Ұсынылған жағдайларға бірнеше әрекет ету нұсқалары берілген, жағдайларды талқылаңыз және Сіздің ойыңыздағы дұрыс жауапты таңдаңыз.

1. Бала үйде жалғыз. Телефон шырылдайды, ол телефонды алып, тыңдайды.

- Сәлем, балақай! Мен сенің әкеңнің танысымын, оны телефонға шақырасың ба?

Бала жауап береді:

1) Әкем үйде жоқ. Ол жұмыста. Тек кешке келеді.

2) Әкем қазір бос емес. Телефон нөміріңізді айтыңыз, ол сізге қайта қоңырау шалады.

2. Үйде қыз бала жалғыз қалды. Телефон шырылдайды, ол телефонды алып, тыңдайды.

- Сәлем, қызым! Мен сантехникпін, айта қойшы, кранды жөндеу үшін пәтерге қалай кіруге болады?

Қыз жауап береді:

1) Ата-анам қазір үйде жоқ. Біздің пәтердің нөмірі 17.

2) Біздің кран ағып жатқан жоқ. Әкем қазір жақындайды, ал мен итті ұстай тұрамын.

3. Есік қоңырауы. Бейтаныс адам жағымды дауыспен: - Мен курьермін, ата-анаға хат әкелдім.

Бала жауап береді:

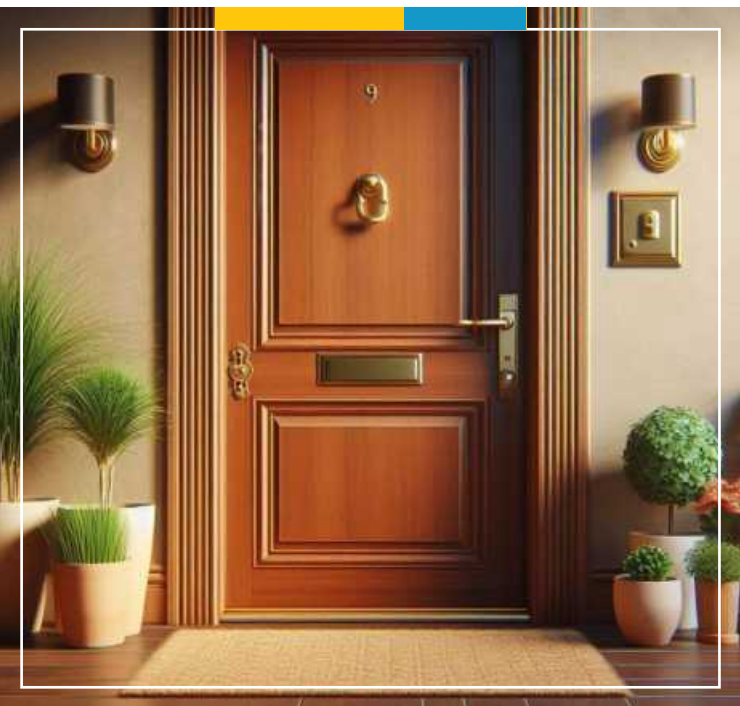
1) хатты есікте қалдырыңыз, мен қазір ата-анамды оятамын.

2) Ешкім үйде жоқ. Мен қазір есік ашып, хатты өзім аламын.

Қорытынды. Рефлексия.

Бүгін сабақта қандай тақырыпты талқыладық?

Үйдегі қауіпті жағдайларды қалай болдырмауға болады?

№ 4 САБАҚ. «ОЙЫНШЫҚТАРДЫ ҚАУІПСІЗ ПАЙДАЛАНУ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Мақсаты: балаларға үйдегі қауіпті заттарды тануды, қауіпсіздік қағидаларын сақтауды үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі:

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күй қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Бұл жұмбақтар не туралы?

Тағы қандай ойыншықтар бар?

Тақырыпқа кіріспе:

Педагог: балалар, рұқсат етсеңіздер, сөмкемдегі ойыншықтарды алайын (қолын сөмкеге түсіреді. Ой, мен ұшты нәрсемен саусағымды жарақаттап алған сияқтымын.

Педагог: (Инені шығарады). Мынау не? (Ине) Ол не үшін қажет?

Аяғы бар, жүрмейді, Аузы бар, күлмейді, Айнымайды бөпемнен Тек сөйлеуді білмейді. (Қуыршақ)	Өздігінен жүрмейді, жарыспайды, Кісі мінсе жарыстан қалыспайды. Аяғы екеу болғанмен ізі жалғыз, Сағатта талай жерді қарыштайды. (Велосипед)	Шіркіннің өзіне обал-ақ, Жүреді аяқта домалап. (Доп)
--	---	--

Онымен ойнауға бола ма? Неліктен? (Балалардың жауабы)

Бұл не? (Пышақты шығарады)
Пышақ не үшін қажет? Сіз онымен ойнай аласыз ба? Неліктен? (Балалардың жауабы).

Бұл не? (Дәрі-дәрмектің қаптамасын шығарады.) Дәрі-дәрмектермен ойнауға бола ма? Неліктен? Оларды балаларға кім бере алады? (Балалардың жауаптары.)

Бұл не? (Сірікке қораптарын шығарады.) Отпен ойнауға бола ма? Не болуы мүмкін? Сіріңкелерді кім қолдана алады? (Балалардың жауаптары).

Балалар, Сіз үйде қандай ойыншықтармен ойнайсыздар? Олар қауіп төндіреді ме?

Ойыншықтардың бізге зиян тигізбеуі үшін оларды пайдалану қағидаларын жасақтайық.

Ойыншықтарға сүрінбеу және олардан жарақат алмау үшін оларды әрқашан орнына қою керек.

Ойыншықтарды ауызға салуға болмайды. Өйткені олар тамақ үшін емес, ойнауға арналған.

Ешқандай жағдайда батареяларды, магниттерді аузыңызға салмаңыз. Бұл өмірге қауіп төндіреді.

Ұсақ бөлшектері бар ойындар кішкентайлардың қолы жетпейтін жерде сақталуы керек.

Ойыншықтармен ұйықтамаңыз. Өйткені, олардың құрамында зиянды бояғыштар мен толтырғыштар болуы мүмкін.

Егер ойыншықта лақтыратын заттар болса (жебелер, оқтар, шарлар және т.б.), ешбір жағдайда адамды немесе жануарды көздеуге болмайды, әсіресе бетке бағыттауға болмайды.

Білімді бастапқы игеру және түсінгендігін тексеру:

Мұғалім: қауіпті және қауіпсіз заттар туралы суреттерден тұратын кітап жасайық. Сіз жұптарға бөлініп, қауіпті және қауіпсіз заттарды кім жабыстыратынын шешуіңіз керек. Балалардың үстелдерінде екіге бөлінген қағаз парақтары болуы керек. Бір жағында көңілді, екінші жағында қайғылы смайликтің бейнесі бар. Үстелде заттардың суреттері орналастырылған. Бір бала қауіпсіз заттар салынған, ал екіншісі ойнауға болмайтын заттары бейнеленген суреттерді таңдайды.

Бекіту. Өзіндік жұмыс:

Қауіпті болуы мүмкін заттарды дөңгелектеңіз. Жасыл – сіз ересектерсіз өзіңіз ала аласыз. Сары-ересектердің көз алдында ғана алуға болады. Қызыл-тек ересектер ала алады.

Рефлексия (кез-келген түрде).

№ 5 САБАҚ.

«ЕГЕР БЕЙТАНЫС АДАМ КӨШЕДЕ КӨМЕК СҰРАСА НЕ ІСТЕУ КЕРЕК?»

Мақсаты: балаларға көшедегі бейтаныс адамдармен қарым-қатынас кезіндегі қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күй қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: бүгін біз көшедегі жеке қауіпсіздік негіздері туралы сөйлесетін боламыз. Басқа адамдардан келетін қауіпті қалай болдырмауға болатындығы туралы айтамыз.

Мұғалім: бейтаныс адам - біз жеке танымайтын, ешқашан кездеспеген немесе сөйлеспеген адам, тіпті біз оны білсек те, бірақ бізге туыс болып табылмайтын (мысалы, көрші, анамның танысы, әкемнің досы және т.б.) адам. Таныс пен бейтаныс адамдар арасындағы айырмашылықты түсіну маңызды.

Туыстар (таныстар) - бізге жақын адамдар: біздің анамыз, әкеміз, әжелеріміз, аталарымыз, бауырларымыз және басқа туыстарымыз. Олар бізге қамқорлық жасайды және әрқашан көмектесуге дайын.

Бейтаныс адамдар - бұл бізге туыс

стар болып табылмайтын адамдар. Бейтаныс адамдар мейірімді болуы мүмкін, бірақ біз абай болуымыз керек, өйткені біз олардың қалай әрекет ететінін білмейміз.

Тақырыпқа кіріспе:

Жеке қауіпсіздіктің қағидаларын бір қысқа сөзге дейін қысқартуға болады – «БОЛМАЙДЫ»:

▶ Мектептен шыққан соң көшеде көп жүруге БОЛМАЙДЫ.

▶ Қараңғы түскенде сыртта ойнауға БОЛМАЙДЫ.

▶ Бейтаныс адамды үйге кіргізуге БОЛМАЙДЫ.

▶ Бейтаныс адамдармен ешқайда баруға БОЛМАЙДЫ.

▶ Бейтаныс адаммен бірге көлікке отыруға БОЛМАЙДЫ.

Көбінесе бейтаныс адам көшеде жалғыз жүрген баланы көріп, жақындап, оған бірге адамдар көп емес жерге баруды ұсынады. Таныс емес адамның сізді ұстап алатындай жақындауына жол бермеу керек. Көптеген балалар мұндай жағдайда не істеу керектігін және бейтаныс ересек адаммен өзін қалай ұстау керектігін білмейді, оған бас тартуға ұялады, өзіне жақындауына мүмкіндік береді.

Мұндай жағдайды бақылаудан шығаруға болмайды. Ол үшін бірнеше «қадамдардан» тұратын қарапайым және сенімді әрекет стратегиясын ұстанған жөн.

1- қадам. Жағдайды бағалаңыз.

2- қадам. Қашықтықты сақтаңыз.

3- қадам. «Құпия сөз» сұраңыз.

4- қадам. Бейтаныс адаммен сөйлесу 5-10 секундтан аспауы керек, содан кейін әңгімені тоқтату керек.

5- қадам. Қауіпсіз жерге барыңыз.

Маңызды сәттердің бірі, ата-ана мен бала бейтаныс адамнан қауіпті болдырмау үшін ойлап тапқан құпия сөз. Егер көшеде бір адам келіп, оны анасы жібергенін айтса, сіз құпия сөзді атауды сұрауыңыз керек. Егер бейтаныс адам оны айта алмаса, дереу кету керек. Бейтаныс адам құпия сөзді ұмытса немесе анасы сол сөзді оған айтпаса да – ол маңызды емес. Әрқашан да кету керек.

Білімді бастапқы игеру және түсінгендігін тексеру:

Жағдаяттарды талқылау.

Мұғалім: Осындай жағдайды елестетіп көріңіз:

Бала көшеде серуендейді. Оған бейтаныс адам жақындайды.

- Сәлем балақай, маған телефоныңды бере тұршы. Туысқаныма қоңырау шалу керек еді.

Бала: «Кешіріңіз, менде телефон жоқ» немесе «Бір минут, қазір алып беремін» - деп жауап беруі мүмкін.

Мұғалім: Сіздің ойыңызша, бұл жағдайда қандай жауап дұрыс болады? Мұғалім: Сіз көшеде жүресіз. Бейтаныс адам келіп: машинаға мінгің келе ме?-деп сұрайды.

Мұғалім: Сіз не істейсіз? (Күтілетін жауаптар: «Бейтаныс адамдармен көлікке отыруға болмайды», «Бейтаныс адамдармен көшеде сөйлесуге болмайды»)

Бекіту. Өзіндік жұмыс.

Мұғалім: балалар, біз жаңа бейтаныс адамдармен өзін ұстау қағидаларын білдік. Сабақта айтқаның бәрін тексеру және бекіту үшін біз бірге «Жадынама» жасаймыз. Сөйлемдерді сөзбен толықтыру керек.

«Есте сақта!!!» топтық жұмысы.

- 1 жағдайды бағала.
2. Бейтаныс адамнан..... ара қашықтықты ұстаңыз!
3. Бейтаныс адамнан..... «Құпия сөзді» сұра.
4. Бейтаныс адаммен сөйлесу 5-10 секундтан аспауы керек.
5. Қауіпсіз жерге.....кетіп қал.

Қорытынды.

Рефлексия (кез-келген түрде).

№ 6 САБАҚ. «ДҮКЕНДЕГІ, СУПЕРМАРКЕТТЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Мақсаты: балаларға дүкендегі қауіпсіздік қағидаларын сақтауға үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй қалыптастыру. (1-2 мин)

Тақырыпқа кіріспе:

«Дүкендегі мінез-құлық қағидалары» ойыны

Мұғалім: Қазір біз сіздермен дүкен ойынын ойнаймыз. Дүкенге барғанда қандай қағидаларды білу керек?

▶ Ата – анаңыздың жанынан кетпеңіз - әрқашан анаңның немесе әкеңнің жанында бол және олардан алысқа кетпе.

▶ Бейтаныс адамдармен сөйлеспеңіз-егер саған бейтаныс біреу жақындаса, бірден ата-анаңды шақыр.

▶ Рұқсатсыз ештеңе алмаңыз – егер бірдеңе көргің немесе алғың келсе, ата-анаңнан сұра.

▶ Қауіпті жерлерден аулақ болыңыз - шыны витриналарға, ауыр заттар салынған сөрелерге және кассаларға жақындама.

▶ Егер жоғалсаңыз - орнында болыңыз - егер ата-анаңды жоғал-

тып алсан, жүгірмей, орнында тұр, оларды шақыр немесе дүкен қызметкерлерінен көмек сұра.

**ДҮКЕНДЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ
ҚАҒИДАЛАРЫ:**

▶ Дүкенге кірген кезде есікті ұстаңыз.

▶ Қарсы ағынға тап болмас үшін қозғалыс бағыттарын сақтаңыз.

▶ Жақын жерде келе жатқан адамды итермеңіз. Егер сіз кездейсоқ біреуді итеріп жіберсеңіз немесе аяғын бассаңыз, кешірім сұраңыз.

▶ Арнайы қаптамасыз сатылатын өнімдерді сұрыптауға, қолмен ұстауға болмайды.

▶ Тым қатты сөйлемеңіз, күлмеңіз, өзіңізге назарды аудартаңыз.

▶ Сатушымен сыпайы және сабырлы сөйлесіңіз.

Білімді бастапқы игеру және түсінгендігін тексеру:

Мұғалім: егер сіз ересектермен бірге дүкенге барып, адасып қалсаңыз не істейсіз?

Мұндай жағдайларда балалар өздерін қалай ұстау керек? (жыламаңыз, айқайламаңыз, тұрған

жеріңізді тексеріңіз, сатушыға немесе күзетшіге жоғалғаныңызды айтыңыз)

Ал егер сіз адасып қалсаңыз, анаңызды іздеуге баруыңыз керек пе? (сіз бір орында тұруыңыз керек, анаңызды күтіңіз, ересектерден көмек сұраңыз).

Ең алдымен көмекті кімнен сұрай аласыз? (сатушы, күзетші, ересек адам).

Хабарлау жүйесі арқылы жариялау үшін өзіңізді қалай атайсыз? (мен аты-жөнімді, жасымды, анамның атын айтамын).

Егер сізге бейтаныс адам жақындап, онымен бірге кәмпит алуға баруды немесе сізге күшікті көр-

сетуді ұсынса, сіз не істейсіз? (мен онымен сөйлеспеймін, ешқайда бармаймын, айқайлай бастаймын және ересектердің назарын өзіме аударамын).

Сабақты бекіту. Өзіндік жұмыс: «Дұрыс бағытты таңдаңыз» ойыны.

Педагог дүкенге апаратын екі бағыты бар картаны көрсетеді: біреуі қауіпсіз, екіншісі қауіпті (мысалы, жол арқылы). Балалар дүкенге қауіпсіз апаратын дұрыс бағытты таңдауы керек. Неліктен бір маршрут екіншісінен жақсы екенін талқылау қажет.

Қорытынды.

Рефлексия (кез-келген түрде).

№ 7 САБАҚ. «БІР-БІРІМЕН ҮЙЛЕСПЕЙТІН ӨНІМДЕР. ТАМАҚПЕН ЭКСПЕРИМЕНТТЕР»

Мақсаты: балаларға біріктіруге болмайтын өнімдерді қауіпсіз пайдалану қағидаларын үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі:

Амандасу. Жағымды мотивациялық көңіл күй қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: Сәлеметсіздер ме, балалар! Сіздер ойнағанды ұнатасыздар ма? (балалардың жауабы)

Елестетіп көріңіздерші, ересектер үй шаруасымен айналысады, ал сіз ойнағыңыз келеді. Сіз не істейсіз? (балалардың жауабы)

Тақырыпқа кіріспе:

Әңгіме.

Егер қатты қыздырылған табаға май құйсаңыз, ол жануы мүмкін екенін білесіздер ме? Бұл өртке әкеледі.

Сіз тамақтың дайын болғанын тексергіңіз келсе, сізге не болуы мүмкін екенін білесіздер ме? Мысалы, пештегі торт, қазандағы ыстық сорпа немесе қайнап тұрған шәйнек.

Сіз балалар үшін қауіпті және ешбір жағдайда оларға қол тигізуге болмайтын тағамдарды білесіз бе?

Ас үйдегі шкафтарда сақталатын барлық сұйықтықтар балаға қауіп төндіреді. Ең қауіптісі - сірке қышқылы немесе оны «уксус» деп атайды. Бірақ басқа да тұздықтар, сироптар мен пасталардың дәмін татып қарауға болмайды.

Тіпті ең қарапайым және біз білетін тағамдар да қауіпті болуы мүмкін, себебі оларды қалай дұрыс тұтыну керектігін білмесеңіз және оларды бір-бірімен біріктіруге болатынын не болмайтынын білмесеңіз, үлкен қиындыққа әкеліп соқтыру мүмкін.

Білімді бастапқы игеру және түсінгендігін тексеру:

Тәжірибе

Көптеген адамдар «Ментос» жалбыз қосылған кәмпит пен «Кока-Коланы» жақсы көреді.

Ментосты Кока-Колла бөтелкесіне салса не болады деп ойлайсыз?

Егер бұл кәмпиттерді «Кока-Колмен» бірге жесе, не болатынын көрейік.

Ал біз мұны тәжірибе арқылы білеміз. Қараңызшы, мен «Кока-Кола» алып, оны кесеге құямын, оған «Ментос» тәттісін салдым.

Не болды? Иә, кейбір өнімдер «Кока-Кола» -мен үйлеспейді және кішкентай жарылыс сияқты химиялық реакцияға түседі. Осы жарылыс сіздің асқазаныңызда болуы мүмкін екендігін елестетіп көріңізші.

Сіз бен біз «Ментос» кәмпиттерімен «Кока-Кола» ішсек, асқазанымызда не болатынын көрдік.

Мұны не үшін жасағанымызды түсінгендер бар ма? (Балалардың жауабы).

Сабақты бекіту. Өзіндік жұмыс: «Артығын табу» ойыны.

Тақтада зиянды және пайдалы өнімдердің суреттері берілген.

Біз барлық зиянды өнімді тауып, оларды алып тастауымыз керек.

Жарайсыздар балалар, керемет білімдеріңізді көрсетіп, барлық зиянды өнімді таптыңыздар.

Қорытынды.

Рефлексия (кез-келген түрде).

№ 8 САБАҚ. «ОТБАСЫЛЫҚ ҚҰПИЯ СӨЗ»

Мақсаты: балалармен төтенше жағдайдағы мінез-құлық қағидаларын, қауіптер мен олардың ең ықтимал көздері туралы мәліметтерді қайталау.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күй қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Күн сайын таңертең адам үйден шығып, қоршаған ортамен араласады. Кез-келген жағдайда қиын жағдайлар, апаттар орын алуы мүмкін. Бұл қиындықтар «Төтенше жағдайлар» деп аталады. Төтенше жағдай бұл адамның қиын және жағымсыз жағдайларға ұшырауын білдіреді.

Тақырыпқа кіріспе:

Әңгіме.

Біздің ең маңызды міндетіміз – өзімізге және айналамыздағы адамдарға жауапкершілікпен қарау, қауіптерді болжай және тани білу, жеке қауіпсіздіктің қарапайым қағидаларын сақтау.

Қауіп бізді барлық жерде күтеді:

жолда, аулада, үйдің кіреберісінде тіпті біз болатын кез келген жерде.

Ата-анаңызбен бірге арнайы «құпия сөз» ойлап табыңыз. Келісіңіз: егер сіз олармен сөйлескенде оны айтсаңыз, бұл сіздің қауіпсіздігіңізге қауіп төніп тұрғанын білдіреді.

Егер сізге қауіп төндіретін адам жақын болса және сөйлесіп жатқаныңызды естісе, сізге телефон арқылы «отбасылық құпия сөзді» айтуға болады. Қауіп төндерген адам ештеңе білмейді, ал ата-аналар қажетті жерге жетуге үлгереді.

Сондай-ақ, егер күдікті бейтаныс адам сізбен бірге кіреберіске (подъезд) кіруге тырысса, домофонға құпия сөзі айта аласыз.

Құпия сөз, мысалы, белгісіз адамдар қоңырау шалып, сізді ұрлап әкеткенін айтса, төлем талап етсе, пайдалы болады. Осылайша айтылғанның дұрыстығын тексеруге болады.

Егер бала мектептен кейін қараусыз жүрсе, бейтаныс адамдар анасының/әкесінің достарымыз, әріптестеріміз немесе анасы/әкесі

апатқа ұшырады/ауруханаға түсті, бәріңіз бірге оларға барасыз деген сылтаумен балаларды алып кетуге тырысатын жағдайлар бар.

Құпия сөзбен әзілдесуге болмайды. Әйтпесе, бала «қасқырлар, қасқырлар» деп айқайлаған, алайда оған ешкім сенбеген әңгімедегідей болуы мүмкін. Бұл сөз құпия сөз болып табылады және оны ешкім білмеуі керек.

Құпия сөз бейтарап болуы қажет. «Қауіп», «Қиындық» және т.б. сөздері болмағаны дұрыс. Қауіп төндіретін адам сіздің ата-анаңызға сигнал беріп жатқаныңызды білмеуі керек.

Егер бұл сөз тіркесі болса, тіптен жақсы. Мысалы, «керемет ауа-райы».

Білімді бастапқы игеру және түсінгендігін тексеру:

Біздің сынып үшін «құпия сөз» ойлап табыңыз.

Сабақты бекіту. Өзіндік жұмыс: «Әдеби викторина» байқауы.

Жүргізуші: Сіз көптеген ертегілерді білесіз. Бірақ, қазір сіз қауіпсіздік қағидаларының негіздерін бұзу, қайғылы салдарға әкеп соқтырған ертегілерді еске түсіріп, себебін түсіндіруіңіз керек.

1. «Бауырсақ», «Қызыл телпек» – бейтаныс адамдарға шамадан тыс сенім білдіру.

2. «Қасқыр мен жеті қозы» – бөтен адамдарға есікті ашпау.

Қорытынды.

Рефлексия (кез-келген түрде).

№ 9 САБАҚ.

«ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МҮМКІНДІКТЕРІ. АТА-АНАЛАРДЫҢ ДАУЫСТАРЫМЕН ҚОҢЫРАУ ШАЛУ».

Мақсаты: балаларға жасанды интеллектті қолдануды тану қағидаларын үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі:

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күй қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: бүгін бізде ерекше сабақ өтеді. Біз бүгін «Жасанды интеллект» бойынша талқылаймыз.

Бұл не екенін біреу біле ме?

Тақырыпқа кіріспе:

Мұғалім: біздің өмірімізде жасанды интеллект жұмыс істейтін гаджеттер пайда болды. Біз онымен сөйлесе аламыз, сұрақтар қоя аламыз, тіпті ойын ойнаймыз.

«Бүгін әкеңізбен немесе анаңызбен телефонмен сөйлескен кім бар?» (балаларға тәжірибесімен бөлісуге мүмкіндік беріңіз).

Әңгіме.

Қазір кез-келген адамның дауысына, тіпті анасының немесе әкесінің дауысына еліктейтін компьютерлер бар екенін түсіндіріңіз.

Бұл қауіпке қалай қарсы тұру керек екенін сұраңыз. Жасанды интеллект (ЖИ) не екенін қарапайым түрде түсіндіріңіз, мысалы, ЖИ – ақылды компьютерлер, олар адамдарға көмектесе алады.

Кейде жаман адамдар басқаларды алдау үшін ЖИ қолданатынын талқылаңыз. Мысалы, олар теле-

фондағы дауыстың ананың дауысы сияқты естілуін істеу мүмкін, бірақ шын мәнінде бұл анаң емес.

Аудиожазбаны қосыңыз, онда бір мәтінді алдымен шынайы дауыс, сонан кейін ЖИ-тің жасанды дауысы айтады. Балалардан айырмашылықты байқай алғанын сұраңыз.

Білімді бастапқы игеру және түсінгендігін тексеру:

Қауіпсіздік бойынша әңгіме:

Балаларға егер оған қоңырау шалып, дауысы таныс болып көрінсе, бірақ біртүрлі нәрсе айтса немесе әдеттен тыс нәрсе жасауды сұраса (мысалы, бір жерге жалғыз бару немесе ақша тапсыру), сіз бірден «жоқ» деп жауап беріп, нағыз ата-анаға немесе мұғалімге қоңырау шалуыңыз керек екенін түсіндіріңіз.

Сабақты бекіту. Өзіндік жұмыс:

Күдікті адамдар ата-ана болып көріну үшін ЖИ қолдана алатынын және әрқашан мұқият болу, телефон арқылы айтылған сөздер біртүрлі болып көрінсе, айтқандарын орындамау маңызды екенін қайталаңыз.

Сабаққа қатысқаны үшін балаларға алғыс айтыңыз және ата-аналарымен сабақты талқылауды ұсыныңыз.

Қорытынды.

Рефлексия (кез-келген түрде).

№ 10 САБАҚ. «СУ ҚОЙМАЛАРЫНДАҒЫ ҚАУІПТЕР»

Мақсаты: балаларға көшедегі, табиғат аясындағы, демалыс кезіндегі, су қоймаларындағы қауіптерді тануды үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі:

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күй қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Бүгін біз тағы да қауіпсіздік туралы сөйлесетін боламыз, бірақ қай жердегі қауіпсіздік екенін сіздер өздеріңіз қазір тауып көресіздер. Ол үшін менің сұрақтарыма жауап беріңіздер!

- Судағы қауіпсіздік қағидаларын бәріңіз білесіздер ме?

- Сіз осы қағидаларды сақтайсыздар ма?

- Қағидаларды сақтамау неге әкеуі мүмкін деп ойлайсыздар?

Тақырыпқа кіріспе:

Әңгіме.

Сіз тоғанға келдіңіз. Әрі қарай не болады? (Тұрақты құрамдағы жұптарда жұмыс істеу). Балалар шомылуға қалай дайындалу керектігі туралы қағидаларды өздері жасайды. 2-3 жұп өздері жасақтаған қағидаларды айтады.

Бірден суға түсуге болмайды. Суға түсу үшін дайындық керек. Аяқтыңызының сіңірі тартылып қалуы мүмкін. Суға тезірек түсуге деген ұмтылыс көбінесе асығыс болады. Көбісі суға қарай жүгіреді. Шешініп,

салқындауыңыз керек. Алдымен аяғыңызды суға батырыңыз. Содан кейін бірнеше рет толық денеңізді батырыңыз. Сіздің денеңіз суға үйренсін. Жақсы көңіл күймен шомылыңыз.

СУДАҒЫ НЕГІЗГІ ҚАУІПСІЗДІК ҚАҒИДАЛАРЫ

Әр қалада демалуға және шомылуға арналған арнайы жабдықталған су қоймалары бар. Ол жерде арнайы қызметтер бар. Бұл тәртіпті бақылауға, сондай-ақ адамдарды құтқаруға дайындалған адамдар. Мұнда үнемі суға талдау жасалады. Көптеген су айдындарында жедел жәрдем көліктері кезекшілік етеді. Жабдықталмаған жерлерде шомылуға тыйым салынады.

Сіздің жасыңызда тек ата-анаңыздың немесе басқа ересектердің қатысуымен шомылуға болады.

Егер сізде жоғары немесе төмен температура болса, шомылуға болмайды. Бұл жағдайда суға түсу өте қауіпті.

Жүзе білу. Егер сіз жүзе алмасаңыз, таяз жерде, жағаға жақын жерде болыңыз. Жүзгіш достарыңыздың соңынан ермеңіз. Сіз бірден жүзуді үйрене алмайсыз.

Суда болу уақытын шектеу керек. Егер суда ұзақ уақыт жүрсеңіз, шаршағаныңызды байқамауыңыз мүмкін, ал су кез келген уақытта отыруға және демалуға болатын жер емес. Суда мұны істеу мүмкін емес. Нәтижесінде жағаға жүзіп келуге күшіңіз жетпеуі мүмкін. Судағы күшіңіз бен әл-ауқатыңызды бақылаңыз. Судан ертерек шығып, демалып, күнге жылынған дұрыс.

Су қоймаларында қарсыласын су астында ұстап, ойнауға болмайды - ол тұншығып қалуы мүмкін.

Камераларда, үйде жасалған салдарда және басқа да өздігінен жасалған жүзу құралдарында жүзуге болмайды.

Бейтаныс жерлерде сүңгуге болмайды.

Білімді бастапқы игеру және түсінгендігін тексеру:

Суреттегі кейіпкерлер судағы қауіпсіздіктің қандай қағидаларын бұзды? Оқушыларға карточкалар таратылады. (Балалар жұппен жұмыс істейді).

Егер тыныш жүрсең сен,
Боларсың аулақ қатерден.
Сақтасаң сақтық шарасын,
Үлгілі бала боларсың.

Бекіту. Өзіндік жұмыс:
Логикалық тапсырма.

Балалар карталарда жеке жұмыс істейді.

Су қоймасына келгенде өзіңізді шомылуға қалай дайындайтыныңызды дұрыс ретпен реттеңіз.

	СҮҢГІП, ЖҮЗІП КЕТТІҢІЗ.
	СУҒА БІРНЕШЕ РЕТ ШОМЫЛДЫҢЫЗ.
	ШЕШІНІП, САЛҚЫНДАДЫҢЫЗ.
	АЯҚТАРЫҢЫЗДЫ СУҒА БАТЫРДЫҢЫЗ.

Қорытынды. Рефлексия (кез-келген түрде).

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК САБАҚТАРЫ» 2-СЫНЫП

«Жедел қызметтер мен байланыс орталықтарының телефон нөмірлері»

«Жедел қызметтерге қалай қоңырау шалуға болады?»

«Достарыңмен жанжалдасқан жағдайда не істеу керек?»

«Мұз үстіндегі қауіптер »

«Бейтаныс адаммен диалогты қалай дұрыс құру керек?»

«Желі арқылы танысу қаупі»

«Дүкенде өнімдерді қалай дұрыс таңдауға болады?»

«Егер панасыз қалған жануарларды кездестірsem не істеймін?»

«Үйдегі ойын: қауіпсіздік шараларын сақтаймыз»

«Жазғы демалыс кезіндегі мінез-құлық қағидалары»

№ 1 САБАҚ.

«ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕР МЕН БАЙЛАНЫС ОРТАЛЫҚТАРЫНЫҢ ТЕЛЕФОН НӨМІРЛЕРІ»

Мақсаты: оқушыларды жедел қызметтердің жұмысымен таныстыру және олардың телефон нөмірлерін қайталау.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі:

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күй қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Оқушылар төтенше жағдайға тап болған балалардың бейнелері бар иллюстрацияларды қарап, мұғалімнің сұрақтарына жауап береді.

Мұғалім: иллюстрацияларда кімді көріп тұрсыздар? Балалар қандай жағдайға ұшырады?

Білімді өзектендіру. Өткенді қайталау:

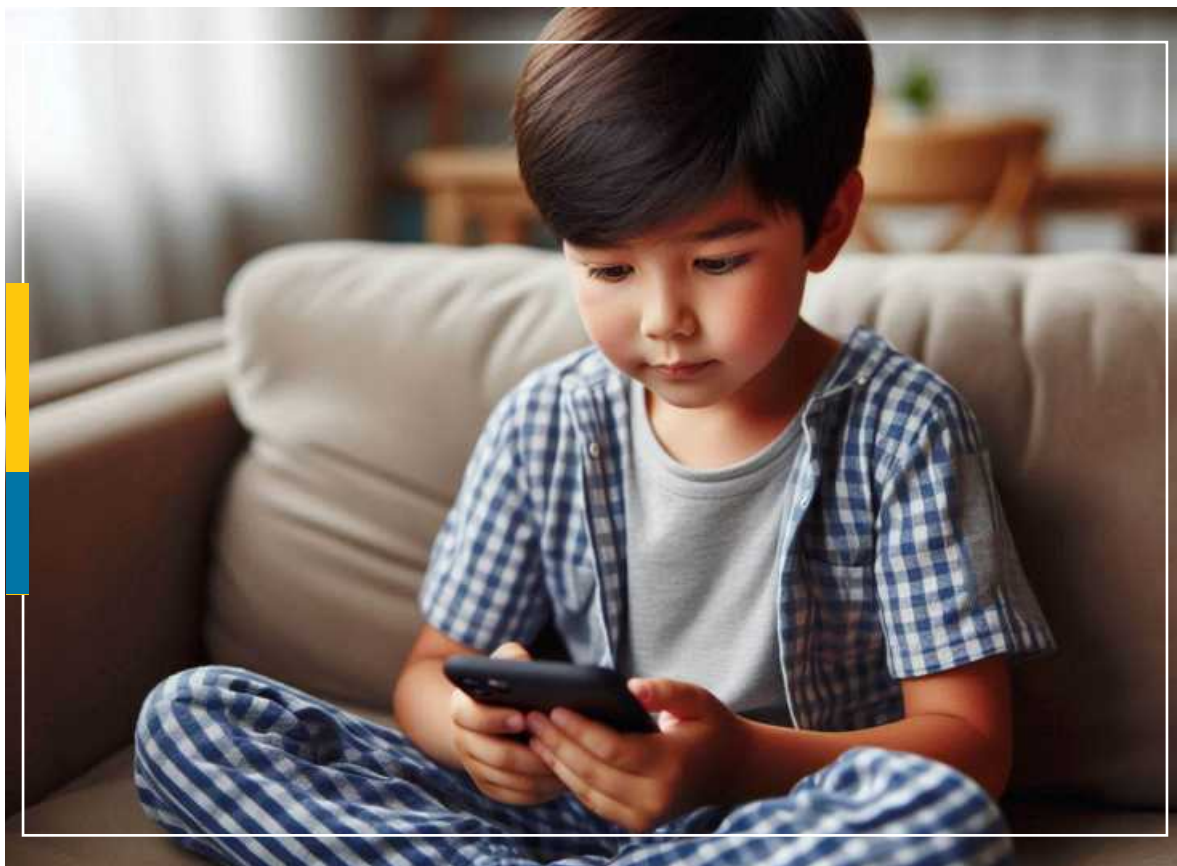
Мұғалім: сіз бен біз қай жерде болмасын, елді мекенде немесе одан тыс жерде көптеген қауіп көздері бар екеніне көз жеткіздік. Қауіпті жағдайларға тап болған адамдарға көмектесу үшін жедел қызметтер жұмыс істейді.

Жедел қызметтердің телефондарын жатқа білу керек!!!

Көмек шақыру сигналы түскен кезде әрбір жедел қызметтің өз міндеттері болады.

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
АВАРИЯЛЫҚ ГАЗ ҚЫЗМЕТІ	104
«111 БАЙЛАНЫС ОРТАЛЫҒЫ» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды.	111
«111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды	
БІРЫҢҒАЙ ҚҰТҚАРУ ҚЫЗМЕТІ	112

ӨРТ ҚЫЗМЕТІ. Оның негізгі міндеттері: өрттің алдын алуды ұйымдастыру, өрт кезінде адамдар мен мүлікті құтқару, өртті сөндіру, авариялық-құтқару жұмыстарын жүргізу.

ПОЛИЦИЯ. Оның негізгі міндеттері: көшелер мен қоғамдық орындардағы тәртіпті қамтамасыз ету, қылмыстардың алдын алу және жедел ашу, құқықбұзушылыққа кінәлі тұлғаларды ұстап, бөлімге жеткізу.

ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ. Оның негізгі міндеттері: науқас немесе жарақат алған адамдарға медициналық көмек көрсету және оларды мүм-

кіндігінше жақын жердегі медициналық мекемеге жеткізу.

ГАЗ ҚЫЗМЕТІ. Тұрғын үйлердегі газдың қауіпсіз пайдаланылуын бақылауды, тұрақты түрде әртүрлі тексерулерді жүргізуді және газ жабдықтарының ақауларын жоюды міндеттейді.

БІРЫҢҒАЙ ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРГЕ ҚОҢЫРАУ ШАЛУ НӨМІРІ – «112». Қазақстанда 112 нөмірі жедел қызметтерге (өртке қарсы қызмет, полиция, жедел медициналық көмек) қоңырау шалудың бірыңғай нөмірі болып табылады.

Білімді бастапқы игеру және түсінгендігін тексеру:

Мұғалім: маған мән-жайды анықтауға көмектесіңіз және пәтерде өрт болған жағдайда не істеу керектігін айтыңыз?

Өрт пен түтін айнала,
Қарап тұрма жай ғана. Тез хабар бер «101»-ге Уақытты сен байлама.

Бекіту. Өзіндік жұмыс:

Суреттің астына жедел қызмет нөмірін жазыңыз.

Қорытынды. Рефлексия.

«Сөйлемді аяқта», «Мен білмедім.... Енді білдім... ».

Біздің сабағымыз қандай тақырыпқа арналды?

Өз ойыңызды білдіруіңізді сұраймын (оқушылардың мәлімдемесі).

№ 2 САБАҚ. «ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРГЕ ҚАЛАЙ ҚОҢЫРАУ ШАЛУҒА БОЛАДЫ?»

Мақсаты: оқушыларды жедел қызметтерді шақыру ақпаратының мазмұнымен таныстыру, туындаған қауіпті жағдай туралы дұрыс хабарлауды үйрету және жалған қоңырау салдарымен таныстыру.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күйді қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: телефонмен сөйлескен кезде бір маңызды қағида бар, оны өздерің болжап көріңіздер.

«Телефон» ойыны өткізіледі. Педагог оқушыларды қатарға тұрғызып, бір сөзді бір-біріне сыбырлап жеткізуді, содан кейін бірінші және соңғы сөздерді салыстыруды ұсынады.

Мұғалім: «Телефон» ойыны бізге қандай маңызды қағиданы жеткізді?

Телефонмен сөйлесуде сөздер түсінікті болуы үшін анық сөйлеу керек.

Бүгінгі сабақта біз жедел қызметтерді шақырудың негізгі қағидаларымен танысамыз.

Білімді бастапқы игеру және түсінгендігін тексеру:

**ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРДІ
ШАҚЫРУ ҚАҒИДАЛАРЫ.**

Жедел қызметке қоңырау шалған кезде диспетчерге нені хабарлау керек:

Өзіңнің аты-жөнің мен жас мөлшеріңді хабарла: Диспетчерге аты-жөнің мен жас мөлшеріңді міндетті түрде айт. Бұл оларға кіммен сөйлесіп жатқандығын түсінуге көмектеседі.

Қайда екеніңді хабарла: Өзіңнің орналасқан жеріңді барынша нақты суретте. Егер білсең мекен-жайыңды немесе айналаңда не көріп тұрғаныңды айт.

Қандай жағдай орын алғандығын айт: Не болғандығын және неге хабарласып тұрғаныңды қысқа және нақты түсіндіруге тырыс. Мысалы, жол-көлік апаты орын алды, біреу ауырып қалды немесе көмек қажет.

Диспетчердің сұрақтарына жауап бер: Мұқият бол және диспетчер қоятын барлық сұрақтарға жауап бер. Бұл оларға тездетіп қажетті көмекті жіберуге көмектеседі.

МАҢЫЗДЫ! Сөйлесудің соңына дейін телефон тұтқасын ілмеңіз.

МАҢЫЗДЫ! Жедел қызметтерге қоңырау шалу – бұл ойыншық емес, операторды алдауға болмайды.

Рөлдік ойын.

Карточкада жағдай сипатталған, сіз бұл жағдайда көмек алу үшін қоңырау шалуыңыз керек телефон нөмірін атауыңыз керек.

Бейтаныс адамдар сіздің пәтеріңіздің есігін бұзуда. Сізбен полицияны шақырайық.

Егер, өрт орын алса, өрт қызметін қалай шақырамыз?

Сіз ауырып қалдыңыз (іштің, бастың ауруы, қызудың көтерілуі және т.б.). Көмекке кім келу керек?

Сіз пәтерде газдың иісін байқадыңыз. Газ қызметін шақыру жағдайын ойнайық.

Бекіту. Өзіндік жұмыс:

Жағдайды талдап, жедел көмектің телефон нөмірін кестеге жаз.

Егер сізде немесе көршілеріңізде өрт болса, қоңырау шалыңыз

Егер сені ренжітсе, заттарыңды ұрласа немесе қатты қорқытса, қоңырау шалыңыз.

Егер сіз немесе жақын адамыңыз ауырып қалса, қоңырау шалыңыз

Қандай жағдай орын алса да, саған көмектесетін қызмет

Қорытынды. Рефлексия:

Телефон арқылы қажетті көмек туралы қалай дұрыс хабарлауға болады?

«Қажет-қажет емес-қызық» рефлексиясы (ауызша немесе жазбаша формада)

«Қажет» бағанына ұнағанның бәрі жазылады, жағымды эмоциялар тудырған ақпарат пен жұмыс формалары немесе оқушының пікірінше, оған қандай да бір мақсатқа жету үшін пайдалы болуы

мүмкін ақпарат.

«Қажет емес» бағанына ұнамағанның бәрі жазылады, зеріктірген, дұшпандық сезімін тудырған, түсініксіз болып қалған немесе оқушы оған қажет емес, пайдасыз деп санайтын ақпарат.

«Қызықты» бағанына оқушылар осы мәселе бойынша әлі де білгісі келетін барлық қызықты фактілерді, мұғалімге арналған сұрақтарды жазады.

Қажет	Қажет емес	Қажет емес

№ 3 САБАҚ. «ДОСТАРЫҢМЕН ЖАНЖАЛДАСҚАН ЖАҒДАЙДА НЕ ІСТЕУ КЕРЕК?»

Мақсаты: сыныптастардың арасындағы қарым-қатынас туралы оқушылардың білімдерін пысықтау, ұжымда достық және сенімді қарым-қатынас орнату, реніш пен жанжалды болдырмау, ынтымақтастық және бірлесіп әрекет ету дағдыларын дамытуға жағдай жасау.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күйді қалыптастыру.

Мұғалім: бір-бірімізге шуақты, достық көңіл-күй сыйлайық. Мен допты көршіңе кезекпен беруді және жағымды сөздер айтуды ұсынамын. Алғышарт – күлімсіреу және эмоционалды сөйлеу. Мен бастайын: «Мадина, сенің жымығаның әдемі!» (балалар жалғастырады.) Тамаша! Барлығының көңіл-күйі сәл болса да көтерілді деп ойлаймын.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: бір-біріңе қараңдар. Біз бәріміз әртүрліміз, бірақ бәріміз жақсылықты қалаймыз. Әр адам... қалайды (Балалар сөз тіркесін жалғастырып, нұсқаларын тақтаға жазады (құрмет, сүйіспеншілік, қамқорлық т.б.).

Бүгін біз сіздермен адамдар арасындағы түсініспеушілікті не

тудыратыны және бізді қатыгез, төзімсіз, агрессивті болуға не итермелейтіні, досыңызды ренжіткен жағдайда не істеу керектігі туралы сөйлесетін боламыз.

Білімді жаңарту.

Оқығанды қайталау:

Мұғалім: балалар Х.К. Андерсеннің «Ұсқынсыз үйрек» ертегісін еске түсірейік.

Ертегіден қандай ой түйдің? (оқушылардың жауабы).

Бұл ертегі естеріңізде жақсы сақталған екен. Дұрыс, үйректі ренжіте бастады.

Білімді бастапқы игеру және түсінгендігін тексеру:

Мұғалім: балалар, үйрек айналасының наразылығын неге тудырды? Үйрекке деген сезімің қандай? Оны басқа құстардың шабуылынан қорғағың келе ме?

Адамдар арасында осындай жағдайды кездестіруге бола ма?

Өкінішке қарай, мұндай жағдай адамдар арасында, әсіресе балалар арасында жиі кездеседі. Балалар өзіне ұнамайтын өзге адамдарды ренжітуі мүмкін. Балалар әрқашан өз әрекеттерінің ауырлығын түсінбейді, олар әзілдейді, күледі, бірақ

бұл мүлдем күлкілі емес. Әдейі адамның көзіне жас алғызған кезде, мазақ еткенде, одан заттарын тартып алғанда, әдейі итергенде, елемегенде -бұл «жәбірлеу» деп аталады.

Әрқайсыңыз қиын жағдайда өзіңізді қалай ұстау керектігін және қажет болған жағдайда қайда жүгіну керектігін білуіңіз керек.

Бұл жағдай сіздің досыңызбен орын алғанын елестетіп көрейік. Сіздің әрекеттеріңіз қандай болады?

Бір жауап нұсқасын таңдаңыз:

1. Сыныбыңда сыныптастарын және басқа сынып оқушыларын ренжітетін, мазақтайтын балалар бар ма?

2. Не үшін жиі мазақтайды, ренжітеді? (түр-әлпеті, жеке қасиеттері, «күлкілі» тегі т.б.)

3. Сыныптастарың немесе достарың сені ренжітті ме? Қалай?

4. Сол кезде сен не сездің?

5. Сіздің сыныптастарыңыз сіздің алдыңызда біреуді ренжіткенде, сіз не істейсіз? (шетте тұрып, болып жатқан жағдайды бақылайсың, ренжіткендерді қолдайсың, зардап шегушіні қорғайсың т.б.)

6. Сыныптағы қарым-қатынасты жақсарту үшін балалар не істей алады деп ойлайсыңдар?

«ИДЕЯЛАР СЕБЕТІ» ӘДІСІ.

Мұғалім: сіздің досыңыз сондай жағдайға тап болып, сіз оған көмектескініз келсе не істеуге болады?

1. Мәселенің бар екенін мойындау. Егер сіз біреуді үнемі ренжітіп жатқанын байқасаңыз, онда бәрі өздігінен дұрысталады деп күтуге болмайды. Мәселені мүмкіндігінше тезірек шешуді бастау маңызды.

2. Ол туралы айту. Жәбірлеудің куәгері болсаң, шұғыл түрде ата-анаңа, мұғалімге хабарлау қажет.

3. Ренжітушілерге олардың дұрыс емес әрекет жасайтынын және сіз оларды қолдамайтыныңызды білдіріңіз. Басқаны ренжіту мүлдем күлкілі емес (әсіресе зардап шеккен адам әлсіз болған кезде) және мұндай әрекеттердің жаман салдары болатындығын айту жеткілікті.

4. Үлгі бол. Мүмкін, балалар дос болғысы келеді және араласқысы келеді, бірақ оны қалай дұрыс жасау керектігін білмейді. Біреу көңіл көтеруге, екіншісін ренжітуге, бір нәрсесін ұнатпаған адамға қарсы бірігуге дағдыланған. Дос болу, жылы қарым-қатынас құру және оқу күн сайынғы агрессия мен негативтен гөрі жақсы екендігін көрсетіңіз. Мұны бір-біріне құрметпен қараған жағдайда ғана жасауға болады.

5. Егер жанжалды өзіңізге реттеуге мүмкін болмаса, ересектерге - ата-аналарға, мұғалімдерге, психологқа, әлеуметтік мұғалімге хабарлаңыз.

Бекіту. Өзіндік жұмыс:

Мұғалім: мен достық қағидаларын құрастырып, оны сынып бұрышына ілуді, осы қағидаларды сақтауды ұсынамын.

Достық қағидаларын құрастыру бойынша топтық жұмыс.

Өз досыңды кемсітпе!

Досыңмен қуанышты бөлісе біл!
Досыңды ешқашан да алдама!

Өз қателігіңді мойындай біл
және досыңмен татулас!

Өз досыңды сатпа!

Досыңа қиындықта көмектес!

Қорытынды. Рефлексия:

Мұғалім: Әр оқушы мектепте өзін қауіпсіз сезінуі керек. Жанжалды тоқтатып, тек зардап шегушіге емес, жанындағы адамдарға: ренжітушілерге, куәгерлерге және өзіне көмектесесін.

Әр баланың үстелінде түрлі түсті үш гүл бар.

Шарты: Ең сыпайы адамға (бүгін алғыс айтқыңыз келетін) көк гүлді бересің, мейірімді адамға жасыл гүлді, ең қарапайым деп ойлайтын адамға күлгін түсті гүлді бересің. «Бүгін ең үлкен гүл шоғын кім алғанын көрейік. Неліктен деп ойлайсыңдар?»

№ 4 САБАҚ. «МҰЗ ҮСТІНДЕГІ ҚАУІПТЕР»

Мақсаты: балалардың қыс мезгілінде су қоймасындағы қауіпсіз мінез-құлық туралы түсініктерін қалыптастыру, сақтық сезімін, өзінің және басқалардың өмірі үшін жауапкершілікті сезінуге тәрбиелеу.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күйді қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Жұмбақтың жауабын тап.

Айнымайды шыныдан, Қорқады тек жылыдан.

- Бұл не?

- Мұз.

Қыста су мұзға айналады. Тегіс мұзда жүгіру және сырғанау, коньки тебу, хоккей ойнау өте қызықты.

Бірақ бұл қауіпті: мұз қатты көрінеді, бірақ кез-келген сәтте сынуы мүмкін.

Балалар, бұлай болмас үшін нені білу керек? (Мұздағы қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын білу керек).

- Бүгінгі сабақтың тақырыбы қандай болады деп ойлайсыңдар? (Мұз үстіндегі қауіптер).

Бастапқы білімді игеру және оны тексеру:

Мұғалім: қиындыққа тап болмас үшін, егер мұздың қалыңдығы

кемінде 10 см болса, мұзды берік (адамның салмағына төтеп бере алады) деп санауға болатындығын білуіңіз керек.

Сызғышты алыңыз. Саусақтарыңызбен 10 см өлшеңіз. Бір адамға төтеп беру үшін мұздың қалыңдығы қандай болуы керек екенін қараңыз және есте сақтаңыз.

Қалыңдығы кемінде 15 см мұз адамдар тобы үшін немесе мұз айдынын орнату үшін қауіпсіз. Сызғышпен өлшеңіз. Оның қалыңдығын қараңыз.

Бірақ біз өзімізбен бірге сызғышты алып жүрмейміз ғой. Енді не істесек болады? Мұз қалыңдығын сызғышсыз-ақ анықтауға болады.

Тақтада карточкалар ілініп тұр.

Қалың, берік мұздың көкшіл немесе жасыл реңктері болады.

Жұқа және сенімсіз мұздың күңгірт ақ немесе сарғыш реңктері болады.

Бірақ тіпті қатты аязда да су айдындарында серуендеу қауіпті.

Неге деп ойлайсыз?

ЕҢ ҚАУІПТІ ЖЕРЛЕР.

Сызғыш және жұқа мұз әдетте бұтақтар, тақталар және басқа заттар қатып қалған жерлерде, сондай-ақ бұталардың, ағаштардың, қамыстың жанында болады.

Мұз зауыттар мен фабрикалар-

дың жанындағы су төгетін жерлерге жақын жерде, сондай-ақ ағындар қосылған жерлерде немесе бұлақтар маңында жұқа болады.

Қар басқан немесе қар үйінділері басқан жерлерден аулақ болу керек, өйткені қар астындағы мұз әрқашан жұқа болады.

Мұз жағаға іргелес жатқан жерлерде өте сақ болу керек. Мұндағы мұздың беріктігі төмен және жарықтар болуы мүмкін.

Мұз әсіресе еріген кезде қауіпті, себебі ол ериді және оның үстінде жарықтар пайда болады.

ӨЗІН-ӨЗІ ҚҰТҚАРУ ЖОЛДАРЫ.

1. Дүрбелеңге түсуге болмайды.
2. Мұзға шығу. Біз кенеттен қозғалыстар жасамай, кеудемізбен мұзға мүмкіндігінше сырғып кетуге тырысуымыз керек, содан кейін бір аяғымызды, кейін екіншісін мұздың үстіне шығару керек.
3. Судан мұзға шыққаннан кейін, ешқандай жағдайда сіз бірден аяғыңызға тұра алмайсыз. Сіз кел-

ген жеріңізге және мұз тексерілген жерге қарай жылжуыңыз керек.

Жағаға аяқ басқаннан соң, жылы жерге тезірек жету үшін жүгіру керек.

Сабақты бекіту.

Мұғалім: Ал енді ойын арқылы қауіпсіздік қағидаларын қалай меңгергеніңізді тексереміз.

«Ия немесе жоқ» ойыны (егер жауап «ия» болса, шапалақ ұрамыз, егер «жоқ» болса аяқпен таптаймыз)

Мұз басқан көлдер мен өзендерге жалғыз баруға бола ма?

Еріп жатқан мұз үстінде ойнауға бола ма?

Еріген кезінде өзеннің мұзымен жүруге болмайды?

Мұзға секіруге бола ма?

Мұз бетінде бірнеше адам болып жиналуға бола ма?

Аяқ астынан мұз жарылып, құлап кетсең айғайлап көмекке шақыру керек пе?

Қорытынды. Рефлексия.

Мұғалім: бүгінгі сабағымызды қорытындылайық?

Бүгінгі сабағымызда не туралы сөйлестік? Мұздың қалыңдығын қалай анықтауға болады? Қандай мұз бір адамның салмағын көтере алады?

«Синквейн».

1-жол – тақырып (бір зат есім); – Мұз

2- жол – заттың сипаттамасы (екі сын есім); – тайғақ, жұқа.

3- жол – қимылды сипаттау (үш етістік); – ериді, жарылады, қатады.

4- жол – заттың күйін білдіретін сөз тіркесі; – судың қатты күйі.

5-жол – бір сөз – қауіпті.

№ 5 САБАҚ. «БЕЙТАНЫС АДАММЕН ДИАЛОГТЫ ҚАЛАЙ ДҰРЫС ҚҰРУ КЕРЕК?»

Мақсаты: балаларды бейтаныс адамдармен қарым-қатынас кезінде болатын қауіптермен таныстыру, дұрыс әрекет жасауға үйрету.

Сабақтың барысы:
Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күйді қалыптастыру.

Мұғалім: бір – бірімізге күлімдеп қарайық. Сенің күлімдеп қарағаның, жағымды, жақсы көңіл күй сыйлайды.

Тақырыпты анықтау:

Балалар, қауіп-қатер кез келген жерде күтіп тұруы мүмкін. Біз қоғамда өмір сүреміз және адамдардың барлығы әртүрлі.

Тақтада сөз ілініп немесе жазылып тұр:

Кез келген кездескен адам нағыз дос бола бермейді.

Бұл нақыл сөздің мағынасын қалай түсінесің? (Барлық адам мейірімді емес). Ендеше, бүгінгі сабақта бейтаныс адаммен қарым-қатынас туралы сөйлесетін боламыз.

Сіз абайсыз мінез-құлық, қағидаларды бұзу қайғылы салдарға әкелген қандай ертегілерді білесіз? («Бауырсақ», «Қасқыр және жеті лақ», «Қызыл телпек», «Ағайынды Иванушка мен әпкесі Аленушка», «Қар ханшайымы» т.б.)

Сонымен, сабағымыздың тақырыбы қандай деп ойлайсыздар?

Білімді өзектендіру. Өткенді қайталау.

Мұғалім: бейтаныс адам - біз жеке танымайтын, ешқашан кездеспеген немесе сөйлеспеген адам, тіпті біз оны білсек те, бірақ бізге туыс болып табылмайтын (мысалы, көрші, анамның танысы, әкемнің досы және т.б.) адам. Таныс пен бейтаныс адамдар арасындағы айырмашылықты түсіну маңызды.

Туыстар (таныстар) - бізге жақын адамдар: біздің анамыз, әкеміз, әжелеріміз, аталарымыз, бауырларымыз және басқа туыстарымыз. Олар бізге қамқорлық жасайды және әрқашан көмектесуге дайын.

Бейтаныс адамдар - бұл бізге туыстар болып табылмайтын адамдар. Бейтаныс адамдар мейірімді болуы мүмкін, бірақ біз абай болуымыз керек, өйткені біз олардың қалай әрекет ететінін білмейміз.

Бейтаныс адаммен кездесу кезінде не болу мүмкін?

Білімді бастапқы игеру және оны тексеру.

Топтық жұмыс. Кез келген қиындықты болдырмау үшін бірнеше қадамдардан тұратын қарапайым және сенімді әрекетті жасау керек.

1-ҚАДАМ. ЖАҒДАЙДЫ БАҒАЛАУ. Сіздің алдыңызда бейтаныс адам бар екенін және ол ықтимал қауіп төндіруі мүмкін екенін түсінуіңіз керек. Сондықтан одан сақтану керек. Бұл адамның кім екендігі маңызды емес – қыз, ұл, ата, жас әйел. Егер ол бейтаныс адам болса, онда олардың барлығымен бірдей әрекет ету керек.

2-ҚАДАМ. ҚАШЫҚТЫҚТЫ САҚТАҢЫЗ! Сіз бен бейтаныс адам арасындағы қашықтық кемінде екі метр болуы керек. Бұл өте маңызды! (балаларға осы ара қашықты көрсету керек).

3-ҚАДАМ. БЕЙТАНЫС АДАМ-МЕН СӨЙЛЕСУ УАҚЫТЫ 5-10 СЕКУНДТАН АСПАУЫ КЕРЕК. Содан кейін сөйлесуді тоқтату керек. Біреудің сізбен сөйлесуіне немесе сізді әңгімеге тартуына жол бермеңіз. Қылмыскерлерді керемет психологтер деп айтуға болады және олар кез келген адамның, тіпті ересек адамның сеніміне кіре алады. Мұндай жағдайда адам әңгімелескенде, қырағылығын жоғалтады. Тәжірибелі қылмыскерлер ересек адамдарды қауіпті іс-әрекеттерді жасауға сендіре алады. Мысалы, қаңырап қалған жерге бірге бару және т.б. (Балалардан 5 секундтан кейін сөйлесуді тоқтатуды сұраңыз, оларға осы уақыт ішінде қанша сөз тіркесін айтуға болатынын көрсетіңіз).

4-ҚАДАМ. ҚАУІПСІЗ ЖЕРГЕ БАР.

Бұл дегеніміз, өзіңіз танитын ауладағы адамдарға, достарыңызға, өзге балалардың аналары мен әкелеріне жақындаңыз. Бейтаныс адам сіздің артыңыздан келе жатпағанына көз жеткізіңіз. Егер жақын жерде таныс ересектер болмаса, жай ғана кетіңіз, егер бейтаныс адам сіздің артыңыздан әрі қарай жүруге және сізді әңгімеге тартуға тырысса, өтіп бара жатқан адамдардың назарын келесі сөздерді айтып, аудартыңыз: менің соңымнан ерудің қажеті жоқ, мен сізге көмектесе алмаймын. Ересектерге жүгініңіз.

Бекіту. Ситуациялық жағдайларды шешу.

Мұғалім: осындай жағдайдың мысалын қарастырайық:

- Сәлеметсің бе, қызым!

- Сәлеметсіз бе! (жағдайды бағалаңыз: бейтаныс адам, қашықтықты сақтаңыз, одан 2 метр қашықтықта жүріңіз).

- Маған баламның добын табуға көмектесіп жіберші. Доп жертөлеге домалап кетті, ал менің көру қабілетім нашар.

- Кешіріңіз, мені әкем шақырып жатыр (бейтаныс адамның сөйлеуіне жол бермей, ересектерге қарай тез жүріңіз; толық қауіпсіздікте болғаннан соң, ата-анаңызбен байланысыңыз).

Мұғалім: әртүрлі жағдайларда ең тиімді қауіпсіз шешім табу үшін сізбен бірге жаттығу жасайық. Ол үшін төрттікте жұмыс істеп, жаңа тапсырмалар аламыз. Топтың әр өкілі шығып, өзін қалай ұстау керектігін айтады.

Топтарға арналған тапсырмалар (6 топ): әртүрлі жағдайлардағы қауіпсіз мінез-құлықтың қағидаларын жасаңыз:

1. СІЗДІ КҮШПЕН АЛЫП КЕТУДЕ.

(Егер олар сізді күштеп алып кетуге тырысса, қатты айқайлаңыз: бұл менің ата-анам емес, мен оларды білмеймін! Менің атым... телефоным... ата-анама қоңырау шалыңыз! Шабуыл қаупі төнген кезде шу шығарыңыз, көршілеріңіздің назарын аударыңыз (ысқырыңыз, әйнекті сындырыңыз, қоңырау шалыңыз, есіктерді қағыңыз, айқайлаңыз!)

2. СОҢЫНАН БЕЙТАНЫС АДАМ ЕРСЕ.

Біріншіден, егер сіздің артыңызда бейтаныс адам болса, кіреберіске (подъезд) кіруге болмайды. Бір нәрсені ұмытып кеткендей кейіп танытып, көшеде тұрыңыз. Егер бейтаныс адам кіреберістің жанында тұрса, күте тұр немесе таныстарыңыздан, көршілеріңізден шығарып салуын сұрағаныңыз жөн. Екіншіден, егер бейтаныс адам кіреберісте болса, пәтерге жақындамаңыз және оны

ашпаңыз. Кіреберістен шығып, бейтаныс адам көшеге шыққанша күтіңіз, содан кейін көршілеріңізге қоңырау шалып, басқа қабаттарда бөгде адамдардың бар-жоғын тексеруді сұраңыз.

3. БЕЙТАНЫС АДАМ ӨЗІН ПОЛИЦИЯ ҚЫЗМЕТКЕРІ РЕТІНДЕ ТАНЫСТЫРСА ЖӘНЕ ІСТІҢ МӘН-ЖАЙЫН АНЫҚТАУ ҮШІН ОНЫМЕН БІРГЕ ЖҮРУДІ ҰСЫНСА.

Өзін полиция қызметкері ретінде таныстырған адамнан ата-анаңызға қоңырау шалуын талап етіңіз. Егер ол мұны істеуден бас тартса және сізді күштеп алып кетуге тырысса, қарсы тұрыңыз, айқайлаңыз, көмекке шақырыңыз, яғни бейтаныс адамдар шабуыл жасағанда ұсынылғандай әрекет етіңіз.

4. СІЗДІҢ АРТЫҢЫЗДАН МЕКТЕПКЕ БЕЙТАНЫС АДАМ КЕЛІП, ОНЫ АТА-АНАҢЫЗ ЖІБЕРГЕНІН АЙТСА. Сізге ескертілмегенін айтып, бас тартыңыз. Бұл туралы педагогке, мектептегі күзетшіге айтыңыз. Ата-анаңызға қоңырау шалыңыз.

5. МЕКТЕПКЕ ЖӘНЕ ҮЙГЕ БАРАЖАТҚАН ЖОЛДА КҮНДЕ БІР

АДАМДЫ КЕЗДЕСТІРСЕҢІЗ.

Ата-анаңа айтып, олардың шығарып салуын және қарсы алуын сұрап, маршрутыңызды өзгертіңіз. Бейтаныс адамнан құтыламын деп, таныс емес үйлер мен аулаларға кірмеңіз, дүкен мен кинотеатрға кіріп, әкімшіден (администратор) ата-анаңа қоңырау шалып, қай жерде екеніңді хабарлауды сұраңыз.

6. КӨШЕДЕ БІРЕУ СІЗГЕ ТӘТТИ ҰСЫНСА. Қабыл алмаңыз. Бірден бас тартыңыз. «Жоқ! Қажет емес!» деп айтыңыз.

Қорытынды. Рефлексия.

Жеке қауіпсіздік қағидаларын қайталау.

Жеке қауіпсіздіктің барлық қағидаларын «БОЛМАЙДЫ» сөзіне қысқартуға болады.

Мектептен шыққан кезде көшеде көп жүруге болмайды. Қараңғы түскенде сыртта ойнауға болмайды.

Бейтаныс адамды үйге кіргізуге болмайды.

Бейтаныс адаммен бірге ешқайда баруға болмайды.

Бейтаныс адаммен көлікке отыруға болмайды.

№ 6 САБАҚ. «ЖЕЛІ АРҚЫЛЫ ТАНЫСУ ҚАУПІ»

Мақсаты: интернет желісінің сауатты және жауапты пайдаланушысын тәрбиелеу, балаларды интернетті қауіпсіз пайдаланудың негізгі қағидаларымен, «желілік этикет» қағидаларымен таныстыру.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көзқарасты қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: интернет не екендігін анықтауға тырысып көрейік (балалар анықтама береді).

Интернет - ақпаратты сақтауға және беруге арналған дүниежүзілік ғаламдық компьютерлік желі.

Сіздер интернетті не үшін пайдаланасыздар? (оқушылардың жауабы)

Дүниежүзілік желіні әрқашан да қауіпсіз пайдалануға болады ма?

Бүгін біз желі арқылы танысу қауіптері туралы сөйлесетін боламыз.

Білімді бастапқы игеру және оны тексеру:

Мұғалім: көпшілігіміз желі арқылы адамдармен жиі сөйлесеміз. Желі арқылы тілдесу не үшін ұнайды? (оқушылардың жауабы).

Шынында да, кейде біз желі арқылы әңгімелесу кезінде өз ойымызды айтқанды ұнатамыз. Бірақ біз желіде нақты кіммен әңгіме-

лесіп отырғанымызды білмейміз. Бұл өте қауіпті!

«Шындық немесе жалған» ойыны.

Балалар екі жаққа орналасады.

Бір жағынан 1 адам «пайдаланушы», екінші жағынан 3 адам «Белгісіз».

Пайдаланушының міндеті, «Белгісізге» бірнеше сұрақтарды қойып, танысады. Содан соң оның шындықты немесе жалған айтып тұрғанын табуы керек.

Қызығушылықты арттыру үшін сіз «Белгісіздерге» кез-келген атрибуттарды бере аласыз немесе оларды шығармалардың кейіпкерлері ретінде ұсына аласыз. Сұрақпен жауаптар алдын-ала карточкаларда әзірленеді.

Мұғалім: 1 қағиданы жасақтайық: КӨПТЕГЕН АДАМДАР ИНТЕРНЕТТЕ ӨЗДЕРІ ТУРАЛЫ ЖАЛҒАН АҚПАРАТТЫ АЙТАДЫ (қағиданы тақтаға ілеміз).

Одан 2 қағида шығады: ИНТЕРНЕТТЕ ТАНЫСҚАН АДАММЕН КЕЗДЕСПЕ.

Мұғалім: келесі жағдайды елестетіңіз. Сізге көшеде бейтаныс адам жақындап, қайда тұратындығыңызды, аты-жөніңізді, жасыңызды сұрайды. Сондай жағдайда не істейсіз? (оқушылардың жауабы).

Қорытынды: бейтаныс адамға өзің туралы және отбасың туралы айтуға болмайды.

Мұғалім: 3 қағиданы жасақтаймыз: ӨЗІҢ, ОТБАСЫҢ ТУРАЛЫ ЖЕКЕ АҚПАРАТТЫ, ӨЗІҢНІҢ ФОТО-СУРЕТТЕРІҢДІ ЕШҚАЙДА ОРНАЛАСТЫРМА.

Бекіту:

«Кім сені таниды?» ойыны

Қатысушылар- барлығы.

Пайдаланушы -1 адам, өзі туралы ақпарат қамтылған файлды қалдырады және шығып кетеді.

Оның міндеті оралғаннан кейін қатысушылардың қайсысы ақпаратқа ие екенін анықтау. Файлда толтырылған профилі бар бірнеше бірдей парақтар бар. Парақты өзіне қалдыра отырып, адам файлды жіберу арқылы ақпаратты көшіреді - оны желі арқылы бөліседі.

Басты кейіпкер «ақпаратты орналастырады» (профильдері бар файлды досына қалдырады және кабинеттен шығады).

Балалар кез-келген тәртіпте парақтарды алып, бір-біріне файлды «жібере» бастайды. Келген кезде пайдаланушы ақпаратты кім білетінін болжауы керек.

Қорытынды. Егер ақпарат желіге енсе, оның қай жерде екенін білу өте қиын. Оны басқару мүмкін емес.

Қорытынды. Рефлексия.

Сөйлемді оқып, жалғастырыңыз.

Маған білуге қызық болды.

Маған.....ұнады.

Мені.....таңғалдырды

Интернет оқуға, демалуға немесе достарыңызбен сөйлесу үшін тамаша және пайдалы құрал болады. Бірақ нақты әлем сияқты интернет те қауіпті болуы мүмкін!

Өмірде де, интернет кеңістігінде де бәрі жақсы болуын тілеймін.

№ 7 САБАҚ.

«ДҮКЕНДЕ ӨНІМДЕРДІ ҚАЛАЙ ДҰРЫС ТАҢДАУҒА БОЛАДЫ?»

Мақсаты: өнім сапасына және тұтыну мәдениетіне белсенді танымдық қызығушылықты қалыптастыру.

Сабақтың барысы:
Ұйымдастыру кезеңі
Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күйді қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:
Балалардың диалогі тыңдалады.
1-оқушы: Қауіпті өнімдер бар ма?
2-оқушы: Ешқандай тағамның зияны жоқ деп ойлаймын. Өйткені, ол дүкенде сатылады. Мен үшін бәрі пайдалы, мен дәмдінің бәрін жеймін! Маған әдемі қаптамадағы кез келген тағам ұнайды және оның зияны жоқ деп ойлаймын.

3-оқушы: Менің ойымша, зиянды тағамдар бар.

4-оқушы: Кейбір тағамдық қоспалар адам денсаулығына қауіпті деп естідім. Сондықтан мен дүкендерде өнімдерді өте мұқият таңдаймын. Өйткені, менің денсаулығым мен үшін өте құнды.

Мұғалім: балалар, мына оқушылар қызықты және мүлде басқа көзқараста екенін көріп тұрсыңдар.

Айтыңдаршы, сауатты тұтынушы деген нені білдіреді?

Бүгін біз дүкенде тағам таңдау қағидалары туралы айтатын боламыз.

Бастапқы білімді игеру және түсінгенін тексеру.

Мұғалім: кімдікі дұрыс, кімнің қате екендігін білу үшін біз зерттеуші ғалымдардың рөліне енуіміз керек. Нәтижелердің объективтілігі үшін ғалымдар топтарда жұмыс істейді.

Назар аударыңыз! Біздің ғылыми-эксперименттік зертханада азық-түлікті зерттеу басталады. Құрметті зертхана қызметкерлері, сіз бүгін топтарда алдыңызда тұрған 2 өнімді (печенье, пряник, кәмпит, газдалған сусын) қарастыруыңыз керек.

Тапсырма:

1) құрамында "Е" белгісі бар тағамдық қоспалар бар өнімдерді анықтаңыз - оларға қызыл түсті жапсырма, құрамында "Е" әрпі бар қоспасы жоқ өнімдерге-жасыл түсті жапсырма жапсырылуы керек;

2) тағамдық қоспалардың қауіптілігі туралы материалдардан осы өнімдердің қауіптілік санатын және оларды тұтынудың салдарын анықтау қажет (экранда тапсырма және қауіптілік сипаттамалары бар тағамдық қоспалардың кестесі);

3) нәтижелерді бақылауды тіркеу журналына жазыңыз (өнімнің атауы - тағамдық қоспа - қауіптілік дәрежесі - орган ауруы).

Тапсырманы орындауға бөлінетін уақыт – 3 минут.

Мұғалім: сонымен, зерттеу нәтижелерін күтеміз.

Топ өкілдері өнімдер туралы білгендерін ұсынады. Пайдалы өнімдер жасыл қорапқа, өмірге және денсаулыққа қауіптісі қызыл қорапқа салынады. Мұғалім шағын зерттеу нәтижелерін тыңдап, оларға түсініктеме береді.

Бекіту:

Пайдалы және қауіпсіз өнімдерді таңдау қағидаларын жасау.

Мұғалім: денсаулықты сақтау үшін тауарларды сатып алу кезінде тағы не нәрсеге назар аудару керек (балалар бұл шығарылым күні және сақтау мерзімі деп болжайды.).

Мұғалім: балалар, мен пайдалы және қауіпсіз өнімдерді таңдау қағидаларын жасауды ұсынамын (сөздерден).

Тақтада сөз бұлты орналасқан:

► Азық-түлік сатып алғанда, оның жарамдылық мерзіміне назар аударыңыз.

► Өнімдердің құрамын мұқият зертте.

► Өнімнің компоненттері қауіпсіз екенін әртүрлі ақпарат көздерінен тексеріңіз.

Қорытынды. Рефлексия:

Мұғалім: бүгін қандай қорытынды жасаймыз? (Сіз әртүрлі және қауіпсіз тағамдарды жеуіңіз керек және оны дұрыс таңдау қағидаларын білуіңіз керек!).

ЗИЯНДЫ ҚОСПАЛАР КЕСТЕСІ:

ӨТТЕ ҚАУІПТІ	E 123	E 510	E 513	E 527
ҚАУІПТІ	E 501	E 407	E 242	E 502
АСҚАЗАННЫҢ БҰЗЫЛУЫ	E 450	E 338	E 339	E 341
ТЕРІ АУРУЛАРЫ	E 627	E 151	E 160	E 320
ІШЕКТІҢ БҰЗЫЛУЫ	E 631	E 154	E 626	E 630
ҚЫСЫМ	E 635	E 154	E 250	E 252
БАЛАЛАР ҮШІН ҚАУІПТІ	E 211	E 270		
ТЫЙЫМ САЛЫНҒАН	E 952	E 103	E 105	E 121
КҮДІКТІ	E 477	E 104	E 122	E141

№ 8 САБАҚ.

«ЕГЕР ПАНАСЫЗ ҚАЛҒАН ЖАНУАРЛАРДЫ КЕЗДЕСТІРСЕМ НЕ ІСТЕЙМІН?»

Мақсаты: оқушыларды панасыз жануарлармен кездескен кездегі мінез-құлық қағидаларымен таныстыру.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күйді қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: бүгін біз панасыз жануарлармен кездескен кездегі мінез-құлық қағидаларымен танысамыз.

Білімді өзектендіру. Өткенді қайталау:

Мұғалім: Жабайы жануарлар қайда тұрады? Үй жануарлары қайда тұрады?

Өкінішке қарай, барлық үй жануарлары иелерімен бірге өмір сүр-

мейді, олардың көпшілігінде баспана жоқ және көшеде, далада тұруға мәжбүр. Олар жиі ашығады. Аштық сезімі мұндай жануарларда реніш, агрессия, ашуланшақтықты тудырады. Мұндай жануарлармен кездесу кейде адамдар үшін қауіпті.

Білімді бастапқы игеру және түсінгенін тексеру:

Панасыз жануармен кездесу кезіндегі мінез-құлық қағидалары.

Ит – әдетте жалғыз жүгіреді. 3 немесе одан да көп иттерден тұратын топта жүгіре алады. Оның жүні лас, оған шөп, жапырақтар, кішкентай таяқшалар, үгінділер жабысады. Ит себепсіз және күтпеген жерден үріп, сіздің бағытыңызға бұрылуы мүмкін.

ЕСІНДЕ БОЛСЫН!

- ▶ жалғыз келе жатқанда ит алдыңнан шықса, басқа (қарама-қарсы) жаққа бұрылуға тырысыңыз;
- ▶ айқайламаңыз;
- ▶ ересек адамдарға қарай жақындауға тырысыңыз;
- ▶ егер кенеттен ит кішкентайларға жасырынып жақындаса, бұл туралы ересектерге тезірек хабарлаңыз;
- ▶ иттерді ызаландырмаңыз;
- ▶ жануарға бұрылып, ешқандай дыбыс шығармаңыз (үргенге еліктеу, айқайлау).

ТЫЙЫМ САЛЫНАДЫ:

- ▶ итке таяқ, бұтақ лақтыруға, қол бұлғауға;

- ▶ айқайлауға;
- ▶ жейтін азығын тартып алуға;
- ▶ жануармен кездесу орнынан қашуға;
- ▶ бейтаныс итке жақындап, оны сипауға.

Бекіту:

Мұғалім: Сіздердің үстелдеріңізде әрқайсысында екі жартыға бөлінген қағаз парақтары бар.

Сұрақтарға жауап беру үшін екі бағанға жауаптарды: өзіңіздің қазіргі және ересек болған кездегі әрекеттеріңізді жазыңыз. Көшеде панасыз жануармен (мысық, ит) кездескенде не істейсіз?

Қорытынды. Рефлексия (кез-келген түрде) .

№ 9 САБАҚ. «ҮЙДЕГІ ОЙЫН: ҚАУІПСІЗДІК ШАРАЛАРЫН САҚТАЙМЫЗ»

Мақсаты: оқушыларды компьютерлік ойындардың зиянды салдарымен таныстыру және интернетке тәуелділік туралы түсінік беру.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі:

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күйді қалыптастыру.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: иллюстрацияға қараңыз. Не көріп тұрсыз?

Интернет неге қауіпті болуы мүмкін?

Аталған мәселе сіз үшін маңызды ма?

Бүгін біз компьютерлік ойындарға тәуелділік мәселесі туралы сөйлесетін боламыз.

Білімді өзектендіру. Өткенді қайталау.

Мұғалім: компьютер біздің өмір сүру кеңістігіміздің барлық салаларына толық енді. Олар жұмыста, үйде, мектепте, кейде балабақшада да тұрады. Бір жағынан, олар біздің жұмысымызды едәуір жеңілдетеді, бірақ көбінесе балалар компьютерлік ойындар ойнап, ойынға тәуелді болып қалады.

Білімді бастапқы игеру және түсінгенін тексеру.

«Инфо – карусель» әдісі (әр сөйлем жеке карталарда жазылған. Топтар станциялар бойынша қозғалады, ақпаратпен танысады, талқылайды).

1. Компьютерлік тәуелділік – бұл адамның компьютерде уақыт

өткізуге тәуелділігі. Ойынға тәуелділік-компьютерге тәуелділіктің бір түрі.

2. Ойынға тәуелділік компьютерлік ойындарға деген зиянды құмарлықта көрініс табады.

3. Бұл ауруға шалдыққан балалар компьютерлерінің мониторларының алдында ұзақ уақыт отырады. Олар тамақ ішуді, ұйықтауды ұмытады.

4. Баланың ойынға тәуелділігі бар екенін қалай түсінуге болады? Балалар кітап оқуды ұмытады. Олар жеке гигиена мен тұрмыстық міндеттерге қызығушылық танытпайды. Олар физикалық белсенділікті, ойындарды және ашық ауада серуендеуді ұмытады.

5. 7-8 жастағы балалардың компьютерде отыру нормасы аптасына 2-3 рет, күніне 30-40 минут.

Бекіту:

Мұғалім: балалардың денсаулығына компьютерлік тәуелділіктің әкелетін қауібін қайталайық:

- ▶ семіздік, өйткені балалар серуендемейді, ойнамайды, бірақ тамақты механикалық түрде жейді;

- ▶ иммунитеттің әлсіреуі, яғни суық тию мен жұқпалы ауруларға бейімділік;

- ▶ есте сақтау, зейін қою проблемалары, нәтижесінде оқудағы қиындықтар;

- ▶ ұйқысыздық.

Қорытынды. Рефлексия (кез-келген түрде).

№ 10 САБАҚ.

«ЖАЗҒЫ ДЕМАЛЫС КЕЗІНДЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Мақсаты: жазғы демалыс кезінде оқушылардың қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру, оқушыларды денсаулығын сақтау және нығайту үшін дұрыс әрекет ету қабілетін дамытуды қамтитын қауіпті жағдайларға дайындау.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі:

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күйді қалыптастыру.

Мұғалім: оқу жылы аяқталды. Ура, ура, ура!

Жазғы демалыс-көңілді уақыт.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: жазғы демалыстың уақыты келді, онда сіздер көп уақытыңызды үйде, көшеде, құрдастарыңыздың ортасында өткізесіздер. Жазғы демалысты қалай өткізуге болады, әр оқушының балалық шағы, осы бақытты кезі қауіпсіз бе? Жазғы демалыста қиыншылықтарға ұшырамау, жарақат алып қалмау үшін біз бүгін жаздағы мінез-құлық қағидалары туралы сөйлесетін боламыз.

Білімді бастапқы игеру және түсінгенін тексеру:

Мұғалім: демалыста қауіпсіздікті қамтамасыз ететін бірнеше негіз-

гі мінез-құлық қағидаларын қарастырайық:

- ▶ Көшеде, жолдан өту кезінде абай болу, жол қозғалысы ережелерін сақтау.

- ▶ Орманда, өзенде серуендеу кезінде қауіпсіздік ережелерін сақтау.

- ▶ От жағуға тыйым салынады.

- ▶ Арнайы белгіленген жерлерде, ересектермен және жылы уақытта ғана шомылу.

- ▶ Таныс емес саңырауқұлақтар мен жидектерді жемеу.

- ▶ Өзіңіздің денсаулығыңызға қамқорлық жасау, шомылу кезінде уақыт шеңберін сақтау.

- ▶ Электр аспаптарымен жана-сқанда абай болу, теледидарды, электр үтігін, шәйнекті және т. б. қосу және өшіру кезінде қауіпсіздік техникасын сақтау.

- ▶ Газ аспаптарын пайдалану кезінде қауіпсіздік техникасын сақтау.

- ▶ Теледидар көргенде және компьютермен жұмыс істегенде уақыт режимін сақтау.

- ▶ Жануарлармен абай болу.

- ▶ СӨС нормаларына сәйкес белсенді түрде демалысты ұйымдастыру.

Қорытынды. Рефлексия.

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК САБАҚТАРЫ» 3-СЫНЫП

«Жедел қызметтер мен байланыс орталықтарының телефон нөмірлері»

«Жедел қызметтерге қалай қоңырау шалуға болады?»

«Не жөнінде үндемей қалуға және ата-аналардан жасыруға болмайды»

«Өзіңді қорғауды қалай үйренуге болады»

«Бейтаныс адамның алдауына қалай түспеуге болады?»

«Виртуалды достық: онлайн танысу неліктен қауіпті?»

«Күдікті зат табылған кездегі қарапайым әрекеттер»

«Ата-аналардың бақылауы» бағдарламасы - бала үшін артықшылығы»

«Әлеуметтік желідегі қауіпті ойындар»

«Табиғат аясындағы қауіпсіз мінез-құлық қағидалары»

№ 1 САБАҚ.

«ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕР МЕН БАЙЛАНЫС ОРТАЛЫҚТАРЫНЫҢ ТЕЛЕФОН НӨМІРЛЕРІ»

Мақсаты: оқушылардың қауіп төнген жағдайда жедел қызмет пен сенім телефондарына дұрыс хабарласу дағдыларын дамыту.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күй орнату.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: Телефон нөмірлері жазылған постерді қарап шығыңдар. Сабақтың тақырыбын анықтаңдар.

Білімді өзектендіру. Өткенді қайталау:

Мұғалім: жедел жәрдем нөмірлері туралы не білесіз? «Төтенше жағдай» сөзін түсіндіріңіз.

Қандай жағдайларда адам осы нөмірлермен пайдаланады?

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Мұғалім балаларға топтарға бөлініп жұппен жұмыс жасауды ұсынады:

1-ші бала диспетчер, 2-ші-қиындыққа тап болған бала.

1 топ: өрт;

2 топ: бұзақылардың шабуылы;

3 топ: көшеде адам ес-түссіз жатыр;

4 топ: пәтердегі газдың иісі;

5 топ: бала терең шұңқырға құлады;

6-топ: баланы мектепте ренжітеді.

2 минут ішінде әр топ дайындалады, содан кейін шұғыл қызметтің диспетчерімен телефон арқылы сөйлесіп, көмекке шақыруды сыныптың алдында көрсетеді

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
АВАРИЯЛЫҚ ГАЗ ҚЫЗМЕТІ	104
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды. «111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды	111
БІРЫҢҒАЙ ҚҰТҚАРУ ҚЫЗМЕТІ	112

2 минуттан кейін әр топты тыңдаймыз.

Қорытынды. Рефлексия:

Мұғалім: төтенше жағдай қызметіне қоңырау соғу оңай ма, қиын ба?

Қиындыққа тап болғандарға көмектесу үшін ең маңызды қағида

қандай? (шатастырмаңыз, не болғанын қатты және анық түсіндіріңіз және құтқарушыларға қайда бару керектігін атаңыз).

Үй тапсырмасы: жедел қызметтер нөмірлері бар жадынама дайындаңыз, әдемі безендіріңіз және досыңызға беріңіз.

№ 2 САБАҚ. «ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРГЕ ҚАЛАЙ ҚОҢЫРАУ ШАЛУҒА БОЛАДЫ?»

Мақсаты: жедел қызмет диспетчерімен сөйлесу сценарийін үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл-күй орнату.

Тақырыпты анықтау

Мұғалім: бүгін біз жедел қызметтермен дұрыс сөйлесуді үйренеміз.

Білімді өзектендіру. Өткенді қайталау:

Мұғалім: өткен сынып сағатында біз жедел қызметтерге телефон арқылы хабарласуды үйрендік.

Егер адам ауырып қалса, бұзақылар шабуыл жасаса, өртті көрсен, газдың иісін сезсен, қандай нөмірлерге қоңырау соғу керек?

Егер мен толқудан қажетті нөмірді ұмытып қалсам, позиция-

дан шығудың жолы бар ма? Қандай нөмір кез келген құтқару қызметіне қоңырау шалуға көмектеседі?

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Карточкалармен жұмыс жасау.

Мұғалім: сіз сценарий жазылған парақшаларды алдыңыз. Парақшадағы сценарийді оқыңыз.

Тапсырма:

Әрекет жоспарын қарастырыңыз. Артықты сызып тастаңыз, сол жақтағы ұяшықтардағы әрекеттеріңізді реттеңіз

Қорытынды. Рефлексия.

Мұғалім: бүгін сіз не білдіңіз?

ТЖ кезінде адамдардың өмірін сақтау неге байланысты?

КАРТОЧКА ҮЛГІСІ:

1	Диспетчердің барлық сұрақтарына жауап беру.
2	Қорқып тұрғаныңды айтып жылап шағымдану.
3	Тиісті төтенше қызмет нөмірін теру.
4	Өзің және отбасың туралы хабарлау.
5	Нақты мекенжайды хабарлау.
6	Не болғанын анық және нақты хабарлау.
7	Өзіңнің атыңды, тегіңді және телефон нөміріңді хабарлау.

ҮЛГІ БОЙЫНША ТЕКСЕРУ:

1	Диспетчердің барлық сұрақтарына жауап беру.
2	Тиісті қызмет нөмірін теру.
3	Нақты мекенжайды хабарлау.
4	Не болғанын анық және нақты хабарлау.
5	Өзіңнің атыңды, тегіңді және телефон нөміріңді хабарлау.

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
АВАРИЯЛЫҚ ГАЗ ҚЫЗМЕТІ	104
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды. «111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды	111
БІРЫҢҒАЙ ҚҰТҚАРУ ҚЫЗМЕТІ	112

№ 3 САБАҚ.

«НЕ ЖӨНІНДЕ ҮНДЕМЕЙ ҚАЛУҒА ЖӘНЕ АТА- АНАЛАРДАН ЖАСЫРУҒА БОЛМАЙДЫ?»

Мақсаты: балаларды ата-аналарымен ашық қарым-қатынастың маңыздылығын түсінуге үйрету, олардың қауіпсіздігіне әсер етуі мүмкін маңызды нәрселермен бөлісу сенімі мен қабілетін дамыту.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: бүгін біз ата-аналарға не үшін бәрін айту қиын екенін, бірақ оны өз қауіпсіздігіміз бен игілігіміз үшін жасау қаншалықты маңызды екенін талқылаймыз.

Білімді бастапқы меңгеру және түсінуді тексеру:

Балалардан кейде ата-аналарға не үшін алаңдаушылықтарын айтпайтынын ойлап көрулерін сұраңыз. Келесі мысалдарды келтірулері мүмкін: ұят, қорқыныш, ата-аналар ашуланады, немесе олар өздері шеше алады деп ойлайды.

Ата-аналар алдымен сәл таң қалса да немесе алаңдаса да, әрқашан көмектескісі келетінін түсіндіріңіз.

АТА-АНАЛАРМЕН СӨЙЛЕСУ ҚАЖЕТ ЖАҒДАЙЛАР:

► Егер біреу интернеттен немесе көшеден танысқысы келсе.

Егер біреу бірдеңе ұсынса (сыйлықтар, кездесулер, өтініштер).

► Егер балалар бір досының жағдайы дұрыс емес екенін байқаса.

Егер бір нәрсе қорқыныш, алаңдаушылық немесе қайғы тудырса.

Әрбір жағдайды талқылап, «Бұл туралы ата-аналарға айту неге маңызды?» деген сұрақ қойыңыз.

НЕГЕ ҮНСІЗДІК ҚАУІПТІ:

Олар маңызды нәрсені жасырған кезде, оны ересектерге айту арқылы алдын алуға болатын үлкен мәселелерге әкелуі мүмкін екенін түсіндіріңіз. Мысалы, егер біреуде мектепте қиындықтар туындаса, ата-аналар оларды шешуге көмектесе алады.

Мұғалім: біз қалай дұрыс әрекет ету керектігін білмей, кейде бәріміз қиындықтарға тап боламыз. Бұл күтпеген нәрсе немесе тіпті өзіңізді кінәлі сезінетін нәрсе болуы мүмкін. Бірақ есте сақтау маңызды: үмітсіз жағдайлар болмайды және әрқашан көмектесуге дайын адам бар.

Негізгі қағида: ата – аналар бірінші болып көмектеседі.

Кез – келген жағдайда, қаншалықты қиын немесе қорқынышты болып көрінсе де, есіңізде болсын: ата-аналар-көмек сұрауға болатын және қажет адамдар. Егер сіз өзіңізді кінәлі деп санасаңыз немесе ата-анаңыз ашуланады деп қорқатын болсаңыз да, оларға не болғанын айтыңыз. Неліктен бұл маңызды?

Ата-аналар әрқашан сіздің жағыңызда: олар сіз үшін алаңдайды және сіздің қауіпсіз болғаныңызды қалайды. Олардың басты мақсаты – мәселені шешуге көмектесу.

Олар шешім таба алады: кейде біз тығырыққа тірелгендей сезінеміз, бірақ ата-аналардың тәжірибесі көп және олар сізге қалай әрекет ету керектігін айта алады.

Адалдық үлкен қиындықтардан аулақ болуға көмектеседі: орын алған жағдай туралы бірден сөйлескенде, одан шығудың жолын тез табуға және одан да ауыр зардаптардың алдын алуға болады.

Мұғалім: сондай-ақ, кез-келген жағдайда сіз мұғалімнің көмегіне жүгіне аласыз және біз кез-келген проблемадан бірге шығудың жолын табамыз.

Бекіту:

«Жасыруға болмайтын құпиялар» ойыны.

Балаларға түрлі жағдайлары бар карточкаларды таратыңыз. Олардан жағдайды айтпай-ақ қоюға болатын (мысалы, досыңызға сыйлық туралы құпия) және міндетті түрде айтуға болатын (мысалы, егер біреу қауіпті нәрсе жасауды өтінсе) жағдайларға бөлуді сұраңыз.

Қорытынды. Рефлексия.

Сөйлемдерді толықтыр:

Бүгінгі сабақтан мен.....білдім.

Егер мен бір қиын жағдайға ұшырасам, онда мен міндетті түрде.....

Егер мен басқалардың біреуді ренжіткенін көрсем, онда.....

Үй тапсырмасы: «Үндемей қалма! Сөйле!» плакатын жаса.

№ 4 САБАҚ.

«ӨЗІҢДІ ҚОРҒАУДЫ ҚАЛАЙ ҮЙРЕНУГЕ БОЛАДЫ?»

Мақсаты: оқушыларды әртүрлі өмірлік жағдайларда қауіпсіздік қағидаларын сақтауға үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі:

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: сен басқаларға жиі жақтасасың ба?

«Өзіңді қорғау» дегенді қалай түсінесіңдер?

Білімді өзектендіру. Өткенді қайталау:

Мұғалім: егер сіз ренжісеңіз, қалай әрекет ететініңізді айтыңыз.

Егер сіз оларға олар сияқты жауап берсеңіз, құқық бұзушылармен мәселе шешіле ме?

Мәселені қалай шешуге болады?

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Мұғалім: бүгін біз «Өзімді қалай қауіпсіз қорғау керек?» жобасын жасаймыз.

Жоба дегеніміз не?

Енді біз презентацияны көріп, өзімізді қауіпсіз қорғауды және шабуылшыларды өз ақылдылығымызбен және батылдығымызбен женуге үйрену үшін өзімізге жадынама жасаймыз.

Сонымен, сіз өзіңізді қалай қорғайсыз? Құрбыларың сені ренжітпеу үшін не істеуге болады?

Сіз автордың ойымен келісесіз бе?

Қайсысы жақсы: үнсіз шыдау немесе мәселені шешу?

Бала құқықтары туралы Конвенция бізге қалай көмектеседі?

Құрбылар не үшін мазақ етуі мүмкін?

Неліктен ренжітуді шыдау жаман?

Тапсырма. (тақтада «Өзіңді қалай қауіпсіз қорғау керек?»)

3 қарапайым және түсінікті сценарийді жазу керек. Есіңізде ме, бұл не?

Дұрыс, іс-қимыл жоспары. Сонымен, ұсыныңыз. Біз қағидаларға ең тиімділерін жазамыз.

1. Батыл бол, жәбірлеушінің көзіне тік қар.

2. Саған не ұнамайтынын қатты және сабырлы түрде түсіндір, оған төзуге ниетің жоқ екенін және жағдайды өзгертуге дайын екеніңді ескерт.

3. Жалғыз күреспе! Сенетін ересектерге міндетті түрде айт.

Қорытынды. Рефлексия:

Мұғалім: бүгін сіз не білдіңіз?

Бүгінгі сабақтан қандай қорытынды жасаймыз?

Келісім жолдарды табу қиын болуы мүмкін, бірақ егер біз оларды табуға тырыссақ, бәрі ойдағыдай болады! Есіңізде болсын: сіз бұзақыларға жұдырықтаспай қарсы тұра аласыз!

№ 5 САБАҚ. «БЕЙТАНЫС АДАМНЫҢ АЛДАУЫНА ҚАЛАЙ ТҮСПЕУГЕ БОЛАДЫ?»

Мақсаты: балаларды түрлі жағдайларда бейтаныс адамдармен өзін дұрыс ұстауға үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Тақырыпты анықтау.

Мұғалім: Бүгінгі сабақтың тақырыбы: бейтаныс адамдардың алдауы мен қулығына түспеу .

Мұғалім: бейтаныс адам - біз жеке танымайтын, ешқашан кездеспеген немесе сөйлеспеген адам, тіпті біз оны білсек те, бірақ бізге туыс болып табылмайтын (мысалы, көрші, анамның таны-

сы, әкемнің досы және т.б.) адам. Таныс пен бейтаныс адамдар арасындағы айырмашылықты түсіну маңызды.

Туыстар (таныстар) - бізге жақын адамдар: біздің анамыз, әкеміз, әжелеріміз, аталарымыз, бауырларымыз және басқа туыстарымыз. Олар бізге қамқорлық жасайды және әрқашан көмектесуге дайын.

Бейтаныс адамдар - бұл бізге туыстар болып табылмайтын адамдар. Бейтаныс адамдар мейірімді болуы мүмкін, бірақ біз абай болуымыз керек, өйткені біз олардың қалай әрекет ететінін білмейміз.

Білімді өзектендіру. Өткенді қайталау:

Мұғалім: Сен көшеде бейтаныс адамдармен сөйлескен жағдайлар болды ма, ол жағдай қалай аяқталды?

Неге ата-аналар мен педагогтер балаларға көшедегі бейтаныс адамдармен сөйлесуге, қарым-қатынас жасауға тыйым салады?

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Мұғалім: бүгін біз әртістерге еліктеп көреміз, өйткені біз көшеде бейтаныс адамдар балалармен қарым-қатынас жасағысы келетін әртүрлі өмірлік жағдайлардың көріністерін ойнайтын боламыз.

Әр топ жағдайды сипаттайтын парақшаларды алады, оны 2 минут қайталап барлығына көрсетеді.

1-топ. Бейтаныс адам өзін баланың анасының танысымын деп, қызықты нәрсе ұсынып оны өзімен бірге баруға көндіргісі келеді. Мысалы, «Менімен бірге дүкенге барасың ба, мен саған кэмпит сатып әперемін», «Менің үйімде тотықұс бар, сенімен достасқысы келеді» және т.б.

2-топ. Сымбатты жас жігіт баланы өзінің жаңа машинасына отыруға шақырады: «Отыр! Үйдің жанында машинамен жүреміз. Рульге отырғың келе ме? Біз шамалы серуендейміз. Тіпті анаң да білмей қалады».

Жауап беру үлгісі: «Рақмет, мен асығыспын!», «Кешіріңіз, мені анам күтіп отыр», «Мен бүгін машинамен серуендегем», «Бізде де дәл осындай машина бар», «Мен сізбен сөйлескім келмейді!».

3-топ. Бейтаныс адам пәтердің қоңырауын соғады. Хатты әкелгенін айтады. Балалар үйде жалғыз отыр.

Балалардың жауаптары: «Қазір мен анамды шақырамын (көршіге телефон соғып жатыр), «Анам ваннада, кішкене күте тұрыңыз» және т.б.

Жағдайлар қарастырылады, талқыланады, мінез-құлықтың ең дұрыстары таңдалады.

Қорытынды. Рефлексия:

Мұғалім: бүгінгі сабақта қандай маңызды нәрселерге үйрендіңіз?

№ 6 САБАҚ.

«ВИРТУАЛДЫ ДОСТЫҚ: ОНЛАЙН ТАНЫСУ НЕЛІКТЕН ҚАУІПТІ?»

Мақсаты: оқушыларға интернеттегі қауіпсіз қарым-қатынас негіздерін үйрету, онлайн танысудың қауіптілігі мен жағымсыз жағдайлардан қалай аулақ болу керектігі туралы айту.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Балалар мен сәлемдесіп «Сіздердің қайсыларыңыз интернет арқылы достарыңызбен байланысады?». Балаларға өз тәжірибелерімен бөлісуге мүмкіндік беріңіз.

Бүгін сіз виртуалды достықтың шынайы достықтан айырмашылығы туралы және интернеттегі достар неге шынайы достар сияқты қауіпсіз болмауы мүмкін екендігі туралы сөйлесетіндігіңізді түсіндіріңіз.

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Мұғалім: виртуалды достық дегеніміз - адамдар бір-бірін танымай интернет арқылы байланысу.

Сіз желіде сөйлесетін адамдарды білесіз бе. Интернеттегі адамдар көбінесе өздерін басқа адамдар болып таныстыратынын түсіндіріңіз.

ОНЛАЙН ТАНЫСУЛАР НЕГЕ ҚАУІПТІ:

► Бейтаныс адам алдау үшін дос болып көрінуі мүмкін.

► Адамдар өздерінің шынайы тұлғасын және қарым-қатынас мақсатын жасыруы мүмкін.

► Байқамастан, өзіңе зиян кел-

тіруі мүмкін ақпаратпен бөлісуіңіз мүмкін (мысалы, мекенжай, телефон нөмірі).

Интернеттегі адамдар кейде қызық немесе жағымсыз нәрселерді айтулары мүмкін екенін және ол туралы ересектерге бірден хабарлау керектігін түсіндіріңіз.

ИНТЕРНЕТТЕГІ ҚАУІПСІЗДІК ҚАҒИДАЛАРЫ:

► Жеке ақпаратпен бөліспеңіз. Ешқашан желіде мекен-жайыңызды, телефоныңызды, қайда оқитыныңызды айтпаңыз.

► Бейтаныс адамдармен кездесуге келіспеңіз. Егер интернеттен біреу кездесуді ұсынса, ата-аналарға айту керек.

► Өзіңіз білетін адамдармен ғана сөйлесіңіз. Ол достар, сыныптастар, туыстар.

► Егер біреу біртүрлі әрекет етсе-ересектерге хабарлаңыз. Ата-аналар немесе мұғалім жағдайды түсінуге көмектеседі.

Бекіту:

«Менің қауіпсіз досым» тапсырмасы.

Балалардан парақта интернеттегі қауіпсіз досының үш қасиетін жазуды сұраңыз.

Олардан жауаптарын партадағы көршісімен талқылауды және ең маңызды қасиеттерді таңдауды сұраңыз.

Рефлексия (кез келген түрдегі).

№ 7 САБАҚ. «КҮДІКТІ ЗАТ ТАБЫЛҒАН КЕЗДЕГІ ҚАРАПАЙЫМ ӘРЕКЕТТЕР»

Мақсаты: балаларға күдікті затқа қатысты сақтық шараларын үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Тақырыпты анықтау

Суреттерді қарап шығыңдар. Сабақ тақырыбын анықтаңдар.

Мұғалім: суреттерден не көріп отырсыңдар? Не айтар едіңдер?

Бүгінгі сабақтан біз күдікті заттарды анықтаған кезде не істеу керек екені жөнінде білеміз.

Білімді өзектендіру. Өткенді қайталау

Мұғалім: көшеде, автобуста, супермаркеттерде қандай да бір сөмке, пакет, қораптарды тауып алған кездерің болды ма?

Оларды тауып алғанда сендер не істедіңдер?

Мұндай заттар адам өміріне қауіпті болуы мүмкін бе? Қандай жағдайларда?

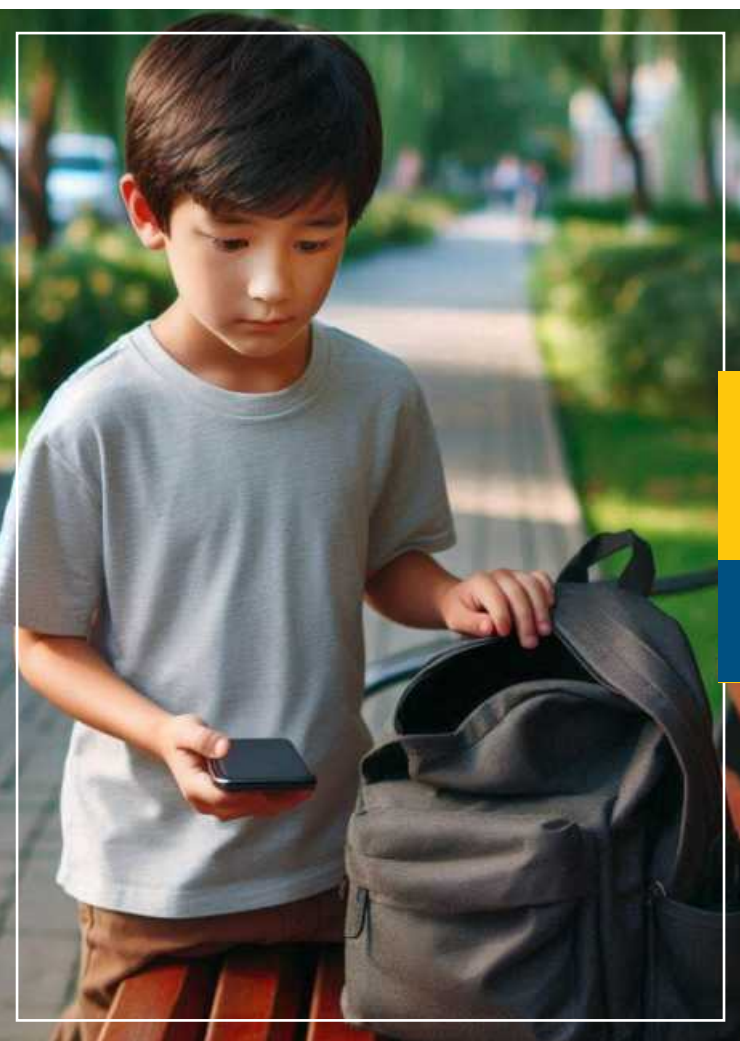
Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру

ЕГЕР КҮДІКТІ ЗАТ ТАБЫЛСА:

Қоғамдық көлікте: егер қоғамдық көлік ішінде біреу ұмытып қалдырып кеткен немесе қараусыз қалған иесіз затты тауып алсаңыз:

1. Айналаңыздағы адамдардан сұрап көріңіз.

2. Егер заттың иесі анықталмаса, ол туралы жүргізушіге дереу айтыңыз.

**Тұрғын үйдің кіре берісінде:
егер үйіңіздің кіреберісінде бел-
гісіз зат тауып алсаңыз:**

1. Көршілерден сұраңыз, бұл зат соларға тиесілі болуы мүмкін.
2. Егер заттың иесі анықталмаса - дереу ата-анаңызға немесе полицияға хабарлаңыз.

Мекемелерде: егер сіз мекемеден белгісіз зат тауып алсаңыз, дереу ол зат жөнінде мекеме әкімшілігіне немесе мекеме күзетшісіне хабарлаңыз.

Бекіту

Тәжірибелік жұмыс. Күдікті затты тауып алған жағдайда не істеу керектігі жөнінде қасындағы оқушымен әңгімеле.

Қорытынды. Рефлексия:

Күдікті зат – ол.....

Күдікті зат анықталған кезде қандай нөмірлерге телефон соғу қажет?

Телефон жоқ болса, не істеу керек?

Күдікті затты ұстауға, ішін ашып қарауға бола ма? Неге?

№ 8 САБАҚ.

«АТА-АНАЛАРДЫҢ БАҚЫЛАУЫ»

БАҒДАРЛАМАСЫ - БАЛА ҮШІН АРТЫҚШЫЛЫҒЫ»

Мақсаты: балалардың ұялы телефондарына «Ата-ана бақылауы» мобильді қосымшасын орнатуға құштарлығын дамыту.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Тақырыпты анықтау:

Балалармен сәлемдесіп «Ата-ана бақылауы» бағдарламасы туралы қайсыңыз естідіңіз? Сұрағынан бастаңыз. Бірнеше оқушыға жауап беруге мүмкіндік беріңіз.

Бүгін сіз «Ата-ана бақылауы» балаларға интернетте қауіпсіз болуға қалай көмектесетіні және оның әр балаға қаншалықты пайдалы екендігі туралы сөйлесетініңізді түсіндіріңіз.

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Балаларға «Ата-ана бақылауы» бағдарламасы телефондарда, планшеттерде және компьютерлерде ата-аналарға балаларының интернетте не істеп жатқанын бақылауға көмектесетін арнайы бағдарлама екенін қарапайым сөздермен түсіндіріңіз.

Ата-аналар балалардың экранда өткізетін уақытын шектей ала-

ды немесе балалардың қауіпті ресурстарға түсуіне жол бермеу үшін кейбір сайттарды бұғаттай алады.

Бала үшін артықшылықтары:

Интернетте балаларды қорқытатын немесе шатастыратын қауіпті ақпараты бар сайттар бар екенін түсіндіріңіз. Ата-ана бақылауы мұндай сайттарға кірмеуге көмектеседі.

Бағдарлама арқылы ата-аналар балалардың интернетте тым көп уақыт өткізбейтіндей етіп, демалуға және таза ауада ойнауға көмектеседі.

Ата-ана бақылауы интернетте немесе онлайн ойындарда кездейсоқ сатып алулардың алдын алады.

Бағдарлама бейтаныс адамдармен қарым-қатынасты шектеуі мүмкін, бұл балаларға жағымсыз жағдайларды болдырмауға көмектеседі.

Ата-аналар бұл бағдарламаны баланың әр әрекетін бақылау үшін емес, оның қауіпсіз болуы үшін пайдалана алатынын түсіндіріңіз.

Егер балалар өздерін қорғалған сезінгісі келсе, ата-аналардан ата-ана бақылауын қосуды сұрай алатынын айтыңыз.

Бекіту.

Мұғалім: бүгін біз «Ата - ана бақылауы – бала үшін пайдалы ма, пайдасыз ба» тақырыбында пікірталас өткіземіз

Біз сыныпты екі командаға бөлеміз. «Пайдалы» командасы және «Пайдасыз» командасы.

Әр команда сөз сөйлеуге дайындалып, өз көзқарастарының пайдасына мүмкіндігінше көп дәлелдер мен фактілерді жинайды. Олар үш сынып оқушысынан тұратын қазылар алқасының алдында кезек-ке-

зек сөйлейді.

Әр команда сөйлегеннен кейін қазылар алқасы «Пайдалы» командасына жеңіс сыйлайды. Егер «Пайдасыз» командасының спикерлерінің сөйлегендері сенімдірек болса, мұғалім пікірталас барысын дұрыс бағыттады.

Қорытынды. Рефлексия:

Мұғалім: бүгін сіз не білдіңіз?

Сіз бұл туралы бұрын білдіңіз бе?

Енді алған біліміңізден кейін сіздің әрекеттеріңіз қандай?

№ 9 САБАҚ.

«ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІДЕГІ ҚАУІПТІ ОЙЫНДАР»

Мақсаты: балаларды желідегі қауіпті ойындарды тануға және олардан аулақ болуға үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Тақырыпты анықтау.

Балалармен сәлемдесіп «Сіздердің қайсыларыңыз интернетте ойын ойнайсыз?» деп сұраңыз.

Бүгін сіз қандай ойындар қауіпті болуы мүмкін және интернеттегі жағымсыз жағдайлардан қалай аулақ болу керектігі туралы сөйлесетіндігіңізді түсіндіріңіз.

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Мұғалім: интернеттегі қауіпті ойындар - физикалық және эмоционалды зиян келтіруі мүмкін ойындар немесе тапсырмалар. Бұл қауіпті немесе жағымсыз нәрсені жасауға мәжбүр ететін тапсырмалар болуы мүмкін.

Қауіпті ойындардың белгілері:

▶ Зиян келтіруі мүмкін тапсырмалар.

▶ Егер сіз тапсырманы орындамасаңыз, жазалау қаупі бар.

▶ Ойынға қатысуды ересектерден құпия ұстауға шақырады.

▶ Мұндай ойынға қатысқан кезде қорқыныш немесе үрей сезімі.

▶ Балаларға мұндай ойындарға қатысу ауыр зардаптарға әкелуі мүмкін екенін түсіндіріңіз.

▶ Қауіпті ойындар сізді жаман сезінуіңізге, тіпті денсаулығыңызға зиян тигізуі мүмкін екенін түсіндіріңіз.

Қауіпті ойындардан қалай аулақ болуға болады:

▶ Егер біреу біртүрлі немесе қорқынышты болып көрінетін ойынға шақырса - келіспеңіз.

▶ «ЖОҚ» деп айтудан және мұндай ойыннан кетуден қорықпаңыз.

▶ Егер ойын немесе тапсырма сізді жағымсыз немесе оғаш нәрсе жасауға мәжбүр етсе – ересектерге, ата – анаңа, мұғалімге айтыңыз.

▶ Ойынның қауіпсіз екеніне сенімді болмасаңыз, әрқашан көмек сұраңыз.

Егер сіз қауіпті ойынға тап болсаңыз не істеу керек:

▶ Егер сіз өзіңізді қауіпті немесе сенімсіз сезінсеңіз, көмек сұраудан ешқашан қорықпаңыз.

Егер біреу сізге қауіпті нәрсе жасау керектігін айтса, бұл тапсырмаларды орындамағаныңыз жөн және ата-анаңызға бірден айтыңыз.

Бекіту:

Балаларға парақшаларды таратып оған қауіпті ойындардан қалай аулақ болу керектігі туралы есте сақтаған бір ережені жазуды сұраңыз.

Қорытынды. Рефлексия:

Рюкзакты алып мұғалім сыныпты айналып өтеді. Әр оқушы сабақта алған білімдерін, дағдыларын немесе әдеттерін рюкзакқа «салады». Егер оқушы өз ойларын жинақтауы керек болса, ол «Өткізіп жіберемін» дейді. Соңында мұғалім «Өткізіп жіберген» оқушыларды айналып өтеді.

№ 10 САБАҚ. «ТАБИҒАТ АЯСЫНДАҒЫ ҚАУІПСІЗ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Мақсаты: балаларға табиғат аясындағы қауіпсіздік қағидаларын үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Білімді өзектендіру. Өткенді қайталау:

Мұғалім: неге «табиғатпен ойнауға болмайды» деп айтады?

Табиғат аясында, теңіз жағасында немесе орманда демалыс кезінде болған келеңсіз оқиғалар туралы айтыңызшы?

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Мұғалім: бүгін біз табиғатта қауіпсіз демалу қағидаларын үйренеміз.

Табиғаттағы демалыс түрлерін атаңыз (теңізде, орманда, тауларда, шөлде, далада).

Су жағасында, орманда және т. б. демалыс жерлерінде қандай қауіптер болуы мүмкін?

Постерді зерттеп, сыныпқа демалыста өзіңізді қалай қауіпсіз ұстау керектігін айтыңыз

Бекіту:

Әр топ өзінің постеріне байланысты табиғат аясындағы қауіпсіздік қағидалары туралы әңгімелейді.

Қорытынды. Рефлексия.

Мен.....білемін.

Мен.....түсіндім.

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК САБАҚТАРЫ» 4-СЫНЫП

«Жедел қызметтер мен байланыс орталықтарының телефон нөмірлері»

«Жедел қызметтерге қалай қоңырау шалуға болады?»

«Отбасыңызды қауіптен қорғау жолдары»

«Көшеде қаңғыбас итті кездестірген кездегі сақтық шаралары»

«Бейтаныс адамға өзімізге қауіпсіз болатындай қалай көмектесуге болады?»

«Желідегі жалған фейктерден қалай сақтануға болады?»

«Тамақпен эксперимент жасаудың қауіптілігі»

«Табиғат аясында демалу кезіндегі қауіп-қатерден сақтану»

**«Жасанды интеллект мүмкіндіктері. Ата-аналардың дауыстарымен
қоңырау шалу»**

«Көшедегі қауіпсіз ойындар»

№ 1 САБАҚ.

«ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕР МЕН БАЙЛАНЫС ОРТАЛЫҚТАРЫНЫҢ ТЕЛЕФОН НӨМІРЛЕРІ»

Мақсаты: оқушылардың қауіп төнген жағдайда шұғыл жәрдем қызметі мен сенім телефондарына дұрыс хабарласу дағдыларын дамыту.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Мақсат қою. Тақырыпты анықтау:

Мұғалім: өмірде кездейсоқ жағдайлар болып тұрады. Ол күтпеген жерден келеді. Оған дайын болмасаң, не істеу керектігін білмесең, үлкен қасіретке соқтыруы мүмкін. ТЖ – төтенше жағдай, бұл тіркесті қалай түсінесіздер? (Балалардың жауабы: өрт, газдың атылуы, төбелес, ұрылар, жарақат алу т.б.).

Әр жағдайда қандай әрекет жасау керек?

Адамға көмекке көрсету. Сол әрекетті зиян тигізбей қалай дұрыс жасау керек? Құтқару қызметі жұмыс істейді. Зардап шеккен адамдарға көмек көрсету керек.

Білімді өзектендіру. Өткенді қайталау:

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Мұғалім: Үйде сен бір өзіңсің. Кенет түтіннің иісін сездің. Келесі бөлмеге барсаң, өрт шығып жатыр. Сенің әрекетің.....

Спорттық алаңда балалар ойнап жүр. Араларында ересек адам жоқ. Ұлдардың біреуі құлап қалды. Ол қатты айқайлап жылап тұр. Баланың ауруы қатты ұлғая бастады. Сенің әрекетіңіз...

Сен мектептен үйге келдің. Ата-анаң жұмыста, қарындасың балабақшада. Ал үйден жағымсыз иіс шығып тұр. Газдың иісіне ұқсайды, сен не істейсің ...

Үйде жалғыз қалдың, сенің ішің пысып кетті. Сен қалжыңмен өрт қызметіне телефон соғып, көрші үйде өрт болып жатқандығын хабарладың. Терезеге жақындап өрт қызметінің машинасын күтіп тұрсың. Осы оқиғаны аяқта

Суреттерден «Қызметті тап» ойыны. Құтқару қызметтерінің телефон нөмірлерін атаңыз:

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
АВАРИЯЛЫҚ ГАЗ ҚЫЗМЕТІ	104
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды. «111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды	111
БІРЫҢҒАЙ ҚҰТҚАРУ ҚЫЗМЕТІ	112

Бекіту. Өзіндік жұмыс.

Тапсырманы орында. Суреттің астына мына құралдар қай құтқару қызметіне қажет болатынын жаз:

Қорытынды. Рефлексия.

№ 2 САБАҚ. «ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРГЕ ҚАЛАЙ ҚОҢЫРАУ ШАЛУҒА БОЛАДЫ?»

Мақсаты: балаларға жедел қызметке, байланыс орталығына қоңырау шалу кезінде өз ойларын дұрыс айтуды үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Мақсат қою. Тақырыпты анықтау.

Бүгінгі сабақты тест сұрақтарынан бастаймыз.

Қызмет телефоны нөмірлерінің дұрыс ретін анықта: «Газ қызметі», «Жедел жәрдем», «Өрт қызметі», «Полиция»:

А) 104, 103, 101, 102,111

Б) 101, 103, 104,102, 111

В) 104, 101, 103, 102,111

Г) 104, 103, 102, 101,111

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Мұғалім: бүгін біз жедел қызмет туралы сөйлесетін боламыз. Сонымен қатар, төтенше жағдайларда өзін қалай ұстау керектігін үйренеміз.

Жедел қызмет нөміріне хабарласып, диспетчер сұрақтарына дұрыс және нақты жауап беру керек.

«Әрекет жоспарын құр» ойыны. Топтық жұмыс

Диспетчерге берілетін жауап алгоритмін анықтап алыңыз және пікіріңізді дәлелдеңіз. (Балалар әрекет ету карталарын алып, оны ретімен орналастырады).

Әрекет ретін анықтаңыз:

1	Диспетчердің барлық сұрақтарына жауап беру.
2	Болған жағдайды нақты айту.
3	Тиісті құтқару қызметінің нөмірін теру.
4	Өзіңнің тегінді, атыңды, телефон нөміріңді айту.
5	Мекенжайыңды нақты айту.

Бекіту.

Өзіндік жұмыс:

Көмекші сөздерді пайдаланып сөйлемді толықтыр.

1. Өз_____сақта.
2. Өз_____мен тәжірибеңді толықтыр.
3. Қателіктеріңнен_____шығар.
4. Зейініңді,_____және зеректігіңді дамыту керек.
5. _____орында және_____сақта.

Тірек сөздер: қорытынды, қауіпсіздік, қауіпсіздік ережесі, байқағыштығың, білімі, нұсқаулық.

Қорытынды. Рефлексия.

Құтқару қызметтерінің нөмірлері жазылған карточкалар беріледі. Менің тапсырмама лайықты карточканы көтеріңіздер:

Өртен қорғау үшін сіздер осы нөмірге_____хабарласыңдар.

Егер жағдайды шешуге полиция араласу керек болса

Егер жағдайды шешуге жедел жәрдем қызметі араласу керек болса

Егер жағдайды шешуге авариялық газ қызметі араласу керек болса

Егер жағдайды шешуге бірыңғай құтқару қызметі араласу керек болса

№ 3 САБАҚ. «ОТБАСЫҢЫЗДЫ ҚАУІПТЕН ҚОРҒАУ ЖОЛДАРЫ»

Мақсаты: үйде және көшеде кездесетін қауіпті жағдайлар туралы түсінік қалыптастыру, осы жағдайда қалай әрекет жасау керектігін үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Бүгінгі сабақта біз үйде және көшеде өзімізді қалай ұстау керек ережелері туралы айтамыз.

Мақсат қою. Тақырыпты айқындау.

Мұғалім: біз өмір сүріп жатқан әлем өте қызықты. Ол ғажайыптарға толы. Күн сайын әртүрлі кездейсоқ оқиғаларға тап боламыз. Өмір күтпеген оқиғаларға толы. Олар жағымды да және жағымсыз да болады. Күтпеген жерден біздің өмірімізге қауіп тудыратын жағдайлар да кездеседі. Қайғылы оқиғаны болдырмау үшін жағдайды тез түсініп, дұрыс шешім қабылдай білуіміз қажет.

Білімді өзектендіру. Өтілгенді қайталау:

Үйде қандай қауіптер бар? (Балалар үйде оларға не қауіп төндіретінін тізімдейді)

Ал бізді көшеде қандай қауіптер күтіп тұр? (Балалардың жауаптары)

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Қауіп төндіретін адамдарды қалай атайды? (Қылмыскерлер, алаяқтар).

Сондай адамдар қандай қауіп төндіруі мүмкін (Балалар жауап береді).

1-ЕРЕЖЕ. Есікті танымайтын адам түртсе не қоңырау соқса, ашуға бола ма? (Балалардың жауаптары: Жоқ, ашуға болмайды, анамызға, не әкемізге қоңырау соғып хабарласу керек, полицияға да хабарлауға болады).

Ешкімге есікті ашуға болмайды! Себебі қылмыскер киімді ауыстырып киіп алуы мүмкін.

Ал қылмыскер есікті бұзғысы келсе, не істейміз? (Балалардың жауабы: ата-анамызға қоңырау соғамыз).

Телефон жоқ болса ше? (Балалардың жауаптары).

Танымайтын адамның барлық сұрақтарына «Жоқ» деп жауап беріңіздер.

«Ата-анаң үйде ме» деген сұраққа «Үйде, бірақ олардың қолдары бос емес, телефонға жауап бере алмайды» деп жауап қайтарыңыз.

2-ЕРЕЖЕ. Бейтаныс адамдармен сөйлесуге болмайды!

Сіз тек таныстарыңызбен сөйлесе аласыз. Қоштасып, тұтқаны қой.

Кім қоңырау шалса, есіңізде болсын:

1. Пәтердің мекен-жайын немесе нөмірін атамаңыз.

2. Ешқашан жеке телефон нөміріңізді атамаңыз.

3. Бейтаныс адамдармен сөйлеспеңіз.

Сабақтан соң мектептен шығасың. Саған бейтаныс кісі келіп анаңның досымын дейді. Анаңның телефон қуаттағышы отырып қалғанын, сені мектептен алып кетуімді өтінді деп, жылы лебізін білдіреді. Сен не істер едің?

Ата-аналарыңмен бірге бір сөз ойлап табыңыздар – ол сөзді тек сендер, яғни ата-анаң мен өзің ғана білулерің керек. Қауіп төнгенде бұл

сөз сіздің өміріңізді сақтап қалуы, жағымсыз байланыстан құтқаруы мүмкін. Сіз қонаққа бардыңыз. Сізге қауіпті жағдай төніп тұр. Бұл жағдайда анаңыз алып кетуі үшін құпия сөз жазасыз немесе айтасыз. Құпия сөз смайл түрінде болуы да мүмкін. Анаңыз түсініп, сізді алып кете қояды.

Бекіту. Өзіндік жұмыс.

Алдарыңыздағы қағазда сөйлемдер берілген, тиісті жерінде болымды етістіктерді, болымсыз етістікке айналдырып жазыңыздар.

1. Бейтаныс адамдардың машинасына отыруға болады.....

2. Танитын адамдармен амандас.....

3. Көшеде бейтаныс адаммен сөйлес.....

4. Күмәнді жағдайды сезгенде құпия сөзді айтуын сұра.....

5. Танымайтын қонаққа есік аш.....

Қорытынды. Рефлексия.

№ 4 САБАҚ.

«КӨШЕДЕ ҚАҢҒЫБАС ИТТІ КЕЗДЕСТІРГЕН КЕЗДЕГІ САҚТЫҚ ШАРАЛАРЫ»

Мақсаты: қаңғыбас ит кездестіргенде дұрыс және қауіпсіз әрекет жасауға үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Тақырыпты анықтау:

Мақсат қою. Тақырыпты анықтау.

-Жұмбақты шешіп сабақта не туралы айтылатынын анықтайды.

Білімді жаңғырту. Өткенді қайталау.

<https://www.youtube.com/watch?v=GggchmwkYFs>

Ит – адамның жақын досы. Олар иесіне өте адал қызмет етеді.

Балаларды жақсы көреді. Шаруашылыққа көмектеседі – малды, үйді күзетеді. Өздеріңіз видеодан көргендей, олардың жақсы қасиеттері көп. Алайда, өкінішке қарай, адам өміріне қауіп төндіретін кездері де болады.

Балалар, суретке қараңыздаршы, бұл иттердің біз әңгімелеген иттерден қандай айырмашылығы бар?

Балалардың жауабы. (Көше иттері)

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Иттер асыранды және тастанды болады. Адамдар итті асырап алады, күтіп баптайды, тамақтандырады, ойнатады. Күндердің бір күнінде одан жалығып, оны бостандыққа, орманға апарып тастайды. Ал ит болса, өздігінен қорек таба алмай, ашығып, ызаланады. Содан өзі сияқты иттерге қосылып, үйірленіп жүреді. Олар аш, әрі ызалы болады. Көше иттері аса қауіпті.

ЕСТЕ САҚТА! ИТТІҢ ШАБУЫЛЫНДА ҚАЛАЙ ӘРЕКЕТ ЕТУ КЕРЕК.

1. Итке қарай бет бұрыңыз. Қорғану үшін тастар, таяқ пайдаланыңыз сонымен қатар артқа шегініп, көмекке шақырыңыз.

2. Мүмкіндік болса, қолыңызды шапанмен (куртка, пальто) ораңыз, содан кейін оны алға қарай қойыңыз.

3. Егер ит сізді құлатса, ішіңізге құлап, қолыңызбен мойныңызды жабыңыз. Иттің ауырсыну нүктелері мұрын, шап және тіл екенін ұмытпаңыз.

4. Кез-келген есіктің артына жасырынып, жоғары көтерілуге тырысыңыз.

5. Ызалы иттен қашуға болмайды. Қатты айқайлауға, шұғыл, тез қимылдауға, көше итті қолмен ұстауға болмайды.

6. Егер сіз велосипедпен жүрген-

де сізге ит шабуыл жасаса, онда сіз тоқтауыңыз керек. Ит те тоқтап қалуы мүмкін, содан кейін аздап жаяу жүріңіз, сонда ит артта қалады.

ЕСТЕ САҚТА! «ИТ ШАБУЫЛ ЖАСАП, ТІСТЕП АЛСА НЕ ІСТЕУ КЕРЕК?»

1. Қауып алған (тістеген) жерді сабындап жуу.

2. Қанап жатса, бинт не таза сүлгімен матап тастау.

3. Ең дұрысы жедел жәрдем шақырту, емханаға бару.

4. Құтыруға қарсы вакцина бар-жоғын білу үшін иттің иесін табыңыз. Бұл деректерді ауруханаға жеткізіңіз.

Бекіту. Өзіндік жұмыс:

Мұғалім: бүгін сіз қаңғыбас иттермен кездесу туралы көп нәрсе білдіңіз. Олармен кездескен кезде өзіңізді қалай ұстау керектігін түсіндіңіз бе, көрейік.

ҮЛГІ БОЙЫНША ТЕКСЕРУ СЫНАҒЫ:

Егер сізді ит тістеп алса.

Сен: Бұл туралы айта айтасыз ба?

Сіз Дәрігерге барасыз ба?

Сіз жараны сумен жуып, бинтпен орап, ешкімге айтпайсыз және көрсетпейсізбе?

Қорытынды. Рефлексия.

№ 5 САБАҚ.

«БЕЙТАНЫС АДАМҒА ӨЗІМІЗГЕ ҚАУІПСІЗ БОЛАТЫНДАЙ ҚАЛАЙ КӨМЕКТЕСУГЕ БОЛАДЫ?»

Мақсаты: бейтаныс адаммен байланыс кезіндегі қауіпсіздік дағдыларын қалыптастыру.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Мақсат қою. Тақырыпты анықтау.

Мұғалім: Тақтаға мұқият қарайық! Бірінші жолдағы сөздің әр үшінші тұрған әрпінен, ал екінші жолдағы сөздің әр екінші әрпінен жаңа сөздер құрастырайық:

А С Б Ж Ғ Е Д У Й Ә К Т Г В А -
Ш О Н Қ Ұ Ы Л У С

А Қ С А Д У Р І Н П А Т К І

Сабақ тақырыбын анықтайық!
Бейтаныс адамнан төнетін қауіп.

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Мұғалім: бейтаныс адам – біз жеке танымайтын, ешқашан кездеспеген немесе араласпаған адам, тіпті біз оны білсек те, ол біздің туысымыз да емес. Таныстар мен бейтаныс адамдар арасындағы айыр-

машылықты түсіну маңызды.

Туыстар (таныстар) – бізге жақын адамдар: біздің анамыз, әкеміз, әжеміз, атамыз, бауырларымыз және басқа туыстарымыз. Олар бізге қамқорлық жасайды және әрқашан көмектесуге дайын.

Бейтаныс адамдар (бөтен адам) – бұл біздің туыстарымыз емес адамдар. Бейтаныс адамдар мейірімді болуы мүмкін, бірақ біз абай болуымыз керек.

Мұғалім: қандай ересектер қауіпті болуы мүмкін? Әрқашан жағымды көрініс, әдемі киім, сүйкімді болу, күлімсіреу жақсы адамның көрсеткіші бола ма?

Қауіпті бейтаныс адамдар сіздің үйде жалғыз екеніңізді қалай біле алады?

Топтық жұмыс. Әр топқа тапсырма беріледі.

Мұғалім: Өкінішке қарай, қылмыскерлер өздерінің зұлымдық мақсаттарына жету үшін түрлі қулыққа барады. Ал біз, байқағыш болуымыз керек! **Бес ережені есте сақтаңыз:**

1. Көшеде бейтаныс адаммен сөйлесуге және оны үйге жіберуге болмайды.

2. Онымен бірге подъезге кіруге болмайды.

3. Бөтен машинаға мінуге болмайды.

4. Бейтаныс адамдардан сыйлық алуға және олармен бірге бір жаққа немесе оның үйіне шақырса, баруға болмайды.

5. Көшеде жалғыз өзің ұзақ жүруге болмайды.

Қорытынды. Рефлексия.

Егер бейтаныс адам сені үйіне ойнай тұруға шақырса, не істеу керек?

Достарыңды да шақыру, ақырындап қарсылық білдіру, бұл туралы ата-анаңа айту.

Шамалы уақытқа ғана баруға келісу.

Бейтаныс адамнан сыйлық алуға бола ма?

Иә, егер адам сені білсе
Жоқ, тіптен де болмайды

Егер бейтаныс адам сенің қолыңнан тартып, бір жаққа қарай жетелесе, не істеу керек?

Сыпайы түрде жіберуін өтіну керек:
«Мен сізді танымаймын. Жіберіңіз мені» деп қатты айқайлау керек.

Адамдар көп жиналған жерде бейтаныс сені көмекке шақырды.

Үлкендерді шақырмай, неге сені шақырды?

№ 6 САБАҚ.

«ЖЕЛІДЕГІ ЖАЛҒАН ФЕЙКТЕРДЕН ҚАЛАЙ САҚТАНУҒА БОЛАДЫ»

Мақсаты: ғаламторды қауіпсіз қолдану ережелерімен таныстыру.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Мақсат қою. Тақырыпты анықтау.

Бүгінгі сабақта ғаламтор туралы айтамыз. Жағымды және зиянды жақтарын анықтаймыз, ғаламтор желісіндегі қауіптің түрлерін анықтаймыз.

Білімді өзектендіру. Зерттелген нәрсені қайталау:

Мұғалім: Интернет желісін кім қолдана алады?

Интернет дегеніміз не?

Қазіргі адамға Интернет қажет пе?

Интернет адам өмірінде қандай рөл атқарады?

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Мұғалім: Әлемдегі барлық қолданушылар әлеуметтік желілерге қызығушылық танытып отыр.

Қандай әлеуметтік желілер мен мессенджерлерді білесіздер? ВК, Инстаграм, Телеграм, Тик-Ток...

Бұл әлеуметтік желілерге жалған хаттар келуі мүмкін. Жалған ақпа-

раттық фейктер - бұл адамдарды алдау мақсатында жіберілетін хабарламалар немесе хаттар. Жалған жаңалықтар мен жеке ақпаратты беру немесе оған әрекеттер жасау туралы өтініштер болуы мүмкін. Жалған ақпараттық фейктер электрондық поштаға, мессенджерлерге немесе тіпті әлеуметтік желілер мен ойындардағы хабарламалар түрінде келуі мүмкін.

Жалған ақпараттық фейктер мысалдары:

► Үлкен жұлдені «ұтып алу» туралы хабарламалар.

Телефон нөмірін, құпия сөздерді немесе басқа жеке деректерді беруді сұрайтын хаттар.

Балаларды басқа адамдарға хабарлама жіберуге мәжбүр ететін қорқынышты оқиғалар немесе қауіптер.

Жалған ақпараттық фейктер қалай тануға болады:

► Хабарлама қорқыныш немесе дүрбелең тудырады: мысалы, «егер сіз мұны жасамасаңыз, жаман болады».

► Хатта лотерея ұтып алу немесе сыйлық сияқты тым жақсы нәрсе уәде етілген.

► Жеке Деректерді жіберуді сұрайды (мысалы, пароль немесе телефон нөмірі). Хабарламада көптеген сілтемелер немесе күдікті суреттер бар.

ЕГЕР СІЗ ЖАЛҒАН АҚПАРАТТЫҚ ФЕЙКТЕР АЛСАҢЫЗ НЕ ІСТЕУ КЕРЕК:

► Мұндай хаттарға ешқашан жауап бермеңіз және оларды басқалармен бөліспеңіз.

► Жалған хаттар көбінесе қауіпті сайттарға әкелуі мүмкін сілтемелерді қамтиды. Егер сіз күдікті хабарлама алсаңыз, әрқашан ата-анаңызға немесе мұғаліміңізге хабарлаңыз.

► Үлкендерге айтқаннан кейін хатты немесе хабарламаны жойыңыз.

НЕЛІКТЕН МҰҚИАТ БОЛУ МАҢЫЗДЫ:

Жалған ақпараттық фейктер қауіпті болуы мүмкін, өйткені фейк арқылы кез-келген құнды ақпаратқа қол жеткізуге болады.

Қорытынды. Рефлексия.

«Бағдаршам» ойыны. Үстелде 3 түрлі түсті қағаз бар. Қызыл – «Жоқ», жасыл – «Иә», сары – «Ойланамын». Сабақты қалай түсінгендеріңізді тексереміз. Егер бейтаныс адам қандай да бір әрекетті жасауды ұсынса, ата-анаңмен ақылдау керек пе? (ойын жүктеу, бейнефильм қарау).

Белгісіз сайттардан ойындар жүктеп алуға бола ма? (Жоқ)

Зиянды бағдарлама сіздің компьютер мен телефоныңызды «құртуы» мүмкін бе? (Иә)

№ 7 САБАҚ. «ТАМАҚПЕН ЭКСПЕРИМЕНТ ЖАСАУДЫҢ ҚАУІПТІЛІГІ»

Мақсаты: оқушылардың бойында салауатты өмір салты негіздерінің құрамдас бөлігі, дұрыс тамақтану мәдениетін қалыптастыру, өз денсаулығына дұрыс қарауға дағдыландыру.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Мақсат қою. Тақырыпты анықтау.

Мақалдардың адасқан бөліктерін тауып, толық құрастыр. Олардың мағынасын түсіндір.

Балалар, біздің бүгінгі сабағы-

мызда не туралы айтылады?

Денсаулық және оны сақтау туралы.

Білімді өзектендіру. Өткенді қайталау.

«Пайдалы және онша пайдалы емес тағамдар» ойыны

- Мен тағам түрін атаймын, егер ол пайдалы болса, шапалақтаймыз, ал пайдалы емес болса, жұдырығымызды түйеміз.

Қолданылатын сөздер: алма, торт, қияр, балық, тәтті, сәбіз, ірімшік, зефир, чупа-чупс, мармелад, сыр, бұрыш, сүт, бал.

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Денсаулықтың қадірін	Саулық – байлық негізі.
Тазалық – саулық негізі	Ауырғанда білерсің.
Көзің ауырса қолыңды тый	Ауырмайтын жол ізде.
Ауырып ем іздегенше	Ішің ауырса, аузыңды тый.

Мұғалім: Тақтадан не көріп тұрсыздар?

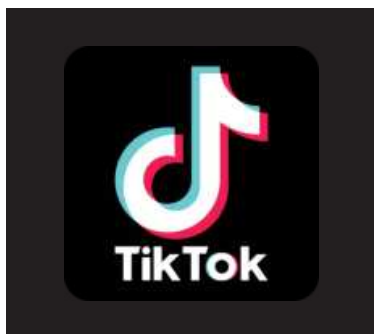
Сіздер олар туралы білесіздер ме, олардың өнімдерін жеп

көрдiңiздер ме? Ұнай ма? Оларды қандай тағам түріне жатқызуға болады? (пайдалы, не зиянды тағам).

Кімнің телефонында бұл қосымша жүктелмеген?

Бұл қосымша туралы білетіндеріңізді айтып беріңіздер (балалардың жауабы).

лардың жауабы).

TikTok – бұл қолданушыларға кез келген тақырыпқа арналған 15 секундтық бейнероликтерді дайындауға және жариялауға мүмкіндік береді.

«TikTok» әлеуметтік желісінде балалар челленджерді іздейді, ал олар қауіпті болуы мүмкін.

«Челлендж» - ағылшын тілінен «сынақ», «сынақ», «дау», «бәсекелестік» деп аударылады. «Челленджер» арқылы тиктокерлер лайк жинайды, жаңа парақша оқырмандарын жинайды және брендтер сатылымды арттырады. Челленджер әртүрлі: қауіпті, зиянсыз және тіпті пайдалы. Челленджер әртүрлі болады: қауіпті, зиянсыз, ал кейде пайдалы.

Бекіту.

Мұғалім: Сіздің құндылығыңыз бен маңыздылығыңыз «лайк» санымен емес, пайдалы әрекеттер мен істермен анықталатынын есте ұстаған жөн.

Адам денсаулығы бәрінен маңызды. Өзіңді және денсаулығыңды сақта. Интернет кеңістігі - бұл байланыс үшін қосымша ресурс. Сіздің шынайы өміріңіз - ол өте бағалы, маңызды құндылықтардың бірі, соны бағалау керек.

Қорытынды. Рефлексия.

Мен бүгін досыма қандай кеңес беремін?

№ 8 САБАҚ.

«ТАБИҒАТ АЯСЫНДА ДЕМАЛУ КЕЗІНДЕГІ ҚАУІП-ҚАТЕРДЕН САҚТАНУ»

Мақсаты: табиғат аясындағы демалыс кезінде мінез-құлық қағидаларын талқылау, демалыс орындарында негізі қауіпсіздік қағидаларын сақтауға үйрету.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Мақсат қою. Тақырыпты анықтау.

Балалар үшін ең тамаша уақыт – бұл каникул, ғажап кезең.

Ол қандай жағдайлар? (балалар жауабы). Ендеше, бүгінгі сабақта біз табиғат аясындағы демалысқа дайындық туралы әңгіме жүргіземіз. Өмірімізді сақтау үшін не істеу керектігі туралы білеміз.

Мұғалім: оқушылар үшін ең жақсы уақыт – демалыс. Бұл демалу, саяхаттау, серуендеу, теңізге, тауға, орманға, лагерьге бару.

Бұл ең әдемі уақыт! Бірақ осы әдемі уақытта сіздің денсаулығыңызға, өміріңізге зиян келтіретін жағдайлар болады.

Бұл қандай жағдайлар? (балалардың жауаптары).

Бұл жағдайларды қалай атауға болады? (қауіпті).

Қарама-қарсы сөзді атаңыз? (қауіпсіз).

Біздің сабақта не туралы талқы-

лаймыз деп ойлайсыздар? (балалардың жауаптары).

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Карточкаларды дайындау: киімнің әртүрлі түрлері суреттері.

Мұғалім: табиғатқа аттану үшін мұқият дайындалуымыз керек. Ең бірінші түрде киетін киімдерді дайындау.

Әр топ демалыс түрі бейнеленген карточка, иллюстрацияны алады да, дәл сол саяхат түріне арналған киімді таңдайды.

Әр топ сұрақтарға жауап береді:

- ▶ Демалудың бұл түрінде өзін қалай ұстау керек?
- ▶ Онда қандай қауіптер күте алады?
- ▶ Егер сіз адасып қалсаңыз ше?
- ▶ Онда қандай қауіпті жануарлар мен жәндіктерді кездестіруге болады?
- ▶ Қандай қауіпті өсімдіктер кездесуі мүмкін?
- ▶ Табиғатта не істеуге болады?
- ▶ Табиғатта не істеуге болмайды?

Демалыс кезінде туындайтын қауіп түрлері:

- ▶ Ормандағы өрт.
- ▶ Жәндіктердің шағып алуы, соның ішінде кенелер.
- ▶ Жануарлардың тістеп, не шағып алуы, соның ішінде жылан шағуы.
- ▶ Ірі сүтқоректі жануарлардың болуы, мысалы, аю, бұлан. Жабайы жануарлардың болуы.

Мұғалім: Егер сіз саяхатқа аттанар болсаңыз, **міндетті түрде келесі ережелерді біліп ал:**

▶ Саяхат кезінде нұсқаушының айтқанын тыңда. Онымен қасарысып, сөз қайтарма.

▶ Топтың алдына шығып ұзап кетпе, артында да қалып қойма.

▶ Саяхат кезінде өз-өзіне жауапкершілік ал, өзіне ие бол, еркелікті таста.

▶ Егер сен бір нәрсеге ренжіп қалсаң, негізгі топтан қалып қойма, қашып кетуші болма.

▶ Табиғатқа ұқыптылықпен қара, бостан-босқа сіріңке жақпа, қоқыспен бөгде заттарды лақтырып кетпе.

Бұл қауіпті:

▶ Бейтаныс жидектерді, өсімдіктер мен саңырауқұлақтарды жеуге болмайды.

▶ Шу шығармауға тырысыңыз - саяхатқа шыққан топты қатты алаңдатады.

Қорытынды. Рефлексия.

Осы пікірдің мағнасын түсіндір: «Әр адам – табиғаттың бір бөлшегі».

№ 9 САБАҚ.

«ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МҮМКІНДІКТЕРІ. АТА-АНАЛАРДЫҢ ДАУЫСТАРЫМЕН ҚОҢЫРАУ ШАЛУ»

Мақсаты: балаларды заманауи технологиялармен, атап айтқанда алаяқтық үшін жасанды интеллектті қолданумен байланысты тәуекелдерді түсінуге үйрету және күдікті қоңыраулар алған кезде қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Тақырыпты анықтау:

Тақтада сабақтың тақырыбы: «Жасанды интеллект».

Мұғалім: бүгін біз «Жасанды интеллект» туралы сөйлесеміз. Бұл не

екенін біреу біледі ме?

Білімді жаңғырту.

Мұғалім: алдымен осы сөздің мағынасын анықтайық.

«Жасанды» сөзі нені білдіреді? (Балалардың жауаптары).

Жасанды - табиғи, шынайы сияқты немесе оның орнына адам жасаған нысан.

Неліктен жасанды нысандар жасалады? Мұның адамға қандай пайдасы бар?

Осы жасанды заттардың барлығы не үшін қажет?

Жасанды заттар адамның өмір сүру жағдайлары мен еңбегін жеңілдетеді, табиғатты қорғайды,

жануарлар мен жалпы табиғатты сақтайды.

«Интеллект» дегеніміз не? «Интеллект» сөзінің синонимдерін таңдаңыз (ақыл). «Интеллект» сөзі латын тілінен аударғанда «түсіну, таным» дегенді білдіреді.

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Мұғалім: алаяқтар ата-анасының бірі сияқты адамның дауысын қолдан жасау үшін жасанды интеллектті қолдана алады. Олар қоңырау шалып, ата-анасының қиындыққа тап болғанын және шұғыл түрде бірдеңе істеу керек екенін айтуы мүмкін: ақша беру, бір жерге бару немесе ақпарат беру.

МЫСАЛ:

Үйде жалғыз екеніңізді елестетіп көріңіз, кенеттен сізге анаңыздың немесе әкеңіздің дауысы бар адам қоңырау шалады. Ол қиындыққа тап болғанын айтады және сізден ақша жіберу немесе мекен-жайыңызды айту сияқты көмек сұрайды. Бірақ бұл сіздің ата-анаңыз емес, сізді алдау үшін ЖИ қолданып алаяқтар.

Қоңыраудың жалған екенін қалай түсінуге болады?

Кейде алаяқтар сіздің ата-анаңызбен қалай қарым-қатынас жасайтыныңызды білмеуі мүмкін және бейтаныс сөз тіркестерін немесе әдептерді қолдануы мүмкін.

Ата-ана сізден ешқашан шұғыл және қауіпті нәрсе жасауды сұрмайды.

Алаяқтар сізді ойлануға мүмкүндік бермей жылдам түрлі іс-әрекет жасауға сұрауы мүмкін.

Егер сізге ата-анаңыздың дауысымен қоңырау соғып, көмек сұраса не істеу керек?

Алаңдамаңыз. Қоңырау соққан адам жағдай шұғыл деп айтса да, сабырлы болу маңызды.

Ақпаратты тексеріңіз. Егер сізге бейтаныс нөмірден қоңырау соғып, бірдеңе сұралса, әрқашан ақпараттың рас екенін тексеріңіз. Ата-анаңызға өзіңіз қоңырау соғып немесе басқа үлкендерден көмек сұраңыз.

Ешқашан бейтаныс адамның айтқанын жасамаңыз. Телефон арқылы ешқашан ақша жібермеңіз немесе жеке ақпаратты (мекен-жайды, телефон нөмірін, ата-анаңыздың деректерін) бермеңіз.

Ересектерге хабарлаңыз. Егер сізге біреу күдікті қоңырау соқса, бұл туралы үлкендерге айтыңыз: ата-анаңызға, мұғалімдеріңізге немесе басқа сенімді үлкен адамға.

Бекіту:

Балаларды топтарға бөліп, оларды бірнеше жағдайды ойнауға шақырыңыз, онда бір бала алаяқты бейнелеп қоңырау соғады, ал екіншісі телефон алады. Балалардың міндеті - қауіпті дұрыс тану және ұсынылған алгоритм бойынша әрекет ету.

Мұғалім: бізге тағы да құпия сөзі қажет болғандықтан, сізден осы құпия сөзін немесе тұтас сөйлемді ойлап табуыңызды сұраймын. Бейтаныс адам қоңырау соққанда ол робот немесе алаяқ екенің түсіну үшін бірнеше сөйлемнен тұратын жауап беруді ойластырыңыз.

Қорытынды.

Рефлексия (кез келген түрдегі).

№ 10 САБАҚ. «КӨШЕДЕГІ ҚАУІПСІЗ ОЙЫНДАР»

Мақсаты: қауіп төндіретін жағдайлар туралы түсінік қалыптастыру, қауіпті жағдай болатындығын байқай білуге дағдыландыру, көшеде қауіпсіздік шараларын сақтау.

Сабақтың барысы:

Ұйымдастыру кезеңі.

Сәлемдесу. Жағымды мотивациялық көңіл күй орнату.

Тақырыпты анықтау:

«Рұқсат етілген немесе тыйым салынған» ойыны.

Мұғалім: мен сөз тіркесін айтамын, оны «рұқсат етілген» немесе «тыйым салынады» сөздермен аяқтау керек.

Тротуарында көпшілікпен жүруге... (тыйым салынады)

Жолдан жүгіріп өтуге.... (тыйым салынады)

Қарт адамды жолдан өтуге,

көмектесу.... (рұқсат етілген)

Жолды жасыл жарыққа өту ... (рұқсат етілген)

Жол қозғалысы ережелерін құрметтеу... (рұқсат етіледі)

Ойын қандай тақырыпта болды? (Жол қозғалысы ережесі)

Суреттерді қарастырыңыз. Сабағымыздың тақырыбын анықтауға тырысыңыз.

Мұғалім: Қандай суреттерде қауіпсіз ойындарды көріп тұрсыздар. Түсіндіріңіз. Қандай суреттерде қауіпті ойындар бар.

Қауіпсіздік-қауіп төндірмейтін және қауіптен қорғайтын жағдай.

Қауіпсіздік дегеніміз қатер төнбейтін және қауіптен қорғана алатын жағдайдың болуы. Алдымызда ұзақ жазғы дема-

лыс далада, көшеде серуендеп жүргенде қауіпсіздік ережесін сақтап, абай болу керек!

Білімді бастапқы игеру және түсінуді тексеру:

Қауіпсіздік ережелерін екі топқа бөлу.

Бірінші топ – мүлдем жасауға болмайтын әрекеттер.

Екінші топ – міндетті түрде жасалатын әрекеттер.

Мұғалім: қазір сіздер ереже парағын аласыздар. Оның ішінен сабаққа қатысты 3 ережені белгілейсіздер.

▶ Жол бойында ойнауға тыйым салынады.

▶ Жағадан алысқа жүзіп кетуге болмайды.

▶ Үтікті қосып кетуге болмайды.

▶ Бейтаныс кісіні пәтерге кіргізуге болмайды.

▶ Иттерді ызыландыруға болмайды.

▶ Құрылыс алаңында ойнауға болмайды.

▶ Өткір, үшкір заттармен ойнауға болмайды.

▶ Жол бойында велосипед тебуге болмайды.

▶ Қараңғы түскеннен кейін далада ойнауға болмайды.

▶ Сіріңкемен ойнауға болмайды.

▶ Жолдан өтпес бұрын әуелі сол жағыңа қара. Егер жол бөлігі бос болса, өте бер. Жол ортасына келгенде тоқтап, оң жағыңды қара, машиналар болмаса, жолдан өт.

▶ Егер саған қауіп төнсе, айқайлап көмекке шақыр.

▶ Жолдан асықпай өту керек.

▶ Жолдың арғы бетіне бағдаршамның жасыл түсі жанғанда өт. Егер саған ұят қылық жасауды ұсынса, жоқ деп айта біл.

Қорытынды. Рефлексия.

1	Мен сабаққа қатыстым	белсенді / белсенді емес
2	Менің көңіл күйім	көтерілді / түсіп кетті
3	Ақпарат	пайдалы / пайдасы жоқ

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК САБАҚТАРЫ» 5-СЫНЫП

«Қазақстандағы сенім телефондары мен жедел қызметтердің нөмірлері»

«Мектептегі қауіпсіз мінез-құлық қағидалары»

«Үйге қауіпсіз оралу: қолайсыз ауа-райында не істеу керек?»

«Қақтығыс жағдайындағы қарапайым қадамдар»

«Әлеуметтік желілердегі мінез-құлық қағидалары»

«Қауіпті челленждер»

«Көшедегі қауіпті нысандардан қалай аулақ болуға болады?
(электроцит)»

«Көшедегі қауіпсіз ойын алаңының қағидалары»

«Денсаулықты сақтайтын әдеттер»

«Бейтаныс адамның шақыруынан қалай сенімді және қауіпсіз
бас тартуға болады?»

№ 1 САБАҚ.

«ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СЕНІМ ТЕЛЕФОНДАРЫ МЕН ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРДІҢ НӨМІРЛЕРІ»

Сабақтың мақсаты: оқушылардың қауіп төнген жағдайда жедел жәрдем қызметі мен сенім телефондарына дұрыс хабарласу дағдыларын дамыту.

Міндеті:

► оқушыларға қауіпті жағдайда өрт сөндіру бөліміне, полицияға, жедел жәрдемге, апаттық газ қызметіне, бірыңғай құтқару қызметіне және 111 байланыс орталығына дұрыс байланысуды үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сәлемдесу. Педагог оқушылармен амандасып, сабақтың тақырыбы мен мақсатын айтады. Төтенше жағдайлар қызметінің маңыздылығын талқылаңыз.

Негізгі бөлім

Ұғымдарды түсіндіру:

Жедел қызмет шақырған кезде диспетчерге не айту керек? Мекен-жайды, нысанды, жағдайды көрсету, қажет

болған жағдайда фамилияңызды және телефон нөміріңізді көрсету қажет.

Төтенше жағдайлар қызметінің негізгі түрлерінің иллюстрацияларын көрсетіңіз.

Төтенше жағдай туралы хабарлау неліктен маңызды?

Оқушыларға жалған қоңырау ойыншық емес екенін, оның салдары өте ауыр болатынын түсіндіру.

Сақтық шараларының қарапайым мысалдарын келтіріңіз.

Қазақстанда кез келген ұялы байланыс операторының пайдалы жедел қызмет нөмірлері тегін.

Иллюстрациялар бойынша жағдайларды талдау. Телефон аппараттарының макеттерін пайдалана отырып, рөлдік ойындар өткізу.

Қорытынды

Оқушылармен шұғыл қызметтердің телефон нөмірлерін және олардың мәнін қайталаңыз. Жедел жәрдем нөмірлері бар парақшаны таратыңыз.

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
АВАРИЯЛЫҚ ГАЗ ҚЫЗМЕТІ	104
БІРЫҢҒАЙ ҚҰТҚАРУ ҚЫЗМЕТІ	112
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды. «111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды «111» нөмірі – ІІД және өңірлердің жедел топтарымен тәулік бойы байланыста.	111

Әр өңірде бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкіл жұмыс істейді, оған кез келген жағдайда жүгінуге болады. Өңірлік уәкілдің номерін көрсетілген сілтемелер арқылы білуге болады:

https://www.instagram.com/p/C-W91yCsA_N/?igsh=MXBtMGVremhoYzMzag==
<https://www.instagram.com/p/C-W-EuCMB4Q/?igsh=MWJ1bHcyNjFlaW55Mg==>
 немесе 111 нөміріне қоңырау шалу арқылы біле аласыз.

Сондай-ақ, бала құқықтары бұзылған жағдайда, бала құқықтары жөніндегі республикалық уәкілге келесі сілтеме бойынша жүгінуге болады:

<https://www.instagram.com/zakiyevadinara?igsh=dWZ1cnNxdGI4bm9n>

немесе Балалардың құқықтарын қорғау комитетіне:

https://www.instagram.com/kopd_mp_rk?igsh=MWZvZnlibmdkOWtyNQ%3D%3D&utm_source=qr жүгіне аласыз.

№ 2 САБАҚ. «МЕКТЕПТЕГІ ҚАУІПСІЗ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Сабақтың мақсаты: мектептегі қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын түсіндіру.

Міндеттері:

1. Күнделікті өмір мектепте балаларды қандай қауіптер күтіп тұрғанын айтыңыз.

2. Қауіпті және қауіпсіз жағдайларды талқылау.

3. Жағдаяттарды жылдам басқаруға және ұтымды шешім қабылдауға үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сәлемдесу. Педагог оқушылармен амандасып, сабақтың тақырыбы мен мақсатын айтады. Жаңа тақырыпты түсіндіру.

Негізгі бөлім

Мектептегі қауіпсіздіктің негізгі қағидаларын түсіндіру:

Күн тәртібі ережелері.

Сабақтағы мінез-құлық.

Үзілістегі мінез-құлық.

Сыртқы көрінісі.

Мұғалімдермен және сыныптастарымен қарым-қатынас жасау ережелері.

МЕКТЕПТЕ ӨЗІН ҚАЛАЙ ДҰРЫС ҰСТАУҒА БОЛАДЫ?

► Мектепте жалпы тәртіп ережелері бар: сабақ басталардан 10-15 минут бұрын мектепте болыңыз.

► Әдемі келбетке ие болыңыз.

► Оқу орнының талабына сай мектеп формасы немесе іскерлік күнделікті киіммен киіну.

► Оқулықтар мен оқу құралдарын

арнайы сөмкеде немесе портфельде алып жүріңіз.

► Сабақ уақытында немесе үзіліс кезінде сынып жетекшісінің хабарынсыз оқу орнынан шығуға тыйым салынады.

► Сен сабақты тек дәлелді себептермен, дәрігердің анықтамасы немесе ата-анаңыздың жазбасы болған жағдайда өткізе аласыз.

► Сабақтар аяқталғаннан кейін бірден мектептен кетіңіз. Қосымша сабақтарға барғандар ғана қалады.

► Үлкенді сыйлап, кішіге қамқор бол.

► Мектеп мүлкіне қамқорлық жасаңыз.

Жалпы ережелерден басқа, әр мектептің өз ережелері болуы мүмкін, ол туралы оқушылар мен ата-аналар хабардар етіледі. Бұл, мысалы, киімге, ауыстырылатын аяқ киімге және т.б.

Мектепте өзін қалай дұрыс ұстау керек?

Неліктен қауіпсіздіктің ережелерін сақтау керек?

Жағдайларды талдау.

1. Асханадағы өзін-өзі ұстау.

2. Үзіліс кезіндегі жаттығулар.

3. Дене шынықтыру сабағында өзін-өзі ұстау.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Сабақты қорытындылау.

Есіңде болсын: мектептегі қауіпсіздік ережелерін сақтай отырып, сен өзіңді ғана емес, құрбыларыңды да құтқарып қаласың!

№ 3 САБАҚ.**«ҮЙГЕ ҚАУІПСІЗ ОРАЛУ: ҚОЛАЙСЫЗ
АУА РАЙЫНДА НЕ ІСТЕУ КЕРЕК?»**

Сабақтың мақсаты: оқушыларды ауа райы құбылыстарымен таныстыру және найзағай, көктайғақ, бұрқасын кезінде қауіпсіз әрекет ету дағдыларын дамыту, ауа райы және оның негізгі көрсеткіштері туралы білімдерін бекіту.

Міндеттері:

1. Берілген тұрғылықты жеріне тән ауа райы құбылыстарының терминологиясымен және сипаттамасымен танысу.

2. Найзағай, көктайғақ, бұрқасын кезінде қауіпсіздік ережелерін білу.

Сабақтың барысы:**Кіріспе**

Сәлемдесу. Педагог оқушылармен амандасып, сабақтың тақырыбы мен мақсатын айтады. Ауа райын болжау, ауа райы оқиғалары

және адам қауіпсіздігі терминдерін енгізеді.

Негізгі бөлім

Тақырып бойынша түсініктеме: қауіпті ауа райы құбылыстарының сипаттамасы.

Қолайсыз ауа-райында үйге оралу кезінде қауіпсіздік ережелерімен таныстыру.

Найзағай:

▶ Ағаштардың, немесе металл құрылымдардың астына тығылма.

▶ Жүгірме, қолыңда металл заттарды ұстама (мысалы, қолшатыр).

▶ Жақын ғимаратты қарастыр немесе аялдамадаға кіріп тұр.

▶ Панасыз жерде тұрма.

Қатты жаңбыр:

▶ Су өткізбейтін плащ немесе қолшатыр (зонтик) алып жүр.

Қауіпті ауа райы оқиғалары	Сипаттама
Дауыл	Жаңбыр, күн күркіреп, найзағай ойнайтын дауылды ауа райы.
Найзағай	Бұлттар мен жер арасында пайда болатын электр разрядтары.
Көктайғақ	Жер бетінде және заттарда (ағаштар, сымдар, үйлер және т.б.) қатты салқындатылған жаңбыр мен жаңбырдың тамшылары қатып қалғанда, әдетте ауа температурасы 0-ден -3 оС-қа дейін болатын тығыз мұз қабаты.
Қарлы боран	Бұл табиғи құбылыс желдің жылдамдығы 15 м/с-тан асатын және қардың жауу ұзақтығы 12 сағаттан асатын қардың көп түсуімен байланысты.

- ▶ Шалшықтар мен тайғақ жерлерден аулақ бол.

- ▶ Су шашатын көліктен алыс жүр.

Қар мен көктайғақ:

- ▶ Сырғанамайтын табаны бар ыңғайлы аяқ киім ки.

- ▶ Асықпай жүр.

- ▶ Тік беткейлерде төмен және жоғары көтерілуден аулақ бол.

Қатты жел:

- ▶ Ағаштардан, құрылыс алаңдарынан және билбордтардан аулақ бол.

- ▶ Велосипедпен немесе скутермен жүрме.

- ▶ Қажет болса, жақын жердегі баспанаға (дүкенге немесе кіреберіске) кіріп тұр.

Үйге жету мүмкін болмаса не істеу керек.

Егер ауа-райы күрт нашарласа және жолды жалғастыруға мүмкіндік болмаса:

- ▶ ата-аналарға немесе ересектерге қоңырау соғып хабарлас, орналасқан мекен-жайын туралы хабарласып айт;

- ▶ қауіпсіз, жабық жерде ауа-райының жақсаруын күт.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Шығармашылық тапсырманы орындау: ауа райының өзгеруі туралы халықтық белгілерді жазу. Өткен тақырыпты қайталау.

№ 4 САБАҚ. «ҚАҚТЫҒЫС ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРАПАЙЫМ ҚАДАМДАР»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды жанжалсыз қарым-қатынас негіздерімен таныстыру.

Міндеттері:

1. Балаларды жанжалды жағдайларды тануға үйрету.
2. Қақтығыс кезінде сындарлы мінез-құлық дағдыларын дамыту.
3. Қақтығыстарды бейбіт жолмен шешу және салауатты қарым-қатынас орнату қабілетін дамытуға үлес қосу.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Жанжалдар - біздің өміріміздің бір бөлігі. Олар мектепте, үйде, көшеде және басқа жерлерде пайда болуы мүмкін. Проблеманы шиеленістірмей, бейбіт шешім табу керек, өзін дұрыс ұстай білу өте маңызды. Бүгінгі сабақта егер сіз қақтығыста болсаңыз, қалай дұрыс әрекет ету керектігін талқылаймыз.

Негізгі бөлім

Қақтығыс жағдайларындағы негізгі қадамдар:

► **ӘРҚАШАНДА САБЫРЛЫ БОЛ.**

Кез келген қақтығыс жағдайында тыныштықты сақтау маңызды.

Біз ашуланғанда немесе үрейлене бастағанда жағдайды дұрыс бағалап, дұрыс шешім қабылдау қиынырақ.

Практикалық тапсырма: қатты ашуланған жағдайды еске түсіру. Егер адам тыныштық пен сабырлық танытса, жағдай қалай өзгерер еді?

► **ЕКІНШІ ЖАҒЫН ТЫҢДА.**

Басқа адамның айтқанын тыңдау да маңызды. Кейде жанжал түсініспеушіліктен немесе толық емес ақпараттан туындайды.

Мұғалімнің кеңесі: өзіңді басқа адамның орнына қой, неге ол осылай ойлайды немесе әрекет етеді деп ойлаң.

► **МӘСЕЛЕНІ ТҮСІНУГЕ ТЫРЫС.**

Кейде қақтығыстың тамыры бір қарағанда тереңірек жасырылады. Бәлкім, мәселе тек біреудің не істегенінде ғана емес, оны қалай қабылдағанымызда шығар.

Сыныппен талқылау: жанжалда сезімнің маңызы қандай? Оларды агрессиясыз қалай білдіруге болады?

► РЕНЖІТПЕ ЖӘНЕ МА- ЗАҚТАМА.

Жанжалда ренжітетін сөздерді немесе мазақтайтын сөздерді қолдану жағдайды нашарлатуы мүмкін. Келіспесең де, диалогты сабырлы және құрметпен жүргізуге тырыс.

Практикалық тапсырма: жанжалды жағдайлардың бірін ренжітетін сөздерді қолданбай шешудің бейбіт әдісін ойлап табу.

► ШЕШІМДІ ҰСЫН.

Егер сіз компромисске келуді ұсынсаң немесе екі тарапты қанағаттандыратын жол тапсаң, жанжал шешілуі мүмкін. Мәселені қалай әділ шешуге болатынын ойлаң.

Мұғалімнің кеңесі: көмектесетін идея ұсынудан қорықпа және басқалардың идеяларын тыңда.

Егер жанжал шешілмесе, көмек сұра.

Кейде қақтығыс соншалықты күрделі, оны өзің шеше алмайсың.

Мұндай жағдайларда ересектердің көмегіне уақытында жүгіну маңызды: мұғалім, ата-ана немесе басқа сенімді адамға.

Мысалы: мұғалім уақытында алынған көмекті, қиын жағдайды шешуге қалай көмектескені туралы әңгіме айта алады.

Кешіруді және кешірім сұрауды үйрен.

Кешіру және кешірім сұрау – жанжалды шешудің маңызды бөлігі. Егер сен қателескеніңді түсінсең, кешірім сұрау өте маңызды. Егер олар сізден кешірім сұраса, кешірімді болу керек.

Сыныппен талқылау: неге кейде кешірім сұрау соншалықты қиын? Бұған не көмектеседі?

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Жанжалдар - міндетті түрде жаман нәрсе болмауы тиіс. Жанжалды бейбіт шешумен қатар, достықты сақтауды үйрену өте маңызды.

№ 5 САБАҚ. «ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДЕГІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды әлеуметтік желідегі қауіпсіздік қағидаларымен таныстыру.

Міндеттері:

1. Ақпараттық қоғамда қауіпсіздік дағдыларын қалыптастыру.
2. Интернет желісінде балалардың қауіпсіздік нормалары мен қағидаларын әзірлеу.
3. Оқушылардың ой-өрісін кеңейту.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Желілік веб туралы талқылау, ондағы қауіпсіздік ережелері туралы түсініктеме беру.

Негізгі бөлім

Ұғымдарды түсіндіру.

Әлеуметтік желі дегеніміз не?

Facebook, YouTube, WhatsApp, Instagram, Tik-Tok, Telegram, Pinterest, Twitter және т.б. Әлеуметтік желідегі иллюстрацияларды көрсетіңіз.

Әлеуметтік желілердің пайдасы мен зияны?

Әлеуметтік желілердің пайдасы мен зияны болуы мүмкін екенін түсіндіріңіз. Мұның қалай болуы мүмкін екендігі туралы қарапайым мысалдар келтіріңіз.

Әлеуметтік желілерді пайдаланудың негізгі ережелері:

1-ЕРЕЖЕ: Әлеуметтік парақшаны қарау. Бейтаныс беттерге кіруге болмайтынын түсіндіріңіз. Әлеу-

меттік желілерде жағымды немесе жағымсыз мінез-құлықты суреттерді көрсету.

2-ЕРЕЖЕ: Әлеуметтік парақшаның лайктар санын тексермеңіз. Оқушыларға бейтаныс адамдардың парақшасына кіруге және лайк қоюға болмайды. Осы жағдайға байланысты оқушыларға суреттерді көрсетіңіз.

3-ЕРЕЖЕ: Әлеуметтік желілерде өткізілетін уақыт бойынша шектеу қойыңыз. Компьютерде ұзақ уақыт отыру денсаулыққа зиян келтіретінін түсіндіріңіз. Қауіпсіздікті сақтау мысалдары бар иллюстрацияларды көрсетіңіз.

4-ЕРЕЖЕ: Бейтаныс адамдарды дос ретінде қоспаңыз. Қауіпсіз көрінсе де, өз деректерің интернетке жіберуге болмайтынын түсіндіріңіз. Қауіпсіздікті сақтау мысалдары бар иллюстрацияларды көрсетіңіз.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Саған осы тақырыпты талқылау ұнады ма?

Сен бұл туралы ата-анаға айтасың ба?

«Интернеттегі қауіпсіздік» кеңестерімен жадынама тарату.

№ 6 САБАҚ. «ҚАУІПТІ ЧЕЛЛЕНДЖЕР»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды қауіпті әуестіктермен таныстыру.

Міндеттері:

1. Жасөспірімдердің өмірі мен денсаулығына қауіпті қызығушылықтың салдарын көрсету.

2. Дұрыс бағдарларды қалыптастыру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сәлемдесу: педагог оқушылармен амандасып, сабақтың атын, мақсатын айтады. Жаңа тақырыпты түсіндіреді.

Негізгі бөлім

Талқылауға арналған сұрақ: челлендждер дегеніміз не?

Белгілі челлендждердің мысалдары: пайдалы (спорттық, қайырымдылық) және қауіпті. Интернетте позитивті және қауіпті челлендждер болуы мүмкін.

Оқушыларға қауіпті челлендждер не әкелетінін түсіндіріңіз.

ЧЕЛЛЕНДЖДЕР НЕЛІКТЕН ҚАУІПТІ?

Қауіпті челлендждердің мысалдары:

► Денсаулыққа қауіп төндірумен байланысты челлендждер (мысалы, бөтен немесе жеуге келмейтін заттарды пайдалану).

► Дене жарақаттарына әкелуі мүмкін челлендждер (мысалы, биіктіктен секіру, тұншықтыру, отпен ойнау).

► Заңның немесе қауіпсіздік ережелерінің бұзылуына байланысты челлендждер (вандализм, мүлікке зақым келтіру, ұрлық).

ҚАУІПТІ ЧЕЛЛЕНДЖДІ ҚАЛАЙ ТАҢУҒА БОЛАДЫ?

► Әрқашан челлендждің мәні не екенін және салдары қандай болатынын тексеру керек.

► Егер челлендж денсаулыққа зиянды немесе қауіпті нәрсе ұсынса - бұл одан бас тарту белгісі.

► Заңды бұзатын немесе бөтен мүлікке қауіп төндіретін челлендждерді де орындауға болмайды.

► Егер челлендждің қауіпсіздігіне сенімсіз болсаңыз, оны ата-анамен немесе ересектермен талқылау керек.

ЕГЕР СЕНІ ҚАУІПТІ ШАҚЫРУҒА ШАҚЫРСА НЕ ІСТЕУ КЕРЕК?

► «Жоқ» деп айту - қалыпты және маңызды.

► Егер достардың арасында немесе интернетте қауіпті челлендж пайда болса, ересектерге осы туралы хабарлап айт.

Қорытынды

Талқылау: челленджге қатыспас бұрын ойлау неге маңызды?

Денсаулық пен қауіпсіздік интернеттегі кез келген танымалдылықтан маңыздырақ екенін еске салу.

Шынайы танымалдылық - қауіпті ойындарға қатысу емес, салауатты ой-сананы сақтау және өзіне және басқаларға құрмет көрсету екенін түсіну.

№ 7 САБАҚ.

«КӨШЕДЕГІ ҚАУІПТІ НЫСАНДАРДАН ҚАЛАЙ АУЛАҚ БОЛУҒА БОЛАДЫ? (ЭЛЕКТРОЩИТ)»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды көшедегі қауіпсіздік қағидаларымен таныстыру.

Міндеттері:

1. Көшеде, жолда оқушылардың қауіпсіздік қағидаларын сақтау қажеттілігі туралы түсіндіру.
2. Өз өміріне ұқыпты қарауды үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сәлемдесу: педагог оқушылармен амандасып, сабақтың атын, мақсатын айтады. Жаңа тақырыпты түсіндіреді.

Негізгі бөлім

Энергия объектілерінің жанында болған кезде қауіпсіздік қағидаларын сақтау.

Энергия объектілері - бұл электр тоқ берудің әуе және кабельдік желілері, станциялар, трансформаторлық қосалқы станциялар, тарату пункттері. Электр тоқ берудің әуе мен кәбілдік желілері қалалар мен кенттерді электр тоқ көзімен жабдықтауға жауап береді. Трансформаторлық қосалқы станциялар

әрбір елді мекенде орналасқан. Барлық жерде болуына байланысты, ерекше қауіп төндіреді, сондықтан қауіпсіздік қағидаларын сақтау керек.

ҚАРАПАЙЫМ ЕРЕЖЕЛЕРДІ ЕСТЕ САҚТА:

► Үзілген немесе жерде жатқан сымдарға тиісуге немесе оларға жақындауға «БОЛМАЙДЫ!». Ток соққысын сымнан бірнеше метр қашықтықта алуға болады. Кез келген сым немесе электр аспабы кернеуде болуы мүмкін. Сен оны қолыңа алсан, дәл сол уақытта біреу рубильникті қосып қалу мүмкін.

► Егер «кернеу» аймағына түссен, ол жерде жүгіруге немесе жылдам жүруге болмайды. Сымнан «ақырын қадамымен» алшақтау жағына қарай қозғалу керек. Жерде жатқан үзілген сымды көрсен, ешбір жағдайда оған 8 метрден жақын жақындама.

► Егер сен үзілген сымды, трансформаторлық үйшіктердің немесе

электр қалқандарының жабылмаған немесе зақымдалған есіктерін көрсең, «ЕШТЕҢЕГЕ ТИІСПЕ» және ересектерге дереу хабарлас.

► Ешқандай жағдайда үйлердің кіреберістеріндегі электр тоқ қалқандарын ашуға, жақын маңдағы электр сымдары өтетін үйлер мен құрылыстардың шатырларына шығуға, трансформаторлық үйшіктерге, электр техникалық ғимараттарға кіруге, электр сымдарды қолмен ұстауға «БОЛМАЙДЫ».

Электр қауіпсіздігі туралы ескерту белгілері мен плакаттар. Электр тогымен зақымдануын

болдырмау үшін арнайы ескерту белгілері мен плакаттар болады. Олар кез келген электр жабдығы орналасқан әртүрлі электр қалқандарының есіктеріне және қоршауларға ілінеді.

Оларды елемей, әсіресе оларды жұлып алып тастауға болмайды!

Қорытынды

Сабақты қорытындылау. Электрмен қауіпсіздік техникасын қайталау.

«Электр қауіпсіздігі ережелері» жадынамасын талқылау.

Жедел қызмет туралы еске салу - 101, 102, 103, 112.

№ 8 САБАҚ. «КӨШЕДЕГІ ҚАУІПСІЗ ОЙЫН АЛАҢЫНЫҢ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды көшедегі қауіпсіз мінез-құлық қағидаларымен таныстыру.

Міндеттері:

1. Балаларға көшеде ойнау кезінде қауіпсіздік қағидаларын сақтаудың маңыздылығы туралы айту.
2. Қауіпті жерлер мен жағдайларды талқылаңыз.
3. Өз қауіпсіздігі мен достарының қауіпсіздігін үшін жауапкершілікті тәрбиелеу.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сәлемдесу. Педагог оқушылармен амандасып, сабақ тақырыбын, мақсатын айтады. Жаңа тақырыпты түсіндіреді.

Негізгі бөлім

Сыртта ойнау көңілді және пайдалы болғанымен, қоршаған ортаға мұқият болу және белгілі бір ережелерді сақтау қажет екенін түсіндіріңіз.

Қауіпті жағдайларға мысалдар келтіріңіз:

- ▶ Жолда немесе автотұрақтар маңындағы ойындар.
- ▶ Ұсыныстармен немесе сұрақтармен келе алатын бейтаныс адамдар.
- ▶ Қараусыз қалған құрылыстарда, гараждарда немесе басқа қауіпті жерлерде ойындар.
- ▶ Нашар жарықтандырылған жерлерде немесе кешке ойындар.

**КӨШЕДЕГІ ҚАУІПСІЗ ОЙЫН
КЕҢІСТІГІНІҢ ҚАҒИДАЛАРЫ:**

- ▶ Ойындар үшін қауіпсіз орынды таңда. Арнайы бөлінген алаңдарда немесе өздеріңе жақсы таныс жерлерде ойна. Жолдың, құрылыс алаңдарының немесе басқа да

қауіпті жерлердің жанындағы аумақтардан аулақ бол.

- ▶ Әрқашан көз алдында бол. Ата-анаң немесе басқа ересектер сені көре алатын жерлерден, тым алыс кетпеу керек.

- ▶ Бейтаныс адамдармен сөйлеспе. Егер саған бейтаныс адам келіп, бірдеңе ұсынса (мысалы, көмек, сыйлық немесе онымен бірге бару), бірден «жоқ» деп, қауіпсіз жерге бар.

- ▶ Ата-аналар мен жақындарыңды тыңда. Ата-аналар қай жерде ойнау қауіпсіз екенін біледі, сондықтан әрқашан оларға қайда баратыныңды айт және олардың кеңестерін тыңда.

- ▶ Доптан және басқа да заттардан сақ бол. Егер доп жол жаққа домалап кетсе, ешқашан оның артынан жүгірме. Ата-анадан немесе үлкендерден көмек сұра.

- ▶ Түнгі уақытта көшеде жалғыз жүрмеңдер. Егер осындай жағдай орын алса, жарық жерлерге бар. Егер сенің жолың қараңғы жер болса, ата-анаңды шақырып, сені қарсы алуды өтініш жаса.

- ▶ Телефон арқылы музыканы қатты тыңдап, өзіңе назар аударма.

- ▶ Пәтердің кілтін мойынға іліп, шалбар беліне бекітуге болмайды, бұл үшін арнайы қалталар жасаған дұрыс.

- ▶ Ешқашан да, ешбір жағдайда да қоғамдық орында ұрыспа.

- ▶ Егер көшеде бейтаныс адам саған бір нәрсені көруді немесе төлеуге уәде бере отырып, сөмке жеткізуге көмектесуді ұсынса, танымайтын адамнан бас тартуың керек.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Көшедегі қауіпсіздіктің негізгі ережелерін қайталау: бейтаныс адамдармен араласудан аулақ бол және бірдеңе күдікті немесе қауіпті болып көрінсе, әрқашан ересектерге айт.

№ 9 САБАҚ.

«ДЕНСАУЛЫҚТЫ САҚТАЙТЫН ӘДЕТТЕР»

Сабақтың мақсаты: салауатты өмір салтының пайдасы туралы және ең басты құндылық ретінде денсаулық туралы наным қалыптастыру.

Міндеттері:

- ▶ Тамақтанудың салауатты қағидаттарын әзірлеу.
- ▶ Қандай тағамдық қоспалардың зиянды екенін анықтау.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сәлемдесу. Педагог оқушылармен амандасып, сабақ тақырыбын, мақсатын айтады.

Жаңа тақырыпты түсіндіреді.

Негізгі бөлім

Оқушы: Мен сіздерден ақыл-кеңес сұрағым келеді. Менің досым ауруханаға түсті. Дәрігер дұрыс тамақтану керек дейді.

Мұғалім: Досың не жегенді жақсы көреді, нені ұнатады?

Оқушы: Мен оның кейбір сүйікті өнімдерін әкелдім.

Мұғалім: Балалар, ендеше практикалық зерттеу жұмысын жүргізейк. Қандай тағамдық қоспалардың зиянды екенін анықтайық. (Сынып топтарға бөлінеді).

Зерттеу жұмыстары жүргізіледі. Әр топта денсаулыққа зиян келтіретін өнімдер жайлы зерттеу жұмысын жүргізген оқушылар өз-

дерінің зерттеу жұмыстарымен бөліседі.

Зерттеу жұмысын өткізу.

1-топ: Біз сүт пакетін зерттедік. Онда тағамдық қоспалар жоқ, жарамдылық мерзімі өткен жоқ. Бұл пайдалы өнім.

2-топ: Краб еті. Онда зиянды бояғыштар E120, E160c, хош иістендіргіштер E621, E631 таптық. Олар теріге зиянды және ішектің бұзылуына әкеледі. Бұл қауіпті өнім.

3-топ: Сухарики «Кириешки». E627, E631 дәм күшейткіштер табылды. Ішектің бұзылуына әкеледі. Қауіпті өнім, бірақ көптеген балалар оны жиі жейді. Ойлану керек.

4-топ: «Тархун» газдалған сусыны. Бұл ең қауіпті өнім. Оның құрамында қатерлі ісік тудыратын антиоксидант E330, тәттілендіргіштер E954 - қатерлі ісік, E952 - тыйым салынған, E102 бояуы қауіпті. Бұл өнімді ішуге БОЛМАЙДЫ!

Мұғалім: Денсаулықтың мықты болуы үшін дұрыс тамақтану аса маңызды!

Қорытынды

Сабақты қорытындылау. Денсаулыққа зиян келтіретін заттарды есте сақтау және денсаулық сақтау қағидаларын қайталау керек.

№ 10 САБАҚ.

«БЕЙТАНЫС АДАМНЫҢ ШАҚЫРУЫНАН ҚАЛАЙ СЕНІМДІ ЖӘНЕ ҚАУІПСІЗ БАС ТАРТУҒА БОЛАДЫ?»

Сабақтың мақсаты: балаларға бейтаныс адамдар алдауға немесе оларды алып кетуге тырысатын жағдайлардағы қауіпсіз мінез-құлық негіздерін үйрету.

Міндеттері:

1. Бейтаныс адамдармен қарым-қатынас жасаудың негізгі қағидаларымен таныстыру;

2. Балаларды бейтаныс адамдардың айла-амалдарына сенбеуге үйрету.

3. Қауіпті жағдайларды анықтау және болдырмау дағдыларын дамыту.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сәлемдесу. Педагог оқушылармен амандасып, сабақ тақырыбын, мақсатын айтады. Жаңа тақырыпты түсіндіреді.

Негізгі бөлім

Әңгіме: бейтаныс адам сізге жақындап, сізді алдауға тырысса, өзінді қалай ұстау керек. Неліктен бұл маңызды деп ойлайсыз? Балалар өз нұсқаларын ұсына алады (қауіпсіз болу, қауіпті жағдайға тап болмау және т. б.)

Бейтаныс адамдардың құлықтарын талқылау:

Мұғалім бейтаныс адам сізді ал-

дауға тырысатын бірнеше жағдайларды ұсынады. Мысалы, кәмпит немесе ойыншық ұсынса. Не істеу керек деп ойлайсыз? Сіздердің сеніміңізге кіру үшін бейтаныс адамдар әртүрлі айла-амалдарды қолдана алатынын есте ұстаңыздар. Әрқашан сақ болыңыздар!

«Бейтаныс» ашық ойыны
(3 минут)

Ойын ережесін түсіндір. Бір бала «бейтаныс» ролінде, қалғандары «балалар» ролінде ойнайды. «Бейтаныс» әр «балаға» жақындап, бірдеңе ұсынады (мысалы, «Кәмпит керек пе?», «Менің күшігімді табуға көмектес»). «Балалар» дұрыс жауап беруі керек. Ойын бірнеше рет қайталанады, сонда барлық балалар әртүрлі рольдерді ойнауға үлгереді.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Бейтаныс адам сізге жақындаса, өзін қалай ұстау керек? Есіңізде болсын, сіз ешқашан бейтаныс адамдармен бірге жүрмеуіңіз керек және егер біреу сізді алдауға тырысса, ересектерге айту әрқашан маңызды.

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК САБАҚТАРЫ» 6-СЫНЫП

«Қазақстандағы сенім телефондары мен жедел қызметтердің нөмірлері»

«Көшедегі қауіпті нысандардан қалай аулақ болуға болады? (фонтан)»

«Интернетте жеке деректеріңізді қалай қорғауға болады?»

«Кибербуллинг: нені білу маңызды және одан қалай қорғануға болады?»

«Менің компьютерімде вирус бар. Не істеу керек?»

«Неліктен ата-анаңмен өзіңді мазалаған ойлармен бөлісу маңызды?»

«Бассейндегі немесе судағы жарақаттар мен жазатайым оқиғаларды қалай болдырмауға болады?»

«Мұз үстіндегі қауіптер»

«Көмекке шақырудың халықаралық белгілері»

«Жасанды интеллект: зияны мен пайдасы»

№ 1 САБАҚ.**«ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СЕНІМ ТЕЛЕФОНДАРЫ
МЕН ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРДІҢ НӨМІРЛЕРІ»**

Сабақтың мақсаты: оқушылардың қауіп төнген жағдайда жедел қызмет пен сенім телефондарына дұрыс хабарласу дағдыларын дамыту.

Міндеті:

► оқушыларға қауіпті жағдайда өрт сөндіру бөліміне, полицияға, жедел жәрдемге, авариялық газ қызметіне, бірыңғай құтқару қызметіне және 111 байланыс орталығына дұрыс хабарласуды үйрету.

Сабақтың барысы:**Кіріспе**

Мұғалім: мүмкін сіздің араңызда төтенше жағдайдың куәгері болған адамдар бар шығар. Сіздердің әрқайсыларыңыз зардап шеккендерге көмектесуге ниет білдіресіз. Мұны зиян келтірмес үшін қалай дұрыс жасау керек? Ол үшін жедел қызметтердің нөмірлері бар, олар бізге көмектеседі.

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
АВАРИЯЛЫҚ ГАЗ ҚЫЗМЕТІ	104
БІРЫҢҒАЙ ҚҰТҚАРУ ҚЫЗМЕТІ	112
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды. «111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды «111» нөмірі – ІІД және өңірлердің жедел топтарымен тәулік бойы байланыста.	111

Әр өңірде бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкіл жұмыс істейді, оған кез келген жағдайда жүгінуге болады. Өңірлік уәкілдің номерін көрсетілген сілтемелер арқылы білуге болады:

https://www.instagram.com/p/C-W91yCsA_N/?igsh=MXBtMGVremhoYzMzag==

https://www.instagram.com/p/C-W-EuCMB4Q/?igsh=MWJ1bHcyNjFlaW55Mg%3D%3D&img_index=1

немесе 111 нөміріне қоңырау шалу арқылы біле аласыз.

Сондай-ақ, бала құқықтары бұзылған жағдайда, бала құқықтары жөніндегі республикалық уәкілге келесі сілтеме бойынша жүгінуге болады: <https://www.instagram.com/zakiyevadinara?igsh=dWZ1cnNxdGI4bm9n>

немесе Балалардың құқықтарын қорғау комитетіне:

https://www.instagram.com/kopd_mp_rk?igsh=MWZvZnlibmdkOWtyNQ%3D%3D&utm_source=qr жүгіне аласыз.

Негізгі бөлім

Жедел қызметтерге қоңырау шалған кезде диспетчерге нені хабарлау керек:

Өз атыңызды және жасыңызды атаңыз: диспетчерге сіздің атыңыз бен қанша жаста екеніңізді айтуды ұмытпаңыз. Бұл оларға кіммен сөйлесіп жатқанын жақсы түсінуге көмектеседі.

Қайда екеніңізді айтыңыз: орналасқан жеріңізді мүмкіндігінше дәл сипаттаңыз. Егер сіз оны білсеңіз, мекенжайды көрсетіңіз немесе айналаңызда не көретініңізді айтыңыз.

Не болғанын айтыңыз: не болғанын және неге қоңырау шалып жатқаныңызды қысқаша және анық түсіндіруге тырысыңыз. Мысалы, апат болды, біреу ауырып қалды немесе көмек қажет.

Диспетчердің сұрақтарына жауап беріңіз: мұқият болыңыз және диспетчер қоятын барлық сұрақтарға жауап беріңіз. Бұл оларға қажетті көмекті тезірек жіберуге көмектеседі.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау, балалар үйде қайталау үшін жедел қызмет нөмірлері бар жадынама тарату.

№ 2 САБАҚ.

«КӨШЕДЕГІ ҚАУІПТІ НЫСАНДАРДАН (ФОНТАН) ҚАЛАЙ АУЛАҚ БОЛУҒА БОЛАДЫ?»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды көшеде (фонтан жанында) өзін дұрыс ұстауға үйрету.

Міндеттері:

1. Фонтанға шомылу кезінде кездесетін қауіп түрлерімен таныстыру.
2. Фонтанның не үшін керектігін талқылаңыз.
3. Фонтанның жанында болған кездегі мінез-құлық қағидаларын үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Жазғы ыстықта адамдар фонтан жанына барып демалады. Біреулер қолын, бетін жуады, ал біреулер фонтанда шомылсам деп ойлайды.

Есте сақтау керек, фонтан – қаланы абаттандыру элементі. Фонтан ауаны ылғалдандырады және аймаққа эстетикалық көрініс береді, бірақ ол шомылуға, ластауға арналмаған.

Негізгі бөлім

Адамдардан басқа, жануарлар мен құстар фонтанға шомылуды жақсы көреді және олар ішек инфекциясының тасымалдаушысы бола алады. Ауа температурасы жоғары болған кезде микроорга-

низмдер одан әрі көбейеді.

Фонтанда шомылу өте қауіпті. Су астында құбырлар мен шамдар болғандықтан, оған сүрініп, құлап кету мүмкін.

НЕЛІКТЕН ФОНТАНДАР ОЙЫН ОРНЫ ЕМЕС:

Суға бату қауіпі. Фонтандар таяз болып көрінсе де, сырғып кету, суға түсу және жарақат алу немесе суға бату қауіпі бар.

Электр тоғының соғу қауіпі. Егер фонтанның электр жүйесі зақымдалса, тоқ соғу мүмкін, ал

бұл ауыр жарақатқа әкеледі.

Инфекция қаупі. Фонтандардағы су әрдайым таза бола бермейді, әсіресе су тоқтап немесе үнемі тазаланбаса, ол бактериялар мен инфекциялардың қаупі бар.

Фонтанның жанында өзіңді қалай ұстау керек:

Суға түспеңіз. Су таза және таяз болып көрінсе де, фонтандар шомылуға арналмаған. Бұл өте қауіпті болуы мүмкін.

Ылғал беттерге жүгірмеңіз, секірмеңіз. Бұл құлап жарақаттануға әкелуі мүмкін.

Фонтанның электр жабдықта-рымен өзара әрекеттесуге тырыспаңыз. Егер сіз сынған, электр сымдармен тоқ соғуды байқасаңыз, ересектерге дереу айту керек.

Фонтанға қоқыс тастамаңыз. Бұл сорғыларды зақымдау және төтенше жағдайға әкелуі мүмкін.

Оқиға болған жағдайда не істеу керек:

Егер біреу фонтанға құлап кетсе: ересектерді дереу шақырыңыз, фонтанда электр қуаты болуы мүмкін.

Егер фонтан жұмысын тоқтатса: жақындамаңыз және жауапты маманға немесе күзетшілерге хабарлаңыз.

Егер біреу жарақат алса: жәбірленушінің жанында болыңыз және ересектердің көмегіне немесе құтқару қызметіне қоңырау соғыңыз.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 3 САБАҚ.

«ИНТЕРНЕТТЕ ЖЕКЕ ДЕРЕКТЕРІҢІЗДІ ҚАЛАЙ ҚОРҒАУҒА БОЛАДЫ?»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды «жеке деректер» ұғымымен таныстыру, интернет желісіндегі қауіпсіздік дағдыларын қалыптастыру.

Міндеттері:

1. «Жеке деректер» тақырыбы бойынша тұрақты білімді қалыптастыру.
2. Коммуникациялық құзыреттілікті, жеке тәжірибелік іс-әрекет дағдыларын дамыту.
3. Жеке мәліметтер мен жеке ақпаратқа жауапкершілікпен қарауды қалыптастыру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

«Жеке деректер» – бұл белгілі бір адам туралы ақпарат. Бұл бізге көпшіліктің ішіндегі адамды тануға, белгілі бір тұлға ретінде анықтауға мүмкіндік беретін деректер.

Жеке деректер бойынша анықтайтын мәліметтер өте көп, оларға мыналар жатады:

- ▶ тегі, аты, әкесінің аты, туған күні, туған жері, мекен-жайы, телефон нөмірі, электрондық пошта, фотосуреті, жасы және тағы басқа деректер.

Сонымен, егер сіз біреуге тегіңізді, атыңызды, әкеңіздің атын және

тұрғылықты мекен-жайыңызды айтсаңыз, онда белгілі бір адам ретінде толық анықтауға болады. Осы деректер жиынтығынан тұрғылықты жерін, тегін немесе мекен-жайын алып тастасақ, онда қай адам туралы екенін түсіну қиындыққа түседі және мүмкіндіктер азаяды.

Жеке деректер сіздің тегіңіз немесе атыңыз ғана емес, жеке деректер – сіз туралы толықтай анықтап алуға мүмкіндік беретін мәліметтер.

Негізгі бөлім

Егер сіз жеке деректерді қорғау ережелерін сақтамасаңыз, келесі салдар туындау мүмкін:

- ▶ біреу бұл деректерді жарнама арқылы сізге бір нәрсені сату үшін пайдаланады;
- ▶ сізді ұнатпай интернетте қорлайды, жамандайды, мазақтап беделіңізді түсіреді;
- ▶ сіздің жеке деректеріңіздің көмегімен алаяқтар, ұрылар сіздің ақшаңызды ұрлап, сізді бопсалап, кейбір қауіпті әрекеттерді жасауы мүмкін.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау. Сабақ тақырыбы бойынша оқушылардың сұрақтарын талқылау.

№ 4 САБАҚ.

«КИБЕРБУЛЛИНГ: НЕНІ БІЛУ МАҢЫЗДЫ ЖӘНЕ ОДАН ҚАЛАЙ ҚОРҒАНУҒА БОЛАДЫ?»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды интернеттегі қауіптермен таныстыру және осы қауіптерден аулақ болуға көмектесу, желідегі құқық бұзушылықтардың алдын алу.

Міндеттері:

1. Өз көзқарасын білдіру және оны дәлелдеу дағдыларын дамыту.
2. Адамгершілік қасиеттерді: мейірімділік, жанашырлық, жәбірлеудің кез-келген түріне төзбеушілікті қалыптастыру.
3. Оқушыларда өзара сыйластық пен өзін-өзі бағалауды тәрбиелеу.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Компьютерлік технологиялардың қарқынды дамуы және интернет желісінің кең таралуы адамдарға өзін-өзі дамыту мен қарым-қатынас үшін үлкен мүмкіндіктер ашады. Бүгінде желіні пайдаланушылар саны ондаған миллион адамды құрайды, олардың көп бөлігі – балалар мен жасөспірімдер. Бірақ интернет тек мүмкіндіктер көзі ғана емес, сонымен қатар қауіп көзі бола алады.

Көптеген адамдар түрлі сайттарда немесе әлеуметтік желілерде жеке басына байланысты ақпаратты қалдыру арқылы өз өміріне қауіп төндіретінін білмейді. Жасыратыны жоқ, көптеген қылмыскерлер өз құрбандарын интернет арқылы іздейді.

Негізгі бөлім

ЗЕРТТЕУШІЛЕР ҚОРҚЫТУДЫҢ БІРНЕШЕ НЕГІЗГІ ТҮРЛЕРІН АНЫҚТАДЫ:

1. Ұрыс – екі және одан да көп адамдар арасында қысқа эмоциялық репликалармен алмасу, әдетте желіде, әлеуметтік парақшаларда орын алады. Кейде ұзаққа созылған қақтығысқа айналады. Бір қарағанда, флейминг – бір-бірінің арасындағы тең күрес, бірақ белгілі бір жағдайларда ол тең емес үлкен дауға айналуы мүмкін.

2. Шабуылдар – тұрақты әлсірететін шабуылдар - жәбірленушіге бағытталған қорлайтын хабарламалар (мысалы, ұялы телефонға жүздеген sms, көптеген қоңыраулар). Олар сондай-ақ чаттар мен форумдарда, онлайн ойындарда кездеседі.

3. Жала жабу – қорлайтын және жалған ақпарат тарату. Мәтіндік хабарламалар, фотосуреттер, қорлайтын, мазақтайтын сленг бар әндер. Жасөспірімдер ғана құрбан бола алмайды, кейде тізімдер жіберіледі, онда сыныптастары туралы әзілдері бар арнайы «сынға арналған кітаптар» жасалады.

4. Алаяқтық – белгілі бір адамға ұқсас кейіпкер болу - өзін әлеуметтік желілердегі, парақшаларға, поштадағы, жедел хабар алмасу жүйесіндегі аккаунтқа кіру паролін қолдана отырып, өзін жәбірленуші ретінде көрсетеді немесе ұқсас атпен өз аккаунтын жасайды және жәбірленушінің атынан теріс байланыс жасайды.

5. Қашықтықта ұстау, ортадан шығару, шектеу. Кез-келген адамға топқа қосылу ұмтылысы тән. Топтан шығару әлеуметтік күйзеліс ретінде қабылданады. Адам өзара әрекеттесуден қаншалықты көп шететтілсе, соғұрлым ол өзін нашар сезінеді және оның өзін-өзі бағалауы соғұрлым төмендейді. Виртуалды ортада бұл баланың толық эмоционалды бұзылуына әкелуі мүмкін.

Балаларға кәмелетке толмағандар буллинг және кибербуллинг фактілері үшін әкімшілік жауапкершілікке тартылатынын айту.

Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Заңы.

127-2-бап. Кәмелетке толмаған адамды жәбірлеу (буллинг, кибербуллинг)

1. Кәмелетке толмаған адамды жәбірлеу (буллинг, кибербуллинг) – ескерту жасауға немесе он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

2. Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған әрекет – отыз айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

3. Осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, он екі жастан он алты жасқа дейінгі кәмелетке толмаған адам жасаған әрекет – ата-аналарына немесе оларды алмастыратын адамдарға ескерту жасауға немесе он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

Есте сақта!

1. Кибербуллинг жағдайында сізді қорқытатын жарияланымды жоюға болады.
2. Бұл үшін ата-аналар (заңды өкілдер) уәкілетті орган – Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігіне жазбаша нысанда немесе электрондық құжат нысанында өтініш беруі қажет.
3. Өтініште заңсыз әрекеттер орын алатын интернет-ресурстың атауы көрсетілуі керек. Анықталған интернет-ресурстар туралы ақпарат қолжетімділікті бұғаттау үшін Ақпарат және әлеуметтік даму министрлігінің «Cybernadzor» ақпараттық жүйесіне енгізілді.
4. Облыстарда, Астана, Алматы және Шымкент қалаларында білім алушылардың, педагогтердің, ата-аналардың (заңды өкілдердің) психологиялық салауаттылығын сақтауға және нығайтуға бағытталған және психологиялық қолдау жүйелі түрде іске асырылу үшін Психологиялық қолдау орталықтары құрылды. Әрбір аймақтық психологиялық қолдау орталығында сенім телефоны бар.
5. Әр аймақта Бала құқықтары жөніндегі аймақтық уәкілі бар. Ол баланың құқықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуы туралы өтініштерді, жергілікті атқарушы органдардың және басқа ұйымдардың әрекеттері немесе әрекетсіздігі туралы шағымдарды қарайды. Олар сондай-ақ балалар қауіпсіздігі мен қорғау саласындағы мәселелерді шешуге арналған заң жобаларын ілгерілетуге қатысады.
6. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің жанында реттеу, жүзеге асыру және бақылау функцияларын жүзеге асыратын Балалардың құқықтарын қорғау комитеті және оның сенім телефоны бар:
+7 (7172) 74-25-28.
7. **«111» балаларға арналған мемлекеттік байланыс орталығы** жұмыс істейді.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Бүгінгі сабақ сіздер үшін өте пайдалы болды деп есептеймін, алған мәліметтерді дұрыс пайдаланғаныңыз жөн.

№ 5 САБАҚ. «МЕНИҢ КОМПЬЮТЕРІМДЕ ВИРУС БАР. НЕ ІСТЕУ КЕРЕК?»

Сабақтың мақсаты: оқушылардың электронды түрде берілген ақпаратты зиянды бағдарламалардан қорғау туралы білім, білік және дағдыларын дамыту.

Негізгі міндеттер:

1. Оқушыларды зиянды бағдарламалармен таныстыру.
2. Алынған ақпаратпен жұмыс істеуге, талдауға үйрету.
3. Алған білімдерін практикада қолдана білу дағдыларын дамыту.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сәлемдесу. Педагог оқушылармен амандасып, сабақтың тақырыбы мен мақсатын айтады. Компьютерді зиянды бағдарламалардан қорғаудың маңыздылығын талқылау.

Негізгі бөлім

Ұғымдарды түсіндіру:

Зиянды бағдарламалар дегеніміз не?

Бағдарламалардың түрлерімен және оларды қорғаумен танысу.

Түрлі қорғаныс бағдарламалары бар иллюстрацияларды көрсетіңіз.

Неліктен дербес компьютерді қорғау маңызды? Вирустың таратуының негізгілері: сілтемелерді ашқан кезде вирустық коды бар арнайы құрылған веб сайттарға тап болуымыз мүмкін. Егер залалсыздандыру тәсілдерін қолданба-

са желіге қосылған кезде файлдарды жұқтыру қауіпі өте жоғары.

КОМПЬЮТЕРДІ ҚОРҒАУДЫҢ НЕГІЗГІ ҚАҒИДАЛАРЫ:

1-ҚАҒИДА: Компьютерде антивирустық бағдарламаны орнатыңыз.

Орнату үшін қандай бағдарламалар бар екенін түсіндіріңіз.

Бағдарламалармен иллюстрацияларды көрсетіңіз.

2-ҚАҒИДА: Ешқашан зиянды сілтемелерден өтпеңіз.

Оқушыларды әртүрлі күмәнді сайттарға кірмеуге үйретіңіз.

Мысалдармен иллюстрацияларды көрсетіңіз, бұл сілтемелерге ауысуға әкеледі.

3-ҚАҒИДА: Егер ДК жұқтырған болса не істеу керек?

ДК жұқтырған жағдайда әрекет алгоритмін түсіндіріңіз.

ДК мәселелерін шешу мысалдары бар иллюстрацияларды көрсетіңіз.

ДК вирусын жұқтырудың қандай белгілері бар?

Өткен тақырыпты қайталаңыз, көрсетіңіз.

Қорытынды

ДК вирусын жұқтырудың қандай белгілері бар?

Өткен тақырыпты қайталаңыз.

№ 6 САБАҚ.

«НЕЛІКТЕН АТА-АНАҒМЕН ӨЗІҢДІ МАЗАЛАҒАН ОЙЛАРМЕН БӨЛІСУ МАҢЫЗДЫ?»

Сабақтың мақсаты: оқушылардың ата-анаға деген сүйіспеншілігін, құрметін дамыту.

Міндеттері:

1. Оқушыларға ата-аналармен олардың қиындықтары туралы сөйлесудің маңыздылығын көрсету.

2. Ата-аналармен өз сезімдеріңмен ойларыңмен қалай бөлісу керектігін түсіндіру.

3. Ата-аналармен қарым-қатынас дағдыларын дамыту және олардан қолдау сұрауға үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сәлемдесу. Педагог оқушылармен амандасып, сабақтың тақырыбы мен мақсатын айтады. Оқушыларға сұрақ: «Сендер қандай да бір жағдайда қалай, не істеу керектігін білмейтін кезді бастан өткердіңіз бе?».

Неліктен кейде өз сезімдеріңізбен ойларыңызды ата-анаңызбен бөлісу қиын болатынын талқылау.

Мұғалім: «Бүгін біз ата-аналармен бөлісу неге маңызды екендігі туралы сөйлесетін боламыз».

Негізгі бөлім

Талқылау: ата-аналарыңмен өзіңді мазалаған ойлармен бөлісу неге маңызды?

Психологиялық қолдау: ата-ана эмоциялармен күресуге, сабырлы, сенімді болуға қолдау көрсетеді.

Тәжірибе және білім: ата-аналар өздерінің өмірлік тәжірибелері негізінде шешімдер ұсына алады.

Қауіпсіздік: қауіпті жағдайдан өзінді қорғау, ақыл кеңес алу, сондықтан да, ата-анаға алаңдайтын мәселені ашық, анық айту.

Қатынастарды нығайту: ашық қарым-қатынас балалар мен ата-аналар арасындағы сенімді нығайтуға көмектеседі.

Мұғалімі: Біз бәріміз де қиын жағдайға түскен кезде, қалай дұрыс әрекет ету керектігін, шешімін табалмай қаламыз. Бұл өзіңізді кінәлі сезінетін әрекет болуы мүмкін.

Бірақ есте сақтау маңызды: шешілмейтін жағдайлар болмайды және әрқашан көмектесуге дайын қолдаушы адам бар.

Негізгі ереже: ата – аналар бірінші болып көмектеседі.

Кез – келген жағдайда, қаншалықты қиын немесе қорқынышты болып көрінсе де, есіңізде болсын: ата-анадан көмек сұрауға болады.

Егер сіз өзіңізді кінәлі деп санасаңыз немесе ата-анаңыз ашуланады деп қорқатын болсаңыз да, оларға не болғанын айтыңыз.

Неліктен бұл маңызды? Ата-ана әрқашан сіздің жаңызда: олар сіз үшін алаңдайды және сіздің қауіпсіз болғаныңызды қалайды. Ата-ананың басты мақсаты – сізге қолдау көрсету, мәселені шешуге көмектесу.

Олар шешім таба алады: кейде біз тығырыққа тірелгендей сезінеміз, бірақ ата-аналардың тәжірибесі көп және олар сізге қалай әрекет ету керектігін айта алады.

Адалдық үлкен қиындықтардан аулақ болуға көмектеседі: жағдай ту-

ралы бірден айтсаң, одан шығудың жолын тез табуға және одан да ауыр зардаптардың алдын алуға болады.

Мұғалім: Сондай-ақ, кез келген жағдайда мұғалімнен көмек сұрауға, мұғаліммен, сынып жетекшімен кез келген мәселені бірге шешуге болады.

КЕЙСТЕРМЕН ЖҰМЫС.

Мұғалім оқушыларға талқылау үшін бірнеше жағдайды ұсынады:

№1 - КЕЙС. Сізде мектепте қиындықтар бар және бұл туралы ата-анаңызға қалай айту керектігін білмейсіз.

№2 - КЕЙС. Сіз досыңызбен қақтығысып қалғаныңызға алаңдайсыз, бірақ ата-анаңыз түсінбейді деп қорқасыз.

№3 - КЕЙС. Сіз интернеттегі қауіпті жағдайға тап болдыңыз және қалай әрекет ету керектігін білмейсіз.

Сыныпқа тапсырма: осы жағдайлардың әрқайсысында ата-аналармен қалай сөйлесуге болатынын талқылаңыз. Әңгімені бастауға қандай сөздер мен тәсілдер көмектеседі?

Мұғалім қалай бөлісуге болатынын түсіндіреді:

► күрделі тақырыптарға көшпес бұрын әңгімені қарапайымнан бастаңыз;

► өз сезімдеріңіз туралы айтыңыз: «Мен сезінемін...», «Меніңше...» өз эмоцияларыңыз туралы айту;

► шындықты айту: ата-анаңыз түсінбеуі мүмкін сияқты болса да, өз уайымыңызды жасырмаңыз.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

«Тату отбасы» суретін салу.

№ 7 САБАҚ. «БАССЕЙНДЕГІ НЕМЕСЕ СУДАҒЫ ЖАРАҚАТТАР МЕН ЖАЗАТАЙЫМ ОҚИҒАЛАРДЫ ҚАЛАЙ БОЛДЫРМАУҒА БОЛАДЫ?»

Сабақтың мақсаты: оқушыларда су айдындарындағы қауіпсіздік қағидалары туралы түсінік қалыптастыру.

Міндеттері:

1. Судағы жазатайым оқиғалардың себептерімен таныстыру;
2. Өз өмірі мен айналасындағылар үшін жауапкершілік сезімін қалыптастыру;
3. Оқушыларды суда болған кезде абай болу керек екеніне сендіру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сәлемдесу. Педагог оқушылармен амандасып, сабақтың тақырыбы мен мақсатын айтады. Суда қандай кездейсоқ оқиғалар болуы мүмкін.

Негізгі бөлім

Ұғымдар түсіндірілді: қандай жерлерде шомылуға болады?

Оқушыларға шомылуға арналған арнайы орындар бар екенін түсіндіріңіз. Сондай-ақ ересектердің қарауынсыз шомылуға тыйым салынады.

Шомылуға тыйым салатын және оған рұқсат беретін белгілері бар суреттерді көрсетіңіз.

Бассейнде өзінді қалай ұстау керек?

Оқушыларға бассейнде жүзу кезінде қауіпсіздік ережелерін сақтау туралы түсіндіріңіз.

Қарапайым мысалдар келтіру.

Қауіпсіздік жадынамасын талқылау.

Оқушыларға ең маңызды ереже туралы түсіндіріңіз – ересектер сізбен бірге болуы керек. Сіз ата-анаңызға қайда бара жатқаныңызды, кіммен жүретінін, қанша уақыт жүретінін ескертуіңіз керек. Сіз тек ата-анаңыздың рұқсатымен суда шомыла аласыз.

Алдымен балаға нені түсіндіру керек?

Суға шомылуға тыйым салынған жерлерде суға кіруге болмайды. Суға шомылуға болатын жерде арнайы белгі орнатылады. Бұл суретті балаға көрсетіп, оның мағынасын түсінгеніне көз жеткізген дұрыс.

Сіз тек рұқсат етілген жерлерде

жүзе аласыз. Қалқымаларды асып жүзуге болмайды, жартастардан секіруге тыйым салынады, белгісіз жерлерде жүзе алмайсыз (өйткені жарақат алу, су асты ағынына бату мүмкіндігі бар).

Суда ойнау кезінде бір-біріңізді аяғыңыздан немесе қолыңыздан ұстауға, тартуға болмайды, өйткені сіз тепе-теңдікті жоғалтып, суға қатты соғылып, суды жұтып немесе есіңізден танып қалуыңыз мүмкін.

Зерттелмеген аумаққа сүңгуге болмайды. Егер сіз суға түскіңіз келсе-мұны ересектердің бақылауымен және түбі сезілетін жағалауға жақын жерде жасаған дұрыс.

Балаға қайықтардан және басқа жүзу құралдарынан алыс жүзу керек екенін түсіндіру керек. Олардан секіруге де болмайды.

Балаларға суық суға күрт секіру қауіпсіз болуы мүмкін – бұл бұлшықеттердің күрт жиырылуына әкелуі мүмкін, ол жүрекке әсер етеді және өте қауіпті.

Шомылудың ең оңтайлы және қауіпсіз уақыты-таңғы 11-ге дейін және кешкі 16-дан кейін. Осы сағаттар арасындағы күн белсенділігі шыңына жетеді: сіз суда болсаңыз да, тез күйіп кетуіңіз немесе сізге күн өтуі мүмкін.

Мектеп жасындағы балаларға суға батқандарды құтқарудың негіздерін білу пайдалы. Мысалы, әрқашан қолыңызда құтқару шеңбері болғаны жақсы, ал суға батып бара жатқан адамды құтқару үшін ересектерді шақыруыңыз керек.

Қорытынды

Судың жанында өзінді қалай ұстау керек?

Сіз бұл туралы ата-анаңызға айтасыз ба?

- бейтаныс жерлерде шомылмаңыз;
- әрқашан ересектермен бірге шомылыңыз;
- құтқару құралдарын (кеудешелер, шеңберлер) пайдаланыңыз.

№ 8 САБАҚ. «МҰЗ ҮСТІНДЕГІ ҚАУІПСІЗДІК»

Сабақтың мақсаты: оқушыларда қыста мұздағы қауіпсіздік қағидалары туралы түсінік қалыптастыру.

Міндеттері:

1. Мұзда қауіпсіздік қағидаларын сақтауға және балалар жарақаттануының алдын алуға ықпал ету;
2. Өз өміріңізге және айналаңыздағы адамдарға жауапкершілік сезімін дамыту.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сәлемдесу. Мұғалім оқушылармен амандасып, сабақтың тақырыбы мен мақсатын айтады.

Негізгі бөлім

Оқушыларға мұзда болу қаупі туралы түсіндіріңіз.

МҰЗДА ӨЗІҢДІ ҚАЛАЙ ҰСТАУ КЕРЕК:

1. Мұзға шығуға болмайды, егер қар жауып, туман болып тұрса және сол себептен нашар көрінетін, қараңғы болса.

2. Мұздың аяғымен соғу арқылы оның қаншалықты берік екенін тексеруге болмайды. Мұз жұқа болуы мүмкін және бала оңай мұз астына кетуі мүмкін.

3. Балаға қардың қалың қабатымен жабылған мұздың әсіресе қауіпті екенін айтыңыз. Мұндай жерлерде су әлдеқайда баяу қатады.

4. Мұздағы жарықтар мен тесіктер көрінетін жерлер де қауіпті. Бұл жерлерге аяқпен басқан кезде мұз бірден жарылып кетуі мүмкін.

5. Егер қандай да бір себептермен мұз аяқ астынан жарылып, жарық пайда бола бастаса, одан қашып жүгіріге болмайды. Мұзға жатып, қауіпсіз жерге асықпай домалау керек.

6. Балаға түсіндіріңіз, егер ол тұрған жерде мұз жарылып кетсе, онда бөлек жүзетін мұзға секіруге болмайды, өйткені ол аударылып, бала су астында қалуы мүмкін.

Қорытынды

Сізге осы тақырыпты талқылау ұнады ма?

Сіз бұл туралы ата-анаңызға айтасыз ба?

«Мұздағы қауіпсіздік» кеңестері бар жадынамаларды тарату.

№ 9 САБАҚ. «КӨМЕККЕ ШАҚЫРУДЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ БЕЛГІЛЕРІ»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды көмекке шақыратын белгі қимылдарымен таныстыру.

Міндеттері:

1. Көмек сигналдарын тану дағдыларды қалыптастыру;
2. Өз өміріне және айналасындағыларға жауапкершілік сезімін, апат белгілерін тану қабілетін дамыту.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Халықаралық көмек қимылдары туралы талқылау.

Негізгі бөлім

Ұғымдарды түсіндіру:

Апат белгілері, оларды беру және оларға жауаптар беру тәсілдері

Белгілер, олар қандай жағдайларда қолданылатыны туралы, не білу керектігін түсіндіріңіз.

Белгі қимылдары бар суреттерді көрсетіңіз.

Көмек белгілерін пайдалану кезінде жағдайларды талдаңыз.

Егер сіздің белгілерге кері байланыс болмаса, онда белгі алынбағанын түсіндіріңіз.

Жалған белгі беруге қатаң тыйым салынады.

Әркім 4 халықаралық көмек белгілерін білуі керек – олар сіздің өміріңізді сақтайды. Егер сіз қиындыққа тап болсаңыз, онда өте мұқият болып дереу көмек туралы белгі беріңіз.

Күдіктенбестен атауға болатын жақын адамдарыңызбен құпия сөздерін талқылаңыз.

Сақ болыңыз - кенеттен олар сізге осындай сигнал беру мүмкін.

Егер сізге көшеде көмек қажет болса, күдіктенбестен өтіп бара жатқан адамдардың назарын аударуға тырысыңыз – оларды байқаусызда итеріп, жоғарыда аталған қимылдарды көрсетіңіз.

Есіңізде болсын-сіздің қауіпсіздігіңіз сіздің қолыңызда.

Қорытынды

Сабақта алынған ақпарат сізге пайдалы болды ма?

Ата-аналармен бірге халықаралық көмек белгілерін айнаға қарап жаса.

№ 10 САБАҚ.

«ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ: ЗИЯНЫ МЕН ПАЙДАСЫ»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды жасанды интеллекттің (ЖИ) озық технологиясымен таныстыру.

Міндеттері:

1. Оқушыларды жасанды интеллект (ЖИ) ұғымымен таныстыру;
2. ЖИ қолданудың оң және теріс жақтарын қарастырыңыз;
3. Сыни ойлауды және заманауи технологияларды талдау қабілетін дамыту.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сәлемдесу. Мұғалім сұрақ қояды: «Жасанды интеллект туралы не білесіз?»

Талқылау: оқушылар ЖИ деген не екендігі туралы білімдері мен түсініктерімен бөліседі. Мұғалім бұл ұғымды түсіндіретін сөздерді тақтаға жазады.

Мұғалім: Жасанды интеллект – кез-келген нәрсеге қабілетті, болжамдардан бастап, кескіндерді жасауға дейін мүмкіндігі бар. Жасанды интеллекттің нәтижелеріне қарап технологиялардың қалай жұмыс жасайтынын, оның қазіргі және болашақ ұрпақ үшін әсерін түсіну маңызды.

Негізгі бөлім

Жасанды интеллект - адам си-

яқты ойлауға және үйренуге қабілетті арнайы бағдарламалар мен машиналар екенін түсіндіру. Олар фотосуреттегі беттерді тану, телефондағы сөздерді айту, интернеттен ақпарат іздеу, тіпті ойын ойнау сияқты әртүрлі тапсырмаларды орындауға көмектеседі.

Балаларға кездесетін ЖИ мысалдары: дауыстық көмекшілер (мысалы, Siri немесе Алиса), сурет салу немесе музыка бағдарламалары, интернет іздеу жүйелері, ЖИ элементтері бар ойындар.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ БАЛАЛАРҒА ПАЙДАСЫ:

► Білім алу: ЖИ білім алуға көмектеседі. Мысалы, шет тілдерін үйренуге арналған қосымшалар немесе математиктер балаларға қиындықтары реттелген тапсырмаларды беру және қателерді түзету үшін ЖИ қолданады.

► Ойын-сауық: ЖИ ойындар, музыка, суреттер жасай алады, сурет салуға немесе әңгімелер жазуға көмектеседі, бұл шығармашылық процесті қызықты етеді.

► Күнделікті өмірде көмек: ЖИ интернеттен қажетті ақпаратты та-

буға көмектеседі, сұрақтарға жауап береді және мәселелерді шешуге көмектеседі. Мысалы, ЖИ-тен үй тапсырмасын қалай орындау керектігін сұрап, керекті ақпарат алуға болады.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ ЗИЯНЫ МЕН ҚАУІПТЕРІ:

► Қате ақпарат: кейде жасанды интеллект дұрыс емес ақпаратты ұсынуы немесе тексерілмеген жауаптар беруі мүмкін. Балалар кездейсоқ жалған мәліметтерге тап болып, оларға сенуі мүмкін.

► Гаджеттерді шамадан тыс пайдалану: жасанды интеллектті пайдалану, әсіресе ойындарда немесе бейнелерде кешіктіруі мүмкін, бұл балалардың экрандарда тым көп уақыт өткізуіне әкелуі мүмкін, бұл денсаулыққа зиян.

► Интернеттегі қауіптер: жасанды интеллект жалған дауыстар немесе суреттер жасау үшін пайдаланылуы мүмкін. Мысалы, біреу жасанды интеллектті ата-ана немесе дос болып көріну үшін қолдана алады, бұл қауіпті жағдайларға әкелуі мүмкін.

► Жеке ақпаратты жинау: кейбір ЖИ бағдарламалары пайдаланушылардың жеке деректерін жинай алады. Егер деректер шабуылдаушыларға түссе, бұл қауіпті болуы мүмкін.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚАЛАЙ ҚАУІПСІЗ ПАЙДАЛАНУҒА БОЛАДЫ:

► Ақпаратты тексеріңіз. Егер ЖИ бірдеңе айтса, ересектердегі немесе сенімді көздердегі ақпаратты екі рет тексерген дұрыс.

► Гаджеттермен пайдалану уақытты шектетіңіз. Қызықты болса да, компьютерде немесе телефонда ұзақ отыруға болмайды. Үзіліс жасау, серуендеу және басқа да жұмыстармен айналысу керек.

► Жеке мәліметтермен бөліспеңіз. Ешқашан ата-анаңыздың рұқсатынсыз бағдарламаларға деректерді (телефон нөмірі, мекен-жайы немесе парольдері) енгізбеңіз.

► Ата-анаңызбен талқылаңыз. Егер ЖИ біртүрлі немесе түсініксіз нәрсе ұсынса, бұл туралы әрқашан ата-анаңызға немесе мұғалімдеріңізге айтыңыз.

Қорытынды

Сабақты қорытындылаңыз: жасанды интеллект пайдалы құрал болуы мүмкін екенін қайталаңыз, егер ол дұрыс пайдаланылмаса, зиян келтіруі мүмкін.

Балаларға ЖИ саналы түрде қолдану маңызды екенін және егер бірдеңе түсініксіз немесе күдікті болып көрінсе, әрқашан ересектерден көмек сұрау маңызды екенін ескертіңіз.

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК САБАҚТАРЫ» 7-СЫНЫП

«Қазақстандағы сенім телефондары мен жедел қызметтердің нөмірлері»

«Бейтаныс адамдармен қарым-қатынас кезіндегі қарапайым қадамдар мен қағидалар»

«Гаджеттердің тәуелділігіне қалай түспеуге болады?»

«Кибербуллинг жағдайындағы әрекеттер алгоритмі»

«Ата-аналарға сенім - күрделі жағдайлардағы қауіпсіздіктің кепілі»

«Интернеттегі қауіптер»

«Судағы жазатайым оқиғалардың алдын алу және қауіпсіздік қағидалары»

«Балаларға арналған велосипедпен қауіпсіз жүру қағидалары»

«Қиын жағдайда адамды қолдауға көмектесетін кеңестер»

«Біздің құқығымыз бен міндеттеріміз: бірге үйренеміз»

№ 1 САБАҚ. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СЕНІМ ТЕЛЕФОНДАРЫНЫҢ ЖӘНЕ ШҰҒЫЛ ҚЫЗМЕТТЕРДІҢ НӨМІРЛЕРІ

Сабақтың мақсаты: оқушылардың қауіп төнген жағдайда жедел қызмет пен сенім телефондарына дұрыс хабарласу дағдыларын дамыту.

Міндеті:

▶ оқушыларға қауіпті жағдайда өрт сөндіру бөліміне, полицияға, жедел жәрдемге, апаттық газ қызметіне, бірыңғай құтқару қызметіне және 111 байланыс орталығына дұрыс хабарласуды үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Шұғыл қызметтердің телефон нөмірлерін көру:

<https://orken-instituty.kz/ru/telefony-goryachih-linij>

Негізгі бөлім

Қауіпсіз болу үшін жедел қызметтердің нөмірлерін есте сақта:

Өрт кезінде 101-ге қоңырау соқ.

Егер саған шабуыл жасалса немесе тоналсан -102 нөміріне қоңырау соқ.

Жақындарың ауырған кезде-жедел жәрдемге, 103 нөміріне қоңырау соқ.

112 нөмірі- кез келген төтенше жағдай үшін.

Егер сені біреу ренжітсе, 111 нөміріне хабарлас.

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
АВАРИЯЛЫҚ ГАЗ ҚЫЗМЕТІ	104
БІРЫҢҒАЙ ҚҰТҚАРУ ҚЫЗМЕТІ	112
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды. «111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды «111» нөмірі – ІІД және өңірлердің жедел топтарымен тәулік бойы байланыста.	111

Әр өңірде бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкіл жұмыс істейді, оған кез келген жағдайда жүгінуге болады. Өңірлік уәкілдің номерін көрсетілген сілтемелер арқылы білуге болады:

https://www.instagram.com/p/C-W91yCsA_N/?igsh=MXBtMGVremhoYzMzag==

<https://www.instagram.com/p/C-W-EuCMB4Q/?igsh=MWJ1bHcyNjFlaW55Mg==>
немесе 111 нөміріне қоңырау шалу арқылы біле аласыз.

Сондай-ақ, бала құқықтары бұзылған жағдайда, бала құқықтары жөніндегі республикалық уәкілге келесі сілтеме бойынша жүгінуге болады: <https://www.instagram.com/zakiyevadinara?igsh=dWZ1cnNxdGl4bm9n>

немесе Балалардың құқықтарын қорғау комитетіне: https://www.instagram.com/kopd_mp_rk?igsh=MWZvZnlibmdkOWtyNQ%3D%3D&utm_source=qr жүгіне аласыз.

Кейстерді талдау:

1-КЕЙС.

Егер адамдар отпен ұқыпсыз болса немесе электр сымдар тұйықталса, не болуы мүмкін?

Бұл жағдайда қайда қоңырау соғу керек?

Мұндай жағдайда дереу 101 өрт сөндіру бөліміне немесе 112 нөміріне қоңырау соғу керек.

Телефонмен анық, асықпай сөйлесу керек: қоңырау кезінде өрт сөндіру тобы дабылмен өрт орнына шығады, ал барлық қосымша ақпарат оған рация арқылы беріледі.

2-КЕЙС.

Егер сіздің өміріңізге қауіп төніп тұрса, біреу үйге кіріп жатса, есікті қағып тұрса, көшеде бейтаныс адам соңынан қалмаса, қалада адасып қалсаң немесе біреу жеке заттыңды алып кетсе.

Кімнен көмек сұрау керек?

Мұндай жағдайда 102 немесе 112 нөміріне қоңырау соғу керек. Полицияға қоңырау кезінде өзіңізді таныстырып, болған жағдайды түсіндіруіңіз керек.

3-КЕЙС.

Егер сіз кенеттен әткеншектен құлап, қатты жарақат алсаңыз, үйде бірдеңе жеп, ішіңіз ауырса, досыңыз қауіпті жағдайға тап болса.

Мұндай жағдайда қайда қоңырау соғу керек?

Жедел медициналық көмек сізге көмектеседі. Сізге 103 нөміріне қоңырау соғу керек.

ОПЕРАТОРҒА НЕНІ ХАБАРЛАЙСЫЗ?

Операторға атыңыз бен тегіңізді, қанша жаста екеніңізді, мекен-жайыңызды міндетті түрде хабарлау керек. Жағдайды, не болғанын және кіммен болғанын түсіндіру керек. Оператор сізге дәрігерді жібереді және жедел жәрдем жоқ кезде не істеу керектігін айтады. Дәрігерлер міндетті түрде көмек көрсетеді.

Кез-келген жағдайда балаларға арналған Бірыңғай байланыс орталығы бар. Бұл 111 телефоны. Ең бастысы - сабырлық сақтап операторға не болғанын түсіндіру керек.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 2 САБАҚ. «БЕЙТАНЫС АДАМДАРМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС КЕЗІНДЕГІ ҚАРАПАЙЫМ ҚАДАМДАР МЕН ҚАҒИДАЛАР»

Сабақтың мақсаты: балаларды бейтаныс адамдармен қауіпсіз қарым-қатынас жасауға және ықтимал қауіптерден қалай аулақ болу керектігін түсінуге үйрету.

Міндеттері:

1. Бейтаныс адамдармен қарым-қатынас жасаудың негізгі қағидасымен таныстыру.
2. Қауіпті жағдайларды анықтау және болдырмау дағдыларын дамыту.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Бейтаныс адамдармен қарым-қатынас жасау тәуекелдерін және олармен кездескен кезде қауіпсіз қарым-қатынас қағидаларын талқылау.

Негізгі бөлім

Балалар үшін әртүрлі қауіпті жағдайларды ұсыну. Әр жағдайды талқылау: қауіпті немесе қауіпсіз.

Қауіпсіз мінез-құлық қағидалары.

Ата-анасының немесе басқа ересектердің қарауынсыз бір минутқа қалған әрбір бала бейтаныс адамдармен қарым-қатынас кезінде қауіптен аулақ болуға көмектесетін қағидаларды білуі керек:

БОЛМАЙДЫ:

- ▶ бейтаныс адаммен сөйлесуге, оны пәтерге кіргізуге;
- ▶ бейтаныс адамдармен лифт пен кіреберіске кіруге;
- ▶ бейтаныс адамдарға көлікке отыруға;
- ▶ бейтаныс адамдардан сыйлықтар алуға және олармен бірге бару туралы ұсыныстарына келісуге.

Қандай жағдайларда әрқашан да «ЖОҚ!»-деп жауап беру керек:

- ▶ Егер сізге қонаққа бару немесе үйге бару ұсынылса (тіпті көршілер болса да).
- ▶ Ата-ана болмаған кезде бейтаныс адам келсе, оны пәтерге кіргізу немесе онымен бірге бір жерге бару.
- ▶ Егер бейтаныс адам сізбен танысу және уақыт өткізу үшін бірдеңе жасаса.
- ▶ Бір нәрсені көру немесе ойнау үшін оңаша жерге бару туралы ұсыныс айтса, тіпті өте қызықты болса да, «Жоқ!» - деп жауап беру керек.
- ▶ Үйге келгенде, міндетті түрде ересектерге бұл адам туралы айту қажет.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 3 САБАҚ. ГАДЖЕТТЕРДІҢ ТӘУЕЛДІЛІГІНЕ ҚАЛАЙ ТҮСПЕУГЕ БОЛАДЫ?

Сабақтың мақсаты: балаларға гаджеттерге тәуелділіктің қауіптерін түсінуге көмектесу және экрандарда өткізген уақытты басқару тәсілдерін ұсыну.

Міндеттері:

1. Гаджеттерге тәуелділіктің не екенін және оның салдарын түсіндіру.
2. Гаджеттерге кеткен уақытты бақылау әдістерін ұсыну.
3. Бос уақытты жоспарлау және ұйымдастыру дағдыларын дамыту.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Гаджеттерді жиі пайдалану тәуелділікке әкелуі мүмкін, бұл денсаулыққа және оқуға кері әсерін тигізеді.

Негізгі бөлім

Гаджеттерден уақытша бас тартудың пайдалы жақтары:

- ▶ Гаджеттерден уақытша бас тарту белсенді өмір салтына ықпал етеді.
- ▶ Ұйқы сапасы жақсарады.
- ▶ Тұлғааралық қарым-қатынас жақсарады (достарыңызбен көбірек уақыт өткізуге болады).
- ▶ Оқу нәтижесі артады.

▶ Шығармашылық дағдылар дамиды (кітап оқу, сурет салу, балама ретінде шығармашылық әрекеттер).

Неліктен бізге кейде гаджеттерден бас тарту керек. Керісінше емес, смартфонның қожайыны болуды үйрену.

ГАДЖЕТТЕРГЕ ТӘУЕЛДІ БОЛ- МАУ ҮШІН ӘРЕКЕТ АЛГОРИТМІ.

**ПАЙДАЛАНУ УАҚЫТЫН БЕЛ-
ГІЛЕҢІЗ:** экранда қанша уақыт
өткізу керек - анықта, мысалы, 1-2
сағат. Уақытты ұмытпау үшін тай-
мерді пайдалан.

ҮЗІЛІС ЖАСА: егер компьютер-
де немесе телефонда ұзақ отыр-
саң, әрбір 30-60 минут сайын үзіліс
жаса. Тұрып, созыл, немесе аздап
жүріп кел.

**ГАДЖЕТТЕРДІ ПАЙДАЛЫ
МАҚСАТТАР ҮШІН ПАЙДАЛАН:**
әлеуметтік желілер лентасын ай-
налдырудың орнына, білім алу не-
месе хобби үшін гаджеттерді пайда-
лан, мысалы, қосымшалар арқылы

жаңа тілдерді үйрен, электрондық
кітаптарды оқы.

**ГАДЖЕТТЕРСІЗ АЙНАЛАҢДЫ
ҚҰРУ:** тамақтану кезінде немесе
ұйықтау алдында гаджеттерді қол-
данбауға әдетке айналдыру. Мыса-
лы, түскі ас кезінде телефоныңды
басқа бөлмеде қалдыр.

Өз әдеттеріңді бағала: гаджет-
терде қанша уақыт өткізгеніңді,
тексеріп және егер бұл әдеттер
өміріңе кедергі келтіретін болса,
уақытыңды үнемдеуді жақсы әдет-
ке айналдыр.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Челленджді кім қабылдауға дай-
ын екенін және олар осы экспери-
менттен не күтетінін талқылау.

№ 4 САБАҚ. «КИБЕРБУЛЛИНГ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ӘРЕКЕТТЕР АЛГОРИТМІ»

Сабақтың мақсаты: Балаларға кибербуллинг жағдайында әрекет етуді және интернетте өзін қалай қорғауды үйрету.

Міндеттері:

1. Кибербуллинг ұғымымен және оның белгілерімен таныстыру.
2. Кибербуллингпен кезіндегі әрекеттер алгоритмін талқылау.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Кибербуллинг ұғымын және ол пайда болған кездегі іс-қимылдар алгоритмін талқылау. Өзіңізді және басқаларды қорғау үшін кибербуллингке қалай әрекет ету керектігін білу маңызды.

Негізгі бөлім

Кибербуллинг түрлері түсіндірілді:

Интернеттегі жәбірлеу мен қорлау: Бұл әлеуметтік желілерде, форумдарда немесе мессенджерлерде дерекі, жәбірлейтін немесе қорлайтын хабарламаларды әдейі жазу. Мақсат-жағымсыз реакция мен эмоционалды ыңғайсыздықты тудыру.

Жалған ақпаратты және өтірік мәліметті тарату: Бұл адамның беделін түсіру үшін жалған мәліметтерді жариялау. Қорқытудың бұл түрі жасырын болуы мүмкін, бірақ сенімділік пен әлеуметтік байланыстарды бұзады.

Фотошопинг: Бұл адамды жағымсыз немесе қорлайтын түрде көрсету үшін фотосуреттерді өзгерту. Фотосуреттер әдетте мазақ ету немесе ұят тудыру мақсатында таратылады.

Жеке ақпаратты жария ету: Жаман ниеті бар адам зиян келтіру үшін рұқсатсыз интернетте жеке деректерді (мекен-жайы, телефон нөмірі, хат-хабарлары) жариялаған кезде. Қорқытудың бұл түрі қауіпті, себебі ол жеке қауіпсіздікке қауіпті төндіреді.

Кибершабуыл: Адамды жүйелі түрде интернет арқылы бақылау, тұрақты хабарламалар, қоқан-лоқы немесе олардың әрекеттерін бақылап оған шабуыл жасау. Ол үнемі қысыммен, қорқыныш тудырумен ерекшеленеді.

Балаларға қорқыту және кибербуллинг фактілері үшін кәмелетке толмағандар әкімшілік жауапкершілігіне тартылатынын ескерту.

127-2-бап. Кәмелетке толмаған адамды жәбірлеу (буллинг, кибербуллинг)

1. Кәмелетке толмаған адамды жәбірлеу (буллинг, кибербуллинг) – ескерту жасауға немесе он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

2. Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған әрекет – отыз айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

3. Осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, он екі жастан он алты жасқа дейінгі кәмелетке толмаған адам жасаған әрекет – ата-аналарына немесе оларды алмастыратын адамдарға ескерту жасауға немесе он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

Есте сақта!

1. Кибербуллинг жағдайында сізді қорқытатын жарияланымды жоюға болады.
2. Бұл үшін ата-аналар (заңды өкілдер) уәкілетті орган – Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігіне жазбаша нысанда немесе электрондық құжат нысанында өтініш беруі қажет.
3. Өтініште заңсыз әрекеттер орын алатын интернет-ресурстың атауы көрсетілуі керек. Анықталған интернет-ресурстар туралы ақпарат қолжетімділікті бұғаттау үшін Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің «Cybernadzor» ақпараттық жүйесіне енгізілді.
4. Облыстарда, Астана, Алматы және Шымкент қалаларында білім алушылардың, педагогтердің, ата-аналардың (заңды өкілдердің) психологиялық салауаттылығын сақтауға және нығайтуға бағытталған, психологиялық қолдау жүйелі түрде іске асырылу үшін Психологиялық қолдау орталықтары құрылды. Әрбір аймақтық психологиялық қолдау орталығында сенім телефоны бар.
5. Әр аймақта Бала құқықтары жөніндегі аймақтық уәкіл бар. Ол баланың құқықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуы туралы өтініштерді, жергілікті атқарушы органдардың және басқа ұйымдардың әрекеттері немесе әрекетсіздігі туралы шағымдарды қарайды. Олар сондай-ақ балалар қауіпсіздігі мен қорғау саласындағы мәселелерді шешуге арналған заң жобаларын ілгерілетуге қатысады.
6. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің жанында реттеу, жүзеге асыру және бақылау функцияларын жүзеге асыратын Балалардың құқықтарын қорғау комитеті бар және комитеттің сенім телефоны бар: +7 (7172) 74-25-28
7. «111» балаларға арналған мемлекеттік байланыс орталығы жұмыс істейді

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 5 САБАҚ.

АТА-АНАЛАРҒА СЕНІМ - КҮРДЕЛІ ЖАҒДАЙЛАРДАҒЫ ҚАУІПСІЗДІКТІҢ КЕПІЛІ

Сабақтың мақсаты: ата-аналарға деген сенімнің маңыздылығын көрсету және оның қиын жағдайларда қалай көмектесетінін түсіндіру.

Міндеттері:

1. Ата-аналарға сенудің неге маңызды екенін түсіндіру.
2. Ата-аналармен проблемалар туралы қалай ашық сөйлесу керектігін айтып беру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Ата-аналарға деген сенім қиын жағдайларды шешуге және қауіпсіздікті қамтамасыз етуге көмектеседі. Сенімді қарым-қатынастың маңыздылығын түсіну проблемаларды шешуге және күрделі жағдайларда қолдау табуға көмектеседі.

Негізгі бөлім

Ата-аналарға сену өмірдегі қиындықтарды жеңудің маңызды ресурсы. Ата-анаңызбен қарым-қатынасыңызды нығайту әрқашан олардың қолдауын сезінуді білдіреді.

Ата-аналармен сенімді қарым-қатынасты қалай орнатуға болады.

Жасөспірім кезінде құрбылары мен олардың ата-аналары арасындағы сенімді қарым-қатынас қиындықтарды тудыруы мүмкін. Жасөспірімдер тәуелсіздікке ұмтылады және қоғамда өз орнын із-

дейді. Сонымен қатар, ата-аналар балаларын қорғап, олардың қауіпсіздігін қамтамасыз еткісі келеді.

АТА-АНАНЫҢ СЕНІМІ АРҚЫЛЫ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТЕТІН ӘРЕКЕТТЕР АЛГОРИТМІ.

► Егер мектебінде немесе достарыңмен қиындықтар туындаса, өз мәселеңді ата-анаңа жеткізіп бөліс. Мысалы, сыныптастарыңмен қақтығыс немесе оқу проблемалары туралы айту керек.

► Егер қиын жағдайға тап болсаң, ата-анадан көмек немесе кеңестен тартынбай сұра. Мысалы, достарыңмен немесе оқуда қиындық туса қолдау сұра.

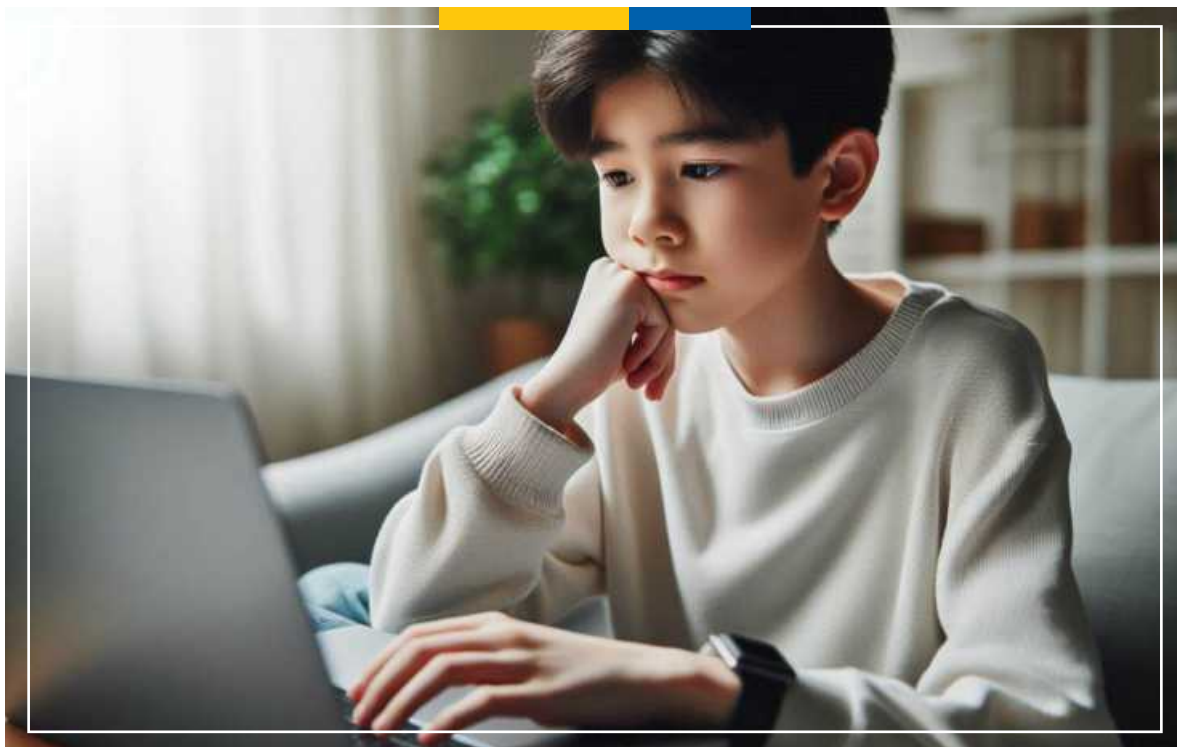
► Ата-анаңа қайда уақыт өткізетініңді және кіммен сөйлесетініңді айт. Мысалы, егер достарыңмен кездесуге немесе іс-шараға барсаң, бұл туралы ата-анаңа хабарла және қайда болатыныңды жеткіз.

► Егер ата-аналар интернетте немесе бейтаныс адамдармен кездескенде қауіпсіз мінез-құлық туралы кеңес берсе, оларды орында. Мысалы, олар жеке ақпаратты әлеуметтік желілерде бөліспеуге кеңес беруі мүмкін.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 6 САБАҚ. «ИНТЕРНЕТТЕГІ ҚАУІПТЕР»

Сабақтың мақсаты: Балаларды интернеттегі қауіпті әуестіктерді тануға және олардан аулақ болуға үйрету.

Міндеттері:

1. Интернеттегі қауіпті әуестердің мысалдарымен танысу.
2. Бұл қызығушылықтың қаншалықты қауіпті екенін түсіндіру.
3. Интернеттегі қауіпсіздік тәсілдерін талқылау.

Сабақтың барысы:
Кіріспе

Интернетте қызықты қызығушылықтар көп, бірақ олардың кейбіреулері қауіпті болуы мүмкін.

Интернетте қауіпті қызығушылықты қалай тану және болдырмау туралы әңгімелесу.

Негізгі бөлім

Интернеттегі қауіпті әуестерді қалай тануға және одан аулақ болуға болатындығы туралы әңгіме.

Мысал: «Кейбір онлайн ойындар немесе топтар қауіпті болуы мүмкін. Мұны қалай тануға болатынын түсіну маңызды».

Оқушылармен бірге әрекет алгоритмін жасау.

ЖЕЛІДЕГІ ҚАУІПТІ ӘУЕСТЕР БОЙЫНША ІС-ҚИМЫЛДАР АЛГОРИТМІ.

► Мазмұнға мұқият бол: Егер сіз біреу қауіпті әрекет жасайтын, мысалы шатырдан секіретін бейнені көрсеңіз, оны шынымен қайталауға бола ма деп ойланып көр. Қауіпті болуы мүмкін нәрсені қайталаудың қажеті жоқ.

► Тәуекелдерді бағала: Егер өзіңе қауіпті немесе зиянды нәрсе жасауға күмәнді челленджге қатысу ұсынылса, оның салдары туралы ойлан. Бұл жарақаттарға немесе басқа да қиындықтарға әкелуі мүмкін.

► Ересектерге хабарла: Егер өзіңе ғаламтордан қауіпті әрекеттерді ұсынатын немесе қорқытатын веб-сайт тапсаң, бұл туралы ата-анаңа немесе мұғаліміңе айт. Олар анықтауға көмектеседі және сенің қауіпсіздігің үшін шаралар қабылдайды.

► Құпиялылық тетіктерін пайдалан: Жеке ақпаратың мен фотосуреттеріңді өзіңе жақын адамдар ғана көре алуы үшін, әлеуметтік желілердегі құпиялылық параметрлерін тексер.

► Күмәнді сайттар мен қосымшалардан аулақ бол: Егер «тегін сыйлықтар» немесе «құпия әрекеттер» уәде ететін қосымшаның жарнамасын

көрсен, бірақ ол алаяқтық болуы мүмкін деп ойлансаң, оны жүктеп алма. Мұндай қосымшаларда вирустар немесе зиянды бағдарламалар болуы мүмкін.

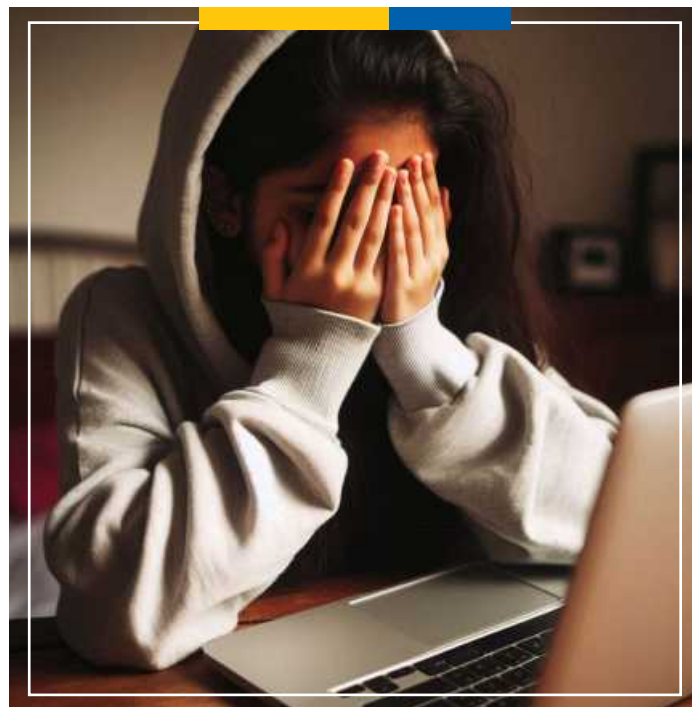
► Өзіңе, басқаларға зиян келтіретін нәрсені жасама: Денсаулығыңа зиян келтіруі мүмкін тапсырмалармен «Батылдығыңызды тексеріңіз» сияқты қауіпті әрекеттерді орындауды талап ететін ойындарға немесе байқауларға қатыспа.

► Оқы және білімді кеңейт: Интернеттегі қауіпсіздік курстарынан өтіп, мақалаларды оқы және желіде өзіңді қалай қорғауды үйрен. Неғұрлым көп білсең, соғұрлым өзін жақсы қорғай аласың.

► Басқаларға үлгі бол: Егер сіз интернетті пайдаланудың қауіпсіз тәсілдерін білсеңіз және оны өзіңіз сақтасаңыз, достарың мен сыныптастарыңа осы қағидалар туралы айтып жеткізіңіз. Бұл барлық адамдар үшін қауіпсіз интернет кеңістігін құруға көмектеседі.

Сондай-ақ, балаларға интернетте немесе күнделікті өмірде қорқыту, бопсалау (шантаж жасау) сияқты қауіпті құбылыстарға тап болу мүмкін екенін, ал кейбір жағдайларда олар өздері осы заңсыз әрекеттердің қатысушысы бола алатындығын айту керек.

Бұл жәбірленуші үшін де, онымен айналысатындар үшін де ауыр зардаптарға және ауыр қылмыстарға әкеліп соқтырады. Мұндай әрекет-

тер қылмыстық жауапкершілікке тартылатынын түсіну маңызды және заңды білу қажетсіз мәселелерден аулақ болуға көмектеседі.

ҚОРҚЫТУ, БОПСАЛАУ ДЕГЕНІМІЗ НЕ?

Бопсалау – бұл жәбірленушіден пайда алу мақсатында кез-келген ақпаратты жариялау қаупі. Мысалы, бұл жеке ақпаратты, фотосуретті немесе хат алмасуды ашу қаупі болуы мүмкін.

Бопсалау – қылмыстық жазаланатын әрекеттер. Мұндай қылмыстар үшін ауыр жазалар қарастырылған: айыппұлдар, түзеу жұмыстары немесе тіпті қылмыстың ауырлығына байланысты бірнеше жылға дейін бас бостандығынан айыру.

**Қылмыстық жауапкершілік
Қазақстан Республикасының
Қылмыстық кодексіне сәйкес
14 жастан басталады.**

Бопсалау, яғни зорлық жасау бөтеннің мүлкін жою немесе бүлдіру қатерімен, сол сияқты жәбірленушіні немесе оның жақындарының мүдделеріне елеулі зиян келтіруі мүмкін өзге де мәліметтерді тарату қатерімен бөтеннің мүлкін немесе мүлікке құқық беруді немесе мүліктік сипаттағы басқа да әре-

кеттерді жасауды талап ету, - төрт мың айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға не сол мөлшерде түзеу жұмыстарына не бір мың сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тартуға не төрт жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не мүлкі тәркіленіп немесе онсыз сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 7 САБАҚ. СУДАҒЫ ЖАЗАТАЙЫМ ОҚИҒАЛАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ ҚАУІПСІЗДІК ҚАҒИДАЛАРЫ

Сабақтың мақсаты: Балаларды судағы қауіпсіз мінез-құлыққа және жазатайым оқиғалардың алдын алуға үйрету.

Міндеттері:

1. Судағы қауіпсіздік қағидаларымен таныстыру.
2. Ықтимал қауіптер мен оларды қалай болдырмауын талқылау.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Судағы қауіпсіздік – жазатайым оқиғалардың алдын алудың негізгі кілті. Судағы мінез-құлық қағидаларын және қауіпті жағдайлардың алдын алу жолдарын білу жарақаттанудан және басқа мәселелерден аулақ болуға көмектеседі.

Негізгі бөлім

Судағы қауіптердің мысалдары бар презентацияны көрсету.

Төтенше жағдай кезінде іс-қимыл алгоритмін әзірлеу.

СУДА ТЫЙЫМ САЛЫНАДЫ!!!

- 1) тыйым салу белгілері мен жазулары бар қалқандар (аншлагтар) қойылған жерлерде шомылуға;
- 2) жүзу шекарасынан асып кетіп жүзуге;
- 3) кез келген жүзу құралдарына жақындауға, бейімделмеген құрылыстардан суға секіруге;
- 4) су айдындары мен жағалауларды ластауға;
- 5) тақталарда, бөренелерде, автомобиль камераларында және шомылуға қауіп төндіретін басқа да заттарда жүзуге болмайды.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 8 САБАҚ. БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ВЕЛОСИПЕДПЕН ҚАУІПСІЗ ЖҮРУ ҚАҒИДАЛАРЫ

Сабақтың мақсаты: балаларды велосипедпен қауіпсіз жүруге және жол қозғалысы қағидаларына үйрету.

Міндеттері:

1. Велосипедпен жүру кезіндегі қауіпсіздіктің негізгі қағидаларымен таныстыру.
2. Жол қағидаларын сақтаудың маңыздылығын түсіндіру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Велосипедпен қауіпсіз жүру жол қозғалысы қағидаларын сақтауды және негізгі сақтық шараларын білуді талап етеді. Бұл қағидаларды қарастыру жолда қауіпсіздікті қамтамасыз етуге көмектеседі.

Велосипедпен жүру – көңіл көтерудің тамаша тәсілі, сонымен қатар денеңізді жақсы күйде ұстаудың керемет мүмкіндігі. Дегенмен бұл әрекеттің өз қауіптері бар.

Өзіңізді қауіпсіз ұстау үшін велосипедті жақсы күйде ұстау және велосипедті басқарудың кейбір маңызды қағидаларын сақтау өте маңызды.

Негізгі бөлім

Велосипедтер танымал көлік құралына айналада. Бірақ жолға шыққанда велосипедшілер жолда кездесетін ықтимал қауіптерге дайын болуы керек. Жолда жағымсыз жағдайға тап болмас үшін және апатқа қатысушы болмас үшін қарапайым қағидаларды сақтау қажет:

Тіпті қозғалыс қағидаларын сақтаған кезде де өте мұқият болыңыз, өйткені жол қозғалысына қатысушылардың барлығының тәжірибесі мол емес және велосипед жүрізу қағидаларын барлығы бірдей жақсы біле бермейді.

ВЕЛОСИПЕДПЕН ЖҮРУДІҢ ҚАУІПСІЗ АЛГОРИТМІ:

Қауіпсіздік құралдарын кию: Сапарға шықпас бұрын әрқашан шлем, тізе мен шынтақты қорғайтын жастықшаларын ки. Бұл құлаған жағдайда жарақаттан қорғауға көмектеседі.

Сапар алдында велосипедінді тексер: Тежегіштердің жұмыс істеп тұрғанына, дөңгелектердің үрленгеніне, тізбектің жақсы және рульдің тұрақты екеніне көз жеткіз. Велосипедке үнемі техникалық қызмет көрсету - қауіпсіздіктің маңызды бөлігі.

Жол қағидаларын сақта: Егер бар болса, велосипед жолдарымен жүрі және әрқашан жол қозғалысының қарапайым қатысушылары сияқты қағидаларды сақта: бағдаршамдарда тоқта, белгілерді байқа және бұрылыстар туралы белгі бер.

Зейінді және мұқият бол: Әрқашан алдыңа қарап, айналаңды және артыңды тексер. Көлік жүргізу кезінде телефонды пайдаланба, айналадағы сигналды есту үшін му-

зыканы айқайлатып тыңдама.

Қашықтықты сақта және қатты маневрлерден аулақ бол: Көліктер мен жаяу жүргіншілерден аулақ бол, соқтығысуды болдырмау үшін кенеттен бұрылыстар мен аялдамалар жасамауға тырыс. Әрқашан айналаңдағы адамдарға өз әрекетіңді уақытында хабарла.

ВЕЛОСИПЕДТЕ НЕ ІСТЕУГЕ БОЛМАЙДЫ:

- ▶ Қолыңды рульден алып жүрме. Кез келген күтпеген жағдайларға дайын болу үшін әрқашан қолыңызды рульде ұстаңыз.

- ▶ Көлік жүргізу кезінде телефонды пайдаланба. Телефонмен сөйлесу немесе құлаққаппен музыка тыңдау жолдан алшақтатады және апат қаупін тудырады.

- ▶ Дайындықсыз жолға шықпа. Егер жол жүру керек болса, өз дағдыларыңа және жол қозғалысының барлық ережелерін білетінің сенімді бол.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Велосипедпен жүру кезіндегі қауіпсіздік қағидалары бар жадынамаларды тарату.

№ 9 САБАҚ. ҚИЫН ЖАҒДАЙДА АДАМДЫ ҚОЛДАУҒА КӨМЕКТЕСЕТІН КЕҢЕСТЕР

Сабақтың мақсаты: қиын жағдайларда өзіне және басқаларға қолдау көрсету және көмектесу тәсілдерін талқылау.

Міндеттері:

1. Қолдау мен көмек көрсетудің әртүрлі тәсілдерімен танысу.
2. Өзіне-өзі көмектесу және басқаларды қолдау тәсілдері туралы айту.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Қиын жағдайларда қолдауды қайдан іздеу керектігін және өзіңді және басқаларды қалай қолдау керектігін білу маңызды. Әр түрлі көмек көздерін қарастыру мәселелерді шешуге және қолдау табуға көмектеседі.

Негізгі бөлім

Жадынама.

Мұғалім: айналаңдағы адамдарға тым сыни болмаңыз. Қарым-қатынас орнату үшін айналаңдағы адамдарға қандай

әсер қалдырғаның өте маңызды. Адамдар өзіңді үнемі қалай көрсетсең, солай қабылдайды.

Достар табу үшін қарым-қатынас жасай білуің керек. Қарым-қатынас – ол үлкен өнер! Қарым-қатынасқа үйрену керек.

Адамдар өзіңе құрметпен қарауға, күшті және тартымды адам ретінде көруге негіз болатындай әрекетпен өзіңді ұста. Ешкім туралы жаман ойламауға тырыс.

Өз көзқарасыңды және басқалармен қарым-қатынасыңды «тең дәрежеде» құрып басқа адам үшін маңызды нәрсе туралы абайлап сөйле: оның киім үлгісі, әуестері, жақындары, мұраттары мен құндылықтары.

Әзілмен абай болыңыз. Ең қауіпті әзіл-басқа адамға бағытталған әзіл. Егер өзіңнің және басқалардың жақсы көңіл-күйін бағалайтын болсаң, онда әзіл айтпас бұрын, оның салдары туралы ойлан.

ҚИЫН ЖАҒДАЙДА ҚҰРБЫНА ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ АЛГОРИТМІ:

► Мұқият тыңда: Егер досың, мысалы, мұғаліммен қарым-қатынастың күрделілігіне немесе отбасындағы қиындықтарға байланысты өз ойларымен бөлісетін болса, оны мұқият тыңда. Оның сөзін бөлмей, сынамай не мазалайтынын түсінуге тырыс.

► Өзіңнің көмегіңді ұсын: Егер досыңның емтиханға дайындалуда қиындықтары болса, көмектес. Мысалы, «Саған тестке дайындалуға көмектесе аламын. Біз бірге тапсырмалар жасап, материалды қайталай аламыз».

► Шешімдерді іздеуге көмектесу: Егер досыңда жобада қиындықтар туындаса, оған тапсырманы анықтауға көмектес. Мысалы, «Осы мәселені қалай шешуге бо-

латынын бірге көрейік. Мен саған ақпарат табуға немесе іс-қимыл жоспарын жасауға көмектесемін».

► Жанында бол: Егер ол қиын кезеңді бастан кешсе, досыңмен көбірек уақыт өткізуге тырыс. Мысалы, қиындықтардан арылу үшін әртүрлі психологиялық, логикалық үстел ойындарын бірге ойна.

► Шыдамды бол: Дос бірден өзін жақсы сезінбеуі мүмкін екенін түсін. Ол көмекті немесе кеңесті бірден қабылдауға дайын болмаған кезде де оған қолдау көрсет.

► Байланыста бол: Әрдайым досыңның қалай жұмыс істейтінін біліп, жанында бол. Мысалы, «Бүгін жағдайың қалай? Сені не мазалайды? Сол туралы сөйлесейік».

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 10 САБАҚ. БІЗДІҢ ҚҰҚЫҒЫМЫЗ БЕН МІНДЕТТЕРІМІЗ: БІРГЕ ҮЙРЕНЕМІЗ

Сабақтың мақсаты: балаларға олардың құқықтары мен міндеттерін және оларды қалай ұстану жолдарын түсіндіру.

Міндеттері:

1. Балалардың негізгі құқықтары мен міндеттерімен таныстыру.
2. Құқықтарды қалай сақтау және міндеттерді орындауды талқылау.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Өз құқықтары мен міндеттерін түсіну дұрыс және сенімді әрекет етуге көмектеседі. Осы түйінділерді зерделеу, әртүрлі жағдайларда дұрыс жолды табуға және өз міндеттемелерін орындауға мүмкіндік береді.

Негізгі бөлім

Баланың қандай құқықтары бар?

Баланың өмір сүруге, қорғалуға, денсаулығын қорғауға, тұрғын үйге, білім алуға, даралық ерекшелікке

және оны сақтауға, мемлекеттік көмек алуға құқығы бар.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ.

«Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары туралы» Заңы балаларды қоғамдағы толымды өмірге даярлау, олардың қоғамдық мәні бар және шығармашылық белсенділігін дамыту, әлемдік өркениеттің жалпы адамзатқа тән құндылықтары негізінде оларды жоғары имандылық қасиеттерге, елжандылық пен азаматтыққа тәрбиелеу, олардың бойында ұлттық сана-сезімді қалыптастыру принциптерінің басымдығына сүйеніп, баланың Қазақстан Республикасының Конституциясында кепілдік берілген негізгі құқықтары мен заңды мүдделерін іске асыруға байланысты туындайтын қатынастарды реттейді.

«Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылы 8 тамыздағы № 345 Заңы	
15-бап	Баланың білім алу құқығы
16-бап	Баланың еңбек бостандығына құқығы
16-1-бап	Баланың экономикалық қанаудан қорғалу құқығы
17-бап	Баланың мемлекеттік көмекке құқығы
19-бап	Баланың дем алуға және бос уақытын пайдалануға құқығы
20-бап	Баланың міндеттері
35-бап	Бала және дін
36-бап	Баланы әлеуметтік ортаның теріс ықпалынан қорғау
37-бап	Баланы алкогольді өнімдер мен темекі бұйымдарының зиянды әсерінен қорғау
38-бап	Баланы психикаға белсенді әсер ететін заттардан, күшті әсер ететін немесе улы заттардан қорғау
39-1-бап	Балаларға, он сегіз жасқа дейінгі адамдарға тыйым салынған ақпаратты қамтитын ақпараттық өнімнің таратылуын, сондай-ақ кәмелетке толмағандардың ойын-сауық мекемелерінде болу тәртібін мемлекеттік бақылау

СОНЫМЕН ҚАТАР БАЛАНЫҢ НЕГІЗГІ НАҚТЫ ҚҰҚЫҚТАРЫ АНЫҚТАЛҒАН:

- ▶ отбасында өмір сүру және тәрбиелеу;
- ▶ оның ата-анасы кім екенін білу;
- ▶ ата-аналарымен бірге тұру (бұл оның мүдделеріне қайшы келетін жағдайларды қоспағанда), олардың тарапынан қамқорлыққа алыну;
- ▶ ата-аналардың тәрбиесіне, ал олар болмаған немесе ата-ана құқықтарынан айырылған жағдайда қорғаншының, қамқоршының немесе балалар мекемесінің тәрбиесіне алыну;

- ▶ жан-жақты даму;
- ▶ адамның қадір қасиетін құрметтеу;
- ▶ ата-анасымен, әжесімен, атасымен, ағаларымен, әпкелерімен және басқа туыстарымен қарым-қатынас жасау;
- ▶ өз пікірін білдіру;
- ▶ тегі, аты, әкесінің атын алу;
- ▶ өмір сүру және өз табыстарына қаражат алу.

Балалардың құқықтарын қорғау ұйымдарының байланыс нөмерлері бар үлестірме материалдар.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК САБАҚТАРЫ» 8-СЫНЫП

«Қазақстандағы сенім телефондары мен жедел қызметтердің нөмірлері»

«Саяхатта төтенше жағдайлар орын алған кездегі әрекеттер (өрт, жер сілкінісі, су тасқыны)»

«Желідегі жас шектеулері және олар не үшін қажет?»

«Менің құқықтарым мен міндеттерім»

«Дербес деректер: тәуекелдері мен жауапкершілігі»

«Кибербуллинг: нені білу керек және одан қалай қорғану керек?»

«Әзілден қауіпке дейін: қауіпті уақытында қалай тануға болады?»

«Ата-анамен және сенімді ересектермен қауіпсіздік мәселелерін қалай ашық талқылауға болады?»

«Күмәнді келісімдерден қорғанудың қарапайым қағидалары»

«Абайлаңыз - селфи!»

№ 1 САБАҚ. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СЕНІМ ТЕЛЕФОНДАРЫ МЕН ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРДІҢ НӨМІРЛЕРІ

Сабақтың мақсаты: оқушылардың қауіп төнген жағдайда жедел қызмет пен сенім телефондарына дұрыс хабарласу дағдыларын дамыту.

Міндеті:

► оқушылардың қауіп төнген жағдайда жедел қызмет пен сенім телефондарына дұрыс хабарласу дағдыларын дамыту.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Жедел қызметтерді шақыру қағидалары.

Мұғалім: өрт құтқару қызметіне қоңырау шалу үшін телефон нөмірін ғана емес, тағы нені білу керек?

**ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТКЕ ҚОҢЫРАУ
ШАЛҒАН КЕЗДЕ ДИСПЕТЧЕРГЕ НЕ
АЙТУ КЕРЕК:**

Өз атыңызды және жасыңызды ата: диспетчерге атыңды, жасыңды айтып хабарла. Бұл оларға кіммен сөйлесіп тұрғанын жақсы түсінуге көмектеседі.

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
АВАРИЯЛЫҚ ГАЗ ҚЫЗМЕТІ	104
БІРЫҢҒАЙ ҚҰТҚАРУ ҚЫЗМЕТІ	112
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды. «111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды «111» нөмірі – ІІД және өңірлердің жедел топтарымен тәулік бойы байланыста.	111

Қай жердесін - хабарла: орналасқан жеріңді мүмкіндігінше дәл сипатта. Егер оны білсең, мекенжайды көрсет немесе айналаңда не көріп тұрғаныңды айтып бер.

Не болғанын айт: жағдайды және неге қоңырау соққаныңды қысқаша және анық түсіндіруге тырыс. Мысалы, апат болды, біреу ауырып қалды немесе көмек қажет.

Диспетчердің сұрақтарына жауап бер: мұқият болып, диспетчер қоятын барлық сұрақтарға жауап бер. Бұл оларға қажетті көмекті тезірек жіберуге көмектеседі.

Әр өңірде бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкіл жұмыс істейді, оған кез келген жағдайда жүгінуге болады. Өңірлік уәкілдің номерін көрсетілген сілтемелер арқылы білуге болады:

https://www.instagram.com/p/C-W91yCsA_N/?igsh=MXBtMGVremhoYzMzag==

https://www.instagram.com/p/C-W-EuCMB4Q/?igsh=MWJ1bHcyNjFlaW55Mg%3D%3D&img_index=1

немесе 111 нөміріне қоңырау шалу арқылы біле аласыз.

Сондай-ақ, бала құқықтары бұзылған жағдайда, бала құқықтары жөніндегі республикалық уәкілге келесі сілтеме бойынша жүгінуге болады: <https://www.instagram.com/zakiyevadinara?igsh=dWZ1cnNxdGI4bm9n>

немесе Балалардың құқықтарын қорғау комитетіне: https://www.instagram.com/kopd_mp_rk?igsh=MWZvZnlibmdkOWtyNQ%3D%3D&utm_source=qr жүгіне аласыз.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Мұғалім: Жалған қоңырау шалу қандай болады?

ЗАҢМЕН ЖАЛҒАН ШАҚЫРУЛАРДЫ ШАРТТЫ ТҮРДЕ 2 ТҮРГЕ БӨЛУГЕ БОЛАДЫ:

1. «Қате». Бірінші түрі көптеген азаматтарда қауіптілік сезімінің асқынуымен байланысты, сондықтан олар қоғамдық орындарда «иесіз» сөмкелер мен басқа да күдікті заттарды тапқан кезде қоңыраулар шалады. Мұндай сын-қатерлер жалған болғанымен, заңмен жазаланбайды, қолдау табады. Уақытты өткізіп алып, адамдардың өліміне немесе материалдық шығынға жол берместен, құтқару қызметіне дер кезінде қоңырау соққан дұрыс. Жалған қоңырауларға келесі жағдайлар жатады: қала тұрғындарының «Сағат қанша?» «Такси шақыра аламын ба, әйтпесе телефонымның ақшасы таусылды?» және т.б. қоңырау шалуы.

2. «Қасақана» - бұл мамандандырылған қызметтерді жалған шақыру түрі. Мұндай әрекеттердің себептері әртүрлі. Балалар еркелегісі немесе өзіне назар аудартқысы келгенде, әсіресе емтихан кезінде қоңырау соғады. Бала дүрбелең туғызып, жедел қызметтерді, мұғалімдерді аяғына көтереді, ал өзі жақын жерде отырып болып жатқан жағдайды бақылап, күліп рахаттанады. Өкінішке орай, ақылсыз балалар өздерінің ойланбаған әрекеттерімен басқаларға қандай зиян келтіретінін түсінбейді. Кейде ересектер де, мысалы, біреуден кек алғысы келгенде, күнә жасайды.

Қалай болғанда да, Сізді телефон нөмірі арқылы таба алмайды деп үміттенбеңіз. Барлық жедел қызметтерде қоңырау шалушының нөмірі мен мекен-жайын анықтауға мүмкіндік беретін техникалық

құрылғылар орнатылған.

Сонымен қатар, барлық жедел қызметтер кейіннен мұрағатта сақталатын автоматты сөйлесу жазбасымен жабдықталған. Егер өтініш беруші екінші санатқа жатса, жаза өзінің адамын табады деп сенімді түрде айтуға болады.

Рольдік ойын.

Оқушыларды жұпқа бөліп, «жалған қоңыраулар» термині нені білдіретінін және оларды қалай болдырмауға болатынын талқылаңыз. Сондай-ақ, осындай қиындықтарға байланысты қоғамда қандай салдар болуы мүмкін екендігі туралы қысқаша талқылауды ұсыныңыз.

Бұл үшін әкімшілік жауапкершілік қарастырылғанын еске салыңыз.

ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ ТУРАЛЫ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ КОДЕКСІНІҢ 438-БАБЫ:

1. Мемлекеттік өртке қарсы қызмет, полиция, жедел медициналық көмек, авариялық қызметтер органдарын көрінеу жалған шақыру:

жеке тұлғаларға отыз айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

3. Он төрттен он алты жасқа дейінгі кәмелетке толмағандар жасаған мемлекеттік өртке қар-

сы қызмет органдарын, полицияны, жедел медициналық көмекті, авариялық қызметтерді көрінеу жалған шақыру:

ата-аналарына немесе оларды алмастыратын адамдарға ескерту жасауға немесе он бес айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

Кәмелетке толмағандардың әкімшілік жауаптылығы он алты жастан басталады.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Тыңдалған тақырыптарға байланысты мәселелерді шешу.

«Әзіл-қалжыңға» байланысты жедел қызмет диспетчеріне қоңырау шалуға деген ұмтылыс көптеген адамдарда болуы мүмкін, бірақ мұны жасамас бұрын, мұндай «ләззат» пен көңілділік бірнеше сағатқа созылатынын және ол үшін жауап беруге тура келетінін есте ұстаған жөн.

Алайда, жалған қоңыраудың бағасы тек ақшалай баламамен өлшенбейтінін ұмытпаңыз.

Бұл, ең алдымен, адамдардың өмірі мен салауаттығы!

Және бұл әрқайсымызға әсер етуі мүмкін.

Дегенмен, өрттің немесе басқа оқиғаның нақты қаупі болған кезде, әрқашан қажетті жедел қызмет нөмірін немесе 112 бірыңғай құтқару телефонын теріңіз, сонда көмек міндетті түрде келеді!

№ 2 САБАҚ.

«САЯХАТТА ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАР Орын алған кездегі әрекеттер (Өрт, жер сілкінісі, су тасқыны)»

Сабақтың мақсаты: саяхат кезіндегі төтенше жағдайларда дұрыс әрекет етуге және пайдалы әдеттерді дамытуға үйрету.

Міндеті:

► білім алушыларға өрт, жер сілкінісі, су тасқыны жағдайларында қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Балаларға саяхат кезінде адам қандай табиғи құбылыстармен бет-бет келуі мүмкін екенін талқылауды ұсыну.

Негізгі бөлім

АПАТТАР КЕЗІНДЕ НЕ ІСТЕУ КЕРЕК:

► Әдетте табиғи апаттың жақындағаны туралы сирена белгісімен хабарлайды, содан кейін оларға дайындалуы үшін алдын ала хабарлайды.

► Егер сіз үйде сирена сигналын естіген болсаңыз, радио немесе теледидарды қосыңыз, жаңалықтарды тыңдаңыз, содан кейін терезелер мен есіктерді жабыңыз; газ бен электрді өшіріңіз; заттарды, құжаттарды, электр шамын және батареялары бар радиоқабылдағышты дайындаңыз.

► Ересектермен бірге құйын кезінде жертөлеге кіріңіз. Терезеге жақындамай, қабырғаға жақын тұрған жөн.

► Егер күшті жел (дауыл, құйын) сізді далада немесе орманда басып қалса, кең жыраға, жол бойындағы жыраға жабылып, жерге қарай қысылыңыз.

► Құйын жақындаған кезде машинадан, автобустан шығып, жақын жердегі жертөледе, жырада, жол кюветінде жасырыну қажет.

► Егер жаңбыр, бұршақ, найзағай болатын дауыл болса - электр беру желілері тіректерінің астында жасырынба. Бұтаның астына тығыл. Барлық төтенше апаттар кезінде көпірлерде, жанармай бекеттерінің, мұнай және газ құбырларының, электр беру желілерінің жанында болу өте қауіпті.

ӨРТ КЕЗІНДЕ АДАМ ӨЗІНЕ ҚАЛАЙ ЗИЯН КЕЛТІРУІ МҮМКҮН?

Өрт-материалдыққұндылықтарды жоюмен қатар, адамдардың өмірі мен денсаулығына қауіп төндіретін бақыланбайтын өрт апаты.

**ӨРТТІҢ НЕГІЗГІ ЗИЯН КЕЛ-
ТІРУШІ ФАКТОРЛАРЫ:**

- ▶ қоршаған ортаның жоғары температурасы;
- ▶ түтін құрамында улы заттар болуы;
- ▶ түтін салдарынан көрінудің жоғалуы.

«Сөйлемді аяқта» ойыны.

Төтенше жағдайларды басқару үшін кейбір ережелерді білу қажет. «Сөйлемді аяқта» ойыны осы қағидаларды есте сақтауға көмектеседі (ойын «лото» принципімен өткізіледі).

**ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙДАҒЫ
ҚАҒИДАЛАР**

Төтенше жағдайда тез, мұқият әрекет ету, сақ болу керек.

Хабар берген кезде келесіні жаса:

1. Бетпердені тақ.
2. Портфельдерді/сөмкелерді ал.
3. Белгіленген жерге бар.
4. Орныға орал.

Педагогтің нұсқауымен балалар орындарын ауыстырып, орындарына оралады.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

ТЖ жағдайына арналған іс-қимыл жоспары бар жадынамаларды тарату.

Өрт болғанда	101
Сіріңке балаларға	ойыншық емес
Өр пен түтіннен	қашу керек
Полиция нөмірі	102
Жедел жәрдем нөмірі	103
Түтін шыққан бөлмеде	еңкейіп жүру керек
Хлормен улану қаупінде	жердің төменгі бөлігінен аулақ болу қажет.
Күші 12 балл жел	дауыл
Кез келген төтенше жағдайда өзіңмен бірге алып кету керек	құжаттарды
Таңғыштарды	сулау

№ 3 САБАҚ.

«ЖЕЛІДЕГІ ЖАС ШЕКТЕУЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАР НЕ ҮШІН ҚАЖЕТ?»

Сабақтың мақсаты: интернетте пайдалы мазмұнды пайдалану дағдыларын дамыту.

Міндеті:

білім алушылардың онлайн-контентті қауіпсіз пайдалану дағдыларын дамыту.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Мұғалім: интернет-ақпараттың шексіз әлем.

Бүгінгі таңда Интернет желісіндегі қолданушылар саны ондаған миллион адамды құрайды және олардың едәуір бөлігі әлемдік желінің қауіптілігі туралы білмейтін балалар. Интернет- мүмкіндіктердің қоймасы ғана емес, сонымен қатар қауіп көзі.

Осылайша, жақсыдан басқа, виртуалды әлемде жамандық бар. Интернеттегі дұрыс емес мінез-құлық саған ғана емес, достарыңа, отбасыңа және жақындарыңа, сондай-ақ елге зиян тигізуі мүмкін.

Бүгінгі таңда статистикаға сәйкес, оқушылардың 80% күніне үш сағатқа жуық уақытты Интернетте өткізеді, көп уақытын әлеуметтік желілерде өткізеді, физикалық деректері мен отбасы, материалдық мүмкіндіктер туралы мәліметтерге дейін хабарлайды.

Мектеп оқушыларына сынып сағаты тақырыбының өзектілігін көрсетуге бағытталған балалар сауалнамасы:

Интернетті күнделікті қолданатын балалар қолдарыңды көтеріңіздер.

Әлеуметтік желілерде тіркелген балалар қолымызды көтеріміз.

Интернетте өздері туралы ақпарат қалдырған адамдар қолымызды көтеріміз, мысалы: аты-жөні, туған күні, телефон нөмірі, фотосуреттер және т.б.?

Негізгі бөлім

Мұғалім балаларға сауалнама жүргізеді: сіздердің біреулеріңіз интернетте осындай жағдайларға тап болды ма және сіз қалай әрекет еттіңіз?

Мұғалім: бүгінде әлеуметтік желілерде жазықсыз адамды қорлап қана қоймай, жәбірленушінің атына жалған парақшалар жасай алады, онда қорлайтын контент орналастырылады, жәбір және әдепсіз хабарлар таратылады.

Сондықтан жеке ақпаратты қорғау нақты тұлғаны қорғауға теңестірілуі мүмкін. Бірінші кезекте өзіңіздің жеке мәліметтеріңізді дұрыс, қауіпсіз қолдануды үйрену маңызды.

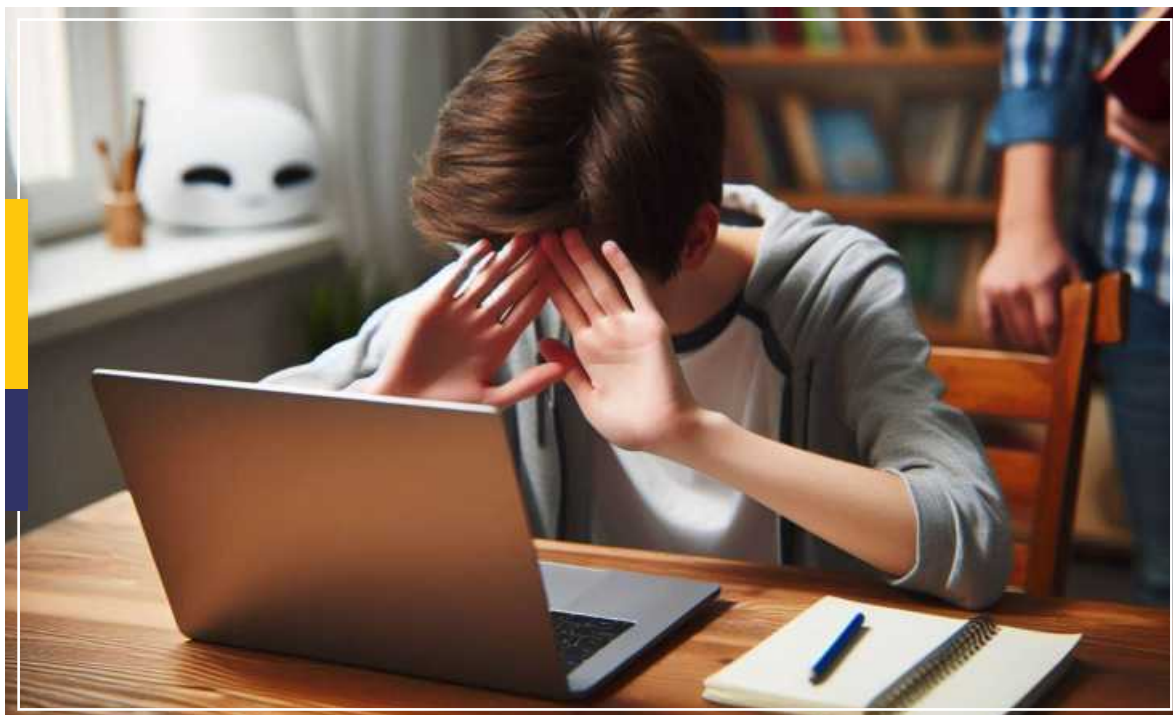
Жас шектеулеріне қарамастан (тіркеу 14 жастан бастап мүмкін) әлеуметтік желілерде тіркелген 9-12 жас аралығындағы балалардың ашық парақшаларының ең көп пайызы байқалады.

Әрбір үшінші бала өзі туралы ақпаратты барынша толық көлемде (ТАӘ, жасы, фотосуреті, мектеп №, телефон №, үй мекенжайы, қызығушылығы, әуестерін) орналастырады.

Балалар өздері туралы белгілі бір ақпаратқа ашық қол жетімділікті қамтамасыз етумен қатар, олар интернетте бейтаныс адамдармен сөйлесіп, өздері туралы ақпарат жіберуі ғажап емес.

Бір қарағанда, біздің әуестеріміз бен қызығушылықтарымыз туралы ақпарат жеке деректер болып табылмайтын сияқты көрінуі мүмкін, өйткені тек осы мәліметтер бойынша нақты адамды анықтау мүмкін емес. Алайда, егер бейтаныс адам бізбен байланысқысы келсе, оған әуестеріміз бен қызығушылықтарымызды білу үшін әлеуметтік желілердегі парақтарымызды талдап, алынған ақпаратты қолдана отырып, әңгіме бастау жеткілікті болады.

Маңызды деректердің екінші көшірмесін жасаңыз.

Есте сақта!

1. Кибербуллинг жағдайында сізді қорқытатын жарияланымды ЖОЮ КЕРЕК.
2. Бұл үшін ата-аналар (заңды өкілдер) уәкілетті орган – Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігіне жазбаша нысанда немесе электрондық құжат нысанында өтініш беруі қажет.
3. Өтініште заңсыз әрекеттер орын алатын интернет-ресурстың атауы көрсетілуі керек. Анықталған интернет-ресурстар туралы ақпарат қолжетімділікті бұғаттау үшін Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің «Cybernadzor» ақпараттық жүйесіне енгізілді.
4. Облыстарда, Астана, Алматы және Шымкент қалаларында білім алушылардың, педагогтердің, ата-аналардың (заңды өкілдердің) психологиялық салауаттылығын сақтауға және нығайтуға бағытталған және психологиялық қолдау жүйелі түрде іске асырылу үшін Психологиялық қолдау орталықтары құрылды. Әрбір аймақтық психологиялық қолдау орталығында сенім телефоны бар
5. Әр өңірде Бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкіл бар. Ол баланың құқықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуы туралы өтініштерді, жергілікті атқарушы органдардың және басқа ұйымдардың әрекеттері немесе әрекетсіздігі туралы шағымдарды қарайды. Олар сондай-ақ балалар қауіпсіздігі мен қорғау саласындағы мәселелерді шешуге арналған заң жобаларын ілгерілетуге қатысады.
6. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің жанында реттеу, жүзеге асыру және бақылау функцияларын жүзеге асыратын Балалардың құқықтарын қорғау комитеті және оның сенім телефоны бар:
+7 (7172) 74-25-28
7. **«111» балаларға арналған мемлекеттік байланыс орталығы** жұмыс істейді

Қорытынды

Карточкалар:

жеке ақпаратты қалай дұрыс басқаруға болады?

оны кімге және қандай көлемде беруге болады?

№ 4 САБАҚ. МЕНІҢ ҚҰҚЫҚТАРЫМ МЕН МІНДЕТТЕРІМ

Сабақтың мақсаты: білім алушыларды олардың негізгі құқықтары мен міндеттерімен және құқықтары бұзылған жағдайда жүгіну тәртібінің регламентімен таныстыру.

Міндеті:

білім алушыларды олардың негізгі құқықтары мен міндеттерін регламенттейтін «Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары туралы» Заңының баптарымен таныстыру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сабақты адам құқықтарының маңыздылығын талқылаудан бастаңыз. Оқушылардан құқықтардың не екенін, олардың не үшін қажет екенін және оларды кім қорғай-

тынын сұраңыз. Адам құқықтары елдің негізгі заңымен-Конституциямен қорғалатынын түсіндіріңіз.

Қазақстан Республикасындағы балалардың құқықтары.

«Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары туралы» Заң балаларды қоғамдағы толымды өмірге даярлау, олардың қоғамдық мәні бар және шығармашылық белсенділігін дамыту, әлемдік өркениеттің жалпы адамзатқа тән құндылықтары негізінде оларды жоғары имандылық қасиеттерге, елжандылық пен азаматтыққа тәрбиелеу, олардың бойында ұлттық сана-сезімді қалыптастыру принциптерінің басымдығына сүйеніп, баланың Қа-

«Қазақстан Республикасындағы бала құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының Заңы	
15-бап	Баланың білім алу құқығы
16-бап	Баланың еңбек бостандығына құқығы
16-1-бап	Баланың экономикалық қанаудан қорғалу құқығы
17-бап	Баланың мемлекеттік көмекке құқығы
19-бап	Баланың дем алуға және бос уақытын пайдалануға құқығы
20-бап	Баланың міндеттері
35-бап	Бала және дін
36-бап	Баланы әлеуметтік ортаның теріс ықпалынан қорғау
37-бап	Баланы алкогольді өнімдер мен темекі бұйымдарының зиянды әсерінен қорғау
38-бап	Баланы психикаға белсенді әсер ететін заттардан, күшті әсер ететін немесе улы заттардан қорғау
39-1-бап	Балаларға, он сегіз жасқа дейінгі адамдарға тыйым салынған ақпаратты қамтитын ақпараттық өнімнің таратылуын, сондай-ақ кәмелетке толмағандардың ойын-сауық мекемелерінде болу тәртібін мемлекеттік бақылау

зақстан Республикасының Конституциясында кепілдік берілген негізгі құқықтары мен заңды мүдделерін іске асыруға байланысты туындайтын қатынастарды реттейді.

Баланың өмір сүруге, қорғалуға, денсаулығын сақтауға, тұрғын үй алуға, білім алуға, мемлекеттік көмек алуға құқығы бар.

Негізгі бөлім

ЖОҒАРЫДА АТАЛҒАН БАПТАРДА КЕЛЕСІ ҚҰҚЫҚТАР АНЫҚТАЛҒАН:

- ▶ отбасында өмір сүру және тәрбиелеу;
- ▶ оның ата-анасы кім екенін білу;
- ▶ ата-аналарымен бірге тұру (бұл оның мүдделеріне қайшы келетін жағдайларды қоспағанда), олардың тарапынан қамқорлыққа алыну;
- ▶ ата-аналардың тәрбиесіне, ал олар болмаған немесе ата-ана құқықтарынан айырылған жағдайда қорғаншының, қамқоршының немесе балалар мекемесінің тәрбиесіне алыну;
- ▶ жан-жақты даму;
- ▶ адамның қадір қасиетін құрметтеу;
- ▶ ата-анасымен, әжесімен, атасымен, ағаларымен, әпкелерімен және басқа туыстарымен қарым-қатынас жасау;
- ▶ өз пікірін білдіру;
- ▶ тегі, аты, әкесінің атын алу;
- ▶ өмір сүру және өз табыстарына қаражат алу.

Құқықтарды міндеттермен салыстырыңыз. Әрбір азаматтың құқықтары ғана емес, төмендегідей міндеттері де бар екенін түсіндіріңіз:

- ▶ мемлекеттің заңдарын құрметтеу;
- ▶ басқа адамдардың құқықтарын құрметтеу;
- ▶ қоғамдық тәртіпті сақтау;

- ▶ табиғат пен қоршаған ортаны қорғау.

Келесідей мысал келтіруге болады, егер адамның сөз бостандығына құқығы болса, ол басқа адамдарды қорлауға болады дегенді білдірмейді.

Құқықтар мен міндеттер тығыз байланысты екенін талқылаңыз. Мысалы, егер біз басқалардың біздің құқықтарымызды құрметтеуін қаласақ, олардың құқықтары мен міндеттерін сақтауға тиіспіз. Бұл бір-бірін құрметтейтін үйлесімді қоғам қағидаты.

Ойын немесе интерактивті тапсырма.

Оқушыларды топтарға бөліп, оларды құқықтары мен міндеттері бұзылатын бірнеше жағдайларды қарастыруға шақырыңыз. Олардан қандай құқықтар бұзылғанын және заңдарды сақтау арқылы мәселені қалай шешуге болатынын талқылауды сұраңыз.

Қорытынды (2 минутқа дейін):

Сабақты қорытындылаңыз. Өз құқықтарыңыз бен міндеттеріңізді білу әділ қоғамда өмір сүруге көмектесетінін еске түсіріңіз. Оқушылардан не білгендерін және алған білімдерін күнделікті өмірде қалай қолданатынын сұраңыз.

№ 5 САБАҚ. ДЕРБЕС ДЕРЕКТЕР: ТӘУЕКЕЛДЕРІ МЕН ЖАУАПКЕРШІЛІГІ

Сабақтың мақсаты: интернет желісінде қауіпсіздік дағдыларын дамыту.

Міндеті:

► интернетте жеке деректерді берудің қатерлері туралы білім алушылардың білімдерін арттыру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

«Жеке ақпарат» ұғымымен танысу: аты, мекенжайы, телефон нөмірі, әлеуметтік желілердегі аккаунттарды, ата-аналардың және өздерінің банк карталарынан және т.б. өз деректерін қорғауға және қауіпті жағдайлардан аулақ болуға үйрету.

Негізгі бөлім

Кейстермен жұмыс

1-КЕЙС:

Қайырлы күн! Менің атым Ай-дана, мен 14 жастамын. Жақында біреу менің «В Контакте» аккаунтымды бұзып, менің атымнан әдепсіз суреттерді жариялай бастады. Сондай-ақ менің атымнан до-

старымды қорлады. Мен оны құрбымнан білдім, өйткені мен болған саябақта интернет болмады. Мен тіркелуді қалпына келтіріп, парольді өзгерттім, бірақ кеш болды. Көбісі мені достарымнан алып тастап, «қара тізімге» қосты, ал кейбіреулері менімен сөйлесуді тоқтатты. Мен бұл бетті бірнеше жыл бойы жүргізіп келемін, менде мыңға жуық оқырмандарым болды, енді бәрі жоғалып кетті. Айтыңызшы, мен енді не істеймін? Оқырмандарымды қалай қайтаруға болады?

Жауап:

Бұл жағдайда біз оның беделіне зиян келтіргенін көрдік. Бұл жағдайда келесі әрекеттерді ұсынуға болады:

► Басқа онлайн ресурстарға тіркелу үшін құпия сөзді өзгерту.

► Барлық жағымсыз хабарламаларды өз парақшаңыздан жойыңыз.

► Пост жазу арқылы оқырмандардан кешірім сұраңыз.

► Жақын достарыңызбен жеке сөйлесуге тырысып оларға жағдайды түсіндір.

Мұндай жағдайды болдырмауға келесі қадамдарды орындау керек:

- ▶ Күрделі құпия сөздерді және екі сатылы жүйені қолданыңыз.
- ▶ Аутентификациялау.
- ▶ Интернетке кіру жүзеге асырылатын барлық құрылғыларға антивирустық бағдарламаларды орнату.
- ▶ Басқа біреудің компьютерінен тіркелгіге кіру кезінде сақтық ережелерін ұстану.
- ▶ Жалған беттерге тап болған кезде қауіпсіздік ережелерін сақтау.

2-КЕЙС:

Сәлеметсіз бе! Менің атым Анар, мен 15 жастамын. Жақында мен бір жігітпен әлеуметтік желіде таныстым. Ол менің досымның танысы және маған қызықты болып көрінді. Біз сөйлесе бастадық, бізде көптеген ұқсастықтар бар екен. Біз бір-бірімізге өзіміз туралы, қайда оқитынымыз, саяхаттайтынымыз жәйлі айттық. Бірде ол кездесуді ұсынды. Мен аздап қорқып, одан бас тарттым. Ол менің қайда оқитынымды және қайда тұратынымды білетінін айтты, мектептен үйге барар жолда аңдып тұратынын ескертті. Мен мұның рас екенін білмеймін немесе ол мені қорқытты. Мен шынымен қорқамын. Енді жалғыз, досымсыз, мен мектепке бармаймын. Айтыңызшы, мен не істесем екен?

Жауап:

Бұл жағдайда келесі әрекеттерді ұсынуға болады:

- ▶ Жазбалар тарихын мұқият оқып шығыңыз және бопсалаушыға қандай жеке ақпарат түсуі мүмкін екенін түсініңіз.
- ▶ Жалпы байланыстарды мұқият зерттеп, бопсалаушы туралы қандай ақпаратты білуі мүмкін екенін

түсіну.

▶ Ересектерге (ата-аналарға, педагогтерге) хат алмасу тарихын айту немесе көрсету, олар мектеп оқушысын қорғау үшін, құқық қорғау органдарына жүгінуге дейін әрекет ете алады.

▶ Егер бопсалаушы қайтадан байланысқа шықса, оған барлық әрекет туралы хабарлаңыз және оны «қара тізімге» жіберіңіз.

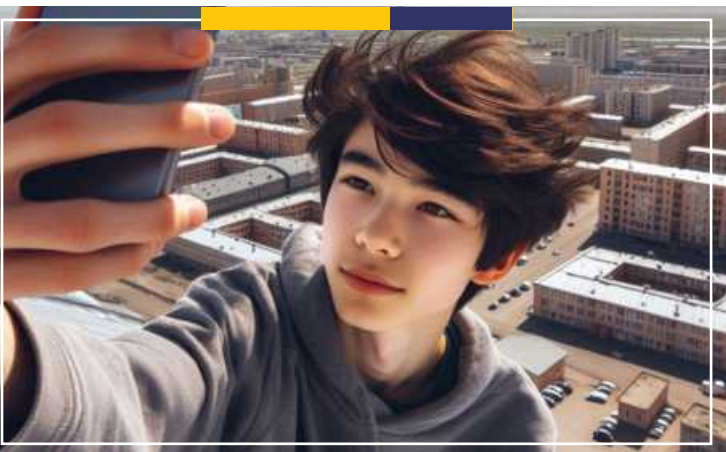

Мұндай жағдайды болдырмауға келесі қадамдарды орындау керек:

- ▶ Бейтаныс адамдарды достар санатына қосу және олармен достарыңның достары болса да, олармен хат алмасуда сақ болу. Бейтаныс адамдарға жеке ақпаратты бермеңіз. Ол зиянсыз болып көрінсе де, оны жәбірленушіге қарсы оңай қолдануға болады.

3-КЕЙС:

Қайырлы күн! Менің есімім Арсен, 9-сыныпта оқимын. Бірде информатика сабағында мен әлеуметтік желідегі аккаунтыма кіріп,

шығуды ұмытып кеттім. Бір аптадан кейін сыныптастарымның бірі менің атымнан кіріп, ол менің достарыммен жеке хат алмасқанымды скриншоттап және көпшілікке жариялап, жағымсыз пікірлер жазады. Онда ештеңе жоқ, бірақ бәрібір мен үшін жағымсыз болды. Барлығы маған күлді. Мен бұрын сыныпта бұлай «танымал» болған емеспін, енді бәріне күлкі болдым. Мен не істеуім керек? Мұны жоюға бола ма? Сыныптасты қалай жазалауға болады?

Жауап:

Бұл жағдайда біз электронды байланыс құралдары арқылы ұйымдастырылған жәбірлеу-кибербуллингке тап болдық.

Бұл жағдайда оқушыға келесі әрекеттерді ұсынуға болады:

- ▶ Құпия сөзді аккаунтта өзгертіп оны уақытша жабыңыз.

- ▶ Әлеуметтік желіні қолдау қызметіне көпшіліктің өзінен және жеке хат алмасудан скриншоттарды қоса отырып, оны жоюды сұрап хат жазыңыз, осылайша сыныптастың жеке деректерін теріс пайдаланғанын растаңыз.

- ▶ Егер жағдай қайталанса және жойылғаннан кейін жаңадан қайта құрылса, әлеуметтік желіні қолдау қызметіне ресурсты пайдалану ережелерін бұзған пайдаланушының аккаунтын жоюды сұрайтын хат жазыңыз.

- ▶ Ересектерге (ата-аналарға немесе педагогтерге) жағдай туралы айтып, олардан мектептегі жағдайға араласуды сұраңыз.

Қорытынды

Интернеттегі негізгі қауіпсіздік ережелерін қайталау.

№ 6 САБАҚ.

КИБЕРБУЛЛИНГ: НЕНІ БІЛУ КЕРЕК ЖӘНЕ ОДАН ҚАЛАЙ ҚОРҒАНУ КЕРЕК?

Сабақтың мақсаты: «Кибербуллинг» ұғымымен және одан қорғану тәсілдерімен таныстыру.

Міндеттері:

1. Кибербуллингінің не екенін және оның түрлерін түсіндіру.
2. Балаларға кибербуллинг жағдайында дұрыс әрекет етуді және өзін-өзі қорғауды үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Кибербуллинг деген не және оның формалары туралы талқылау:

Баланы жәбірлеу (буллинг) – қорлау, қудалау және (немесе) қорқыту сипатындағы, оның ішінде қандай да бір іс-әрекетті жасауға немесе жасаудан бас тартуға мәжбүрлеуге бағытталған жүйелі (екі және одан да көп) іс-әрекеттер, сол сияқты бұқаралық ақпарат құралдарын және (немесе) желілерді пайдалана отырып, жария түрде немесе телекоммуникациялар және (немесе) онлайн-платформалар (кибербуллинг) арқылы қудалау.

Ақпараттық технологиялардың белсенді дамуы басқа адамға агрессивті және құрметтемеушілік танытуға мүмкіндік береді.

Кибербуллингінің бірнеше түрі бар:

▶ қабырғадағы фотосуреттерге, бейнелерге немесе жазбаларға түсініктеме беру. Әдетте, мұнда қорлайтын жағымсыз салыстырулар қолданылады;

▶ фотокарикатуралар мен фотоколлаждар жасау. Жәбірлеуші жәбірленушінің фотосуретіне әртүрлі қорлайтын сөз тіркестерін қояды немесе күлкілі фотоколлаждар жасайды, содан кейін «ерекшелерді» көпшіліктің назарына жариялайды;

▶ аккаунтты бұзу және басқа пайдаланушыларға ұятсыз мазмұндағы хабарламаларды жіберу;

▶ жәбірленушінің парақшасынан ұрланған фотосуреттерді пайдаланып жалған парақша жасау. Мұндай профильдерден спам жіберу, өнімді сату немесе бір нәрсені насихаттау болады;

▶ түсініктемелермен толықтырылған баланың парақшасындағы жазбаларды репосттау.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

ҚАЛАЙ КҮРЕСУГЕ БОЛАДЫ?

ҚҰПИЯЛЫЛЫҚ. Барлық жеке фотосуреттерді әлеуметтік желілердегі парақшаларда орналастырма. Сондықтан да фотосуреттеріңізді

мұқият қою керек. Сонымен қатар, өзіңізді қорғау үшін парақшаңызды құпиялылық параметрлерімен қорғау қажет.

САБЫРЛЫЛЫҚ. Сені қорлауға тырысатын адамдарға сабырлы қалыпта қарау ұсынылады.

АШЫҚТЫҚ. Егер мектептегі зорлық-зомбылықты байқау оңай болса, әлеуметтік желілерде бұл іс жүзінде мүмкін емес. Балалар өз қиындықтарымен ата-аналарымен бөлісуі өте маңызды. Ең бастысы дер кезінде көмек сұрау.

ТЕК ТАНЫСТАР. Балалардың достарында оларға таныс адамдар ғана болуы тиіс. Қауіпсіздік техникасы. Парақшаны бұзу - кеңінен таралған құбылыс. Мысалы, алаяқтар ақша сұрауы немесе баланың достарына хабарлама жазуы мүмкін.

ТОПТЫҚ ИНСТИНКТ. Балаңызға жастайынан басқаларды ренжітуге болмайтынын ескерту керек, тіпті құрдастары болса да. Кейде адам, оған қарсы тұтас бір топ жауласқаннан кейін осындай көзқарасқа лайық болып көрінеді. Бірақ бұл олай емес.

Балаларға буллинг және кибербуллинг фактілері үшін кәмелетке толмағандар әкімшілік жауапкершілікке тартылатынын ескерту.

127-2-бап. Кәмелетке толмаған адамды жәбірлеу (буллинг, кибербуллинг)

1. Кәмелетке толмаған адамды жәбірлеу (буллинг, кибербуллинг) – ескерту жасауға немесе он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

2. Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған әрекет – отыз айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

3. Осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, он екі жастан он алты жасқа дейінгі кәмелетке толмаған адам жасаған әрекет – ата-аналарына немесе оларды алмастыратын адамдарға ескерту жасауға немесе он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Мұғалім: Сіздердің әрқайсыларыңыз өз өмірлеріндегі теріс қылықтар үшін барлық жауапкершілікті білуіңіз керек. «Басқалар сізбен қандай қарым-қатынаста болуын қаласаңыз, дәл солай өзгелермен де қарым-қатынас құр» деген қағидамен өмір сүріңіз.

Виртуалды кеңістіктегі және шынайы өмірдегі қатыгездіктің басқа көріністері сияқты кибербуллингті толығымен жою мүмкін емес. Сондықтан ересектерге (ата-аналарға) өз қиындықтарың туралы хабарлау керек.

№ 7 САБАҚ. «ӘЗІЛДЕН ҚАУІПКЕ ДЕЙІН: ҚАУІПТІ УАҚЫТЫНДА ҚАЛАЙ ТАНУҒА БОЛАДЫ?»

Сабақтың мақсаты: оқушыларға зиянсыз әзілдер мен қауіпті жағдайлардың арасындағы шекараны ажыратуды үйрету.

Міндеттері:

► Күмәнді жағдайларда қауіпсіздік ережелері мен іс-қимыл алгоритмдерін қолдануды үйрету.

► Зиянсыз көрінуі мүмкін әлеуетті қауіп-қатерді қандай белгілер көрсететінін түсіндіру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Барлық әзілдер мен ұсыныстар қауіпсіз емес екенін түсінудің маңыздылығын көрсету.

Негізгі бөлім

Әзіл сезімі бар адамдар бәріне ұнайды.

Әзіл жайсыз ортаны жақсартды, адамдарды жақындастырады, жеке шекараға өткенге дейін қарым-қатынасты жағымды етеді.

Көбісі өзіне байланысты мазақ пен сарказмға тап болады. Сіз сарказмның психологиялық қысым екенін білдіңіз бе? Өзіңе байланы-

сты мазаққа шыдау керек пе?

Әдетте, адамдар шыдайды, бәрі жақсы деп санайды және бұл оларға зиян тигізбейді, түсінбеушіліктен қорқып, компанияның жалпы көңіл-күйін сақтайды.

Мен бәрінің назарын өзіме одан әрі аударғым келмейді және адам өзін-өзі басып, шыдайды.

Мұндай жағдайда не істеу керек?

Ренжу, әрине, бұл жағдайдан шығу жол емес-бұл баланың ұстанымы.

Бірақ өзіңе агрессияны жинақтай отырып, өзіңе шыдау және басу да мүмкін емес-бұл сіздің денсаулығыңызға, психикаңызға және өзін-өзі бағалауыңызға зиянды.

Өзіңді әртүрлі тәсілдермен қорғай аласың. Мұнда бірнеше пайдалы кеңестер берілген.

Достар. Құрдастар мен ересектер арасында сенуге болатын және жақсы қарым-қатынаста болатын адамдарды тап. Өзімшіл, агрессивті адамдардан, басқаларды құрметтемейтіндерден және басқаруға тырысатындардан аулақ бол.

Саған қысым жасалып, жаман

нәрсеге мәжбүр еткен кезде «жоқ» деп айтуды үйрен. Қорқыныш пен қауіпсіздік сезіміңе сен. Бірдеңе жасамас бұрын өз әрекетің туралы ойлануды және мәселелерді шешуді үйрен.

Бейтаныс адамдар жеке өміріңе қандай жағдайларда араласатыны туралы ойлан. Егер біреу немесе бірдеңе мазаласа, үндемей отырма.

Бір жерге бармас бұрын, онда қанша уақыт өткізетініңді және онда не істейтініңді шеш.

Оқушыларға жағдайлардың бірнеше мысалын келтіріп, қайсысы зиянсыз және қайсысы қауіпті екенін шешуін сұраңыз.

Бір оқушы екіншісіне қауіпті нәрсе жасауды ұсынады, мысалы, көп көлік жүретін жолдан жүгіріп өту.

Интернеттегі бейтаныс адам жеке кездесуді ұсынады.

Сыныпта оқушылардың бірі сұрақтарға тым баяу жауап береді деп әзілдейді, бұл басқалардың күлкісін тудырады.

Бір топ балалар физикалық ойынды бастайды, бірақ ол біртіндеп күреске айналады және қатысушылардың бірі өзін жайсыз сезінеді.

Оқушылардан бір жағдайды неге қауіпсіз, ал екіншісін қауіпті деп санайтынын түсіндіруді сұраңыз.

Қорытынды

Әрбір әзіл зиянсыз емес және әрбір ұсыныс қауіпсіз емес екенін атап өтіп, сабақты қорытындылаңыз. Өзіңізді және басқаларды қорғау үшін қауіпті жағдайларды ажырата білу және дұрыс әрекет ету маңызды.

Қауіпсіздік сезімі, өзіңізді және басқаларды құрметтеу - негізгі басымдық екенін еске түсіріңіз.

№ 8 САБАҚ. АТА-АНАМЕН ЖӘНЕ СЕНІМДІ ЕРЕСЕКТЕРМЕН ҚАУІПСІЗДІК МӘСЕЛЕЛЕРІН ҚАЛАЙ АШЫҚ ТАЛҚЫЛАУҒА БОЛАДЫ?

Сабақтың мақсаты: ата-аналармен (заңды өкілдерімен) қауіпсіздік мәселелерін ашық талқылауға үйрету.

Негізгі міндеті:

ата-аналармен (заңды өкілдерімен) қауіпсіздік және алаңдатын мәселелер бойынша ашық қарым-қатынас жасаудың маңыздылығын түсіндіру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Ата-аналармен (заңды өкілдерімен) ашық қарым-қатынастың маңыздылығын талқылау.

Негізгі бөлім

Басында балаға қандай сенім шеңбері бар екенін және оның неге маңызды екенін айтыңыз.

Сенім шеңберлері туралы жадынама.

Бірінші шеңбер-баланың өзі.

Сенім шеңберіндегі бірінші орынды бала өзі алады. Мұнда біз ең ал-

дымен өзімізге - өз ұстанымызға, ойларымызға және тұжырымдарымызға сенетінімізді хабарлау маңызды. Біздің денеміз тек бізге тиесілі және бізге кім жақын, қол тигізе алатынын тек өзіміз шеше аламыз. Мұны ешкім рұқсатсыз жасамауы керек. Егер кез-келген нәрсе бізге ыңғайсыздық тудырса,

біз бұл туралы айтуға және «жоқ», «тоқта» деп, тіпті ата-аналарға да айтуға ұялмауымыз керек.

Екінші шеңбер-баланың ата-анасы немесе қамқоршысы.

Көбінесе бұл ана мен әке. Олар баланың жақын шеңберінде екінші орында. Бұл баламен жиі уақыт өткізетін, оның жеке ерекшеліктерін білетін және ескеретін адамдар. Екінші шеңбердегі адамдар кез-келген сұрақтарды тыңдауға және жауап беруге, кез-келген тақырыпта сөйлесуге дайын және олар бірінші болып көмекке келеді.

Үшінші шеңбер-жақын туыстар мен жақын достар.

Жақын туыстары әдетте сенім шеңберінде үшінші орында. Бұл баланың ата-анасы немесе оның достары тығыз байланыста болатын адамдар.

Барлық ойлар мен сезімдер жақын туыстарымен бөлісуге тұрарлық емес. Үшінші шеңбердегі

адамдармен талқыламаған дұрыс тақырыптардың тізімін талқылаңыз. Сіз олармен бірге жүре аласыз - бірге серуендей аласыз немесе кете аласыз, бірақ тек ата-анаңыздың немесе қамқоршыңыздың алдын-ала келісімімен ғана.

Төртінші шеңбер - жақсы таныстар.

Бұл мұғалімдер, жаттықтырушылар, тәрбиешілер, көршілер, ата-аналардың достары және баланың достарының ата-аналары болуы мүмкін. Олармен жеке ойлар мен сезімдерді бөлісудің қажеті жоқ. Тек нақты іс бойынша ғана болмаса, қалған жағдайларда тек ата-аналардың қатысуымен қарым-қатынас құру қажет.

Бесінші шеңбер - сирек араласатын адамдар.

Баланы білетін адамдар: көршілер, ата-аналардың әріптестері, медицина қызметкерлері, полиция қызметкерлері. Жеке ойлар мен

сезімдермен бөлісуге тыйым салынады, тек ата-аналардың қатысуымен ғана олармен байланыса аласыз.

Алтыншы шеңбер - бейтаныс адамдар.

Бейтаныс адамдармен сөйлесуге тыйым салынады. Егер бұл балаға қажет болса ғана-көмек сұраңыз.

Қорытынды

Мұғалім: біз қалай дұрыс әрекет ету керектігін білмей, кейде бәріміз қиындықтарға тап боламыз. Бұл күтпеген нәрсе немесе тіпті өзіңізді кінәлі сезінетін нәрсе болуы мүмкін. Бірақ есте сақтау маңызды: үмітсіз жағдайлар болмайды және әрқашан көмектесуге дайын адам бар.

Негізгі қағида: ата – аналар бірінші болып көмектеседі.

Кез – келген жағдайда, қаншалықты қиын немесе қорқынышты болып көрінсе де, есіңізде болсын: ата-аналар-көмек сұрауға болатын және қажет адамдар. Егер сіз

өзіңізді кінәлі деп санасаңыз немесе ата-анаңыз ашуланады деп қорқатын болсаңыз да, оларға не болғанын айтыңыз. Неліктен бұл маңызды?

Ата-аналар әрқашан сіздің жағыңызда: олар сіз үшін алаңдайды және сіздің қауіпсіз болғаныңызды қалайды. Олардың басты мақсаты – мәселені шешуге көмектесу. **Олар шешім таба алады:** кейде біз тығырыққа тірелгендей сезінеміз, бірақ ата-аналардың тәжірибесі көп және олар сізге қалай әрекет ету керектігін айта алады.

Адалдық үлкен қиындықтардан аулақ болуға көмектеседі: орын алған жағдай туралы бірден сөйлескенде, одан шығудың жолын тез табуға және одан да ауыр зардаптардың алдын алуға болады.

Егер бірдеңе болса ше?

Үрейленбеңіз. Жағдай ауыр болып көрінсе де, сабырлы болу маңызды. Бұл не болып жатқанын және не істеуге болатынын жақсы түсінуге көмектеседі.

Ата-анаңызға айтыңыз. Бұл жағымсыз немесе қиын нәрсе болған кезде жасалатын бірінші нәрсе. Ата-аналар сізге қолдау көрсете алады және дұрыс шешім табуға көмектеседі.

Өз қателігіңізді мойындаудан қорықпаңыз. Біз бәріміз кейде қателесеміз және бұл қалыпты нәрсе. Ең бастысы-оларды жасырмау. Егер сіз қателігіңіз үшін қиын жағдайға тап болсаңыз, ата-анаңызға бұл туралы айтыңыз.

Жағдайлардың мысалдары:

Ақша проблемалары: сіз кездейсоқ қосымша ақша жұмсадыңыз және бұл туралы ата-анаңызға қалай айту керектігін білмейсіз. Шешім: оларға не болғанын мойындаңыз. Олар жағдайды қалай түзетуге көмектеседі және оның қайталанбауы үшін бәрін жасайды.

Достар арасындағы және мектептегі жанжал: егер сыныптастармен немесе достармен қарым-қатынаста бірдеңе дұрыс болмаса, ата-анаңызбен бөліскен дұрыс. Егер сіз ренжіген болсаңыз, олар татуласу немесе өзіңізді қорғау туралы кеңестер бере алады.

Онлайн-қауіптер: егер біреу сізге жағымсыз хабарламалар жазса немесе сізді интернетте күмәнді істерге тартуға тырысса, бұл туралы ата-анаңызға дереу айтыңыз.

Есіңізде болсын: сіз қиын жағдайда жалғыз емессіз. Жағдайлар қаншалықты қиын болса да, ата-аналар әрқашан көмектесуге және қолдауға дайын. Оларға сену және проблемаларыңызды жасырмау маңызды, өйткені сіз әрқашан бірге шығудың жолын табасыз!

Мұғалім: сондай-ақ, кез-келген жағдайда сіз мұғалімнің көмегіне жүгіне аласыз және біз кез-келген проблемадан бірге шығудың жолын табамыз.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Мұғалім: есіңізде болсын, сіз қиын жағдайда жалғыз емессіз. Жағдайлар қаншалықты қиын болса да, ата-аналар әрқашан көмектесуге және қолдауға дайын. Оларға сену және проблемаларыңызды жасырмау маңызды, өйткені сіз әрқашан бірге шығудың жолын табасыз!

№ 9 САБАҚ. КҮМӘНДІ КЕЛІСІМДЕРДЕН ҚОРҒАНУДЫҢ ҚАРАПАЙЫМ ҚАҒИДАЛАРЫ

Сабақтың мақсаты: оқушыларға қарапайым және практикалық қағидалардың көмегімен күмәнді жағдайды тануға және одан аулақ болуға үйрету.

Міндеттері:

► Ұсыныстар мен келсімдерге байланысты ақпаратты тексерудің негізгі қағидалары мен әдістерін үйрету;

► Алаяқтық кезінде осы қағидаларды қолдану дағдыларын қалыптастыру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Күмәнді ұсыныстардан бас тарту қажет жағдайлардың мысалдарын талқылау, заңсыз әрекеттерге қатысу туралы ақпарат беру.

Негізгі бөлім

КҮМӘНДІ КЕЛІСІМДЕРДЕН ҚОРҒАНУДЫҢ ҚАРАПАЙЫМ ҚАҒИДАЛАРЫ

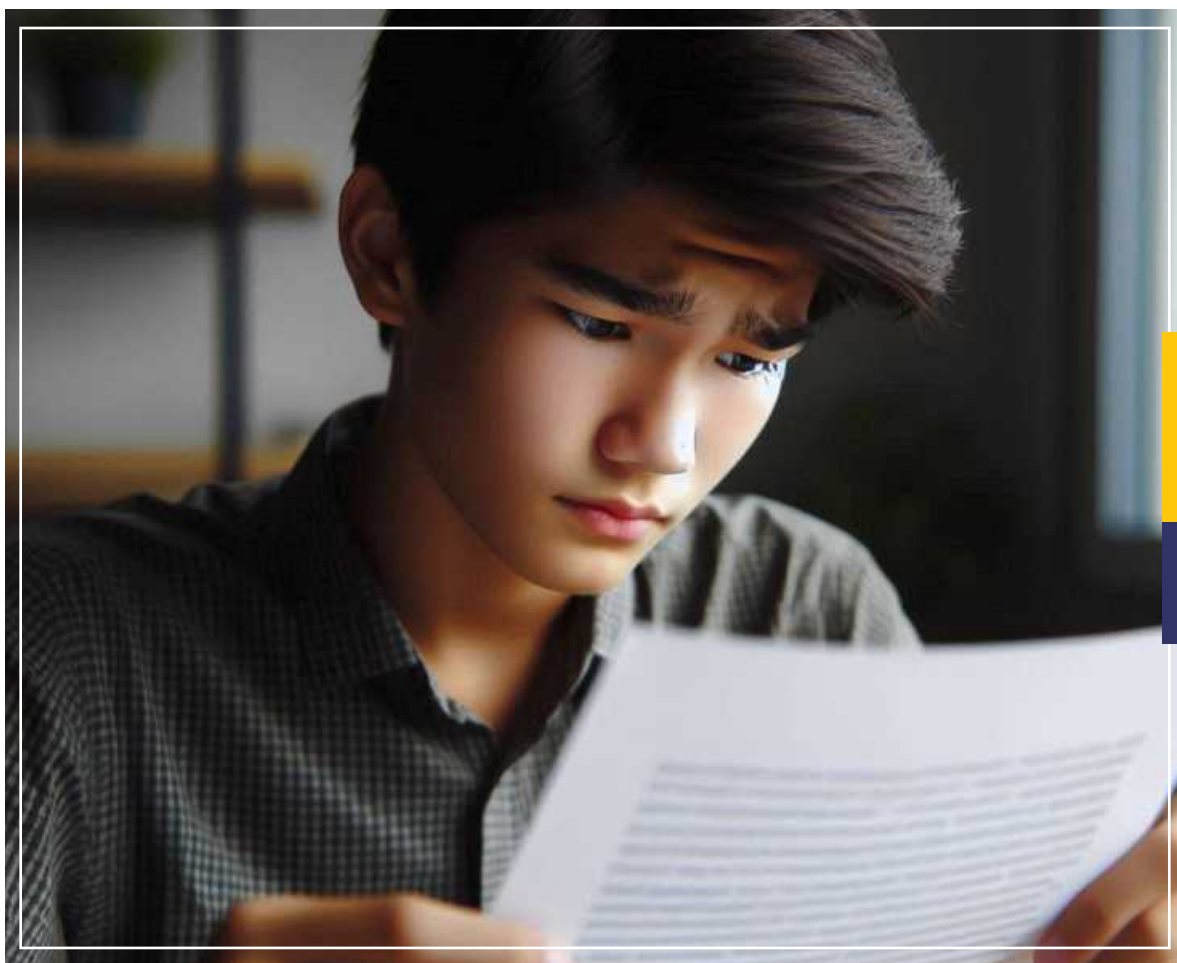
► Жағымды естілетін сөйлемдерден сақ болыңыз. Егер біреу аз күш жұмсап үлкен пайда әкеледі де-

генді уәде етсе, бұл қауіпті қармақ болуы мүмкін. Әрқашан ақпаратты тексеріп, асығыс шешім қабылдамаңыз.

► Құжаттарға ата-анасыз (заңды өкілдерсіз) қол қоюға болмайды. Егер біреу бұл «Тек формальдылық» деп сендірсе де, әрқашан мәтінді мұқият зерттеп, сұрақтар қойыңыз. Егер бірдеңе түсініксіз болса, ересектерден көмек сұраңыз.

► Бейтаныс адамдарға, әсіресе интернетте сенбе. Егер біреу тауарды немесе қызметті әлеуметтік желілер, сайттар арқылы ұсынса, абай бол және ешқашан келіспе. Себебі бұл көбінесе заңсыз әрекеттерге әкеледі.

► Жеке деректерді қажетсіз берме. Төлқұжат деректері, телефон нөмірі және банк ақпараты сияқты жеке деректеріңізді алаяқтар пайдалана алады. Әрдайым оларды не үшін және кімге беретініңді көрсетіңіз.

- ▶ Сатып алудан немесе маңызды шешімдер қабылдаудан бұрын ата-анаңызбен немесе мұғалімдеріңізбен кеңес. Ересектер жағдайды түсінуге және қателіктерден аулақ болуға көмектеседі.

- ▶ Барлық чектер мен құжаттарды сақта. Егер проблемалар туындаса, бұл құжаттар сіздің құқықтарыңызды қорғау үшін қажет болуы мүмкін.

- ▶ Сатушылардың қысымынан аулақ бол. Егер біреу дереу шешім қабылдауды талап етсе немесе бірдеңе жоғалтып жатқандай сезінсе,

бұл қулық болуы мүмкін. Ойлануға уақыт бөл.

- ▶ Жарнама мен уәделерге сыни бол. Жарнамадағы көптеген ұсыныстар асыра сілтеушілік. Көбірек ақпарат алуға тырыс және айтылғанның бәріне сенбе.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.
Негізгі қауіпсіздік қағидаларын қайталау.

№ 10 САБАҚ. «АБАЙЛАҢЫЗ- СЕЛФИ!»

Сабақтың мақсаты: қауіпті селфи жасауға және қауіпті жағдайлардан аулақ болуға үйрету.

Міндеті:

► селфи жасау кезінде оқушыларды қауіпсіздіктің негізгі қағидаларын қолдануға үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Ықтимал қауіптерді болдырмау үшін фотосуреттерді жасау кезінде қауіпсіз жағдайлардың маңыздылығын талқылау.

Негізгі бөлім

Жастар арасында селфидің танымалдығы тез артып келеді (өзіңізді суретке түсіру), бірақ, өкінішке қарай, танымалдылықтың артуымен осы тренд құбылысына байланысты оқиғалардың саны да артып келеді.

Адам өзі-өзін суретке түсірігенде – оның назары шашыраңқы, тепе-теңдік жоғалады, ол жан-жағына қарамайды және қауіпті сезінбейді. Селфи жасағанда, қауіпсіз жерде тұрғаныңды және өміріңе қауіп төнбеуіне әбден көз жеткіз!

Жадынама:

Электр сымдарының жанында селфи жасау - қауіпті: электр тоғының қатты соғуы.

Қауіпсіздік қағидалары: суретке түсуге барғанда жақын жерде

электр желілері бар-жоғын қара. Тіпті энергетикалық нысандарға жақындау қауіпті, әсіресе сол жерде суретке түсу зиян.

Пойыздармен және басқа көліктермен селфи жасау - қауіп: кез келген көлік астына түсіп кету.

Қауіпсіздік қағидалары: келе жатқан пойызды көріп, рельстерден аулақ бол. Суретке түсуге тырысып, жолға шықпа. Кез келген көлікке көтеріліп суретке түсу - өте қауіпті.

Таудағы және табиғаттағы селфи. Қауіп: жартастан құлау.

Қауіпсіздік қағидалары: егер тау пейзажына еніп кетсең, өзіңді оның фонына түсіруді шешсең – өте мұқият және сақ бол. Жартастың шетіне жақындама, жартастар немесе тастар сияқты тұрақсыз беттерге көтерілме. Тіпті ең сәтті панорама өмірге қауіп төндіруі мүмкін.

Ғимараттардың төбесінде селфи жасау. Қауіп: шатырдан құлап түсу. Қауіпсіздік қағидалары: мүмкіндігінше таңқаларлық кадр жасау үшін бір аяғыңды тұңғықтың үстінде теңестіріп, қауіпті селфишілерге еліктеуге тырыспа. Бір абайсыз қозғалыс немесе тіпті кездейсоқ желдің екпіні өлімге дейін өте қайғылы салдарға әкелуі мүмкін.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК САБАҚТАРЫ» 9-СЫНЫП

«Қазақстандағы сенім телефондары мен жедел қызметтердің нөмірлері»

«Серуендеу кезіндегі қауіптер»

«Жанжалды қалай шешуге болады?»

«Ата-ананың сенімі мен үшін маңызды»

«Интернеттегі жәбірлеу: бұл не және онымен қалай күресуге болады?»

«Фейктер және фактілер: жауапкершілік туралы не білу керек?»

«Өзіңізге зиян келтірмеу үшін «жоқ» деп айтуға қалай үйренуге болады?»

«Ешнәрсеге өкінбеу үшін дұрыс таңдауды қалай жасау керек?»

«Жасөспірімдер жұмысқа орналасу кезінде не туралы білуі керек?»

«Кәмелетке толмағандардың құқықтық жауапкершілігі қай жастан басталады?»

№ 1 САБАҚ.

«ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СЕНІМ ТЕЛЕФОНДАРЫ МЕН ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРДІҢ НӨМІРЛЕРІ»

Сабақтың мақсаты: оқушылардың қауіп төнген жағдайда жедел қызмет пен сенім телефондарына дұрыс хабарласу дағдыларын дамыту.

Міндеті:

оқушыларға қауіпті жағдайда өрт сөндіру бөліміне, полицияға, жедел жәрдемге, авариялық газ қызметіне, бірыңғай құтқару қызметіне және «111» байланыс орталығына дұрыс хабарласуды үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Жедел қызметтерді шақыру қағидалары.

Мұғалім: өрт құтқару қызметіне қоңырау шалу үшін телефон нөмірін ғана емес, тағы нені білу керек?

Жедел қызметке қоңырау шалған кезде диспетчерге не айту керек:

Өз атыңызды және жасыңызды ата: диспетчерге атыңды, жасыңды айтып хабарла. Бұл оларға кіммен сөйлесіп тұрғанын жақсы түсінуге көмектеседі.

Қай жердесін - хабарла: орналасқан жеріңді мүмкіндігінше дәл сипатта. Егер оны білсең, мекенжайды көрсет немесе айналаңда не көріп тұрғаныңды айтып бер.

Не болғанын айт: жағдайды және неге қоңырау соққаныңды қысқа-

ша және анық түсіндіруге тырыс. Мысалы, апат болды, біреу ауырып қалды немесе көмек қажет.

Диспетчердің сұрақтарына жауап бер: мұқият болып, диспетчер қоятын барлық сұрақтарға жауап бер. Бұл оларға қажетті көмекті тезірек жіберуге көмектеседі.

Әр өңірде бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкіл жұмыс істейді, оған кез келген жағдайда жүгінуге болады. Өңірлік уәкілдің номерін көрсетілген сілтемелер арқылы білуге болады:

https://www.instagram.com/p/C-W91yCsA_N/?igsh=MXBtMGVremhoYzMzag==

https://www.instagram.com/p/C-W-EuCMB4Q/?igsh=MWJ1bHcyNjFlaW55Mg%3D%3D&img_index=1

немесе 111 нөміріне қоңырау шалу арқылы біле аласыз.

Сондай-ақ, бала құқықтары бұзылған жағдайда, бала құқықтары жөніндегі республикалық уәкілге келесі сілтеме бойынша жүгінуге болады: <https://www.instagram.com/zakiyevadinara?igsh=dWZ1cnNxdGI4bm9n>

немесе Балалардың құқықтарын қорғау комитетіне: https://www.instagram.com/kopd_mp_rk?igsh=MWZvZnlibmdkOWtyNQ%3D%3D&utm_source=qr жүгіне аласыз.

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
АВАРИЯЛЫҚ ГАЗ ҚЫЗМЕТІ	104
БІРЫҢҒАЙ ҚҰТҚАРУ ҚЫЗМЕТІ	112
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды. «111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды «111» нөмірі – ІІД және өңірлердің жедел топтарымен тәулік бойы байланыста.	

Негізгі бөлім

Маңызды! Шұғыл қоңыраулар қуат үнемдеу немесе «ұшу» режимдерінде жұмыс істемейді.

Телефондағы «Баптаулар» қосымшасын ашыңыз.

«Қауіпсіздік және төтенше жағдайлар» түймесін басыңыз.

Экранның төменгі оң жақ бұрышында «Орнатуды бастау» түймесін таңдаңыз.

Жергілікті жедел қызмет нөмірін өзгерту қажет болса, «Нөмірді өзгерту» түймесін басыңыз. Нөмірді енгізіп, «Келесіні» таңдаңыз.

Төтенше жағдай контактілеріне геодеректер мен жаңартуларды жіберу үшін «Контакты қосу» түймесін басып, төтенше жағдайда ақпаратты кіммен бөлісетінізді

таңдаңыз. Шұғыл қоңырау шалу мүмкіндігі төтенше жағдай контактісіне қандай мәліметтерді жіберетінін көрсетіңіз. «Келесі» түймесін басыңыз.

Қазақстанда кез келген ұялы байланыс операторынан және қалалық нөмірлерден жедел қызметтерге қоңырау соғу тегін.

Рольдік ойын:

Оқушыларды жұпқа бөліңіз. Бір оқушы қоңырау шалушы, екіншісі - оператор рөлін атқарады;

Әртүрлі жағдайлар сипатталған парақшаларды таратыңыз (өрт, террористік қауіп және т.б.).

Қорытынды

Қорытындылау, жедел қызметтердің телефондары жазылған парақшаларды тарату.

№ 2 САБАҚ. «СЕРУЕНДЕУ КЕЗІНДЕГІ ҚАУІПТЕР»

Сабақтың мақсаты: оқушыларға серуендеу кезінде туындауы мүмкін қауіптерді тануға және оларды болдырмауға үйрету.

Міндеттері:

- ▶ Серуендеу кезінде туындауы мүмкін қауіптің негізгі түрлерін анықтау.
- ▶ Тәуекелді бағалау және қауіпсіз шешім қабылдау дағдыларын дамыту.
- ▶ Қауіпті жағдайларда қорғану және алдын-алу жолдарын түсіндіру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сабақта серуендеу кезінде туындауы мүмкін қауіптер талқыланады.

Негізгі бөлім

Сабақты «Қайсыңыз спорттың экстремалды түрлерін ұнатады немесе олармен белсенді айналысатын?» деген сұрақтан бастаңыз.

«Экстрим» сөзінің мағынасын кім түсінеді? - деп сұраңыз. Егер қауіпсіздік қағидалары сақталмаса, өмірге немесе денсаулыққа жоғары қауіп-қатер төнуі мүмкін екенін түсіндіріңіз.

Қазіргі уақытта әртүрлі жастағы кәмелетке толмағандар арасында өмірге қауіп төндіретін іспен айналысу жиі кездеседі - көп қабатты үйлердің төбесіндегі селфи, руфинг-үйлердің төбесінде серуендеу, қараусыз қалған жерлерге бару және зерттеу, пойыздар, трамвай, метро салонынан тыс жерде жүру, паркур (жолдағы кедергілерді: қа-

бырғалар, баспалдақтар және т.б. еңсеру).

Бұл формалар балалардың өмірі мен денсаулығына қауіпті.

Бұл нысандарға бару заңсыз, бұл құқық бұзушылық.

Көбінесе мұндай объектілерге ену әрдайым заңды түрде бола бермейді.

Мұндай нысандарда кәмелетке толмағандардың болуы олардың өмірі мен денсаулығына қауіп төндіреді, балалардың өліміне әкелуі мүмкін.

ЭКСТРЕМАЛДЫ ХОББИГЕ БАЙЛАНЫСТЫ ҚАУІПТЕР:

► Оқушылармен қандай тәуекелдер экстремалды хоббимен байланысты екенін талқылаңыз:

► Дене жарақаттары: құлау, сыну, соққылар.

► Қоршаған ортаның қауіптілігі: ауа-райының күрт өзгеруі, қар көшкіні, судағы күшті ағындар.

Дайындықтың болмауы: тиісті дене шынықтырусыз және нұсқаусыз экстремалды спортпен шұғылдану ауыр зардаптарға әкелуі мүмкін.

Арнайы жабдықтың қажеттілігі: сапалы жабдықтың болмауы немесе оны дұрыс пайдаланбау.

Қауіпсіздік қағидаларын бұзу жарақатқа немесе тіпті өлімге әкелетін нақты оқиғаларға мысалдар келтіріңіз.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 3 САБАҚ.

«ЖАНЖАЛДЫ ҚАЛАЙ ШЕШУГЕ БОЛАДЫ»

Сабақтың мақсаты: оқушылардың бейбіт шешімдерге қол жеткізу үшін жанжалдарды шешу және тиімді қарым-қатынас жасау дағдыларын дамыту.

Міндеттері:

1. Жанжалдарды бейбіт жолмен шешудің негізгі әдістерін үйрету.
2. Келіспеушіліктерді оң шешудің тәсілдерін түсіндіру.
3. Алған білімдерін өмірде қолдануға үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Мұғалім: бүгін сабақта біз қақтығыстарды шешу әдістерін талқылаймыз-бұл келіспеушіліктерді шешу және тараптар арасындағы қалыпты қатынастарды қалпына келтіру үшін қолданылатын әртүрлі тәсілдер мен әдістер.

Негізгі бөлім

Жанжал - тараптардың әрқайсы-

сы екінші тараптың мүдделеріне сәйкес келмейтін және қарама-қарсы позицияны ұстанатын жағдай.

Жанжалдың деструктивті де, конструктивті функциялары бар.

Қақтығыстарды реттеудің бес әдісі бар, олар екі негізгі өлшемге сәйкес белгіленеді (ынтымақтастық және талапшылдық):

Жарысу (бәсекелестік) - басқаға зиян келтіре отырып, өз мүдделеріне қол жеткізуге ұмтылу.

Бейімдеу (көңілден шығу)- басқаның мүддесі үшін өз мүдделерін құрбандыққа шалу.

Компромисске келу - өзара жеңілдіктерге негізделген келісім, туындаған қайшылықты жоятын нұсқаны ұсыну.

Қашу - ынтымақтастыққа ұмтылудың және өз мақсатына жетуге бейімділіктің болмауы .

Ынтымақтастық – жағдайға қа-

Мақсаты: жанжалдағы жетекші мінез-құлық стратегиясын анықтаңыз. Жаттығуды орындамас бұрын, А4 парақтарды еденге жайып, тар жолды құрастырыңыз. Жолдың әр жағында, бір-біріне қарама-қарсы орналасқатын екі оқушы таңдалады.

Оқушыларға нұсқаулық: «Әртүрлі жағалауларда тұрғаныңызды және көпірдің екінші жағына өтуіңіз керек екенін елестетіп көріңіз. Сіз бір уақытта қозғалысты бастайсыз».

Оқушылар жанжалды шешеді: көпірдің ортасында қалай өту керек? Қорытындысында стратегия туралы жақсы шешім жасалады.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

тысушылар екі жақтың да мүдделерін толық қанағаттандыратын шешімге келеді.

«Қақтығыстар туралы сөйлесейік» әңгімесі.

Жанжалдың себептері қандай?

Жанжал әрқашан жаман нәрсе ме?

Жанжалсыз өмір сүруге бола ма?

«Дау» және «жанжал» ұғымдарының айырмашылығы неде?

«Дау-дамайда шындық туады» деген сөзге дәлел табыңыз немесе жоққа шығарыңыз.

Жанжалды шешудің қандай жолдарын білесіз?

Кез-келген адамның өмірін жанжалсыз, елеулі келіспеушіліктерсіз, түсініспеушіліктерсіз елестету мүмкін емес.

«Екі дос» жаттығуы.

№ 4 САБАҚ. «АТА-АНАНЫҢ СЕНІМІ МЕН ҮШІН МАҢЫЗДЫ»

Сабақтың мақсаты: ата-аналар мен балалар арасындағы сенімнің маңыздылығын талқылау, ата-аналармен (заңды өкілдермен) сенімді қарым-қатынас құру және қолдау дағдыларын дамыту.

Міндеттері:

- ▶ Ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынаста сенімнің маңыздылығын түсіндіру.
- ▶ Отбасындағы қарым-қатынас және түсіну дағдыларын дамыту.
- ▶ Ата-аналарға сенім мен құрметті қалыптастыру.
- ▶ Отбасылық қарым-қатынаста сенімділікті сақтауға және нығайтуға үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Отбасылық қарым-қатынаста маңызды рөл атқаратын ата-аналар мен балалар арасындағы сенім мәселелері талқыланады.

Негізгі бөлім

Балалар мен ата - аналар арасындағы сенімді қарым-қатынас - өзара түсіністік, құрмет пен қолдау ниетіне негізделген тығыз байланыс.

Бала ата-анасына сенгенде, ол өзін қауіпсіз сезінеді және кез келген қиын жағдайда көмек сұрай алатынын біледі.

Мұғалім: біз қалай дұрыс әрекет ету керектігін білмей, кейде бәріміз қиындықтарға тап боламыз. Бұл күтпеген нәрсе немесе тіпті өзіңізді кінәлі сезінетін нәрсе болуы мүмкін. Бірақ есте сақтау маңызды: үмітсіз жағдайлар болмайды және әрқашан көмектесуге дайын адам бар.

Негізгі қағида: ата – аналар бірінші болып көмектеседі.

Кез – келген жағдайда, қаншалықты қиын немесе қорқынышты болып көрінсе де, есіңізде болсын: ата-аналар-көмек сұрауға болатын және қажет адамдар. Егер сіз өзіңізді кінәлі деп санасаңыз немесе ата-анаңыз ашуланады деп қорқатын болсаңыз да, оларға не болғанын айтыңыз. Неліктен бұл маңызды?

Ата-аналар әрқашан сіздің жағыңызда: олар сіз үшін алаңдайды және сіздің қауіпсіз болғаныңызды қалайды. Олардың басты мақсаты – мәселені шешуге көмектесу.

Олар шешім таба алады: кейде біз тығырыққа тірелгендей сезінеміз, бірақ ата-аналардың тәжірибесі көп және олар сізге қалай әрекет ету керектігін айта алады.

Адалдық үлкен қиындықтардан аулақ болуға көмектеседі: орын алған жағдай туралы бірден сөйлескенде, одан шығудың жолын тез табуға және одан да ауыр зардаптардың алдын алуға болады.

ЕГЕР БІРДЕҢЕ БОЛСА ШЕ?

Үрейленбеңіз. Жағдай ауыр болып көрінсе де, сабырлы болу маңызды. Бұл не болып жатқанын және не істеуге болатынын жақсы түсінуге көмектеседі.

Ата-анаңызға айтыңыз. Бұл жағымсыз немесе қиын нәрсе болған кезде жасалатын бірінші нәрсе. Ата-аналар сізге қолдау көрсете алады және дұрыс шешім табуға көмектеседі.

Өз қателігіңізді мойындаудан қорықпаңыз. Біз бәріміз

кейде қателесеміз және бұл қалыпты нәрсе. Ең бастысы-оларды жасырмау. Егер сіз қателігіңіз үшін қиын жағдайға тап болсаңыз, ата-анаңызға бұл туралы айтыңыз.

Жағдайлардың мысалдары:

Ақша проблемалары: сіз кездейсоқ қосымша ақша жұмсадыңыз және бұл туралы ата-анаңызға қалай айту керектігін білмейсіз. Шешім: оларға не болғанын мойындаңыз. Олар жағдайды қалай түзетуге көмектеседі және оның қайталанбауы үшін бәрін жасайды.

Достар арасындағы және мектептегі жанжал: егер сыныптастармен немесе достармен қарым-қатынаста бірдеңе дұрыс болмаса, ата-анаңызбен бөліскен дұрыс. Егер сіз ренжіген болсаңыз, олар татуласу немесе өзіңізді қорғау туралы кеңестер бере алады.

Онлайн-қауіптер: егер біреу сізге жағымсыз хабарламалар жазса немесе сізді интернетте күмәнді істерге тартуға тырысса, бұл тура-

лы ата-анаңызға дереу айтыңыз.

Есіңізде болсын: сіз қиын жағдайда жалғыз емессіз. Жағдайлар қаншалықты қиын болса да, ата-аналар әрқашан көмектесуге және қолдауға дайын. Оларға сену және проблемаларыңызды жасырмау маңызды, өйткені сіз әрқашан бірге шығудың жолын табасыз!

Мұғалім: сондай-ақ, кез-келген жағдайда сіз мұғалімнің көмегіне жүгіне аласыз, және біз кез-келген проблемадан бірге шығудың жолын табамыз.

Сонымен қатар, сенімді қарым-қатынас балалардың тәуелсіздігін және өз-өзіне деген сенімін дамытады, бұл бастама көтеруге және қателесуден қорықпай шешім қабылдауға мүмкіндік береді.

Топтық жұмыс: талқылау: балалар үшін не маңызды: ата-аналардың кеңестері немесе олардың мысалы?

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 5 САБАҚ.

«ИНТЕРНЕТТЕГІ ЖӘБІРЛЕУ: БҰЛ НЕ ЖӘНЕ ОНЫМЕН ҚАЛАЙ КҮРЕСУГЕ БОЛАДЫ?»

Сабақтың мақсаты: оқушыларға интернеттегі жәбірлеуге (кибербуллинг) қауіпсіз жауап беру әдістерін үйрету.

Негізгі міндеттер:

- ▶ Интернеттегі жәбірлеуге (кибербуллинг) ұғымын және оның белгілерін анықтау.
- ▶ Жәбірленушілер үшін интернет - жәбірлеудің салдарын түсіндіру.
- ▶ Интернеттегі жәбірлеудің алдын алуға және зардап шеккендерге қолдау көрсетуге үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

«Интернеттегі жәбірлеу» ұғымы және оны қалай тануға болатындығы талқыланады.

Кибербуллинг - интернетте шабуылшы мен жәбірленушінің арасында кездесетін қорлаудың әртүрлі формалары. Көбінесе балалар мен жасөспірімдер пайдаланушылардың ең осал санаты ретінде зардап шегеді.

Бұл хабарламаларда немесе түсініктемелерде қорлау мен жаман әзілдер, жеке ақпаратты жариялау (мысалы, сіздің мекен-жайыңыз, телефон нөміріңіз,

фотосуреттеріңіз), қорқытатын жазбалар болуы мүмкін.

Бұл құбылыспен күресу мүмкін және қажет.

Шабуылдар туралы айтудан қорықпа, ұялмай айт.

Ең тиімді шара – кибербуллингтің алдын алу, ол желідегі қауіпсіз мінез-құлық қағидаларында көрінеді.

Негізгі бөлім

Балаларға жәбірлеу және кибербуллинг фактілері үшін кәмелетке толмағандар әкімшілік жауапкершілікке тартылатынын ескерту керек.

127-2-бап. Кәмелетке толмаған адамды жәбірлеу (буллинг, кибербуллинг)

1. Кәмелетке толмаған адамды жәбірлеу (буллинг, кибербуллинг) - ескерту жасауға немесе он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді

2. Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған әрекет – отыз айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

3. Осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, он екі жастан он алты жасқа дейінгі кәмелетке толмаған адам жасаған әрекет – ата-аналарына

немесе оларды алмастыратын адамдарға ескерту жасауға немесе он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

ЕСТЕ САҚТА!

1. Кибербуллинг жағдайында сізді қорқытатын жарияланымды ЖОЮҒА БОЛАДЫ.

2. Бұл үшін ата-аналар (заңды өкілдер) уәкілетті орган – Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігіне жазбаша нысанда немесе электрондық құжат нысанында өтініш беруі қажет.

3. Өтініште заңсыз әрекеттер орын алатын интернет-ресурстың атауы көрсетілуі керек. Анықталған интернет-ресурстар туралы ақпарат қолжетімділікті бұғаттау үшін Ақпарат және қағамдық даму министрлігінің «Cybernadzor» ақпараттық жүйесіне енгізілді.

4. Облыстарда, Астана, Алматы және Шымкент қалаларында білім алушылардың, педагогтердің, ата-аналардың (заңды өкілдердің) психологиялық салауаттылығын сақтауға және нығайтуға бағытталған және психологиялық қолдау жүйелі түрде іске асырылу үшін Психологиялық қолдау орталықтары құрылды. Әрбір аймақтық психологиялық қолдау орталығында сенім телефоны бар.

5. Әр аймақта Бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкіл бар. Ол баланың құқықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуы туралы өтініштерді, жергілікті атқарушы органдардың және басқа ұйымдардың әрекеттері немесе әрекетсіздігі туралы шағымдарды қарайды. Олар сондай-ақ балалар қауіпсіздігі мен қорғау саласындағы мәселелерді шешуге арналған заң жобаларын ілгерілетуге қатысады.

6. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің жанында реттеу, жүзеге асыру және бақылау функцияларын жүзеге асыратын Балалардың құқықтарын қорғау комитеті бар .

Комитеттің сенім телефоны: 7 (7172) 74-25-28

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Кибербуллингтен қорғау жөніндегі нұсқаулықтары бар жадынамаларды тарату.

№ 6 САБАҚ.

«ФЕЙКТЕР ЖӘНЕ ФАКТІЛЕР: ЖАУАПКЕРШІЛІК ТУРАЛЫ НЕ БІЛУ КЕРЕК»

Сабақтың мақсаты: оқушыларға фактілер мен фейктерді ажыратуды, сондай-ақ ақпаратты таратудың жауапкершілігін ұғынуды үйрету.

Міндеттері:

► Фактілер мен фейктер арасындағы айырмашылықтарды түсіндіру.

► Жалған ақпарат таратқаны үшін жауапкершілік түсінігін қалыптастыру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сабақты «Растауы қиын жаңалықтарды немесе ақпаратты қаншалықты жиі кездестіресіңдер?» сұрағымен бастаңыз. Олардан фейктер (жалған жаңалықтар) туралы естіген-естімегенін және оларды шындықтан ажырата білу қаншалықты маңызды екенін сұраңыз. Интернет пен әлеуметтік медиа дәуірінде ақпарат өте тез таралатынын және бәрі бірдей шындық емес екенін түсіндіріңіз.

Негізгі бөлім

Фейк не екенін түсіндіріңіз - жалған немесе бұрмаланған ақпарат, әдейі немесе кездейсоқ

адамдарды алдау үшін таратылады. Фейктер әртүрлі түрде болуы мүмкін:

- Жалған жаңалық.
- Конспирологиялық теориялар.
- Бұрмаланған бейнелер (мысалы, Deepfake).
- Әлеуметтік желілердегі немесе мессенджерлердегі жалған посттар.

ФЕЙКТЕРДІҢ ТАРАЛУЫ ҚАНДАЙ ҚАУІП ТӨНДІРЕТІНІН ТАЛҚЫЛАҢЫЗ:

► Жалған ақпарат: адамдар жалған деректерге сене бастайды, бұл дүрлігуге, жанжалдарға және қате әрекеттерге әкелуі мүмкін.

► Манипуляция: жалған жаңалықтар қоғамдық пікірді, сайлауды немесе саяси шешімдерді манипуляциялау үшін пайдаланылуы мүмкін.

► Зиян келтіру: фейктер адамдардың немесе компаниялардың беделін бұзуы, сондай-ақ агрессия мен зорлық-зомбылыққа әкелуі мүмкін.

Белгілі фейктерге мысал келтіріңіз және олардың қандай салдарға әкелгенін түсіндіріңіз.

Оқушыларға ақпараттың дұрыстығын тексеруге көмектесетін қарапайым қадамдарды үйретіңіз:

Дереккөзді тексер: сенімді ақпарат сенімді дереккөздерден шығады. Егер дереккөз белгісіз болса немесе күмән туғызса, сақ болу керек.

Расталғанын ізде: егер жаңалық шынайы болса, ол бірнеше тексерілген сайттарда жарияланады. Түрлі дереккөздерден алынған ақпаратты салыстырып көріңіз.

Авторды бағала: мақаланы немесе жаңалықты кім жазғанын тексеріңіз. Егер автор белгісіз болса, бұл жалғандықтың белгісі болуы мүмкін.

Жариялау күніне назар аудар: кейде ескі жаңалықтар қайта таратылады және өзекті деп қабылданады, бұл жаңылыстыруы мүмкін.

Эмоциялық тақырыптарға абай бол: егер жаңалық тақырыбы күшті эмоцияларды тудырса, бұл манипуляцияның белгісі болуы мүмкін.

Фактілер мен сандарды тексер: жиі жалған немесе ойдан шыға-

рылған деректерді қамтиды. Деректерді тексеру үшін тәуелсіз көздерді пайдаланыңыз.

ФЕЙКТЕРДІ ТАРАТҚАНЫ ҮШІН ЖАУАПКЕРШІЛІК:

► Оқушылармен жалған ақпарат таратудың адам үшін де, қоғам үшін де ауыр салдары бар екенін талқылаңыз:

► Заңдық жауапкершілік: жалған жаңалықтарды тарату айыппұлмен немесе басқа да санкциялармен жазалануы мүмкін.

► Моральдық жауапкершілік: егер адам заңды жауапкершілікке тартылмаса, жалған ақпарат тарату беделге және басқа адамдармен қарым-қатынасқа қауіп төндіру мүмкін.

► Әлеуметтік салдарлар: фейктер қоғамда қорқыныш және үрей тудыруы мүмкін.

Адамдар жалған ақпарат таратудың салдарына тап болғаны туралы нақты мысалдар келтіріңіз.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 7 САБАҚ.

«ӨЗІҢІЗГЕ ЗИЯН КЕЛТІРМЕУ ҮШІН «ЖОҚ» ДЕП АЙТУҒА ҚАЛАЙ ҮЙРЕНУГЕ БОЛАДЫ?»

► Қауіпсіз және сенімді бас тартудың әдістерін қолдануға үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Тақырыпқа байланысты «жоқ» деп айта білудің маңыздылығын талдау.

Негізгі бөлім

«Жоқ» деп айта алмайтын адамдар өздерін қорланған, «тәуелділікке кіріп кеткен» болып сезінеді. Күштілер бәріне қарыздар деген сенім қалыптастыра бастайды; әлсіздерде - тәуелділік пайда болады. Дұрыс бас тарта алмау қарым-қатынас жасайтын адамдардың жеке тұлғалығына зиян келтіреді.

БАЛАЛАРДЫҢ ӨЗ МҮДДЕ- ЛЕРІН ҰМЫТЫП, «ЖОҚ» ДЕП АЙТА АЛМАУЫНЫҢ БАСҚА ДА СЕБЕПТЕРІ БАР:

- ренжітуге немесе ашулануға құлықсыздық;
- өз-өзін қорғай алмау;
- «жақсы» болып көріну мүмкіндігі;
- ерекшелену қажеттілігі;
- қарым-қатынасты сақтауға ұмтылыс.

Рөлдік ойын.

Қатысушылар: Екі оқушы - біреуі бастамашы, екіншісі - бас тартушы рөлін атқарады.

Сабақтың мақсаты: оқушыларда жағымсыз салдардың алдын алу үшін сенімді түрде бас тарту және шекараны белгілеу дағдыларын дамыту.

Міндеттері:

► Түрлі жағдайларда «жоқ» деп айту қабілетінің маңыздылығын түсіндіру;

► Сенімді бас тарту және шекараны белгілеу дағдыларын дамыту;

► Орынсыз мінез-құлық пен бас тартудың салдарын түсінуді қалыптастыру.

Дайындау:

Рөлдер карточкалары: Олардың рөлдерін сипаттайтын карточкаларды таратыңыз. Бір қатысушы бастамашы рөлінің сипаттамасын (вандализмді ұсынушы), екіншісі бас тартқан рөлінің сипаттамасын оқиды.

Нұсқаулықтар:

Бастамашы (ұсынушы):

Сыныптасының жанына келіп: «Саябақтағы қабырғаларды бояп тастайық. Бұл көңілді болады және бізді ешкім ұстай алмайды».

Бас тартушы:

Ұсынысқа сенімді бас тарту техникасын пайдалана отырып және өзінің осындай іс-қимылдарға неге қатысқысы келмейтінін түсіндіре отырып әрекет етеді.

Рөлдік сценарий:

Бастамашы: «Бұл жай ғана бояулар, ешкім зардап шекпейді. Бұл керемет болады».

Бас тартушы: «Жоқ, мен онымен келіспеймін. Бұл заңсыз және дұрыс емес. Біз заңды бұзбай көңілді уақыт өткізудің басқа да жолдарын таба аламыз».

Талқылау:

Рөлдік ойынды орындағаннан кейін мұндай жағдайларда «жоқ» деп қалай дұрыс айтуға болатынын және неліктен вандализмге қатыспау керектігін талқылаңыз.

Мұндай әрекеттердің елеулі салдары болуы мүмкін және дұрыс таңдау жасау маңызды екенін атап өтіңіз.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 8 САБАҚ. «ЕШНӘРСЕГЕ ӨКІНБЕУ ҮШІН ДҰРЫС ТАҢДАУДЫ ҚАЛАЙ ЖАСАУ КЕРЕК?»

Сабақтың мақсаты: оқушыларға өкінуді болдыртпайтын, негізделген шешімдер қабылдауды және оларды сенімді түрде орындауды үйрету.

Міндеттері:

- ▶ Негізделген шешімдерді қабылдау әдістерін үйрету.
- ▶ Жағдайларды талдау және ең тиімді шешімді таңдау дағдыларын дамыту.
- ▶ Таңдаудың салдарын және олармен қалай күресуге болатындығын түсіндіру.
- ▶ Логика мен өзіңе тән құндылықтарға негізделген шешім қабылдауға үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сұрақ қою: «Жасөспірімдерді қандай жағдайлар еліктіруі мүмкін?».

Негізгі бөлім

Құндылықтар туралы ашық айту қажет.

Балалардың адалдық, жауапкершілік, жанашырлық сияқты құндылықтардың өмірде дұрыс шешім қабылдау кезінде неге маңызды екенін түсінуі қажет.

«Құқықтар мен талаптар» ойыны.

Қатысушыларға тапсырма: «Сіздің таңдау және әрекет ету еркіндігіңіз бен құқықтарыңыз шектелген, бұзылған жағдайды (бұрын болған жағдайды келтіруге де болады) еске түсіріңіз. Бұл жағдайды, алдымен шын мәнінде, қалай болғанын топтың басқа мүшесімен бірге ойнап шығыңыз. Сіз қандай сезімді бастан өткердіңіз? Сіз нені өзгерткіңіз келеді? Енді өз құқықтарыңызды қорғай отырып, тура сол жағдайды жаңаша ойнап шығыңыз. Табанды болыңыз, арандатушылыққа бой алдырмаңыз (серіктес манипуляция мен үстемдікті қолданады, мысалы, кінә сезімін оятуға тырысады, мақтау айтады, бұйрық береді, қорқытады, жалбарынады.....).

Қандай жағдай болмасын, өзіңізге керектіні сенімді түрде талап етіңіз. Серіктесіңізге өз қажет-

тіліктеріңіз туралы ашық айтып, сезімдеріңізді сипаттаңыз».

Талқылауға арналған сұрақтар:

Сіз нені бастан өткердіңіз?

Ең үлкен қиындықтарға не себеп болды?

Сіз неден қорықтыңыз?

Сіздің қазір істегеніңізді нақты өмірде қолдануға бола ма, болса - қалай?

Сіз мұны қалай жасайсыз?

Бұның салдары неге әкеледі?

Егер олар теріс болса, сіз оларды қалай шешесіз?

«Бас тарту» ойыны.

Қатысушыларға тапсырма: «Айналаңыздағы біреумен қарым-қа-

тынас жағдайын еске түсіріңіз, оны әдетте қабылдамау қиын. Бұл жағдайды өмірде шынайы қандай болатынын топтың басқа мүшесімен ойнаңыз.

Сіз бастан нені өткердіңіз?

Сіз нені өзгерткіңіз келеді?

Енді сол жағдайды серіктесіңізден бас тарту немесе онымен келіспейтіндігіңізді білдіру арқылы басқаша жолмен ойнаңыз.

Талқылауға арналған сұрақтар:

Бас тартқан кезде сізге ең қиын нәрсе не болды?

Сіз бас тартқан кезде не сезіндіңіз?

Қорытынды

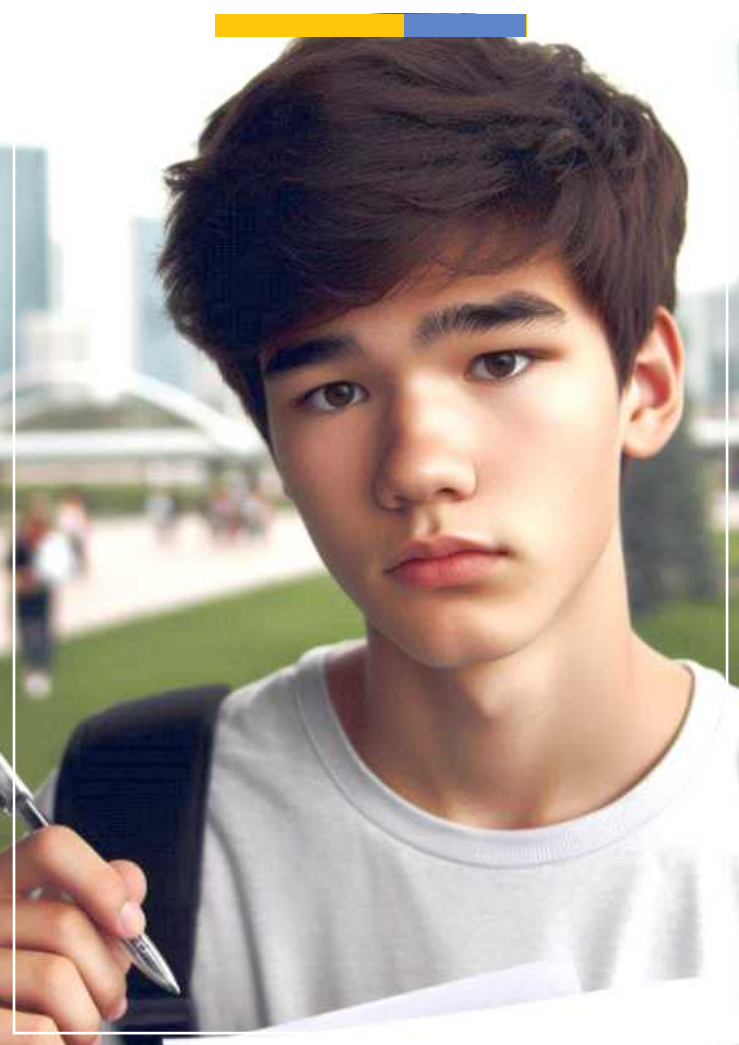
Сабақты қорытындылау.

№ 9 САБАҚ.

«ЖАСӨСПІРІМДЕР ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ КЕЗІНДЕ НЕ ТУРАЛЫ БІЛУІ КЕРЕК?»

Сабақтың мақсаты: жасөспірімдерге жұмысқа орналасудың негізгі аспектілері, соның ішінде құқықтар, міндеттер және жұмыс іздеу туралы кеңестер беру.

Міндеттері:

► Жасөспірімдердің жұмысқа орналасудағы негізгі құқықтары мен міндеттерін түсіндіру.

► Жұмыс жағдайлары мен жалақыға қойылатын заңды талаптарды түсінуді қалыптастыру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сабақты «Сіздердің қайсыларыңыз жарты күндік жұмыс туралы ойландыңыз немесе жұмысқа орналасуды жоспарлап отырсыз?» - деген сұрақтан бастаңыз.

Оқушылармен жұмысқа орналасу өмірдегі маңызды кезең екенін әсіресе кәсіби қызметтегі алғашқы қадамдар туралы талқылаңыз.

Жасөспірімдерді жұмыспен қамтудың өзіндік ерекшеліктері бар екенін және олардың құқықта-

ры мен міндеттерін білу маңызды екенін түсіндіріңіз.

Негізгі бөлім

Маңызды тезистер:

ҚР Еңбек заңнамасы он сегіз жасқа толмаған қызметкерлердің еңбегін реттеу ерекшеліктерін айқындайды.

ҚР Еңбек кодексінің 30-бабына сәйкес он алты жасқа толған азаматтармен еңбек шартын жасауға жол беріледі.

- ▶ Ата-анасының, қорғаншысының, қамқоршысының немесе асырап алушысының бірінің жазбаша келісімімен еңбек шарты он бес жасқа толған азаматтармен, олар орта білім беру ұйымында негізгі орта, жалпы орта білім алған жағдайларда;

- ▶ он төрт жасқа толған оқушылармен денсаулығына зиян келтірмейтін және білім алу процесін бұзбайтын, оқудан бос уақытында орындау үшін;

- ▶ Он төрт жасқа толмаған адамдарға мәдениет ұйымда-

рында шығармаларды денсаулығына және имандылық тұрғыдан дамуына нұқсан келтірмей тудыру мен орындауға қатысу үшін ата-аналарының бірінің (қамқоршының, қорғаншының) және қамқоршы және қорғаншы органның келісімімен еңбек шартын жасауға жол беріледі.

УАҚЫТ ШЕКТЕУЛЕРІ:

14-16 жастағы жасөспірімдер аптасына 24 сағаттан артық жұмыс істемейді.

16-18 жаста - аптасына 36 сағаттан аспайды.

Жасөспірімдер түнгі уақытта (22:00-ден 6:00-ге дейін) қауіпті немесе зиянды өндірістерде жұмыс істей алмайды.

Жұмыс түрлері: жасөспірімдерді денсаулығына зиян келтіретін немесе білім беру процесін бұзатын, ауыр немесе қауіпті жұмысқа тартуға тыйым салынады.

ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ЖҰМЫСТАҒЫ ҚҰҚЫҚТАРЫ:

Жасөспірімдердің жұмысқа орналасу кезіндегі құқықтарын түсіндіріңіз:

- ▶ Еңбек шартына құқық: жасөспірім жұмысқа орналасу кезінде жұмыс шарттары (лауазымы, жалақысы, кестесі, міндеттері) жазылған еңбек шартына қол қоюы тиіс.

- ▶ Еңбекақы: жасөспірімдердің ең төменгі жалақыдан төмен емес еңбекақы алуға құқығы бар.

- ▶ Еңбек жағдайлары: жасөспірімнің қауіпсіз еңбек жағдайына құқығы бар. Жұмыс беруші қауіпсіздік техникасы бойынша нұсқаулықты қамтамасыз етуге міндетті.

► Еңбек демалысы: жасөспірімдердің жазғы кезеңде ұзақтығы кемінде күнтізбелік 24 күн демалыс алуға құқығы бар.

► Кемсітушіліктен қорғау: жасөспірімдер жасына, жынысына, дініне және басқа да белгілеріне байланысты кемсітушілікке ұшырамауы тиіс.

ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ЖҰМЫСТАҒЫ МІНДЕТТЕРІ:

Оқушылармен жасөспірімдердің жұмыстағы құқықтарымен бірге міндеттері де бар екенін талқылаңыз:

► Ішкі еңбек тәртібінің ережелерін сақтау: жасөспірімдер өз міндеттерін адал және мерзімінде орындауы, компания қағидаларын ұстануы тиіс.

► Қауіпсіздік техникасын сақтау: қағидаларды білу ғана емес, жазатайым оқиғаларды болдырмау үшін оларды қатаң сақтау маңызды.

► Тәртіпті бұзбау: жасөспірімдер кешігіп қалмауы, жұмыс кестесін бұзбауы немесе жұмысты рұқсатсыз қалдырмауы тиіс.

► Тәртіп бұзушылық туралы хабарлау: егер жұмыс орнында проблемалар туындаса, бұл туралы жұмыс берушіге немесе жауапты тұлғаларға хабарлау қажет.

Жұмысқа орналасу кезіндегі алаяқтық: жұмыс туралы хабарландырулар жалған болуы мүмкін, сондықтан жұмыс берушінің заңдылығын тексеру және өзінің жеке деректерін күмәнді тұлғаларға бермеу маңызды.

Заңсыз еңбек шарттары: қол қойылған еңбек шартынсыз жұмыс істеу - бұл сіздің құқықтарыңызды бұзу. Егер жұмыс беруші келісім-шартты ұсынбаса, бұл күдікті белгі.

Жалақымен алдау: жасөспірімдер еңбекақы мөлшері мен төлеу шарттарын алдын ала білуі тиіс. Бұл шартта нақты жазылуға тиіс.

Қызметкерлер құқықтарының бұзылуы: жасөспірімдер егер жұмыс беруші олардың құқықтарын бұзса, еңбек инспекциясына, кәсіподақтарға немесе қызметкерлердің құқықтарын қорғайтын басқа да органдарға жүгіне алатынын білуі тиіс.

Балалармен қауіпті заттардың таралуына байланысты жұмыс тақырыбында сөйлесу керек:

Қазіргі әлемде қауіпті заттарды таратумен айналысатын адамдарға байланысты үлкен қауіп төніп тұр. Бұл адамдар жоғары сынып оқушыларына заңсыз әрекеттерге қатысуды ұсына алады, бұл қатысушылардың өздері үшін де, айналасындағылар үшін де көптеген тәуекелдерді тудырады.

Біріншіден, мұндай қызмет заңды бұзады және оған қатысу ауыр құқықтық салдарға, соның ішінде қылмыстық жауапкершілікке әкелуі мүмкін. Егер сізге қарапайым тапсырманы орындау ұсынылса да, бұл заңсыз схеманың бөлігі болуы мүмкін.

Екіншіден, мұндай адамдармен байланыс сіздің қауіпсіздігіңізге қауіп төндіруі мүмкін.

Мұндай жағдайға тап болған адам алдау, бопсалау немесе зорлық-зомбылыққа тап болу қаупі бар. Мұндай әрекеттермен өзара әрекеттесудің кез-келген түрі қауіпті және сіздің беделіңізге, болашағыңызға және денсаулығыңызға әсер етуі мүмкін.

Заңсыз әрекеттерге қатысты кез келген ұсыныстарды дереу қабылдамау керек екенін есте ұстаған жөн. Егер сіз осындай жағдайлар туралы білсеңіз, ықтимал салдардың алдын алу үшін ересектерге немесе құқық қорғау органдарына хабарлаған дұрыс.

Табыстың осы түрі үшін балаға қауіп төнетін мысал келтіріңіз.

Мысалы, тек өткен жылы 40-тан астам жасөспірім ұсталды, ал соңғы жағдайлардың бірінде 9-сынып оқушысы 48 қауіпті заттармен ұсталды. Мұндай жағдайларда қылмыстық жауапкершілік 14 жастан басталады және жазасы 10 жылға дейін бас бостандығынан айырылу болуы мүмкін.

Павлодар облысында жасөспірімді 7 жылға соттады. Сотта Павлодар колледжінің 16 жастағы студенті Telegram арқылы заңсыз бизнеспен айналысқаны белгілі болды, онда ол жұмыс берушімен хат жазысып, бетбелгі жасаған орындардың геоокациялары бар фотоесептер жіберді. Полицейлер оның оғаш мінез-құлқына назар аударып, жасөспірімді ұстады.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

№ 10 САБАҚ. «КӘМЕЛЕТКЕ ТОЛМАҒАНДАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ҚАЙ ЖАСТАН БАСТАЛАДЫ?»

Сабақтың мақсаты: жасөспірімдерге заңды жауапкершілік қай жастан басталатынын түсіндіру.

Міндеттері:

▶ Кәмелетке толмағандар үшін құқықтық жауапкершіліктің жас шекараларын, заң бұзушылықтардың салдарын және олардың өмірге әсерін түсіндіру.

▶ Заңды сақтауға және құқықтық салдарға әкелуі мүмкін жағдайлардан аулақ болуға үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Талқылау: кәмелетке толмағандар

не үшін жауапты екенін білесіз бе?

Негізгі бөлім

Құқық бұзушылықтар үшін заңды жауапкершіліктің 4 түрі бар:

Қылмыстық жауапкершілік – Қылмыстық кодексте көзделген заңдарды бұзғаны үшін жауапкершілік.

15-бап. Қылмыстық жауаптылыққа жататын адамдар

1. Қылмыстық құқық бұзушылық жасаған уақытта он алты жасқа толған есі дұрыс жеке тұлға қылмыстық жауаптылыққа жатады

2. Қылмыс жасаған уақытта он

төрт жасқа толған адамдардың адам өлтіргені (99-бап), денсаулыққа қасақана ауыр зиян келтіргені (106-бап), ауырлататын мән-жайлар кезінде денсаулыққа қасақана ауырлығы орташа зиян келтіргені (107-баптың екінші бөлігі), зорлағаны (120-бап), сексуалдық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттері (121-бап), адам ұрлағаны (125-бап), халықаралық қорғанды пайдаланатын адамдарға немесе ұйымдарға шабуыл жасағаны (173-бап), әлеуметтік, ұлттық, рулық, нәсілдік, тектік-топтық немесе діни алауыздықты қоздырғаны (174-бап), Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президентінің – Елбасының өміріне қолсұғушылық (177-бап), Қазақстан Республикасы Президентінің өміріне қолсұғушылық (178-бап), диверсия (184-бап), ұрлық (188-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері), мал ұрлау (188-1-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері), тонау (191-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері),

Қазақстан Республикасы Президентінің өміріне қолсұғушылық (178-бап), диверсия (184-бап), ұрлық (188-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері), мал ұрлау (188-1-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері), тонау (191-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері), қарақшылық (192-бап), қорқытып алушылық (194-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері), ауырлататын мән-жайлар кезінде автомобильді немесе өзге де көлік құралын жымқыру мақсатынсыз құқыққа сыйымсыз иеленіп алғаны (200-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері), ауырлататын мән-жайлар кезінде бөтеннің мүлкін қасақана жойғаны немесе бүлдіргені (202-баптың екінші және үшінші бөліктері), ауырлататын мән-жайлар кезінде ерекше құндылығы бар заттарды қасақана жойғаны, әкеткені немесе бүлдіргені (203-баптың екінші және үшінші бөліктері), терроризм актісі (255-бап), терроризмді насихат-

тағаны немесе терроризм актісін жасауға жария түрде шақырғаны (256-бап), террористік топ құрғаны, оған басшылық еткені және оның әрекетіне қатысқаны (257-баптың бірінші және екінші бөліктері), террористік немесе экстремистік әрекетті қаржыландырғаны және терроризмге не экстремизмге өзге де дем берушілік (258-бап), адамды кепілге алғаны (261-бап), ғимараттарға, құрылыстарға, қатынас және байланыс құралдарына шабуыл жасағаны немесе оларды басып алғаны (269-бап), терроризм актісі туралы көрінеу жалған хабарлағаны (273-бап), қаруды, оқ-дәрілерді, жарылғыш заттар мен жарылыс құрылғыларын жымқырғаны не қорқытып алғаны (291-бап), ауырлататын мән-жайлар кезінде бұзақылық жасағаны (293-баптың екінші және үшінші бөліктері), есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді жымқырғаны не қорқытып алғаны (298-бап), ауырлататын мән-жайлар кезінде өлген адамдардың мәйіттерін және олар жерленген жерлерді қорлағаны (314-баптың екінші бөлігі) және көлік құралдарын немесе қатынас жолдарын қасақана жарамсыз еткені (350-бап) үшін қылмыстық жауаптылыққа жатады.

Әкімшілік жауапкершілік
әкімшілік құқық бұзушылық туралы

Кодексте көзделген бұзушылықтар үшін қолданылады.

Әкімшілік құқық бұзушылықтар үшін 16 жастан бастап жауапқа тартылады.

Жаза: айыппұл, ескерту, түзету жұмыстары. Егер ҚР азаматы 16 жасқа толған болса, онда Әкімшілік кодекске (ӘҚБТК) сәйкес белгілі бір теріс қылықтары үшін айыппұл салынады.

65-бап. Кәмелетке толмағандардың әкімшілік жауапкершілігі

1. Әкімшілік құқық бұзушылық жасаған кезде он алты жасқа толған, бірақ он сегізге толмаған адамдар осы тараудың күші қолданылатын кәмелетке толмағандар деп танылады.

2. Әкімшілік құқық бұзушылық жасаған кәмелетке толмаған адамға тәрбиелік ықпал етудің шаралары қолданыла отырып, әкімшілік жаза қолданылуы мүмкін.

Тәртіптік жауапкершілік – бұл еңбек міндеттерін бұзу, яғни, еңбек заңнамасын бұзу, мысалы: жұмысқа кешігіп келу, себепсіз сабаққа келмеу.

Азаматтық-құқықтық жауапкершілік мүліктік қатынастарды реттейді. Құқық бұзушыға жаза: зиянды өтеу, залалды төлеу.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК САБАҚТАРЫ» 10-СЫНЫП, ТжКБ 1 курс

«Қазақстандағы сенім телефондары мен жедел қызметтердің нөмірлері»

«Қазақстанда балалардың құқықтары қалай қорғалады?»

«Алаяқтардың амалына қалай түспеуге және өздеріңізді табыстың күмәнді түрлерінен қалай қорғауға болады?»

«Абайлаңыз кибербуллинг. Одан қалай қорғануға болады?»

«Қоғамдық көліктегі қауіпсіз мінез-құлық қағидалары»

«Жасанды интеллект - қауіп-қатер ме әлде көмекші ме?»

«Жалған ақпарат тарату: жауапкершілік және жаза»

«Онлайн ойындар: тәуекелдер мен қауіпсіздік»

«Судағы мінез-құлық қағидаларын сақтау және жазатайым оқиғалардың алдын алу»

«Жағымсыз эмоциялар мен сөздерге қалай әрекет етеміз?»

№ 1 САБАҚ.

«ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СЕНІМ ТЕЛЕФОНДАРЫ МЕН ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРДІҢ НӨМІРЛЕРІ»

Сабақтың мақсаты: оқушылардың қауіп төнгенде жедел қызметтерге және сенім телефондарына дұрыс жүгіну дағдыларын қалыптастыру.

Міндеті:

► оқушыларға өрт қызметіне, полицияға, жедел жәрдемге, авариялық газ қызметіне, бірыңғай құтқару қызметіне, қауіп төнген жағдайда «111» байланыс орталығына дұрыс жүгінуді үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРГЕ ҚОҢЫРАУ ШАЛУ ҚАҒИДАЛАРЫ.

Мұғалім: өрт құтқару қызметіне қоңырау шалу үшін телефон нөмірін ғана емес, тағы нені білу керек?

Жедел қызметке қоңырау шалған кезде диспетчерге не айту керек:

Өз атыңызды және жасыңызды ата: диспетчерге атыңды, жасыңды айтып хабарла. Бұл оларға кіммен сөйлесіп тұрғанын жақсы түсінуге көмектеседі.

Қай жердесін - хабарла: орналасқан жеріңді мүмкіндігінше дәл сипатта. Егер оны білсең, мекенжайды көрсет немесе айналаңда не көріп тұрғаныңды айтып бер.

Не болғанын айт: жағдайды және неге қоңырау соққаныңды қысқаша және анық түсіндіруге тырыс. Мысалы, апат болды, біреу ауырып қалды немесе көмек қажет.

Диспетчердің сұрақтарына жауап бер: мұқият болып, диспетчер қоятын барлық сұрақтарға жауап бер. Бұл оларға қажетті көмекті тезірек жіберуге көмектеседі.

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
АВАРИЯЛЫҚ ГАЗ ҚЫЗМЕТІ	104
БІРЫҢҒАЙ ҚҰТҚАРУ ҚЫЗМЕТІ	112
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды.	
«111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды «111» нөмірі – ІІД және өңірлердің жедел топтарымен тәулік бойы байланыста.	111

Әр өңірде бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкіл жұмыс істейді, оған кез келген жағдайда жүгінуге болады. Өңірлік уәкілдің номерін көрсетілген сілтемелер арқылы білуге болады:

https://www.instagram.com/p/C-W91yCsA_N/?igsh=MXBtMGVremhoYzMzag==
https://www.instagram.com/p/C-W-EuCMB4Q/?igsh=MWJ1bHcyNjFlaW55Mg%3D%3D&img_index=1

немесе 111 нөміріне қоңырау шалу арқылы біле аласыз.

Сондай-ақ, бала құқықтары бұзылған жағдайда, бала құқықтары жөніндегі республикалық уәкілге келесі сілтеме бойынша жүгінуге болады: <https://www.instagram.com/zakiyevadinara?igsh=dWZ1cnNxdGI4bm9n>

немесе Балалардың құқықтарын қорғау комитетіне: https://www.instagram.com/kopd_mp_rk?igsh=MWZvZnlibmdkOWtyNQ%3D%3D&utm_source=qr жүгіне аласыз.

Негізгі бөлім

Кейстерді талдау:

1-ЖАҒДАЯТ.

Егер адамдар отқа ұқыпсыз қараса немесе сымдарда тұйықталу болса, не болады?

Бұл жағдайда қайда қоңырау соғу керек?

Мұндай жағдайда дереу өрт сөндіру 101 бөліміне немесе 112 телефонына қоңырау соғу керек.

Сіз телефонмен анық, асықпай сөйлесуіңіз керек: қоңырау соққан кезінде өрт сөндіру тобы дабыл бойынша өрт орнына дереу жетеді, ал барлық қосымша ақпарат оған рация арқылы беріледі.

Жедел қызметке қоңырау соққан кезде диспетчерге нені хабарлау керек:

Өз атыңызды және жасыңызды атаңыз: диспетчерге сіздің атыңыз бен қанша жаста екеніңізді айтуды ұмытпаңыз. Бұл оларға кіммен сөйлесіп жатқанын жақсы түсінуге көмектеседі.

Қайда екеніңізді айтыңыз: орналасқан жеріңізді мүмкіндігінше дәл сипаттаңыз. Егер сіз оны білсеңіз, мекенжайды көрсетіңіз немесе айналаңызда не көріп тұрғаныңызды айтыңыз.

Не болғанын айтыңыз: не болғанын және неге қоңырау шалып жатқаныңызды қысқаша және анық түсіндіруге тырысыңыз. Мысалы, апат болды, біреу ауырып қалды немесе көмек қажет.

Диспетчердің сұрақтарына жауап беріңіз: мұқият болыңыз және диспетчер қоятын барлық сұрақтарға жауап беріңіз. Бұл оларға қажетті көмекті тезірек жіберуге көмектеседі.

2- ЖАҒДАЙ.

Егер сіздің өміріңізге қауіп төніп тұрса, біреу үйге кірсе, есікті қақса, көшеде бейтаныс адам мазаласа, қалада адасып қалсаңыз немесе тоңалсаңыз. Көмек сұрау үшін кімге жүгіну керек?

Мұндай жағдайда 102 немесе 112 нөміріне қоңырау соғу керек. Полицияға қоңырау соққан кезінде сіз өзіңізді таныстырып, болған жағдайды түсіндіруіңіз керек.

3- ЖАҒДАЙ.

Егер сіз кенеттен әлсізденіп, өзіңізді нашар сезінсеңіз.

Мұндай жағдайда қайда қоңырау соғу керек?

Жедел медициналық көмек сізге көмектеседі. Сізге 103 немесе 112 нөміріне қоңырау соғу керек.

Операторға не айтасыз?

▶ Операторға атыңыз бен теңізді, қанша жаста екеніңізді, мекен-жайыңызды міндетті түрде хабарлауыңыз керек. Жағдайды, не болғанын және кіммен болғанын сипаттау керек. Оператор сізге дәрігерді жібереді және жедел жәрдем жоқ кезде не істеу керектігін айтады. Дәрігерлер сізге міндетті түрде көмек көрсетіп, емдейді.

4- ЖАҒДАЙ.

Егер сіз үйде, мектепте, көшеде немесе кез келген басқа жерде өз құқықтарыңыздың бұзылғанына тап болсаңыз.

Егер сізді білім алуға, медициналық көмекке, қауіпсіздікке және заңнамада бекітілген басқа да негізгі құқықтардан айырған болса

111 нөміріне жүгіну қажет.

Қорытынды

Мұғалім жедел қызмет нөмірлері бар парақшаларды таратады.

№ 2 САБАҚ. «ҚАЗАҚСТАНДА БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ ҚАЛАЙ ҚОРҒАЛАДЫ»

Сабақтың мақсаты: оқушылардың өз құқықтары мен міндеттері туралы түсініктерін тереңдету.

Міндеттері:

- ▶ Оқушыларды құқықтары мен міндеттері туралы заңнамамен таныстыру;
- ▶ Жедел қызметтер мен орталықтарға жүгіну қажеттілігін түсіндіру;
- ▶ Адам құқықтары бұзылған жағдайда қолдау көрсету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Бала құқықтары туралы заңнамамен танысу.

Бала құқықтары туралы Конвенция-адамзаттың туғаннан бастап 18 жасқа толғанға дейінгі құқықтары мен бостандықтарын бекітетін халықаралық құқықтық акт.

Бала құқықтары туралы Конвенция балалардың кім екенін түсіндіреді, сонымен қатар олардың барлық құқықтары мен үкіметтің міндеттемелерін тізімдейді.

Барлық құқықтар өзара байланысты, олардың барлығы бірдей маңызды және оларды балалардан бөлек қарастыруға болмайды.

Бала құқықтарын қорғау туралы

Конвенция 1989 жылғы 20 қарашада қабылданды.

Негізгі бөлім

Мұғалім: біздің мемлекетімізде 2002 жылғы 8 тамызда «Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары туралы» Заңы қабылданды.

БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ ТУРАЛЫ ЕРЕЖЕ:

- ▶ өмір сүруге, аты-жөнінің болуына, азаматтыққа және т. б. құқықтары;
- ▶ әл-ауқатты отбасылық өмірге құқық;
- ▶ баланың жеке басының еркін дамуын қамтамасыз ететін құқық;
- ▶ денсаулық сақтау құқығы;
- ▶ білім алу және мәдени даму құқығы;
- ▶ төтенше жағдайларда баланы қорғау құқығы.

Әңгіме.

Бала құқығының бұзылуы деп нені айтуға болады?

Кәмелетке толмағандардың құқықтары бұзылған жағдайда қайда жүгінуге болады?

Сіз келесі жағдайларда бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкілге жүгіне аласыз:

Сіздің немесе басқа баланың құқықтары отбасыңызда, мектепте, жұмыста бұзылған жағдайда.

Зорлық-зомбылыққа, жәбірлеуге, кибербуллингке, кемсітушілікке немесе қанауға тап болған жағдайда.

Білім алуға, медициналық көмекке, әлеуметтік қызметтерге немесе басқа сұрақтар бойынша қызметтерге қол жеткізе алмасаңыз.

Әр өңірде бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкіл жұмыс істейді, оған кез келген жағдайда жүгінуге болады. Өңірлік уәкілдің номерін көрсетілген сілтемелер арқылы білуге болады:

https://www.instagram.com/p/C-W91yCsA_N/?igsh=MXBtMGVremhoYzMzag==

https://www.instagram.com/p/C-W-EuCMB4Q/?igsh=MWJ1bHcyNjFlaW55Mg%3D%3D&img_index=1

немесе 111 нөміріне қоңырау шалу арқылы біле аласыз.

Сондай-ақ, бала құқықтары бұзылған жағдайда, бала құқықтары жөніндегі республикалық уәкілге келесі сілтеме бойынша жүгінуге болады: <https://www.instagram.com/zakiyevadinara?igsh=dWZ1cnNxdGI4bm9n>

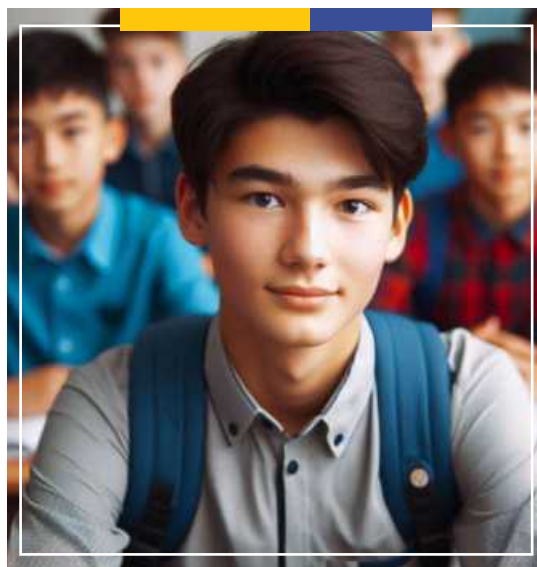
немесе Балалардың құқықтарын қорғау комитетіне: https://www.instagram.com/kopd_mp_rk?igsh=MWZvZnlibmdkOWtyNQ%3D%3D&utm_source=qr жүгіне аласыз.

«Құқық» ойыны.

Оқушылар тақырып бойынша ситуациялық оқиғаны қағазға түсіріп, бір-біріне лақтырады. Келесі оқушы жазбаша хатты оқып, жағдайдан шығудың жолын ұсынады.

Қорытынды

«Анонимді хат» жаттығуы. Оқушылар өздерінің немесе айналасындағылардың құқықтары бұзылды деп санайтын оқиға туралы хат жазады.

№ 3 САБАҚ.

«АЛАЯҚТАРДЫҢ АМАЛЫНА ҚАЛАЙ ТҮСПЕУГЕ ЖӘНЕ ӨЗДЕРІҢІЗДІ ТАБЫСТЫҢ КҮМӘНДІ ТҮРЛЕРІНЕН ҚАЛАЙ ҚОРҒАУҒА БОЛАДЫ?»

Сабақтың мақсаты: жасөспірімдерге күмәнді табыс көздері туралы түсінік беру.

Міндеттері:

- ▶ Жасөспірімдерге алаяқтықтың ең көп таралған тәсілдері туралы түсінік беру;
- ▶ Алаяқтардың негізгі белгілері және олардан қалай қорғану керектігі туралы түсінік қалыптастыру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Қалай алаяқтардың құрбаны болмауға болады?

Полиция қызметкерлері қылмыскерлердің әрекетінен зардап шеккендерге көмекке келуге әрқашан дайын, бірақ құқық бұзушылықтармен күресудің ең жақсы тәсілі - азаматтардың құқықтық сауаттылығы!

Негізгі бөлім

Әңгіме: жақында қандай жаңа алаяқтық тәсілдері пайда болды? Айтыңызшы, сіз бұл туралы не білесіз?

Топтық жұмыс. «Өзіңізді алаяқтардан қалай қорғауға болады?»

тақырыбында жадынамалар жасақтау.

Жыл сайын алаяқтар ақшаны алдап алудың күрделі жолдарын ойлап табады. Телефон, компьютер және электрондық мұрағатта сіз туралы көп нәрсені білуге мүмкіндік бар. Өзіңізді алдауға жол бермеңіз.

ЖҰМЫС ІЗДЕУ КЕЗІНДЕ КЕЗДЕСЕТІН АЛАЯҚТЫҚТЫҢ НЕГІЗГІ ТҮРЛЕРІ:

Алаяқтар адамдарды алдау үшін оңай ақша табу туралы қызықты ұсыныстарды жиі пайдаланады.

Оның ең көп таралған жолдарын талдаңыз:

ЖАЛҒАН ЖҰМЫС ОРЫНДАРЫ:

Тым тартымды көрінетін хабарландырулар: жоғары жалақы, ең аз күш кетіру, тәжірибеге қойылатын талаптардың болмауы.

Жұмыс берушілер «тіркелу», «жұмысқа орналасу» немесе «жұмыс базасына кіру» үшін алдын ала төлемді талап етеді.

Жұмыс орындарының міндеттері мен нақты сипаттамасы жоқ.

Банктік алаяқтық:

Жұмыс беруші карта нөмірі, PIN кодтары немесе интернет-банкингке кіру сияқты жеке банктік деректерді хабарлауды сұрайды.

«Кіріс шығыстары» сылтауымен немесе «тест тапсырмасын» орындау үшін белгілі бір шоттарға ақша аударуды талап ету.

ЖЕЛІЛІК МАРКЕТИНГ ЖӘНЕ ҚАРЖЫ ПИРАМИДАЛАРЫ:

Жаңа қатысушыларды тарту арқылы жылдам табыс табудың мүмкіндігі туралы айтады.

«Стартер пакеттерін» немесе бастапқы өнімдерді сатып алуға ақша салу.

ИНТЕРНЕТТЕГІ ЖАЛҒАН ТАБЫС:

Ақшаға пікір жазу, жарнаманы басу немесе ақылы сайттарға тіркелу сияқты күмәнді тапсырмаларды орындауды сұрайтын онлайн жұмыс.

Жедел төлемдер туралы уәде бе-

реді, бірақ шотты «белсендіру» үшін ақша салу қажет.

ЖҰМЫС ІЗДЕУ КЕЗІНДЕ ӨЗІҢІЗДІ ҚАЛАЙ ҚОРҒАУҒА БОЛАДЫ:

► Оқушылармен алаяқтықты болдырмауға көмектесетін маңызды қадамдарды талқылаңыз:

► Жұмыс беруші туралы ақпаратты тексеріңіз:

► Компания туралы пікірлерді іздеу үшін интернетті пайдаланыңыз.

► Компанияның ресми тіркелгенін тексеріңіз (Қазақстанда кәсіпорындардың деректер базасын пайдалануға болады).

► Сұрақтар қойыңыз: компания қанша жыл жұмыс істейді, жұмыс жағдайлары қандай, кеңселері қайда?

► Жеке деректерді жібермеңіз:

► Еңбек шартына қол қойылғанға дейін ешқашан төлқұжат деректерін немесе банк карталарының нөмірлерін бермеңіз.

Егер сізден құжаттардың көшірмелерін түсіндірусіз электрондық

пошта арқылы жіберу сұралса, сақ болыңыз.

- ▶ Инвестициядан аулақ болыңыз:

- ▶ Жұмыс инвестицияны салу емес, ақша табуды көздейді. Егер сізден жұмысты бастау үшін төлем жасау сұралса, бас тартыңыз.

- ▶ Еңбек шартына қол қоюды талап етіңіз:

- ▶ Нағыз жұмыс беруші сізге еңбек шартына қол қоюды ұсынуы керек, онда сіздің міндеттеріңіз, жұмыс шарттарыңыз және еңбекақы төлеу нақты көрсетілген.

- ▶ Ересектермен немесе мамандармен кеңесіңіз:

- ▶ Егер сіз жұмыс ұсынысына күмәндансаңыз, оны ата-анаңызбен, мұғалімдермен немесе заңгерлермен талқылаңыз.

- ▶ Жасөспірімдерді жұмыспен қамту орталықтарына немесе Балалардың құқықтарын қорғау қызметіне хабарласыңыз.

Балалармен қауіпті заттардың таралуына байланысты жұмыс

тақырыбында сөйлесу керек:

Қазіргі әлемде қауіпті заттарды таратумен айналысатын адамдарға байланысты үлкен қауіп төніп тұр. Бұл адамдар жоғары сынып оқушыларына заңсыз әрекеттерге қатысуды ұсына алады, бұл қатысушылардың өздері үшін де, айналасындағылар үшін де көптеген тәуекелдерді тудырады.

Біріншіден, мұндай қызмет заңды бұзады және оған қатысу ауыр құқықтық салдарға, соның ішінде қылмыстық жауапкершілікке әкелуі мүмкін. Егер сізге қарапайым тапсырманы орындау ұсынылса да, бұл заңсыз схеманың бөлігі болуы мүмкін.

Екіншіден, мұндай адамдармен байланыс сіздің қауіпсіздігіңізге қауіп төндіруі мүмкін. Мұндай жағдайға тап болған адам алдау, бопсалау немесе зорлық-зомбылыққа тап болу қаупі бар. Мұндай әрекеттермен өзара әрекеттесудің кез-келген түрі қауіпті және сіздің беделіңіз-

ге, болашағыңызға және денсаулығыңызға әсер етуі мүмкін.

Заңсыз әрекеттерге қатысты кез келген ұсыныстарды дереу қабылдамау керек екенін есте ұстаған жөн. Егер сіз осындай жағдайлар туралы білсеңіз, ықтимал салдардың алдын алу үшін ересектерге немесе құқық қорғау органдарына хабарлаған дұрыс.

Табыстың осы түрі үшін балаға қауіп төнетін мысал келтіріңіз.

Мысалы, тек өткен жылы 40-тан астам жасөспірім ұсталды, ал соңғы жағдайлардың бірінде 9-сынып оқушысы 48 қауіпті заттармен ұсталды. Мұндай жағдайларда қылмыстық жауапкершілік 14

жастан басталады және жазасы 10 жылға дейін бас бостандығынан айырылу болуы мүмкін.

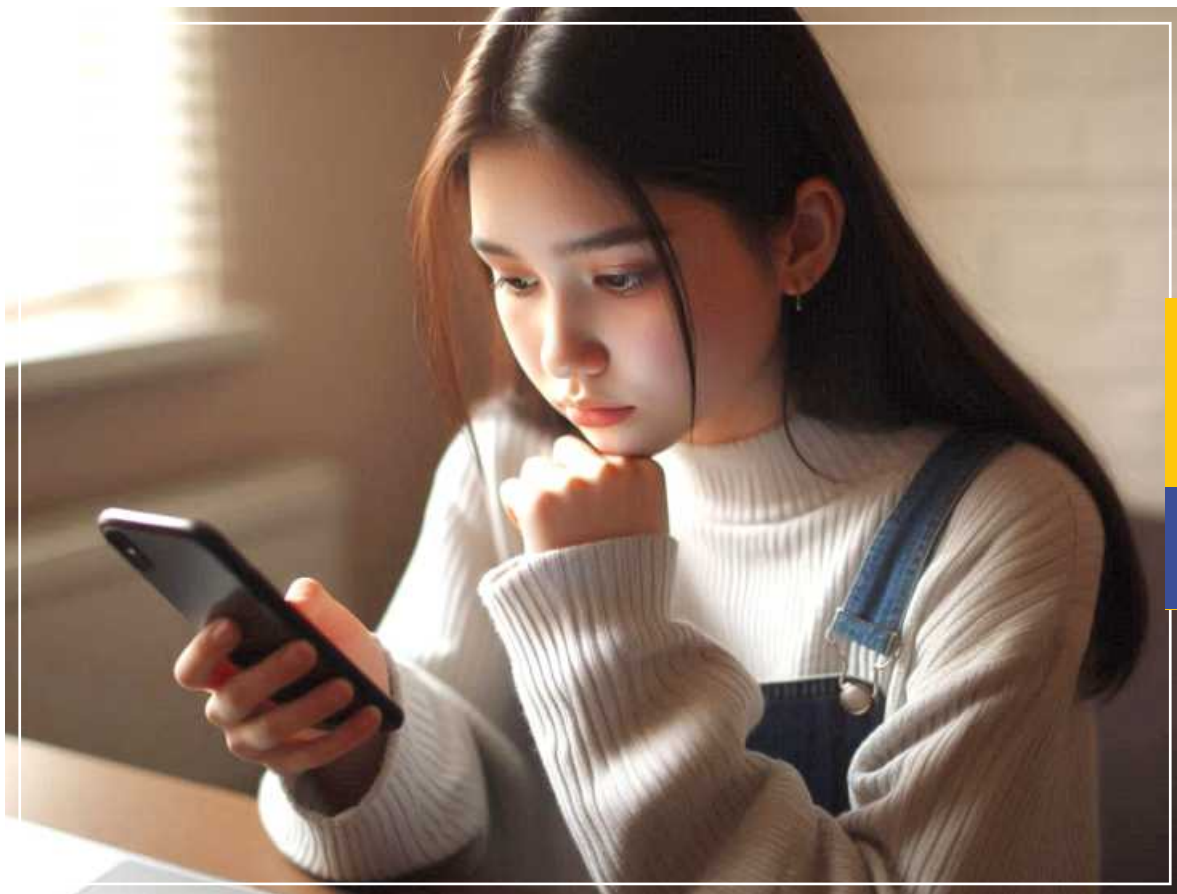
Павлодар облысында жасөспірімді 7 жылға соттады. Сотта Павлодар колледжінің 16 жастағы студенті Telegram арқылы заңсыз бизнеспен айналысқаны белгілі болды, онда ол жұмыс берушімен хат жазысып, бетбелгі жасаған орындардың геолокациялары бар фотоесептер жіберді. Полицейлер оның оғаш мінез-құлқына назар аударып, жасөспірімді ұстады.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау. Нұсқаулықтарды, жадынамаларды тарату.

№ 4 САБАҚ. «АБАЙЛАҢЫЗ КИБЕРБУЛЛИНГ. ОДАН ҚАЛАЙ ҚОРҒАНУҒА БОЛАДЫ?»

Сабақтың мақсаты: оқушыларға интернеттегі жәбірлеу және оған қауіпсіз жауап беру әдістеріне үйрету.

Міндеттері:

- ▶ Интернеттегі жәбірлеу ұғымын және оның белгілерін анықтау;
- ▶ Жәбірленушілер үшін интернеттегі жәбірлеудің салдарын түсіндіру;

- ▶ Интернеттегі жәбірлеудің алдын алуға және зардап шеккендерге қолдау көрсетуге үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

«Интернетті жәбірлеу» ұғымы және оны қалай тануға болатындығы талқыланады.

Кибербуллинг – адамды интернетте, әлеуметтік желі мен түрлі мессенджерлерде қорқытып, зорлық көрсету. Кибербуллингке кез-келген адам тап болуы мүмкін. Көбінесе балалар мен жасөспірімдер интернеттің ең осал пайдаланушылары ретінде зардап шегеді.

Бұл хабарламаларда жәбірлеу мен жаман әзілдер, жеке ақпаратты жариялау (мысалы, сіздің мекен-жайыңыз, телефон нөміріңіз, фотосуреттеріңіз), қорқытатын жазбалар болуы мүмкін.

Бұл құбылыспен күресу мүмкін және қажет.

Шабуылдар туралы айтудан қорықпаңыз, ұялмаңыз.

Ең тиімді шара – кибербуллингтің алдын алу үшін желіде қауіпсіздік қағидаларын ұстану.

Негізгі бөлім

Балаларға буллинг және кибербуллинг фактілері үшін кәмелетке толмағандар әкімшілік жауапкершілікке тартылатынын айту.

Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Заңы.

127-2-бап. Кәмелетке толмаған баланы жәбірлеу (буллинг, кибербуллинг).

1. Кәмелетке толмаған адамды жәбірлеу (буллинг, кибербуллинг) – ескерту жасауға немесе он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

2. Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған әрекет – отыз айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

3. Осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, он екі жастан он алты жасқа дейінгі кәмелетке толмаған адам жасаған әрекет – ата-аналарына немесе оларды алмастыратын адамдарға ескерту жасауға немесе он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

ЕСТЕ САҚТА!

1. Кибербуллинг жағдайында сізді қорқытатын жарияланымды жоюға болады.

2. Бұл үшін ата-аналар (заңды өкілдер) уәкілетті орган – Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігіне жазбаша нысанда немесе электрондық құжат нысанында өтініш беруі қажет.

3. Өтініште заңсыз әрекеттер орын алатын интернет-ресурстың атауы көрсетілуі керек. Анықталған интернет-ресурстар туралы ақпарат қолжетімділікті бұғаттау үшін Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің «Cybernadzor» ақпараттық жүйесіне енгізілді.

4. Облыстарда, Астана, Алматы және Шымкент қалаларында білім алушылардың, педагогтердің, ата-аналардың (заңды өкілдердің) психологиялық салауаттылығын сақтауға және нығайтуға бағытталған және психологиялық қолдау жүйелі түрде іске асырылу үшін Психологиялық қолдау орталықтары құрылды.

5. Әрбір аймақтық психологиялық қолдау орталығында сенім телефоны бар. Әр аймақта Бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкіл бар. Ол баланың құқықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуы туралы өтініштерді, жергілікті атқарушы органдардың және басқа ұйымдардың әрекеттері немесе әрекетсіздігі туралы шағымдарды қарайды. Олар сондай-ақ балалар қауіпсіздігі мен қорғау саласындағы мәселелерді шешуге арналған заң жобаларын ілгерілетуге қатысады.

6. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің жанында реттеу, жүзеге асыру және бақылау функцияларын жүзеге асыратын Балалардың құқықтарын қорғау комитеті және оның сенім телефоны бар: +7 (7172) 74-25-28

Қорытынды

Сабақты қорытындылау.

Кибербуллингтен қорғау жөніндегі нұсқаулықтарды тарату.

№ 5 САБАҚ.

«ҚОҒАМДЫҚ КӨЛІКТЕГІ ҚАУІПСІЗ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Сабақтың мақсаты: оқушыларға қоғамдық көліктегі қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын үйрету.

Міндеттері:

- ▶ Қоғамдық көліктегі әдептіліктің маңыздылығын түсіндіру;
- ▶ Қоғамдық көліктегі қауіпсіз мінез-құлық қағидаларымен таныстыру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Мұғалім қоғамдық көліктегі тәртіп қағидалары туралы айтады.

Қоғамдық көлікке кіру кезінде бірінші кезекте мүгедектер, балалар, қарттар мен әйел адамдарға жол беріледі.

Қоғамдық көлікте дауысты көтеріп сөйлеуге болмайды.

Негізгі бөлім

«Қоғамдық көліктегі мінез-құлық қағидалары» posterлерін талқылау.

Қауіпсіздік қағидалары.

Көліктің барлық түрлерінің жалпы қағидалары бар ол адамдардың дұрыс, ыңғайлы отыруына, қысылмауына, қозғалыс кезінде жарақаттануды болдырмауға бағытталған.

ҚАЖЕТ:

- ▶ дәлізде қалмай, салонның ортасына өтіңіз;
- ▶ кіру немесе шығу үшін көліктің толық тоқтауын күтіңіз;
- ▶ тұтқаны ұстаңыз;
- ▶ метрода киімнің шеті баспалдақтардың арасына түспеуі үшін эскалатор баспалдақтарында отыруға болмайды.
- ▶ жүкті және қарт адамдарға жол беру керек;
- ▶ рюкзактары бар жолаушылардың тексерілуі ешкімге ұнамайды, бірақ қауіпсіздік талаптары осындай. Жолаушылар таңдамалы түрде тексеріледі және бұл әдетте түсінбеушілікке себеп болады. Ондай тексеріске қарсылық танытқан кезде сіз қандай да бір себептермен күдікті болып көрінесіз.

Қорытынды

Мұғалім көліктегі қауіпсіздік қағидаларын ұстанудың маңыздылығын оқушылармен қайталайды.

АВТОБУСТАҒЫ ТӘРТІП ЕРЕЖЕЛЕРІ

Автобусқа асықпай отырыңыз.

Автобустағы жолаушыларға қолайсыздық туғызбау үшін сәмкенізді, рюкзагыңызды қолыңызға ұстаңыз. Артқы есіктен кіріңіз.

Қозғалыс кезінде автобуста орныныздан тұруға және жүруге болмайды.

Автобустың терезелерінен қолыңыз бен басыңызды шығармаңыз.

Құлыптарды, есік тұтқаларын ұстамаңыз, апаттық түймелерді қажетсіз баспаңыз, себебі есік ашылуы мүмкін.

Жол ақысын төлеуді ұмытпаңыз. Егер жол жүру құжатыңыз болса, алдын-ала дайындап қойыңыз.

Тамақ пен сусынмен көлікке кірмеңіз.

Қоқыс тастамаңыз. Көлікте қар мен жаңбыр тамшыларын сілкімеңіз.

Жол үстінде жүргізушінің назарын аудармаңыз.

Автобустың ішінде шулауға және жүгіруге болмайды.

Сыпайы болыңыз. Өтініш берген кезде «кешіріңіз», «рахмет», «мейірімді болыңыз» деген сөздерді қолданыңыз.

Автобуста қарт адамдарға орын беріңіз.

Үй жануарларын арнайы тор-тасымалдаушыларда, иттерді – мұрындық кигізіп тасымалдаңыз.

Алдын ала көліктен шығуға дайындалыңыз.
Алдыңғы есіктен шығыңыз.

Ешқандай жағдайда тұрған көлікті айналып өтпеңіз.
Ол кеткенше күтіңіз, содан кейін ғана жолды кесіп өтіңіз.

№ 6 САБАҚ. «ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ – ҚАУІП-ҚАТЕР МЕ, ӘЛДЕ КӨМЕКШІ МЕ?»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды жасанды интеллект (ЖИ) ұғымымен таныстыру, оның ықтимал артықшылықтары мен тәуекелдерін талқылау және күнделікті өмірде ЖИ-мен қалай дұрыс және қауіпсіз қарым-қатынас жасау керектігін түсіндіру.

Міндеттері:

- ▶ Оқушыларды жасанды интеллект мүмкіндіктері туралы ақпараттандыру;
- ▶ Жасанды интеллекттің тиімді және тиімсіз жақтарын талдау.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сабақты «Жасанды интеллект туралы не білесіз? Сіз оны күнделікті өмірде қолданасыз ба?» сұрақтардан бастаңыз. ЖИ - деректерді талдауға, шешім қабылдауға және адамның тікелей араласуынсыз үйренуге қабілетті технология екенін қысқаша түсіндіріңіз. ЖИ бізді дауыстық көмекшілер, әлеуметтік медиа сүзгілер, YouTube ұсыныстары және т.б. түрінде қоршайды.

Негізгі бөлім

«Жасанды интеллект» сөзін алғаш рет Джон Маккарти 1956 жылы Дартмут университетінде өткен конференциясының кіріспесінде қолданған. Жасанды интеллект (Artificial intelligence (AI)) – компьютердің немесе роботтың адамдарға тән ойлау процестерімен байланысты тапсырмаларды орындау қа-

білеті, мысалы, өткен тәжірибеден ойлау, түсіну, үйрену қабілеті. Жасанды интеллект (ЖИ) – компьютерлік жүйелердің көмегімен адамның ойлау процесін модельдеу.

ЕНДІ ЖИ ҚОЛДАНУМЕН БАЙЛАНЫСТЫ ТӘУЕКЕЛДЕРДІ ТАЛҚЫЛАҢЫЗ:

► Құпиялылық мәселесі: ЖИ үлкен көлемдегі деректерді жинайды және талдайды. Жеке ақпаратты әлеуметтік желілерде немесе қосымшаларда жариялау құпиялылықтың бұзылуына әкелуі мүмкін екенін түсіну маңызды.

► Киберқауіпсіздік: зиянкестер кибершабуылдарды автоматтандыру және зиянды бағдарламалар жасау үшін ЖИ қолдана алады.

► Этикалық мәселелер: ЖИ әділетсіз болып көрінетін шешімдер қабылдауы мүмкін. Мысалы, жұмысқа үміткерлерді таңдау үшін ЖИ қолданылған кезде егер оның алгоритмдері қате деректермен оқытылса, кемсітушілікке әкелуі мүмкін.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚАЛАЙ ҚАУІПСІЗ ПАЙДАЛАНУҒА БОЛАДЫ:

Оқушыларға жасанды интеллектті қауіпсіз пайдалану бойынша кеңестер беріңіз:

► Құпиялылық параметрлерін тексеріңіз: ЖИ қолданбаларын пайдаланып, сіз туралы қандай деректер жиналатынын бақылайтыныңызға көз жеткізіңіз.

► Сіз ұсынатын деректерге мұқият болыңыз: егер сіз сақтық шараларын сақтамасаңыз, ЖИ қосымшаларына жүктелген жеке деректер мақсатсыз пайдаланылуы мүмкін.

► Сыни ойлауды дамытыңыз: ЖИ шешім қабылдауға көмектесе алады, бірақ әрқашан ақпаратты тексеріп, жүйенің берген ұсыныстарына толық сенбеңіз.

► Жаңа нәрселерді үйреніңіз: ЖИ кейбір күнделікті тапсырмаларды орындайды, бірақ ол сонымен қатар жаңа мамандықтар мен өсу мүмкіндіктерін жасайды. Болашақта сұранысқа ие болу үшін ЖИ технологияларымен жұмыс істеуді үйреніңіз.

ОҚУШЫЛАР КЕСТЕНІ ТОЛТЫРАДЫ:

Жасанды интеллектінің тиімді жақтары	Жасанды интеллектінің тиімсіз жақтары
Жұмысты жеңілдетеді	Алаяқтарға тиімді

Қорытынды

«Болашақта сіз үшін қажетті жасанды интеллект» тақырыбында оқушылар қысқаша пікірлерін білдіреді.

№ 7 САБАҚ.

«ЖАЛҒАН АҚПАРАТ ТАРАТУ: ЖАУАПКЕРШІЛІК ЖӘНЕ ЖАЗА»

Сабақтың мақсаты: оқушыларға жалған ақпаратты, оның ішінде Интернетте таратқаны үшін жауапкершілік туралы ақпарат беру.

Міндеттері:

- ▶ Жалған ақпарат туралы түсінік беру;
- ▶ Жалған ақпаратты, оның ішінде желіде таратқаны үшін жүктелетін жауапкершілік туралы түсіндіру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Мұғалім: «Қайсыларыңыз интернетте жалған болып шыққан күмәнді ақпаратты кездестірдіңіз?».

Цифрлық дәуірде жалған ақпарат немесе «фейк» таралуы қоғамға зиян келтіретін, жанжал туғызатын мәселеге айналғанын түсіндіріп айту.

Негізгі бөлім

Тарату – мәліметтерді бір немесе бірнеше адамға ауызша, жазбаша немесе өзге де нысанда кез келген тәсілмен хабарлау, жария ету. Атап айтқанда, ақпараттық-телекоммуникациялық желілерді, оның ішінде интернет желісін пайдала-

на отырып, материалдарды беріп, ақпаратты орналастыру.

Жалған ақпарат (false information) – дұрыс емес әрі қате бейнеленген, нақтылық жоқ ақпаратты тарату. Жалған ақпарат тарату үшін түрлі байланыс құралдары, баспасөз, радиохабарлар, теледидар және т.б. қолданылады.

Қазақстанда жалған ақпарат таратқандарға 20 АЕК сомасындағы айыппұл төлеуден бастап, 7 жылға бас бостандығынан айыруға дейінгі жаза көзделген.

Қылмыстық кодекстің бірнеше баптарына сәйкес жалған ақпарат таратушылар жазаланады:

174-бап. Әлеуметтік, ұлттық, рулық, нәсілдік, тектік-топтық немесе діни алауыздықты қоздыру

Қоғамдық немесе бұқаралық ақпарат құралдарын немесе телекоммуникация желілерін пайдалана отырып, әлеуметтік, ұлттық, тайпалық, нәсілдік, таптық немесе діни араздықты тұтату кезінде: екі жылдан жеті жылға дейінгі мерзімге

бас бостандығын шектеу не сол мерзімге бас бостандығынан айыру түріндегі жаза қолданылады.

273-бап. Терроризм актісі туралы жалған хабар беру.

Дайындалып жатқан терроризм актісі туралы жалған хабар бес мың айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға не сол мөлшерде түзеу жұмыстарына не бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

274-бап. Жалған ақпарат тарату.

Қоғамдық тәртіпті бұзу немесе азаматтардың, ұйымдардың құқықтары мен заңды мүдделеріне не қоғамның немесе мемлекеттің заңмен қорғалатын мүдделеріне елеулі зиян келтіру қаупін төндіретін көрінеу жалған ақпарат тарату – бір мың айлық есептік көр-

сеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға не сол мөлшерде түзеу жұмыстарына не төрт жүз сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тартуға не бір жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

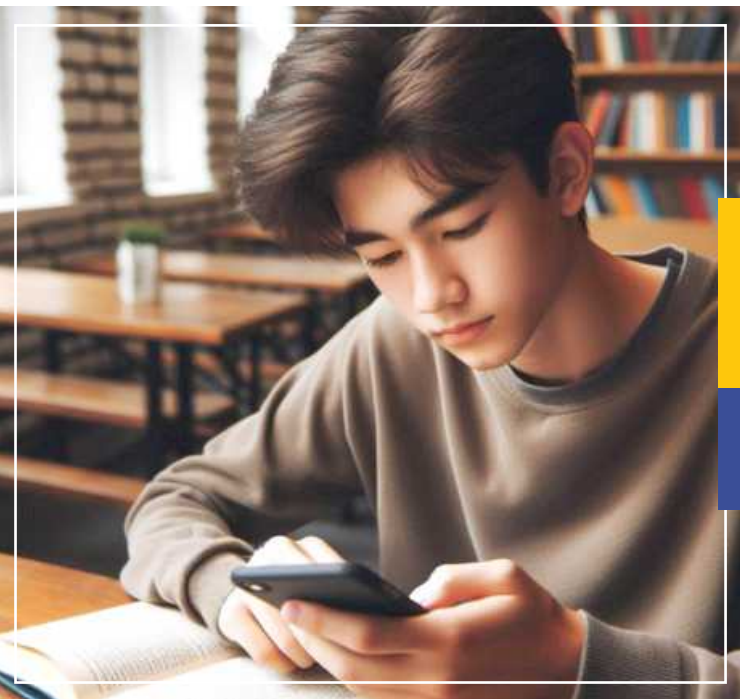
Топтық жұмыс.

Оқушылар жағдайларды сипаттайтын карталарды алады және оларға заңнама тұрғысынан түсініктеме береді.

Әлеуметтік желілерде және мессенджерлерде ақпарат лезде және дәстүрлі БАҚ тарапынан бақылаусыз таратылады. Пайдаланушылар жаңалықтармен және жазбалармен олардың дұрыстығын тексермей жиі бөліседі. Бұл фейктердің таралуы үшін қолайлы жағдай жасайды, әсіресе олар күшті эмоционалды реакцияларды тудырса.

Қорытынды

Фейктердің таралуы тек жауапсыздық емес, сонымен қатар жеке тұлға үшін де, қоғам үшін де ауыр зардаптарға әкелуі мүмкін екенін атап өтіп, сабақты қорытындылаңыз. Оқушыларды интернеттің жауапты пайдаланушысы болуға және жалған деректерді таратпауға шақырыңыз.

№ 8 САБАҚ. «ОНЛАЙН ОЙЫНДАР: ТӘУЕКЕЛДЕР МЕН ҚАУІПСІЗДІК»

Сабақтың мақсаты: онлайн ойындардың қауіптілігі мен интернетке тәуелділіктің салдарын түсіндіру.

Міндеттері:

▶ Оқушыларды онлайн ойындардың қауіптілігі жайлы ақпараттандыру.

▶ Интернетке тәуелділіктен қалай аулақ болу керектігі туралы ұсыныстар беру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Мұғалім: «Қайсыларыңыз онлайн ойындарды ойнайсыздар? Құмар ойындарының жарнамаларын интернетте қаншалықты жиі кездестіресіз?».

Жастар арасындағы онлайн ойындардың танымалдылығын қысқаша талқылаңыз, сонымен қатар барлық онлайн ойындар ойыншылар үшін әртүрлі тәуекелдер тудыруы мүмкін екенін атап өтіңіз.

Негізгі бөлім

Қазіргі әлемде онлайн ойындар, әсіресе балалар мен жастар арасында танымал бола бастады. Алайда, олар психологиялық және физикалық денсаулыққа әсер етуі мүмкін белгілі бір қауіптерге әкелуі мүмкін.

1. Онлайн ойындардың негізгі қауіптерінің бірі – тәуелділік. Ойындар соншалықты қызықты болуы мүмкін, сондықтан ойыншылар өз

міндеттері мен әлеуметтік өмірін ұмытып, оларға көбірек уақыт бөле бастайды. Нәтижесінде көңіл-күй, ұйқы, сондай-ақ басқалармен дұрыс емес қарым-қатынас жасауға әсер етеді.

2. Онлайн ойындардың тағы бір қауіптілігі – ойын қауымдастықтарында жағымсыз, негативтік сөздер мен агрессивті мінез-құлықтың болуы.

3. Сонымен қатар, онлайн ойындарда ойыншылардың жеке ақпараты мен ақшасына қол жеткізуге тырысатын хакерлер мен алаяқтар болуы мүмкін. Бұл деректердің бұзылуына және жеке ақпараттың жоғалуына әкелуі мүмкін.

Оқушыларға онлайн ойындарда қауіпсіздікті сақтаудан кеңестер беріңіз:

Уақыт пен ақшаны бақылаңыз:

Ойынға кететін уақытты шектеңіз және ойын ішіндегі сатып алуларға бюджетті белгілеңіз. Құмар ойындар мен казинолар толығымен алынып тасталуы керек, өйткені олар кәмелетке толмағандар үшін заңсыз.

ДЕРЕКТЕРІҢІЗДІ ҚОРҒАҢЫЗ:

Ойын аккаунттары үшін күрделі құпия сөздерді пайдаланыңыз және оларды басқа ойыншылармен бөліспеңіз. Ешқашан жеке немесе банктік карта деректерін

күмәнді қолданбаларға немесе бейтаныс сайттарға енгізбеңіз.

КҮДІКТІ ҰСЫНЫСТАРДЫ ЕЛЕ- МЕҢІЗ:

Интернетте сіз құмар ойындар немесе схемалар арқылы «жеңіл ақша» ұсыныстарын таба аласыз. Ешқашан ақша салып ойнамаңыз.

► Ойын ішіндегі сатып алуларға мұқият болыңыз:

Сатып алудан бұрын, бұл виртуалды зат шынымен ақшаға тұрарлық па, соны қарастырыңыз. Көптеген ойындар алға жылжу үшін «қажетті» сатып алуды ұсына отырып, ойыншыларды ерекше қызықтырады.

► Бұзушылықтар туралы хабарлаңыз:

Егер сіз кибербуллингке немесе ойында алаяқтық әрекеттерге тап болсаңыз, ересектерге хабарлаңыз.

Мұғалім: балалар, тағы бір маңызды тақырып туралы сөйлесейік — онлайн ойындардағы ставкалар және лудомания деп аталатын құмар ойындарға тәуелділік.

Бүгінгі таңда көптеген ойындар матчтардың нәтижесі немесе ойын ішіндегі заттарды ұтып алу сияқты әртүрлі оқиғаларға ставка жасау мүмкіндігін ұсынады. Бұл қызықты болып көрінуі мүмкін, өйткені аз ақшаға құнды нәрсе ұтып алуға болады. Бірақ бұл жерде қауіп бар.

Сіз ставка жасай бастағанда, бұл зиянсыз болып көрінуі мүмкін, бірақ уақыт өте келе көбірек ставка жасауға деген ұмтылыс пайда болады, әсіресе басында кенеттен сәттілік болса. Бұл тәуелділікке алып келеді.

Жеңіске жету мүмкіндігі өте аз, нәтижесінде көптеген адамдар жеңгеннен гөрі көп ақша жоғалта-

ды. Пайдалы нәрсеге жұмсалуды мүмкін ақша жоғалады.

Адам ұтылған кезде, стрессті сезінуі мүмкін, ал қайта ойнауға деген ұмтылыс жағдайды нашарлатып, одан да көп ақша жұмсауға мәжбүр етеді.

Салдары:

Сіз барлық жинақ ақшаңызды жұмсай аласыз немесе тіпті қарызға бата аласыз.

Сіз достарыңызбен және отбасыңызбен қарым-қатынасты бұза аласыз, өйткені адам оларға назар аударуды тоқтатады.

Тұрақты түрде жеңілу мен стресс мазасыздық жағдайына әкелуі мүмкін.

Проблемаларды қалай болдырмауға болады:

► Ставкалар ақша табудың жолы емес, өте үлкен тәуекелмен көңіл көтеру екенін есте ұстаған жөн.

► Егер ойын ақшаға ставка жасауға мүмкіндік берсе, онда бұл ойынан бас тартқан дұрыс.

► Егер сізде немесе сіздің достарыңыздың біреуінде осындай проблема болса, онда ересектерден немесе мамандардан уақытында көмек сұрау маңызды.

Қорытынды

Мұғалім: Интернетті пайдалану уақытын қысқартыңыз! Виртуалды әлемде байланысу үшін күніне 1 сағаттан артық уақыт кетірмеңіз.

Шынайы өмірде көбірек уақыт өткізіңіз: достарыңызбен, ата-аналарыңызбен сөйлесіңіз, өзіңізге шынымен қызықты хобби табыңыз, оқыңыз, спортпен шұғылданыңыз, пайдалы әлеуметтік жобаларды ойлап табыңыз және іске асырыңыз, адамдарға көмектесіңіз, қоғамдық жұмыстарға қатысыңыз, өз таланттарыңызды батыл қолданыңыз.

№ 9 САБАҚ.

«СУДАҒЫ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҚАҒИДАЛАРЫН САҚТАУ ЖӘНЕ ЖАЗАТАЙЫМ ОҚИҒАЛАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды жазғы кезеңде туындауы мүмкін су айдындарындағы негізгі қауіптермен таныстыру.

Міндеттері:

▶ Жазатайым оқиғалар мен суға батуды алдын алу үшін судағы мінез-құлық қағидалары туралы ескерту;

▶ Оқушыларға суға батып бара жатқан адамға қалай көмек көрсету керектігін және төтенше жағдайларда қандай әрекеттер жасау керектігін үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Мұғалім: «Қайсыларың жазда су айдындарында - өзенде, көлде немесе теңізде демалаласыздар?».

Суда демалу тамаша уақыт екенін қысқаша талқылаңыз.

Демалыс кезі жағымды және қауіпсіз болуы үшін тәуекелдерді және қауіпсіздік қағидаларын есте сақтау маңызды.

Негізгі бөлім

Оқушыларға су айдындарында болатын қауіптер туралы айтыңыз:

▶ **Терең және қатты ағындар:**

Өзендер мен көлдерде жер бетінен көрінбейтін су асты ағындары болуы мүмкін. Бір қарағанда, тыныш су қауіпті аймақтарды күшті ағынмен жасыра алады.

Егер сіз өзіңіздің қабілеттеріңізге сенімді болмасаңыз, тереңдікте шомылу қауіпті.

▶ **Суық су:**

Суық суға түсу, бұл адамның ағзасына кері әсер етеді, бұлшық етінің тартылуына, жайсыздықтың туындауына, қалыпты қозғалуға кедергі келтіруге және суға батып кетуге әкелуі мүмкін.

▶ **Өз мүмкіндіктеріне қарай жүзу керек:**

Өзіне қатты сенімді болу, әсіресе жасөспірімдер, көбінесе жағадан тым алыс жүзуге тырысады. Ол өтте қауіпті!

► **Судағы жарақаттар:**

Жағалаудан немесе жардан секіру тастар, өткір заттар қауіпіне немесе суға батуға әкелуі мүмкін.

► **Бейтаныс жерлерде шомылу:**

Бейтаныс су қоймаларында су астындағы шұңқырлар, жартасты жерлер немесе қауіп төндіретін су астындағы кедергілер (ағаштар, торлар) болуы мүмкін.

СУДАҒЫ ҚАУІПСІЗДІК ҚАҒИДАЛАРЫ

Оқушылармен жазатайым оқиғалардың алдын алуға көмектесетін судағы маңызды қауіпсіздік қағидаларын талқылаңыз.

Тек рұқсат етілген жерлерде шомылыңыз:

► Бақылаушылармен немесе құтқарушылармен арнайы жабдықталған жағажайларды пайдаланыңыз. Жүзуге тыйым салынған жерлерде шомылудан аулақ болыңыз.

Қалқымалардан асып жүзбеңіз:

► Қалқымалар қауіпсіз шомылу аймақтарын белгілеу үшін орнатылады. Олардың артында терең немесе қауіпті аймақтар басталуы мүмкін.

Жалғыз шомылуға болмайды:

► Әрқашан достарыңыздың немесе жақындарыңыздың ортасында болыңыз. Төтенше жағдайда көмекке шақыра алатын адам болуы керек.

Су ойын-сауықтарымен абай болыңыз:

► Үрлемелі матрацтарда, қайықтарда немесе «банандарда» серуендеу кезінде абай болыңыз, әсіресе жағадан алыстап бара жатсаңыз. Қайық немесе матрац аударылып кетуі немесе сізді ағынмен алып кетуі мүмкін.

Суға абайлап кіріңіз:

► Ешқашан бейтаныс жерлерге сүңгуге болмайды. Алдымен судың жеткілікті терең екеніне және су астындағы кедергілердің жоқтығына көз жеткізіңіз.

Тамақтанғаннан кейін және шаршаған кезде шомылуға болмайды:

► Көп тамақ ішкеннен кейін немесе қатты шаршаған кезде бірден жүзу қауіпті. Ол денеден күш кетіп, әлсізденуіне әкелуі мүмкін.

Егер сіз суға батып бара жатқан адамды көрсеңіз не істеу керек?

Оқушыларға судағы орын алған жағдайға куә болғанда қалай дұрыс әрекет ету керектігін түсіндіріңіз.

Қатты алаңдамаңыз:

► Егер сіз адамның суға батып бара жатқанын көрсеңіз, сабырлы болыңыз. Шектен шыққан алаңдаушылық жағдайды нашарлатады.

Көмекке шақырыңыз:

► Құтқарушыларды немесе басқа ересектерді бірден шақырыңыз. Егер жағажайда құтқару қызметі болса, оларға хабарласыңыз.

Егер сіз өз қабілеттеріңізге сенімді болмасаңыз, суға секірмеңіз:

► Егер сіз дайын болмасаңыз, суға батып бара жатқан адамды құтқару өте қиын. Егер сіз өзіңіздің қабілеттеріңізге сенімді болмасаңыз, суға батып бара жатқан адамға оны суда ұстауға көмектесетін затты - арқан, доп, үрлемелі

шеңбер лақтырып жіберген дұрыс.

Қалай қауіпсіз көмектесуге болады:

► Егер сіз өзіңіздің қабілеттеріңізге сенімді болсаңыз және адамды құтқаруды шешсеңіз, ол сізді ұстап алмауы немесе су астына тартпауы үшін оның артына қарай жүзіңіз. Осыдан кейін оған құтқарушылар келгенше жағаға жетуге немесе суда қалуға көмектесіңіз.

Қорытынды

Су айдындарындағы қауіпсіздік қағидаларын сақтаудың маңыздылығын атап өтіп, сабақты қорытындылаңыз. Ең бастысы-суда қауіпсіз демалу кезінде өзіңізге және достарыңызға жауапты болу.

№ 10 САБАҚ.

«ЖАҒЫМСЫЗ ЭМОЦИЯЛАР МЕН СӨЗДЕРГЕ ҚАЛАЙ ӘРЕКЕТ ЕТЕМІЗ?»

Сабақтың мақсаты: басқалардың жағымсыз сөздеріне жауап берудің әртүрлі әдістерін үйрету.

Міндеттері:

- ▶ Оқушылардың дәрекілікке теріс көзқарасын қалыптастыру;
- ▶ Тұлғааралық қатынастардың қағидаларын, қажет болған жағдайда қорғану әдістерін үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Сіз байқаған боларсыз: басқалармен қарым-қатынас жағымды эмоциялар ғана емес, кейде стресстің көзі болады. Бұл, әсіресе, дәрекілікке, жаман сөзге тап болған кезде жиі кездеседі. Барлығын жанжалсыз және заң аясында шешуге болады.

Негізгі бөлім

Мұғалім: қазіргі қоғамда қорлау, жамандау, мазақтау жиі кездеседі.

Мұндай жағдайларда өз қадір-қасиетіңді сақтап қана қоймай, қарым-қатынаста шекараны орнатуға көмектесетін тиімді қауіпсіздік әдеттерін білу маңызды.

Қорлауға тап болған кезде, олардың бізге әсер етуіне рұқсат беру, басқаларға біздің эмоцияларымыз бен мінез-құлқымызды басқаруға мүмкіндік беру екенін есте ұстаған жөн.

1. САБЫРЛЫ БОЛЫҢЫЗ ЖӘНЕ ЭМОЦИЯЛАРЫҢЫЗДЫ БАСҚА- РЫҢЫЗ.

Бірінші реакция: агрессивті немесе жағымсыз сөздермен бетпе - бет келгенде, сіздің бірінші міндетіңіз-эмоцияларыңызды бақылау. Бірден

әрекет етпеңіз. Терең дем алып, сабырлы болуға тырысыңыз.

Неліктен бұл маңызды?: Қатты эмоционалды жағдайды, қақтығыстың өршуіне әкелуі мүмкін. Тыныштық сақтаған жақсырақ бағалауға және дұрыс шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

2. ӨЗІҢІЗГЕ ҚАБЫЛДАМАҢЫЗ.

Жеке қабылдау: көбінесе агрессивті немесе ренжітетін сөздер сізді ашуландырады, бірақ оларды көңіліңізге амаңыз.

Бұл қалай жұмыс істейді?: Адамдардың өз мәселеріне байланысты ашуланшақ немесе агрессивті болуы мүмкін екенін түсіну, сізге қақтығысқа араласпауға көмектеседі.

3. КІДІРУ ТЕХНИКАСЫН ҚОЛДАНЫҢЫЗ.

Бұл не?: Егер сіз өзіңізді ашуланғандай сезінсеңіз, біраз кідіріңіз. 10-ға дейін санаңыз, бірнеше терең дем алыңыз немесе жағдай болып жатқан орыннан бірнеше минутқа алыстаңыз.

Неліктен бұл көмектеседі?: Бұл сізге ойларыңызды жинақтауға және кейінірек өкінетін импульсивті әрекеттерді жасамауға уақыт береді.

4. СЫПАЙЫ ЖӘНЕ САБЫРЛЫ ТҮРДЕ ЖАУАП БЕРІҢІЗ.

Ұстамды жауап: негативке сыпайы және сабырлы жауап беруге тырысыңыз. Мысалы, егер сізге ренжітетін сөз айтылса: «Мен сенің ашуланғаныңды түсінемін, бірақ

оны жайбарақат, сабырмен қарастырайық»деп айтуға болады.

Неліктен ол жұмыс істейді?: Сыпайы жауап бергенде, сіз дұрыс диалогқа дайын екеніңізді көрсетесіз. Бұл қарсыластың агрессиясын азайтып, қақтығысты болдырмауға көмектеседі.

5. АГРЕССИВТІ ӘРЕКЕТТЕР МЕН СӨЗДЕРДЕН АУЛАҚ БОЛЫҢЫЗ.

Физикалық зорлық - зомбылық жасау ол дұрыс шешім емес: төбелес пен физикалық зорлық-зомбылық ешқашан мәселені шешпейді. Олар тек жағдайды нашарлатады және ауыр зардаптарға әкеледі.

Агрессияны тежеу: үлкен төбелесті болдыртпау үшін, өзіңізді ұстауға тырысыңыз. Қақтығыс сіздің беделіңізге және болашағыңызға

қалай әсер етуі мүмкін екендігі туралы ойланыңыз.

6. ӘНГІМЕНІ ДҰРЫС БАҒЫТҚА БАҒЫТТАҢЫЗ.

Қарсыласудан аулақ болыңыз: егер біреу сізді ренжітуге немесе ұрысқа итермелеуге тырысса, мәселені бейбіт талқылауды ұсыныңыз. Мысалы, «бұл туралы кейінірек сөйлесейік» деп айтыңыз. Бұл екі жаққа да сабырлы болуға уақыт бере алады.

Бұл қалай жұмыс істейді?: Сіз диалогқа дайын екеніңізді көрсетесіз, бірақ агрессивті түрде емес. Бұл екі тараптан не болып жатқанын ойлауға мүмкіндік береді.

7. ЕГЕР ЖАҒДАЙ ШАРЫҚТАУ ШЕГІНЕ ЖЕТСЕ-КЕТІҢІЗ.

Стратегия ретінде кету: кейде жанжалдан шығудың ең жақсы жолы-жай үндемей кетіп қалу. Егер сіз жағдайдың бақылаудан шығып жатқанын түсінсеңіз және қарсылас төбелеске дайын болса, дауды жалғастырғаннан гөрі, кеткеніңіз жөн.

Неліктен бұл көмектеседі?: Кету сізді жағдайдың өршуінен аулақ болуға және физикалық зорлық-зомбылықтан қорғануға мүмкіндік береді. Бұл әлсіздіктің белгісі емес, жағдайды ақылмен бағалау мүмкіндігі.

8. КӨМЕК СҰРАҢЫЗ.

Кімге жүгіну керек?: Егер жағдай шарықтау шегіне жетсе немесе сіз өз бетіңізше негативті жеңе алмайтындай сезінсеңіз, мұғалімге, ата-анаға немесе психологқа хабарласыңыз. Олар сізге жағдайды түсінуге көмектеседі және қолдау көрсетеді.

Неліктен бұл маңызды?: Көмек сұрау, жанжалды бейбіт жолмен шешуге дайын екеніңізді көрсетеді. Бұл болашақта осындай жағдайлардың қайталануын болдырмауға көмектеседі.

9. ЭМОЦИОНАЛДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ.

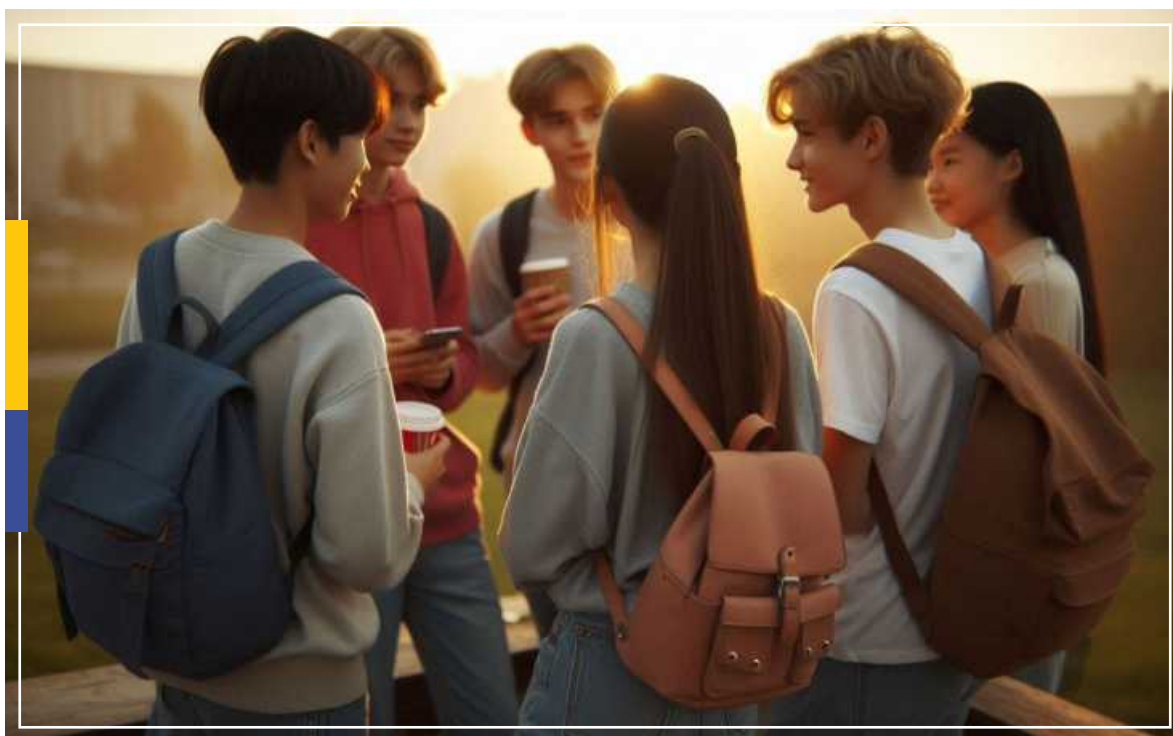
Өзін-өзі тану және бақылау: эмоцияларыңызды тануды және басқаруды үйреніңіз. Мысалы, егер сіз ашулана бастағаныңызды сезсеңіз, тоқтап, бұл жағдайда қа-

лай әрекет ету керектігін ойлаңыз.

Басқаларға жанашырлық таныту: адамның неліктен агрессивті немесе ашуланшақ болуы мүмкін екенін түсінуге тырысыңыз. Оның сіз білмейтін мәселелері болуы мүмкін. Бұл басқалардың жағымсыз эмоцияларына мән бермей, қабылдамауға көмектеседі.

Қорытынды

«Бос микрофон» ойыны. Оқушылар сынып сағатының тақырыбы бойынша өз пікірлерін білдіреді.

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК САБАҚТАРЫ» 11-СЫНЫП, ТЖКБ 2 курс

«Жедел қызметтер мен сенім телефондарының нөмірлері»

«Өз әрекеттеріңіз үшін жауапкершілікті қалай қабылдауға және мектептегі қауіпсіз ортаны қалай сақтауға болады?»

«Қауіпсіз қаржылық операцияларды жүргізу қағидалары. Қаржылық пирамидалардың қаупі»

«Қауіпсіз еңбек жағдайларын қалай қамтамасыз ету керек?»

«Әрекетсіздік пен серіктестік үшін жауапкершілік»

«Төтенше жағдайларда дұрыс әрекет ете білу»

«Күмәнді манипуляцияларға ұшырамаудың жолдары»

«Шынайы достық пен жалған достықты ажырату»

«Зорлық-зомбылықтан қорғану: оның әдістерін және көмекке жүгіну қағидаларын білу»

«Адамның жеке шекарасын қорғаудың негізгі қағидалары»

№ 1 САБАҚ. «ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕР МЕН СЕНІМ ТЕЛЕФОНДАРЫНЫҢ НӨМІРЛЕРІ»

Сабақтың мақсаты: оқушылардың қауіп төнген жағдайда жедел қызметтерге және сенім телефондарына дұрыс жүгіну дағдыларын қалыптастыру.

Міндеті:

▶ оқушыларға өрт қызметіне, полицияға, жедел жәрдемге, авариялық газ қызметіне, бірыңғай құтқару қызметіне, қауіп төнген жағдайда «111» байланыс орталығына дұрыс жүгінуді үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Жедел қызметтерге қоңырау шалу қағидалары.

Мұғалім: өрт құтқару қызметіне қоңырау шалу үшін телефон нөмірін ғана емес, тағы нені білу керек?

Жедел қызметке қоңырау шалған кезде диспетчерге не айту керек:

Өз атыңызды және жасыңызды ата: диспетчерге атыңды, жасыңды айтып хабарла. Бұл оларға кіммен сөйлесіп тұрғанын жақсы түсінуге көмектеседі.

Қай жердесін - хабарла: орналасқан жеріңді мүмкіндігінше дәл сипатта. Егер оны білсең, мекенжайды көрсет немесе айналаңда не көріп тұрғаныңды айтып бер.

Не болғанын айт: жағдайды және неге қоңырау соққаныңды қысқаша және анық түсіндіруге тырыс. Мысалы, апат болды, біреу ауырып қалды немесе көмек қажет.

Диспетчердің сұрақтарына жауап бер: мұқият болып, диспетчер қоятын барлық сұрақтарға жауап бер. Бұл оларға қажетті көмекті тезірек жіберуге көмектеседі.

ЕСТЕ САҚТА!

ӨРТ КҮЗЕТІ	101
ПОЛИЦИЯ	102
ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ	103
АВАРИЯЛЫҚ ГАЗ ҚЫЗМЕТІ	104
БІРЫҢҒАЙ ҚҰТҚАРУ ҚЫЗМЕТІ	112
«111 байланыс орталығы» балалар мен ересектер көмекке жүгінуі үшін, өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасы туралы, балалардың құқықтарының бұзылуын хабарлау үшін ашылды.	
«111» нөмірі – 24/7 байланыста «111» нөмірі – құпиялылықты сақтайды «111» нөмірі – ІІД және өңірлердің жедел топтарымен тәулік бойы байланыста.	111

Әр өңірде бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкіл жұмыс істейді, оған кез келген жағдайда жүгінуге болады. Өңірлік уәкілдің номерін көрсетілген сілтемелер арқылы білуге болады:

https://www.instagram.com/p/C-W91yCsA_N/?igsh=MXBtMGVremhoYzMzag==
https://www.instagram.com/p/C-W-EuCMB4Q/?igsh=MWJ1bHcyNjFlaW55Mg%3D%3D&img_index=1

немесе 111 нөміріне қоңырау шалу арқылы біле аласыз.

Сондай-ақ, бала құқықтары бұзылған жағдайда, бала құқықтары жөніндегі республикалық уәкілге келесі сілтеме бойынша жүгінуге болады: <https://www.instagram.com/zakiyevadinara?igsh=dWZ1cnNxdGI4bm9n>

немесе Балалардың құқықтарын қорғау комитетіне: https://www.instagram.com/kopd_mp_rk?igsh=MWZvZnlibmdkOWtyNQ%3D%3D&utm_source=qr жүгіне аласыз.

Негізгі бөлім

Кейстерді талдау:

1-КЕЙС

Егер адамдар отқа ұқыпсыз қараса немесе сымдарда тұйықталу болса, не болады?

Бұл жағдайда қайда қоңырау соғу керек?

Мұндай жағдайда дереу өрт сөндіру 101 бөліміне немесе 112 телефонына қоңырау соғу керек.

Телефонмен анық, асықпай сөйлесу керек: қоңырау соққан кезінде өрт сөндіру тобы дабыл бойынша өрт орнына дереу жетеді, ал барлық қосымша ақпарат оған рация арқылы беріледі.

Жедел қызметке қоңырау соққан кезде диспетчерге нені хабарлау керек:

Өз атыңызды және жасыңызды атаңыз: диспетчерге сіздің атыңыз бен қанша жаста екеніңізді айтуды ұмытпаңыз. Бұл оларға кіммен сөйлесіп жатқанын жақсы түсінуге көмектеседі.

Қайда екеніңізді айтыңыз: орналасқан жеріңізді мүмкіндігінше дәл сипаттаңыз. Егер сіз оны білсеңіз, мекенжайды көрсетіңіз немесе айналаңызда не көріп тұрғаныңызды айтыңыз.

Не болғанын айтыңыз: не болғанын және неге қоңырау шалып жатқаныңызды қысқаша және анық түсіндіруге тырысыңыз. Мысалы, апат болды, біреу ауырып қалды немесе көмек қажет.

Диспетчердің сұрақтарына жауап беріңіз: мұқият болыңыз және диспетчер қоятын барлық сұрақтарға жауап беріңіз. Бұл оларға қажетті көмекті тезірек жіберуге көмектеседі.

2-КЕЙС

Егер сіздің өміріңізге қауіп төніп тұрса, біреу үйге кірсе, есікті қақса, көшеде бейтаныс адам мазаласа, қалада адасып қалсаңыз немесе тоналсаңыз.

Көмек сұрау үшін кімге жүгіну керек?

Мұндай жағдайда 102 немесе 112 нөміріне қоңырау соғу керек. Полицияға қоңырау соққан кезінде сіз өзіңізді таныстырып, болған жағдайды түсіндіруіңіз керек.

3-КЕЙС

Егер сіз кенеттен әлсізденіп өзіңізді нашар сезінесіз.

Мұндай жағдайда қайда қоңырау соғу керек?

Жедел медициналық көмек сізге көмектеседі. Сізге 103 немесе 112 нөміріне қоңырау соғу керек.

Операторға не айтасыз?

Операторға атыңыз бен теңізді, қанша жаста екеніңізді, мекен-жайыңызды міндетті түрде хабарлауыңыз керек. Жағдайды, не болғанын және кіммен болғанын сипаттау керек. Оператор сізге дәрігерді жібереді және жедел жәрдем жоқ кезде не істеу керектігін айтады. Дәрігерлер сізге міндетті түрде көмек көрсетіп, емдейді.

4-КЕЙС

Егер сіз үйде, мектепте, көшеде немесе кез келген басқа жерде өз құқықтарыңыздың бұзылғанына тап болсаңыз.

Егер сізді білім алу, медициналық көмек, қауіпсіздік және заңнамада бекітілген басқа да негізгі құқықтардан айырған болса **111 нөміріне жүгіну қажет.**

Қорытынды

Мұғалім жедел қызметтердің нөмірлері бар парақшаларды таратады.

№ 2 САБАҚ.

«ӨЗ ӘРЕКЕТТЕРІҢІЗ ҮШІН ЖАУАПКЕРШІЛІКТІ ҚАЛАЙ ҚАБЫЛДАУҒА ЖӘНЕ МЕКТЕПТЕГІ ҚАУІПСІЗ ОРТАНЫ ҚАЛАЙ САҚТАУҒА БОЛАДЫ?»

Мақсаты: оқушыларға мектептегі, колледждегі қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын үйрету.

Міндеттері:

- ▶ Оқу үдерісі үшін мектепте, колледжде жәйлі ахуалдың маңыздылығын талқылау.
- ▶ Жоғары сынып оқушыларының достық пен қолдау ортасын құрудағы рөлін атап өту.
- ▶ Әркімнің іс-әрекеті мен мінез-құлқы мектептегі жалпы ахуалға қалай әсер ететінін айту.
- ▶ Қақтығыстарды сындарлы түрде шешуге және олардың алдын алуға үйрету.

Сабақ жоспары:

Кіріспе

Оқушылармен сәлемдесіп, сабақты «Қазір сіздің мектептегі ахуалды қалай сипаттайсыз?» сұрағымен бастаңыз. Оқушыларға сөйлеуге мүмкіндік беріңіз.

Бүгін сіз әсіресе бастауыш сынып оқушыларына үлгі болатын 11 сынып оқушылары мен колледж студенттері үшін оқу орнындағы қолайлы ахуалдың маңыздылығы туралы сөйлесетіндігіңізді түсіндіріңіз. Сіз үлкен оқушыларсыз

және сізге ыңғайлы және жағымды оқу ортасын құру жауапкершілігі жүктелген.

Негізгі бөлім

Мектептегі жоғары сынып оқушыларының рөлі:

11 - сынып оқушылары, колледж студенттері басқа оқушылар үшін үлгі екенін атап өтіңіз. Жасы кіші оқушылар жоғары сынып оқушыларына қарап, оларға еліктейді.

Егер жоғары сынып оқушылары құрметпен қарап, достық қарым-қатынаста болса және жағымды ахуалды құруға белсенді түрде үлес қосса, бұл бүкіл мектептің, колледждің ахуалының жақсаруына көмектеседі.

Жоғары сынып оқушылары ретінде олар келіспеушіліктерді шешуге, жастарды қолдауға және өзара көмек ахуалын құруға жауапты екенін түсіндіріңіз.

Мінез-құлық ұйымдағы ахуалға қалай әсер етеді:

Әр оқушы өзінің іс-әрекеті мен сөзімен мектеп ахуалына әсер етеді. Тіпті кішігірім қақтығыстар ахуалды бұзып, көптеген оқушылар үшін оқу үдерісін бұзуы мүмкін.

Қиын жағдайларда сындарлы мінез-құлықтың маңыздылығын атап өтіңіз. Қақтығыстарды келісім жолмен шеше білу және басқа адамдардың пікірін құрметтеу маңызды.

Жағымсыз әрекеттер (мазақ ету, қорқыту, дөрекілік) ахуалды қалай бұзуы мүмкін және жақсы істер, қолдау және құрмет оны қалай жақсарты алатынына мысалдар келтіріңіз.

Жақсы мінез-құлықтың мысалы:

Жоғары сынып оқушылары кіші сынып оқушыларына көмектесіп, қақтығыстардың алдын алып немесе сыныптағы әділеттілік пен теңдікті жақтайтын жағдайларды аңгімелеңіз.

Жоғары сынып оқушылары үшін әсіресе емтихан кезіндегі және ересек өмірге дайындық кезіндегі күйзеліс жағдайды шиеленістіруі мүмкін болғанда, үлгі көрсетудің және қолайлы ахуалды құрудың қаншалықты маңызды екенін түсіндіріңіз.

«Мұнара» жаттығуы.

Тапсырма: ватмандардан мұнара моделін салу. «Мектептегі оқушылардың қауіпсіздігі» мәселесін егжей-тегжейлі зерттеп, мұнараның әр қабырғасына білім беру мекемесінде қауіпсіздікті күшейту үшін қажетті қауіпсіздік қағидалары туралы жазыңыз.

Қорытынды

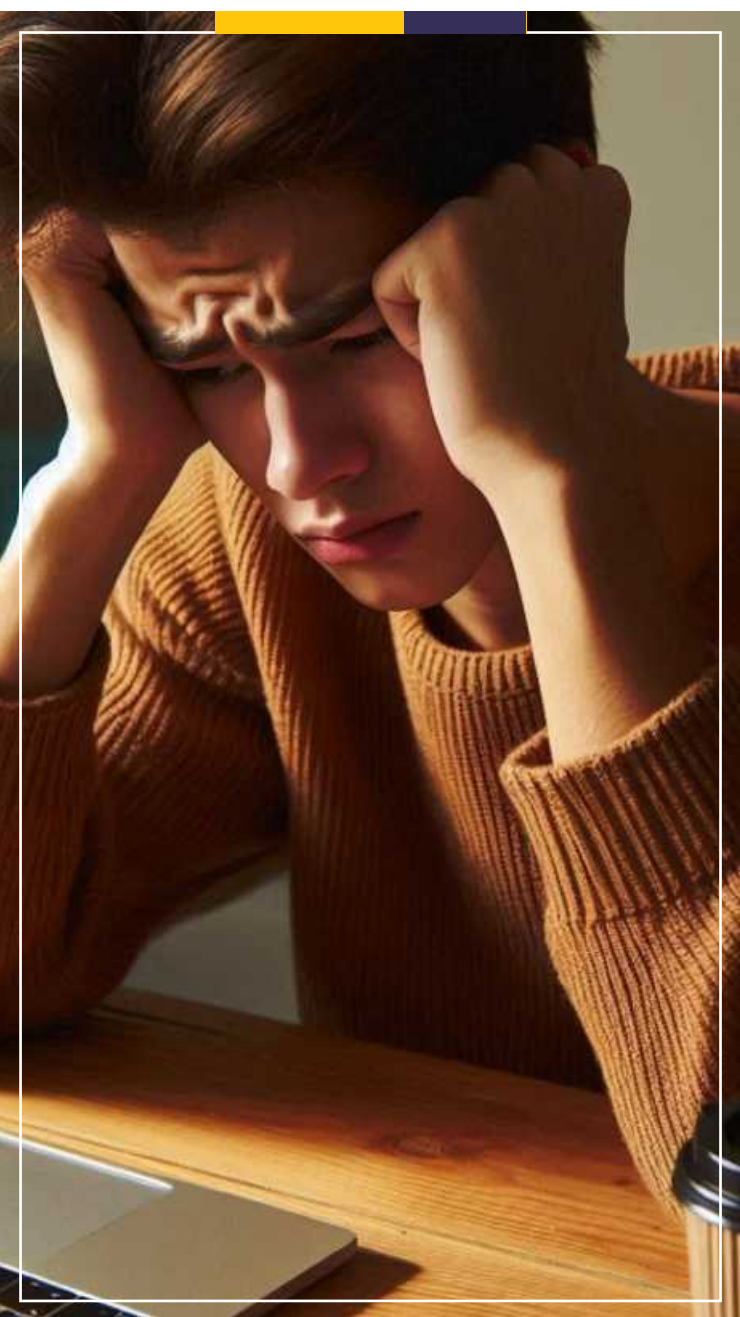
Негізгі ойларды қайталау арқылы сабақты қорытындылаңыз: мектептегі қолайлы ахуал әркімге, әсіресе жоғары сынып оқушылары кіші жастағы оқушыларға жауапкершілікпен қарап, оларға үлгі болуына байланысты. Сіздің әрекеттеріңіз бен сөздеріңіз ахуалды жақсартуы да, нашарлатуы да мүмкін.

Балалардан олардың іс-әрекеттері мектепке қалай әсер ететіні туралы ойлануын және қауіпсіз, қолдау ортасын құруға жауапты болуға өз-өздеріне уәде беруін сұраңыз.

№ 3 САБАҚ. «ҚАУІПСІЗ ҚАРЖЫЛЫҚ ОПЕРАЦИЯЛАРДЫ ЖҮРГІЗУ ҚАҒИДАЛАРЫ. ҚАРЖЫЛЫҚ ПИРАМИДАЛАРДЫҢ ҚАУПІ»

Сабақтың мақсаты: балаларды қаржы пирамидаларына тарту қауіпін болдырмау.

Міндеттері:

- ▶ Балаларды қаржы пирамида-сының белгілерімен таныстыру;
- ▶ Оқушыларды қаржы пирамидаларына тартудың алдын алу.

Сабақ жоспары:

Кіріспе

Оқушылармен сәлемдесіп: «Сіз «Қаржы пирамидасы» термині туралы естідіңіз бе?» сұрағын қоядан бастаңыз.

Студенттерге, оқушыларға өз білімдерін айтуға және бөлісуге мүмкіндік беріңіз.

Бүгін сіз қаржы пирамидалары туралы сөйлесетіндігіңізді, оларды қалай тануға болатындығын және мұндай схемаларға қатысу неге өте қауіпті болуы мүмкін екенін түсіндіріңіз.

Негізгі бөлім

ҚАРЖЫ ПИРАМИДАСЫ ҚАЛАЙ ЖҰМЫС ІСТЕЙДІ:

Қаржы пирамидаларында көп күш жұмсамай, қысқа мерзімде орасан зор табыс уәде етіледі.

Пайда табу үшін сіз өз ақшаңызды салатын жаңа мүшелерді тартуыңыз керек.

Пирамида өсіп келе жатқанда, алғашқы мүшелер жаңа адамдар-

дың инвестициялары арқылы табыс табады, бірақ жаңа мүшелер ағыны тоқтаған кезде пирамида ыдырап, салымшылардың көпшілігі ақшаларын жоғалтады.

ҚАРЖЫ ПИРАМИДАСЫНЫҢ БЕЛГІЛЕРІ:

► Шындыққа жанаспайтын табыс туралы уәделер: егер біреу сізге тәуекелсіз және инвестициясыз тез және үлкен ақша уәде етсе, бұл ойлануға себеп болады.

► Нақты өнімнің немесе қызметтің болмауы: пирамидаларда көбінесе нақты қызмет немесе өнім болмайды, тек үлкен табыс туралы уәде етіледі.

► Күрделі схемалар және қол жетімді емес ақпарат: пирамида ұйымдастырушылары қатысушыларды шатастыру және олардың схемалары қалай жұмыс істейтіні туралы ақпаратты жасыру үшін күрделі терминдерді қолдана алады.

► Жаңа қатысушыларды тарту талабы: пирамидаларда ақша табудың негізгі жолы, нақты іс-әрекеттен гөрі - жаңа адамдарды тарту.

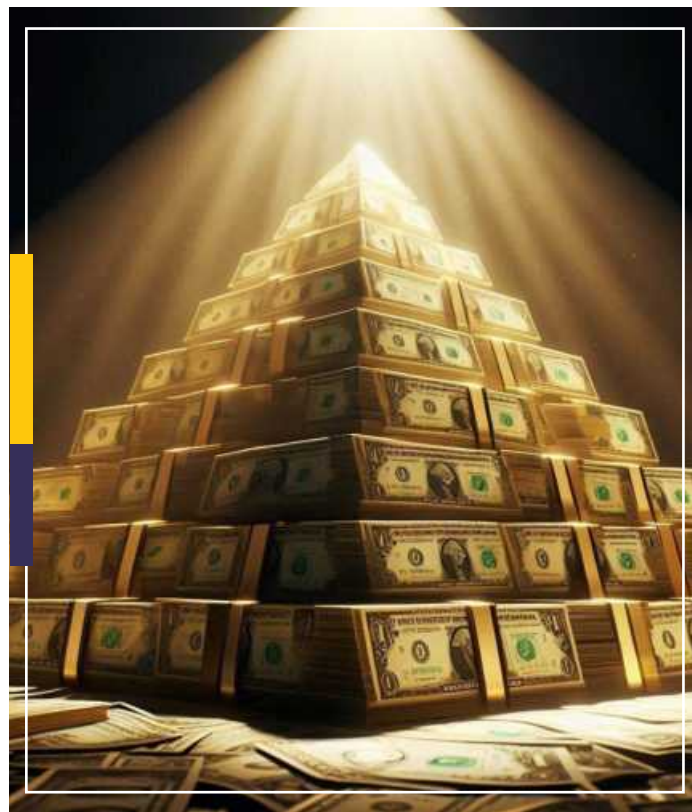
Жылдам шешімдерге мәжбүрлеу: алаяқтар сізді «мүмкіндік әлі бар» кезде тез әрекет етуге сендіруі мүмкін.

Қаржы пирамидаларына қатысудың салдары:

Қатысушылардың көпшілігі ақшаларын жоғалтады, өйткені схема оған жаңа ақша құйылған кезде ғана жұмыс істейді.

Пирамидаға қатысу беделге нұқсан келтіруі мүмкін және егер адам өзі басқа адамдарды тарта бастаса, құқықтық салдарға әкелуі мүмкін.

Қаржы пирамидаларынан зардап шеккен көптеген адамдар ақшаны жоғалту және алдау салдарынан психологиялық күйзеліске

ұшырайды.

«Пирамиданы анықта» тапсырмасы.

Парақшаларды таратыңыз және балаларды қаржылық пирамиданы көрсететін бір белгі жазуға шақырыңыз. Әр оқушы өзіне ең маңызды болып көрінетін белгіні таңдасын.

Бірнеше баладан жауаптарын оқып, оларды талқылауын сұраңыз.

Қорытынды

Қаржы пирамидаларының негізгі белгілерін қайталап, олардың неліктен қауіпті екенін түсіндіру арқылы сабақты қорытындылаңыз. Есіңізде болсын, егер бірнәрсе шындық болуы үшін тым жақсы болып көрінсе, бұл алдау болуы мүмкін.

Балалардан ақшаны қайда салатындығы туралы ақпаратты әрдайым тексеріп, асығыс шешім қабылдамауға уәде беруін сұраңыз.

№ 4 САБАҚ.

«ҚАУІПСІЗ ЕҢБЕК ЖАҒДАЙЛАРЫН ҚАЛАЙ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ КЕРЕК?»

Сабақтың мақсаты: қауіпсіз еңбек туралы ақпарат беру, оны қамтамасыз ету тәсілдерімен таныстыру.

Негізгі міндеттер:

▶ Еңбек қауіпсіздігі контекстінде қызметкер мен жұмыс берушіге жүктелген талаптармен танысу.

Сабақ жоспары:

Кіріспе

Білім алушылар мен қызметкерлердің қауіпсіздігі мәселесі білім беру мекемесі әкімшілігінің жұмыс жүйесіндегі ең маңызды және күрделі мәселелердің бірі.

Негізгі бөлім

Мұғалім: қауіпсіз еңбек жағдайлары - адамның негізгі құқықтарының бірі және «лайықты еңбек» ұғымының ажырамас бөлігі. Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау талаптарын орындамау кәсіпорындардың экономикалық әл-ауқатына зиян келтіреді, оның орнықты даму стратегиясына және тұтастай алғанда ел экономикасына теріс әсер етеді.

Еңбек шартын жасасу кезінде қызметкер жұмыс орнындағы қауіпсіздік талаптарына қатысты

жүргізілген аттестаттау қорытындысымен толық танысуға құқылы, ол өзінің еңбек функциясын қандай еңбек жағдайында орындайтыны және бұл жұмыс оның денсаулығына, өміріне қандай зиян келтіретіні туралы толық ақпарат алады. Ал жұмыс беруші адамның өмірі мен денсаулығын басты орынға қоюға және қауіпсіз еңбек жағдайларын жасауға міндетті.

Қауіпсіздік қағидаларын сақтамау салдарынан туындауы мүмкін қауіпті жағдайларға мысалдар келтіріңіз: құрылыс алаңындағы жарақаттар, өндірістегі улану, жұмыс орнындағы стресс.

ЖҰМЫС ОРНЫНДАҒЫ ҚАУІПТЕН ҚАЛАЙ АУЛАҚ БОЛУҒА БОЛАДЫ:

- ▶ Қауіпсіздік нұсқауларын орындаңыз. Жұмысты бастамас бұрын әр қызметкер еңбекті қорғау бойынша нұсқаулықтан өтіп, жұмыс орнындағы қауіпсіздік қағидаларымен танысуы керек.

- ▶ Жеке қорғаныс құралдарын (ЖҚҚ) қолданыңыз. Жұмыс түріне байланысты, бұл дулыға, көзілдірік, қолғап, жарақаттан қорғайтын аяқ киім болуы мүмкін.

- ▶ Қолданар алдында жұмыс жабдықтарын тексеріңіз. Егер бірдеңе дұрыс болмаса, басшылыққа хабарлаңыз.

- ▶ Жұмыс және демалыс тәртібін сақтаңыз. Демалу үзілістері қалпына келтіру және шамадан тыс жұмыс істеудің алдын алу үшін қажет, бұл жазатайым оқиғалар қаупін азайтады.

ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАРДА ҚАЛАЙ ӘРЕКЕТ ЕТУ КЕРЕК:

- ▶ Апат немесе оқиға болған кезде: бұл туралы басшылыққа неме-

се қауіпсіздікке жауапты адамға дереу хабарлаңыз.

- ▶ Зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсетіңіз: қажетті білім мен дайындық болған жағдайда.

- ▶ Әрекеттеріңізді бағалаңыз: оқиғаның салдарын азайту үшін сабырлы болу және әрекет алгоритмін ұстану маңызды.

Қорытынды

Негізгі ойларды қайталау арқылы сабақты қорытындылаңыз: еңбекті қорғау қағидаларын сақтаудың маңыздылығы, қорғаныс құралдарын пайдалану және жабдықты үнемі тексеру. Оқушыларға, студенттерге қауіпсіз еңбек жағдайларын жасау жұмыс берушінің де, әр қызметкердің де жауапкершілігі екенін ескертіңіз.

Студенттерден болашақ жұмыс орнында өздерін қалай қорғауға болатындығы туралы ойлануды сұраңыз және қауіпсіздік қағидаларын сақтауға шақырыңыз.

№ 5 САБАҚ. «ӘРЕКЕТСІЗДІК ПЕН СЕРІКТЕСТІК ҮШІН ЖАУАПКЕРШІЛІК»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды әрекетсіздік пен серіктестік үшін жауапкершілікпен таныстыру.

Міндеттері:

- ▶ Балалардың өз әрекеттері үшін жауапкершілігін тәрбиелеу.
- ▶ Белсенді азаматтық ұстанымды қалыптастыру.

Сабақ жоспары:

Кіріспе

Балалармен сәлемдесіп, сабақты «Әрекетсіздік» деген сөзді қалай түсінесіз және ол жағдайға қалай әсер етуі мүмкін?»- деген сұрақтан бастаңыз. Оқушыларға, студенттерге сөйлеуге мүмкіндік беріңіз.

Бүгін болып жатқан жағдайға әрекетсіздік немесе баяу қатысу

басқаларға және қатысушылардың өздеріне қалай әсер ететіні туралы сөйлесетініңізді түсіндіріңіз. Мұндай әрекеттер немесе олардың болмауы қандай ауыр зардаптарға әкелуі мүмкін екеніне назар аударыңыз.

Негізгі бөлігі

Әңгіме. Талқылауға арналған сұрақтар:

«Қылмысқа қатысу» деген сөзді қалай түсінесіз?

«Әрекетсіздік» сөзін қалай түсінесіз?

Қылмыстық кодексте бірлесіп қатысу қасақана қылмыс жасауға екі немесе одан да көп адамның қасақана бірлесіп қатысуы ретінде айқындалады (ҚК-нің 27-бабы).

ӘРЕКЕТСІЗДІК МЫСАЛДАРЫ:

► Мектептегі жәбірлеу: егер оқушылар сыныптасын мазақ еткенін немесе ренжіткенін көрсе, бірақ араласпаса, бұл жәбірлеудің жалғасуына ықпал етеді. Әрекетсіздік жәбірлеуді қолдау ретінде де қабылдануы мүмкін.

► Апат: егер біреу тайып кету және құлау сияқты қиындыққа тап болғанын көрсе, бірақ көмек ұсынбаса, бұл жағдайдың нашарлауына әкелуі мүмкін.

► Заңсыз әрекеттер: егер адам ұрлық немесе бұзақылық сияқты заңсыз әрекеттер туралы білсе, бірақ ол туралы айтпаса, бұл оны осы әрекеттерге тікелей қатыспаса да, оның серіктесі деп қабылдануы мүмкін.

Әрекетсіздік пен серіктестік басқаларға қалай әсер етеді

Адамның әрекетсіздігі әділетсіздікті жалғастыруға мүмкіндік беретінін түсіндіріңіз. Кейбір жағдайларда әрекетсіздік жарақаттар, физикалық немесе эмоционалдық зорлық-зомбылық сияқты ауыр зардаптарға әкелуі мүмкін.

Жағымсыз әрекеттерге қатысу, тіпті ол шамалы болып көрінсе де, адам осы әрекеттердің салдары үшін жауапқа тартылуы мүмкін. Мысалы, жәбірлеу жағдайында әрекетсіздік немесе үнсіз келісім адамды зорлық-зомбылыққа қатысушы ретінде жауапқа тартуы мүмкін.

ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖӘНЕ МОРАЛЬДЫҚ САЛДАРЫ:

Кейбір жағдайларда әрекетсіздік немесе серіктестік құқықтық салдарға әкелуі мүмкін екенін түсіндіріңіз. Мысалы, егер адам қылмыс туралы хабарламаса немесе жәбірленушіге көмек көрсетпесе, ол заң бұзушылық деп танылуы мүмкін.

Моральдық жағын талқылаңыз: адамның әрекетсіздігі басқаларға көмектесу немесе жаман нәрсенің алдын алу мүмкіндігін жоғалтады.

БЕЛСЕНДІЛІК ЖӘНЕ ОНЫҢ МӘНІ:

Адамдар араласып, қауіпті жағдайлардың алдын алған кездегі белсенділік мысалдарын келтіріңіз. Мысалы, егер оқушы мұғалімге жәбірлеу оқиғасы туралы хабарласа немесе қиындыққа тап болған адамға көмектессе, ол жауапкершілікті көрсетеді.

Қиын болса да, әрекетке дайын болу маңызды екенін түсіндіріңіз. Батылдық пен басқаларға көмектесуге дайын болу күшті қоғам мен саулауатты ортаны қалыптастырады.

Қорытынды

Негізгі ойларды қайталау арқылы сабақты қорытындылаңыз: әрекетсіздік пен серіктестік зардап шеккендер үшін де, араласпағандар үшін де жағымсыз салдарға әкелуі мүмкін. Дұрыс емес нәрсені көргенде белсенді болу және әрекет ету маңызды.

№ 6 САБАҚ. «ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАРДА ДҰРЫС ӘРЕКЕТ ЕТЕ БІЛУ»

Сабақтың мақсаты: төтенше жағдайлар туралы түсінікті және осындай жағдайларда өзіне және айналасындағыларға көмек көрсету тәсілдерін кеңейту.

Міндеттері:

- ▶ Төтенше жағдайлар туралы мәлімет беру.
- ▶ Төтенше жағдайлардағы қауіпсіздік қағидаларымен таныстыру.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Адам – табиғат перзенті. Егер өмірде төрт күш - Күн, Жер, Ауа және Су болса, олардың біреуінсіз өмір тоқтайды деген мақал осы төрт күшті құрметтеуден туындаған. Ақын Мұхтар Шахановтың айтуынша, адам мен табиғат, табиғат пен қоғам арасындағы қарым-қатынас өмір сүрудің қажетті шарты болып табылады.

Негізгі бөлім

Балалар мен қауіп ешбір деңгейде байланысқа түспеуі керек.

Бірақ, өкінішке орай, бұл тек идеалды әлемде болады. Нақты өмірде бала кез-келген уақытта төтенше жағдайға тап болуы мүмкін.

**МҰҒАЛІМ: ШҰҒЫЛ ЖАҒДАЙДА
ҚАЛАЙ ӘРЕКЕТ ЕТУ КЕРЕК?**

▶ Сабырлы болыңыз: Ең алдымен үрейленбеңіз. Үрейлік пен қорқыныш дұрыс ойлауға кедергі келтіреді және жағдайды ушықтыруы мүмкін. Терең тыныс алу дұрыс әрекет етуге көмектеседі.

▶ Жағдайды бағалаңыз: Өзіңізге немесе айналаңыздағы адамдарға қауіп бар-жоқтығын анықтаңыз. Егер өмірге қауіп төнсе, дереу қауіпті жерден кетіңіз (мысалы, өрт басталса) және басқаларға көмектесіңіз.

▶ Жедел қызметтерге қоңырау соғыңыз: егер жағдай құтқарушы-

лардың, дәрігерлердің немесе полицияның араласуын қажет етсе, 112 немесе басқа жедел қызметтер нөміріне қоңырау соғыңыз. Не болғанын, қайда екеніңізді және зардап шеккендерге көмек қажет екенін айтыңыз.

► Алғашқы көмек көрсетіңіз (егер оны қалай жасау керектігін білсеңіз): шұғыл жағдайларда алғашқы көмек көрсете білу маңызды. Мысалы, егер біреу есінен танып қалса, тынысын тексеріп, зардап шегушіні бүйіріне жатқызып, жедел жәрдем шақыру керек.

ЖЕДЕЛ ҚЫЗМЕТТЕРДІ ҚАЛАЙ ШАҚЫРУ КЕРЕК:

Жедел қызметтерге қоңырау соғу кезінде жағдайды нақты және қысқаша сипаттау маңызды екенін түсіндіріңіз. Орналасқан жеріңізді хабарлаңыз, не болғанын айтып беріңіз және диспетчердің сұрақтарына жауап беріңіз.

Шұғыл жағдайда қауіпсіздікті сақтау үлгісі:

► ПЖКО: Егер сіз апатқа куә болсаңыз, егер жолда өмірге қауіп төнсе, зардап шеккендерге жүгірмеңіз. Жедел жәрдем мен полицияны шақырып, содан кейін өзіңізге қауіп төндірмей, қауіпсіз түрде көмек көрсетіңіз.

ЖІБЕРІЛЕТІН ҚАТЕЛІКТЕР:

► Үрейлік: Жиі қате шешімдерге әкеледі, сондықтан жағдай нашарлауы мүмкін.

► Қауіпсіздікті елемей: Егер жағдай сіздің өміріңізге қауіп төндіретін болса (мысалы, қатты өрт немесе газдың шығуы), оқиға орнын тастап, содан кейін ғана жедел қызметке қоңырау шалу маңызды.

► Дұрыс емес әрекеттер: Егер сіз қалай көмек көрсету керектігіне сенімсіз болсаңыз, зардап шегушіге зиян келтірмеу үшін ешқандай әрекет жасамаған жөн.

Қорытынды

Шұғыл жағдайларда жылдам іс - әрекеттердің маңыздылығын атап өтіп, сабақты қорытындылаңыз.

№ 7 САБАҚ. «КҮМӘНДІ МАНИПУЛЯЦИЯЛАРҒА ҰШЫРАМАУДЫҢ ЖОЛДАРЫ»

Сабақтың мақсаты: діни секталардың қауіптілігін түсіндіру.

Міндеттері:

- ▶ баланың өмірі үшін діни секталардың қауіптілігін түсіндіру;
- ▶ деструктивті бағыттағы секталардың позициясын айыруды үйрету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Христиандықта, исламда және басқа діндерде қандай да бір басым бағыттан әртүрлі себептермен бөлінген сенушілердің бірлестігі секта деп аталады.

Деструктивті діни ағымдар қоғамдық қауіпсіздікке, отбасына, адам денсаулығына қауіп төндіреді.

Негізгі бөлім

Мұғалім: секталар адамдарды қалай тартады?

Барлық мәселелерді шешуге уәде беру: секталар көбінесе жеке немесе қаржылық қиындықтарды шешуге көмектесуге уәде береді. Олар тез рухани даму туралы немесе олардың ілімдері ғана құтқаратындығын айтуы мүмкін.

Әлсіз тұстарды пайдалану: олар көбінесе осал күйдегі адамдарды — дағдарысты бастан өткерген немесе өмірдің мәнін іздейтін адамдарды табады. Мұндай сәттерде адамдарға жағдайды байсалды бағалау қиынға соғады және олар уәделеріне көнуі мүмкін.

Қауымдастық пен қолдау сезімін қалыптастыру: сектада адамдар өздерін маңызды және ерекше нәрсенің бір бөлігі ретінде сезінуі мүмкін. Оларға барлығы бір-бірін қолдайтын жаңа «отбасы» ұсынылады, бұл әсіресе жалғыздықты немесе оқшаулануды сезінетіндерді қызықтырады.

СЕКТАҒА ҚАТЫСУ ҚАУПІ:

Психологиялық тәуелділік: сектада адамдар біртіндеп тәуелсіз шешім қабылдау қабілетін жоғалтуы мүмкін. Секта басшылығы олардың әрекеттерін, ойларын және тіпті жеке өмірін басқарады.

Қаржылық қанау: көбінесе секталар өз мүшелерінен үлкен қаржылық инвестицияларды талап етеді. Бұл қайырымдылықты немесе мүлікті сектаның пайдасына беруді қамтуы мүмкін.

Әлеуметтік оқшаулау: секта қатысушылары көбінесе отбасылары мен достарынан оқшауланады. Бұл адамның топқа және оның басшыларына толығымен тәуелді болуы үшін жасалады.

Физикалық және эмоционалды қанау: кейбір секталарда физикалық және эмоционалдық зорлық-зомбылық болуы мүмкін. Қатысушылар өздерінің моральдық немесе құқықтық нормаларына қайшы келетін әрекеттерге мәжбүрлеуге ұшырауы мүмкін.

СЕКТАНЫҢ БЕЛГІЛЕРІ:

Иерархиялық құрылым және көшбасшының абсолютті күші. Секта жетекшілері көбінесе абсолютті билік талаптарын қояды және олардың шешімдеріне бағынбау күнә немесе сатқындық ретінде қабылданады.

Толық бағынуды талап ету. Сектада олар сөзсіз бағынуды және олардың заңдылығына қарамастан барлық нұсқауларды орындауды талап етеді.

Сыртқы әлемнен оқшаулау. Адамдарға тек сектанттар «таңдалған», ал қалғандары дұрыс өмір сүрмейді деп үйретеді. Қатысушыларының өмірін бақылау үшін достары мен отбасыларынан оқшаулауы мүмкін.

ӨЗІҢІЗДІ ҚАЛАЙ ҚОРҒАУҒА БОЛАДЫ:

Сыни тұрғыдан ойлау: әрқашан

ақпаратты тексеріңіз, тез және оңай шешімдердің уәделеріне сенбеңіз. Егер сізге бірдеңе күдікті болып көрінсе, сұрақтар қоюдан тартынбаңыз.

Жақындарыңызбен талқылаңыз: егер біреу сізге діни топқа немесе ұйымға қосылуды ұсынса, оны отбасыңызбен және достарыңызбен талқылаңыз. Жағдайға үшінші тараптың көзқарасын алу маңызды.

Оқшаулануды қажет ететін топтарға қатысудан аулақ болыңыз: егер сізге достарыңызбен және отбасыңызбен қарым-қатынасты шектеу ұсынылса немесе олардың тобында ғана «шындық» бар деп мәлімдесе, бұл сақ болуға себеп болады.

Кетуден қорықпаңыз: егер сіз топтың қысымын немесе манипуляциясын сезсеңіз, бас тартудан және кетуден қорықпаңыз. Сіздің әл — ауқатыңыз бен бостандығыңыз-ең маңызды.

Қорытынды

Топтар немесе секталар психикалық, эмоционалдық және физикалық денсаулыққа үлкен қауіп төндіруі мүмкін екенін атап өтіп, сабақты қорытындылаңыз. Есіңде болсын, мұқият болу және қиын жағдайларда тез табысқа жету және көмектесу туралы уәделерге берілмеу маңызды.

№ 8 САБАҚ. «ШЫНАЙЫ ДОСТЫҚ ПЕН ЖАЛҒАН ДОСТЫҚТЫ АЖЫРАТУ»

Сабақтың мақсаты: балалардың қарым-қатынас дағдыларын жақсарту.

Міндеттері:

- ▶ оқушыларға шынайы және жалған достықты ажырата білуге үйрету;
- ▶ жоғары сынып оқушыларының достық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

«ОЙ ҚОЗҒАУ» ӘДІСІ:

Ертеректе ел ішінде Айдын деген сөзге шешен кісі болыпты. Бірде замандастары шешеннен:

Достық деген не? - деп сұрапты.

Айдын:

Достықтың 2 түрі болады. Бірі – адал достық, екіншісі – амал достық.

Дұрыс, енді оларды қалай ажырата аламыз?

Айдын:

Адал достық – өмірлік нұсқа, амал достықтың өрісі қысқа, – деп жауап беріпті. Осыны қалай түсінесіңдер?

Мұғалім: достық - өзара сенімге, байланысқа, мүдделердің ортақтығына негізделген жақын қарым-қатынас.

Достық қарым-қатынаста адалдық, жанашырлық, төзімділік, теңдік, түсіністік, бір-бірін қабылдау бар.

Бірақ барлық достық қарым-қатынас тең және жақсы бола бермейді.

Шындығында, кейбір достық қарым-қатынастар сізде алаңдаушылық, күйзеліс және шатасу сезімін тудыруы мүмкін. Дегенмен, бұл қарым-қатынастың ықтимал зиянын көру қиын. Тіпті кейбір ересектер өз досының адал досы екенін анықтай алмайды.

Егер сізде зиянды достық бар деп күдіктенсеңіз, белгілерді тани білу және бұл жағдайда не істеу керектігін білу маңызды.

Екеуіңіз де достыққа бірдей адал екендігіңізді шешіңіз. Екі адам да қарым-қатынасқа бірдей адал болғанда, достық теңестіріледі. Мысалы, екі дос бір-біріне қоңырау соғуға немесе сөйлесіп араласуға уақыт бөлуі керек.

Ойланыңыз, сіздің әңгімелеріңіз теңестірілген бе?. Салауатты достық екі дос өздерінің қуаныштарымен, қайғыларымен бөлісетін әңгімелерге толы. Егер өзінің мәселелері туралы сөйлесу үшін ғана қоңырау соғып, сіздің өміріңіз туралы сирек сұрақтар қоятын досыңыз болса, сіз зиянды достық қарым-қатынас орнатқан боларсыз.

Екеуіңіздің де жеке мүдделеріңіз бар екеніне көз жеткізіңіз. Теңдестірілген, салауатты достық екі адамның жеке әуестері, өмір салты және басқа адамның мүдделерін білдірмейтін сүйікті заттары болуын білдіреді. Салауатты достықта

басқа адамның көзқарасы мен мүдделерін қабылдамай, даралықты сақтау маңызды.

Сіздің досыңыз сізге қандай сезім тудыратыны туралы ойланыңыз. Достарыңызбен сөйлесу сіздің күніңізге жағымды әсер етіп, көңіл-күйіңізді көтеріп, өзін-өзі бағалауды арттыруы керек. Егер досыңызбен сөйлесу сізді жағымсыз сезімдерге, толқуларға немесе өзіңізге деген жаман көзқарастарға итермелесе, сіз осы қызыл жалаушаға назар аударуыңыз керек. Бұл достықтың зиянды екенін білдіруі мүмкін.

Рөлдік ойын. «Салауатты және зиянды достық, достықты нығайту жолдары».

Қорытынды

«Бос микрофон»: оқушылар сынып сағаты тақырыбы бойынша өз пікірлерін білдіреді.

№ 9 САБАҚ.

«ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚТАН ҚОРҒАНУ: ОНЫҢ ӘДІСТЕРІН ЖӘНЕ КӨМЕКKE ЖҮГІНУ ҚАҒИДАЛАРЫН БІЛУ»

Сабақтың мақсаты: зорлық-зомбылықтан қорғану әдістері мен көмекке жүгіну қағидалары туралы оқушылардың білімін тереңдету.

Міндеттері:

▶ Зорлық-зомбылықтың не екенін, оның нысандары мен бел-

гілерін түсіндіру;

▶ Физикалық, эмоционалдық және психологиялық өзін-өзі қорғау туралы айту;

▶ Зорлық-зомбылық жағдайлары туралы көмекке қалай дұрыс жүгінуге және кімге хабарлауға үйрету;

▶ Ересектер мен мамандардан көмек пен қолдау сұраудың маңыздылығын көрсету.

Сабақтың барысы:

Кіріспе

Мұғалім: бүгінгі таңда әлемдегі ең өзекті мәселелердің бірі-жасөспірімдер мен балалардың зорлық-зомбылыққа ұшырауы.

«Сіздің ойыңызша, зорлық-зомбылық дегеніміз не және ол қандай формада көрінуі мүмкін?». Оқушыларға сөйлеуге мүмкіндік беріңіз.

Бүгін сіз маңызды тақырып: өзіңізді зорлық-зомбылықтан қа-

лай қорғауға болады және егер сіз немесе сіздің таныстарыңыз осындай жағдайға тап болса, қалай дұрыс көмек сұрауға болады? - туралы сөйлесетінін түсіндіріңіз.

Негізгі бөлім

Зорлық-зомбылық - бұл басқа адамға физикалық, эмоционалдық немесе психологиялық зиян келтіретін кез келген әрекет. Зорлық-зомбылық ашық та, жасырын да болуы мүмкін.

Физикалық зорлық-зомбылық: ұру, қол көтеру, зақым келтіру мақсатында күш қолдану.

Эмоционалдық және психологиялық зорлық-зомбылық: бұл адамның эмоционалдық жағдайын бұзатын манипуляциялар, қорқыту, қорлау, мазақтау.

Жыныстық зорлық-зомбылық: адамның еркіне қарсы жасалған кез-келген жыныстық сипаттағы әрекет.

ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚТАН ҚАЛАЙ ҚОРҒАНУҒА БОЛАДЫ:

► Физикалық қорғаныс: өзін-өзі қорғаудың негізгі тәсілдерін білу физикалық шабуыл кезінде көмектеседі. Қауіпті жерлерде, қараңғы көшелермен жалғыз жүрмеуге тырысу және таныстарыңызға өзіңіздің тұрған жеріңіз туралы ескерту қажет.

► Психологиялық қорғау: «Жоқ» деп айтуды және жеке шекараңызды қорғауды үйреніңіз. Есіңізде болсын, ешкімнің сізге жағымсыз нәрсе жасатуға құқығы жоқ.

► Эмоционалдық қорғау: егер біреу сізді үнемі қорлайтын, қорқытатын немесе манипуляцияларды пайдаланатын болса, бұл эмоционалдық зорлық-зомбылық екенін

түсіну маңызды. Бұл туралы сіз сенетін ересектерге айтудан қорықпаңыз.

ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ БЕЛГІЛЕРІ:

Зорлық-зомбылық физикалық тұрғыдан да, эмоционалдық тұрғыдан да көрініс табуы мүмкін екенін түсіндіріңіз.

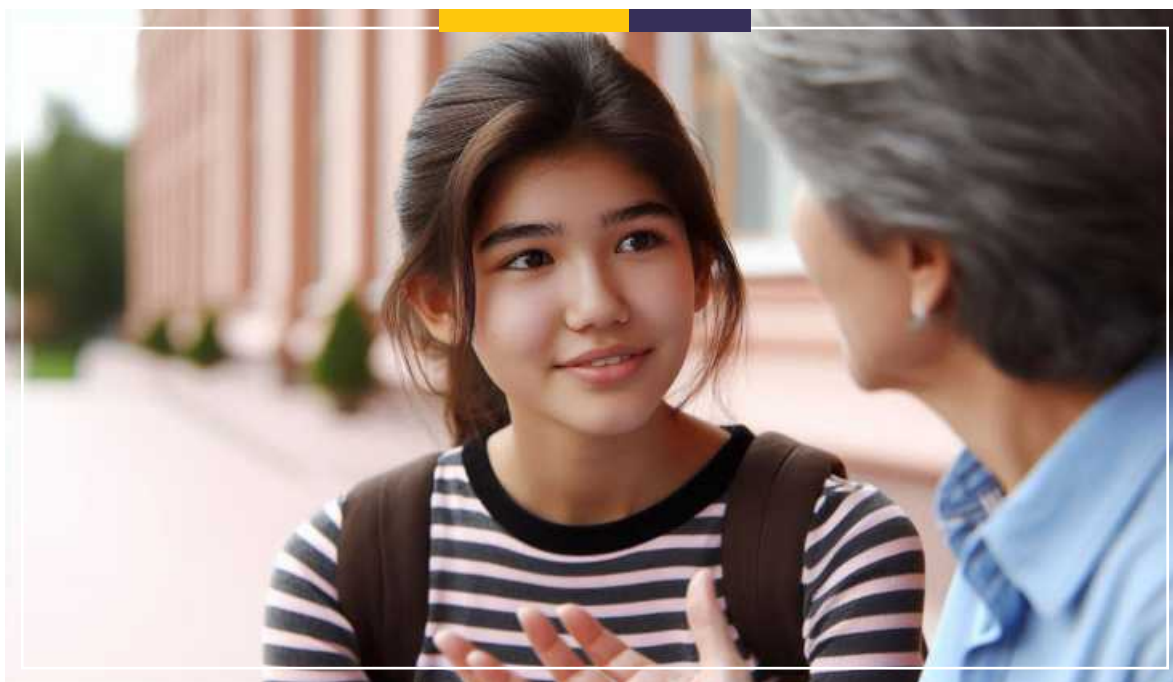
ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚТЫҢ НЕГІЗГІ БЕЛГІЛЕРІ:

- Үнемі жәбірлеу мен қорқыту.
- Қорлау және өзін-өзі бағалауды төмендету.
- Физикалық әсер ету (қол көтеру, итеру).

КӨМЕККЕ ҚАЙДА ЖҮГІНУГЕ БОЛАДЫ:

Ата-аналар, мұғалімдер, жақын адамдар: Егер сіз зорлық-зомбылыққа ұшырайтын болсаңыз немесе біреуді оған ұшырайды деп күдіктенсеңіз, сенетін ересектерге міндетті түрде айтыңыз. Бұл ата-аналар, мұғалімдер, мектеп психологы болуы мүмкін.

Зорлық-зомбылық жағдайларының көпшілігін болдырмауға және алдын-ала ескертуге болады, егер

әрқайсымыз бұл туралы уақытында хабарлап, көмек сұрасақ, адамның өмірін сақтап қалуға болады.

«111» байланыс орталығы, бала құқықтары жөніндегі өңірлік уәкіл.

Егер сіз зорлық-зомбылықтың куәгері болсаңыз немесе құрбаны болсаңыз, полицияға жүгіну қажет. Бұл зорлық-зомбылықты тоқтатып, сізді және басқа адамдарды қорғауға көмектеседі.

НЕГЕ КӨМЕККЕ ЖҮГІНУ МАҢЫЗДЫ:

Зорлық-зомбылық байқалуы тиістігін түсіндіріңіз. Адам көмекке неғұрлым жылдам жүгінсе, физикалық және психологиялық жарақаттардың алдын алу мүмкіндігі соғұрлым көп болады.

Проблеманы жасырмау маңызды. Көптеген адамдар қорқыныштан немесе ұялуынан зорлық-зомбылық туралы айтуға

қорқады. Бірақ үлкендердің, мамандардың қолдауы осы жағдайды шешуге көмектеседі.

«Көмекке қалай жүгіну керек» тапсырмасы.

Оқушыларға парақтарды таратып, зорлық-зомбылық жағдайында кімге жүгіне алатынын жазуды ұсыныңыз. Әр оқушы ең болмағанда үш нұсқаны таңдап алсын.

Бірнеше оқушыдан өз жауаптарын оқып беруін сұраңыз және мұндай жағдайда қандай ресурстар барынша қолжетімді және пайдалы болатынын талқылаңыз.

Қорытынды

Сабақты қорытындылау. Зорлық-зомбылық – бұл дереу араласуды талап ететін күрделі мәселе. Көмекке жүгіну – бұл өзінді және жақындарыңды қорғаудың алғашқы қадамы.

№ 10 САБАҚ.

«АДАМНЫҢ ЖЕКЕ ШЕКАРАСЫН ҚОРҒАУДЫҢ НЕГІЗГІ ҚАҒИДАЛАРЫ»

Сабақтың мақсаты: адамның жеке шекарасы туралы түсініктерді тереңдету, жеке шекараларды қорғау қағидаларымен таныстыру.

Міндеттері:

- ▶ жеке шекараны бұзудың ең көп таралған түрлеріне тоқталу;
- ▶ адамның жеке шекараларын қалыптастыру кезінде ұстануы керек үш негізгі қағиданы анықтау.

Сабақ жоспары:

Кіріспе

Жеке шекара - бұл біздің жеке тұлғамызды, жеке кеңістігімізді қорғау үшін орнатылған көзге көрінбейтін сызық.

Оқушыларға оның кеңістігінің шекаралары туралы және ең бастысы - оның денесі туралы айту керек пе? Өйткені, бұл әртүрлі қудалаудың, физикалық және психологиялық зорлық-зомбылықтың алдын алу үшін қажет.

Балаларға әңгімені анық құруға көмектесетін «сенім шеңберлері» туралы еске салу.

Бірінші және ең маңызды шеңбер-өзіміз. Біздің денеміз тек бізге тиесілі, тек біз ғана кім қол тигізе алатындығын шеше аламыз. Ешкім мұны рұқсатсыз жасамауы керек.

ЕСТЕ САҚТА!

Сіздің рұқсатыңызсыз ешкімнің сіздің денеңізге қол тигізуге құқығы жоқ.

Бұл нені білдіреді:

- денеңе бейтаныс адамның қол тигізуі;
- сенің қалауыңсыз құшақтап алуы;
- өзіңе ұнамайтын нәрсені жасауға мәжбүрлеуі.

Егер біреу сіздің дене бітіміңізге қол тигізіп, құқығыңызды бұзуға әрекет жасаса, сіз «ЖОҚ!» деп айтуыңыз керек және бұл туралы шұғыл түрде сенетін үлкен адамға айтыңыз.

Есте сақта!

Сенуге болатын жақын адамдар:

-үйде: ата-ана (заңды өкілдер), жақын туыстар (аға, апа, әпке, әже, ата);
мектепте: педагог-психолог, сынып жетекші, мектеп, колледж директоры.

Негізгі бөлім

ЖЕКЕ ШЕКАРАЛАРДЫҢ ТҮРЛЕРІ:

Эмоциялық. Олар эмоциялық әл-ауқат пен психиканы қорғауға арналған. Мысалы, жақын адамдар сізбен моральдық тұрғыдан сөйлескенде, сіз ренжисіз – тоқтатуын сұрайсыз.

Физикалық. Сізге қандай физикалық өзара әрекеттесу ұнамайтынын анықтаңыз. Мысалы, сіз сәлемдесу кезінде басқалармен құшақтасуға ыңғайсызданасыз және мұны жасамауды сұрайсыз.

Жұмыс. Сізді лауазымдық міндеттеріңізден тыс жүктемелерден, соның ішінде психологиялық жүктемелерден қорғайды.

Уақытша. Басқалардың сіздің уақытыңызды теріс пайдалануына жол бермейді.

Материалдық. Оларға сіздің меншігіңізге және жеке кеңістігіңізге қатысты қағидалар кіреді.

Жеке шекараларды тиімді қорғау үшін келесі бірнеше қағидаларды білу қажет:

1. Ең алдымен, түсіну керек: жеке шекараны қорғау – бұл біздің жеке жауапкершілігіміз. Адамдар бізбен өзіміз рұқсат еткендей әрекет етеді.

2. Қарапайым шын жүректен ұсыныс жасау, әлдеқайда тиімді жұмыс істейді. «Өтініш, айқайламаңыз. Маған сенің айқайлағаның ұнамайды».

3. Алдыңғы келісімдерді еске түсіруге дайын болыңыз. Егер адам бір нәрсені ұмытып кетсе, ашуланбаңыз.

4. Агрессия әрқашан агрессияны тудырады. Егер сізге қарсы ауызша агрессия қолданылса, жанжалға, ұрысқа түспеген дұрыс.

Рөлдік ойын.

Топтағы оқушылар адамның жеке шекаралары бұзылған жағдайлардың мысалдарын сахналайды және оларды қорғау жолдарын көрсетеді.

Қорытынды

Сабақ тақырыбы бойынша жадынамалар тарату.

АЛҒЫС

Осы қауіпсіздік сабақтарын жасақтауға білімі мен тәжірибесімен көмектескен барлық сарапшыларға алғысымызды білдіреміз. Сіздің құнды ұсыныстарыңыз, сараптамалық біліміңіз және уақытыңыз процестің маңызды бөлігі болды. Біз сіздің көмегіңіз үшін ризамыз.

Келесі мамандарға ерекше ризашылығымызды білдіреміз:

Ан Ольга Юрьевна	журналист, қоғаммен байланыс саласындағы сарапшы, Senim Qogamy ҚҚ жобалар менеджері
Байгозинова Жанна Шарапиденовна	Астана қаласының «Әдістемелік орталық» МКҚК орта білім беру бөлімінің әдіскері
Балгабаева Гульнар Какимовна	«Өркен» балалардың әл-ауқатын арттыру Ұлттық ғылыми-практикалық институты» КЕАҚ вице-президенті
Бекетаева Гульдана Ескеновна	«Өркен» КЕАҚ стратегиялық жоспарлау, талдау және мониторинг департаментінің мониторинг бөлімінің аға ғылыми қызметкері
Биржанова Айгуль Зейнуловна	Астана қаласының №97 мектеп-гимназиясы директорының тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары
Бокешова Ботакоз	Астана қаласының Ж. Жабаев атындағы №4 мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі
Буранбаева Айгуль Алдабергеновна	Ақтөбе қаласының №39 қазақ орта жалпы білім беру мектебінің бастауыш сынып мұғалімі
Васильцова Ирина Михайловна	заңгер, құқықтанушы, Senim қауіпсіздік мектебінің негізін қалаушы
Дауешова Сындар Муратовна	Астана қаласының «Әдістемелік орталық» МКҚК басшысы
Демидова Елена Анатольевна	Тараз қаласының А. С. Пушкин атындағы № 41 көпсалалы гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі
Джунусова Дамира Ернарвна	Астана қаласының Ғафу Қайырбеков атындағы №4 мектеп-гимназиясы директорының тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары
Дробышева Вера Валентиновна	Тараз қаласының А. С. Пушкин атындағы № 41 көпсалалы гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі
Есеналина Сауле Советовна	Ақтөбе қаласының №39 қазақ орта жалпы білім беру мектебінің бастауыш сынып мұғалімі
Жайлыбаева Айгуль Рымкуловна	педагог, психолог, іскерлік әкімшілендіру шебері, бірқатар оқу-әдістемелік құралдардың авторы, «ДАМУ» біліктілікті арттыру орталығы" ЖМ құрылтайшысы және директоры
Ибраева Эльмира Мейрамовна	Астана қаласының Ақжан Әл-Машани атындағы № 92 мектеп-лицейінің математика пәнінің мұғалімі

Исаева Ляззат Бимырзаевна	Астана қаласының Шәмші Қалдаяқов атындағы №20 ОМ бастауыш сынып мұғалімі
Калмангарина Анар Жұмақызы	Ақтөбе қаласының №39 қазақ орта жалпы білім беру мектебінің бастауыш сынып мұғалімі
Карпушова Людмила Павловна	Маңғыстау облысы Түпқараған ауданы М. Горький атындағы мектеп-лицейінің бастауыш сынып мұғалімі
Кинаятов Алиби Талгатович	Астана қаласының Дулат Бабатайұлы атындағы №89 мектеп-лицейі директорының тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары
Маликов Бахтияр Жайлауович	«Өркен» КЕАҚ стратегиялық жоспарлау, талдау және мониторинг департаментінің директоры
Мейрамбеков Мейірбек Мұхтарұлы	«Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, Педагогикалық шеберлік орталығының аға менеджері
Некрасова Наталья Павловна	Ақтау қаласындағы «Өркен» бастауыш мектеп- лицейінің бастауыш сынып мұғалімі
Нотанова Жанат Ибадоллақызы	Ақтөбе қаласының №39 қазақ орта жалпы білім беру мектебінің бастауыш сынып мұғалімі
Саликова Арзу Мәлисовна	«Өркен» КЕАҚ ақпараттық технологиялар департаментінің директоры
Смышляева Юлия Дмитриевна	Senim Qogamy ҚҚ директоры, балалар қауіпсіздігі саласындағы сарапшы, Педагогика және психология саласындағы коммуникациялар бойынша дипломды маман
Солтан Гулмира	А. Сейдімбек атындағы № 54 мектеп-лицейінің көркем еңбек пәнінің мұғалімі
Сыздыкова Гульмира Исабековна	«Өркен» КЕАҚ стратегиялық жоспарлау, талдау және мониторинг департаментінің мониторинг бөлімінің басшысы
Таукебаева Назым Кабиевна	Астана қаласының Ж. Жабаев атындағы №4 мектеп- гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі
Тесленко Александр Николаевич	әлеуметтану ғылымдарының докторы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, қазақстандық ювенологиялық мектебінің негізін қалаушы, жастардың әлеуметтік педагогикасы мен әлеуметтануы саласындағы маман
Тулбакан Еркин	Астана қаласының Ж. Жабаев атындағы №4 мектеп- гимназиясы директорының тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары
Хабибулина Жанна Ирнараровна	Астана қаласының Сырбай Мәуленов атындағы №37 мектеп-лицейінің биология және химия пәндерінің мұғалімі
Хасанова Гульжан Шариповна	қауымдастырылған профессор (доцент), запастағы азаматтық қорғау полковнигі, ҚР ТЖМ зейнеткері
Шибина Марина Александровна	Тараз қаласының А. С. Пушкин атындағы № 41 көпсалалы гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК» ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ
САБАҚТАРДЫҢ МАТЕРИАЛДАРЫ
МЕН РЕСУРСТАРЫНА СІЛТЕМЕЛЕР

